

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

ІСТОРІЯ
БІБЛІЙНА
СТАРОГО І НОВОГО ЗАВІТУ

УКЛАВ

о. ВОЛОДИМИР БУРКО, ЧСВВ

ВИДАВНИЦТВО ОТЦІВ ВАСИЛІЯН

Прудентопіль — 1965 — Бразилія

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА БІБЛІОТЕКА

ІСТОРІЯ
БІБЛІЙНА
СТАРОГО І НОВОГО ЗАВІТУ

ВИДАННЯ ДЛЯ НАРОДУ
З ІЛЮСТРАЦІЯМИ

(На основі василіянського видання Святого Письма Старого та Нового
Завіту — Рим, 1963)

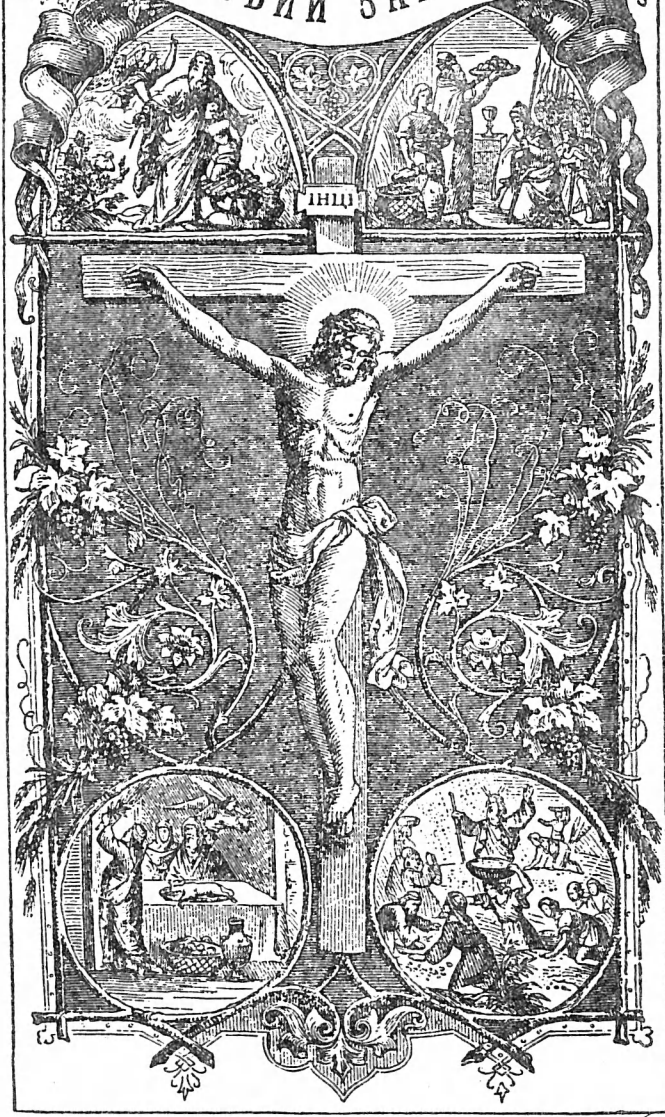
ВИДАВНИЦТВО ОТЦІВ ВАСИЛІЯН

Прудентопіль — 1965 — Бразилія

НОВИЙ ЗАВІТ.

Ч. 25/65

Книжку Історія Біблія Старого і Нового Завіту дозволяю друкувати

Понта Гросса, 25 січня 1965

о. Йосип Прийма ЧСВВ

Протоігумен

Ч. 525/65

Дозволяється друкувати Історія Біблія Старого і Нового Завіту

Куритиба, 30 січня 1965

† Йосип Мартинець ЧСВВ

Ап. Екзарх

БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ

СТАРОГО ЗАВІТУ

ПЕРІОД ПЕРШИЙ

Походження людського роду від сотворення світу до Авраама

1. СОТВОРЕННЯ СВІТУ

На початку створив Бог небо і землю. Земля ж була ще пуста й порожня та й темрява панувала над безоднею; а Дух Божий ширяв над водами. І сказав Бог: “Нехай буде світло!” І настало світло. Побачив Бог світло, що воно добре та відділив світло від темряви. Назвав же Бог світло — день, а темряву назвав ніч. І був вечір і був ранок — день перший.

Другого дня сказав Бог: “Нехай посеред вод буде твердь і нехай вона відділяє води від вод!” І так сталося. Відділив же Бог води, що під твердю, від вод, що над твердю, і назвав твердь — небо.

Третього дня повелів Бог: “Нехай зберуться води, що під небом, в одне місце і нехай з’явиться суша!” І так сталося. Назвав Бог сушу — земля, а збір вод назвав морями. — Побачивши Господь Бог, що все створене — добре, сказав іще: “Нехай земля зростить рослини: траву, що розсіває насіння, і плодові дерева, що родять плоди в насінням, за їхнім родом на землі”. І сталося так.

Четвертого дня Бог сказав: “Нехай будуть світила на тверді небесній, щоб відділяти день від ночі й нехай вони будуть знаками для пір (року), для днів і років; нехай будуть світила на тверді небесній, щоб освітлювати землю. Тож так і сталося. З’явилося на небі сонце — світило дня, місяць та зорі — світила ночі.

П’ятого дня промовив Господь Бог: “Нехай закишать води живими створіннями й нехай птаство літає над землею попід твердю небесною“. І ось наповнилися моря та ріки всякою рибою та всякими великими й малими водними створіннями, а під небо знялися різні птахи. І поблагословив Бог, щоб усе росло й множилося, кажучи: “Будьте плідні й множтеся та наповняйте воду в морях, і птаство нехай множитьься на землі“.

Шостого дня сказав Бог: “Нехай земля виведе з себе живі створіння за їхнім родом: скотину, плазунів і диких звірів за їхнім родом“. І сталося так.

2. СОТВОРЕННЯ ЧОЛОВІКА

Господь Бог, бачивши, що все Ним зроблене — дооре, накінець сказав: “Створімо людину на наш образ і на нашу подобу, і нехай вона панує над рибою морською, над птаством небесним, над скотиною, над усіма дикими звірями й над усіма плазунами, що повзають на землі“. Тоді Бог утворив з земного порошу чоловіка та вдихнув йому в ніздрі віддих життя, і чоловік став живою істотою, яку Господь назвав Адам, що означає “створений із землі“.

3. СОТВОРЕННЯ ЖІНКИ

Сказав іще Господь Бог: “Не добре чоловікові бути самому; створю йому поміч, відповідну для нього“. І навів глибокий сон на Адама. Коли ж він заснув, узяв Бог одне з його ребер і утворив з нього жінку та й привів до Адама. Цей же сказав: “Це справді кість від моїх костей і тіло від мого тіла. Вона зватиметься жінкою, бо її взято від чоловіка“. І дав їй Адам ім'я Єва, що означає “мати всіх живих“.

І бачив Господь Бог, що все створене — дуже добре. — Був це день шостий.

Сьомого ж дня спочив Бог від усього свого діла, що творив був. І благословив Він сьомий день, щоб його шанували й святкували пізніші людські покоління, які мали заселити землю.

4. СОТВОРЕННЯ Й УПАДОК АНГЕЛІВ

Крім видимого світу, речей та істот, створив Бог теж і невидимих духів, тобто ангелів у небі. Всі вони були добрими й дуже щасливими. Та, на жаль, не всі вони такими залишилися. Деякі з них згорділи й збунтувалися проти Бога, бажаючи статись рівними Йому, а навіть і вищими від Нього. Вони сказали: “Станьмо подібні Найвищому, поставмо собі престол понад зорями“.

І з того зчинилася на небі велика боротьба. Вірні Богу ангели на чолі з архангелом Михаїлом виступили проти збунтованих, що їхнім головою був диявол — Сатана. У цій важкій боротьбі перемогла сила добра — цебто, переміг архангел Михаїл зо своїм святим військом. Бунтівників скинуто в пекло — місце Божої карі. Там терплять вони заслужену кару за свою гордість. І цій карі не буде кінця — вона вічна.

5. ЗЕМНИЙ РАЙ

Створивши чоловіка, Господь Бог поселив його в розкішному саду (раю земному) в Едемі, на сході. В раю росли прекрасні квіти, усякі кущі та дерева, що рили чудові й смачні овочі. Втім раю щастя поставив Бог Адама, щоб город управляв для свого добра. Усім цим Адам міг користуватися досходу. Заборонив Господь йому овочі тільки з одного дерева, що росло посередині раю, і яке звалося “дерево пізнання добра і зла”. Так промовив Господь Бог: “З усякого дерева в саду їстимеш; з дерева ж пізнання добра і зла не їстимеш, бо того самого дня, коли з нього скуштуєш, напевно вмреш”. Потім привів Бог всі звірі перед Адама, щоб він кожному дав окреме ім'я.

Щасливо жили Адам і Єва в тому чудесному саді. Вони не знали, що таке зло, і через особливішу ласку, яку їм Бог дарував, були святими і праведними. Бог з'являвся їм часто й був з ними ласкавий, як батько з любими дітьми. Перші люди — Адам та Єва — не знали ніяких терпінь, хворіб і не мали вмирати.

6. ПЕРШИЙ ГРІХ (ПЕРВОРОДНИЙ ГРІХ)

Сатана завидував першим людям щастя, і постановив звести їх підступом. Він бо був хитріший за всі створіння на землі, за всі створені Богом польові звірі, а робити зло — взяв він собі за ціль. Прибравши вигляду змія, він підповз до Єви та спитав: “Чи справді Господь Бог велів вам не їсти ні з якого дерева, що в саді?” Єва відповіла: “Нам дозволено їсти плоди з дерев, що в саді. Тільки плід з дерева, що посеред саду, Бог наказав нам: не їжте його, ані не доторкайтесь, а то помрете”. На це змія відповів: “Ні, напевно не помрете! Бо знає Бог, що коли скуштуєте його, то відкриються у вас очі, і ви станете, як Бог, що знає добро й зло”. І стала Єва приглядатися мило дереву “пізнання добра і зла”. І що частіше вона йому приглядалася, то його овоч за кожним разом ставав привабливішим. Врешті зірвала Єва овоч, скуштувала сама й дала мужеві, який також скуштував.

І так переступили перші люди Божу заборону, а з тим прийшов на землю гріх. Був це перший непослух Богові — первородний гріх.

Відкрилися Адамові й Єві очі, але не так, як вони думали. Тепер вони побачили свою наготу, якої передше, будучи невинними, не помічали. Засоромлені, позшивали собі фігове листя та прикрилися. Незабаром почули Божий голос і зо страху поховалися поміж зеленню райською.

І покликав Бог Адама, кажучи: “Де ти?” Адам відповів: “Я чув твою луну у саді й злякався, бо я нагий, тож і сховався”. Спитав

же Бог: “Хто тобі сказав, що ти нагий? Чи не їв ти з дерева, що я наказав тобі не їсти?” І каже Адам: Жінка, яку ти дав мені, щоб була зо мною, дала мені з дерева, і я їв.“ Обізвався ж тоді з доктором Господь до жінки: “Що ти це наробила?” Жінка відповіла: “Змій обманув мене, і я їла“.

7. КАРА ЗА ПЕРВОРОДНИЙ ГРІХ І ОБІТНИЦЯ СПАСИТЕЛЯ

Тоді Бог важко покарав непослушних. До змія сказав: “За те, що ти вчинив це, будь проклятий з-поміж усякої скотини та з-поміж усіх диких звірів. На череві твоїм будеш повзати і їстимеш землю по всі дні життя твого. Я покладу ворожнечу* між тобою і жінкою

---

* Ці слова Господні треба розуміти подвійно: по-перше, так таки й є в житті повсякденному, що між людським родом та гадюками ведеться запекла ворожнеча — гадюки кусають людей, а люди нищать гадюк, де тільки зустрінуть. Але, крім того дослівного значення Божі слова мали ще й глибший зміст, а саме: Бог хотів сказати, що злий дух матиме владу спокушати людину до злого, та один з потомків Єви — цебто Спаситель Ісус Христос — переможе владу диявола.

і між твоїм потомством та її потомством. Воно розчавить тобі голову, а ти будеш намагатися ввіп'ястися йому в п'яту“.

І ще сказав Бог до Єви: “Помножу вельми болі твої і твою вагітність, в болях будеш народжувати дітей. І тягти буде тебе до

твого чоловіка, а він буде панувати над тобою“.

Накінець звернувся Бог до Адама з словами: “За те, що ти послухав голос твоєї жінки й їв з дерева, з якого я наказав тобі не їсти, проклята земля через тебе. В тяжкій труді житимешся з неї по всі дні життя твого. Терня й будяки буде вона тобі родити, і їстимеш польові рослини. В поті лица твого їстимеш хліб твій, доки не вернешся в землю, що з неї тебе взято; бо ти є порох і вернешся в порох“.

Вбравши Адама й Єву в шкіряні одяги, Господь Бог за кару прогнав їх з раю, а в райській брамі поставив херувима з вогненим мечем, щоб стеріг входу до раю.

8. КАІН ТА АВЕЛЬ

Адам і Єва мали багато дітей. Найстаршими ж із них були Каїн та Авель. Каїн управляв землею, Авель же був вівчарем. Одного разу принесли вони Господеві в жертву плоди своєї праці: Каїн приніс із плодів ріллі, а Авель — з первістків свого дрібного скоту. І споглянув Господь на Авеля і на його жертву, на Каїна ж і на

його жертву не споглянув — був бо Каїн лихий чоловік. Та й розсердився Каїн вельми й розпалився заздрістю до Авеля, аж змарнів.

І сказав Господь до Каїна: “Чого ти розсердився? Чому похмурнів? Коли чиниш добре, будь погідний; а коли ні — гріх на порозі чигає: він і так оволодів тобою, але мусиш над ним панувати”.

Та не послухав Каїн Божої остороги, а заховав ненависть і злість у своїм серці. Прийшов одного разу Каїн до Авеля і промовив: “Ходімо но в поле”. Нічого не підозріваючи, Авель погодився і пішов

з братом. І коли вони були в полі, Каїн напав на Авеля, свого брата, й убив його.

Знав Бог що зробив Каїн. Прикликав його та спитав: “Де Авель, брат твій?”. Злочинний братовбивець зухвало відповів: “Не знаю. Хіба я сторож брата мого?”. Розгнівався Господь на Каїна і промовив: “Що ти вчинив? Ось голос крові брата твого кличе до мене з землі. Тепер же проклятий ти від землі, що відкрила свої уста, щоб прийняти кров брата твого з твоєї руки. Коли оброблятимеш землю, вона вже більше не дасть тобі свого врожаю. Втікачем і волоцюгою будеш на землі”.

Побачив тепер Каїн ясно свій великий злочин і в одчаю та в великій болі серця сказав до Бога: “Кара гріху мого занадто велика, щоб її винести! Проганяеш оце мене сьогодні з цієї землі, й від лица твого мушу ховатись і втікачем та волоцюгою маю бути на землі; і перший хто мене зустрине, вб'є мене”. Але Господь заспокоїв розкаяного братовбивця й остеріг: “Якщо хтось уб'є Каїна, то зазнає помсти всемеро”. По тих словах Бог поклав на Каїна знак, щоб ніхто не вбивав його. І відійшов Каїн від лица Господнього та оселився в краю Нод, на схід від Едему*.

9. ПОТОП СВІТУ

(около 2.400** літ перед Ісусом Христом)

Замість убитого Авеля дав Господь Бог Адамові іншого праведного сина, якого назвали Сет. З бігом часу нащадки Каїна, як і нащадки Сета численно розмножилися. Нашадки Сета відзначалися добримі прикметами і за це називалися синами Божими. Нашадки ж Каїна, позначені тавром гріха свого предка-братовбивця, були злими. А що обидва роди мішалися між собою, то прийшло до того, що всі стали лихими.

Тоді сказав Бог: “Недовго будуть жити люди на світі, бо стали лихими. Даю їм ще сто двадцять років, щоб поправилися”. Але

---

* Вбивство Авеля його братом Каїном — це один із сумних наслідків первородного гріха. Батьки вчинили перший гріх, переступивши Божу заборону, а син вчинив перше вбивство і став прабатьком усіх підступних убивців.

На прикладі Каїна бачимо всю згубність гріха зависти, якщо його не поборюється на самому початку.

Авель — це прообраз Ісуса Христа, що Його невинного, вбили жиди.

** Згідно з грецьким перекладом і слов'янським текстом — около 3.200 літ перед Христом.

за визначений Богом час нічого не поправилося. Навпаки, люди на землі ставали все гіршими, а злоба росла з кожним днем.

Бачив Бог, що людська злоба на землі велика та що всі думки й помисли серцець увесь час тільки злі. І жалував Господь, що створив людину на землі. На серці Йому стало важко, і Він сказав: “Знищу з лица землі людину, яку я створив: людину, скотину, пла-

зунів і птахів піднебесних, бо каюсь, що створив їх“.

Але серед безбожного людського роду жив побожний і праведний муж, який називався Ной. Він знайшов ласку в Господа, і Бог сказав до нього: “Зроби собі ковчег із соснового дерева. Зробиш його з переділами й просмолиш його зсередини та ззовні смолою. Зробиш його так: триста ліктів завдовжки, п'ятдесят завшир і тридцять заввиш. Дах зробиш у ковчезі й зведеш його на один лікоть вище. Двері у ковчезі зробиш збоку. Збудуєш його поверхами: долішній, середній і верхній. Оце я наведу потоп на землю, щоб вигубити під небом всяке живе тіло. Все, що є на землі, загине. Але з тобою я зроблю союз. Ввійдеш у ковчег ти, твої сини, твоя жінка

й жінки твоїх синів з тобою. З усього, що живе, з усякого тіла введеш у ковчег по двоє з кожного роду, щоб зберегти їх живими з тобою. Ти ж візьми для себе всяких харчів і збережи їх у себе, щоб ти й вони мали що їсти“. Ной зробив усе так, як велів йому Бог.

Коли ж все було готове, увійшов до ковчега Ной із своєю родиною і з тваринами. По сімох же днях прорвались усі джерела великої безодні й небесні загати розімкнулись, і лив дощ на землю — сорок днів і сорок ночей. Зібрали великі води й піднесли ковчег високо над землею. Води зросли сильно й укрили всі найвищі гори, що під небом. Всяке створіння, що рухалося на землі, загинуло: птаство, скот, звірі, всі плазуни, що повзають, і всі люди. Остався тільки Ной та й ті, що були з ним у ковчезі. І панували води на землі сто п'ятдесят днів.

10. ПОДЯЧНА ЖЕРТВА НОЯ

Великі води стояли над землею сто п'ятдесят днів. І згадав Бог про Ноя, про всіх звірів і про всяку скотину, що були з ним у ковчезі. Тоді післав Господь вітер на землю й води стали поволі відпливати. І як проминуло сто п'ятдесят днів, вони опали. Ковчег же Ноя осів на горах Арарату*. Незабаром показалися й інші вершки гір.

Коли побачив це Ной, зрадів дуже. Але щоб переконатися, чи вже води опали, сорокового дня відчинив він вікно й випустив крука, який не вернувся. Потім випустив голуба, але він, не знайшовши сухого місця, де міг би спочити, повернувся в ковчег, бо води вкривали ще поверхню землі. По сімох днях Ной знову випустив голуба. І повернувся голуб до нього надвечір із свіжозірваним оливковим листком у дзьобі. Тож і довідався Ной, що води з землі відплили. Вельми зрадів він, але для більшої певности почекав ще других сім днів і знов випустив голуба, який уже більше не повернувся.

Тоді сказав Бог до Ноя: Вийди з корабля, ти, твоя жінка, твої сини й жінки твоїх синів з тобою. Все живе, що з тобою: птаство, скотину, плазунів, що повзають по землі, виведи з собою; нехай вони кишать на землі, плодяться й розмножуються“. І вийшов з ковчега Ной з жінкою, дітьми своїми та й усіма створіннями. А з щирої вдячності за чудесний рятунок спорудив Господеві жертвник. Взяв він усякого роду чистих тварин і всякого роду чистих птахів та приніс усапалення на жертвнику. Господь почув лагідний запах

---

* Арарат — це пасмо гір у Вірменії.

і сказав сам до себе: “Не проклинатиму вже більше землі через людину, бо помисли людського серця злі вже з молодощів і не губитиму ніколи всього, що живе, як то я вчинив був. Покиль земля землею — сівба й жнива, холод і спека, літо й зима, день і ніч не перестануть більше бути”.

І сказав Бог до Ноя та його синів: “Оце я уставляю мій союз з вами і з вашим потомством після вас, та з кожним живим створінням, що з вами: ніяке тіло не буде більше знищене водами потопу, ні потопу вже не буде, щоб спустошити землю”. Далі сказав Бог: “Мій лук (веселку) покладаю я в хмарах і він буде знаком союзу між мною і між землею. І буде, що як наведу я хмари над землею, з'явиться лук у хмарах, тоді згадаю я про мій союз, який між мною і вами та між усякою твариною живою і всяким створінням”.

11. НОЄВІ СИНИ

Сини ж Ноя, що вийшли з ковчега були: Сим, Хам і Яфет. Ной почав порвати землю і насадив виноградник. А що не знав сили вина, одного разу випив забагато й упився та лежав нагий у своїм наметі. Побачивши це Хам, насміявся з нього й оповів своїм братам. Але Сим, і Яфет, почувши про це, взяли накривало, увійшли до батькового шатра і, обернувшись плечима, прикрили наготу батька свого. Пробудившись Ной і довідавшись, що вчинив його син Хам, сказав: “Проклятий нехай буде Ханаан!* Останнім рабом нехай він буде своїм братам”. Прокляв так Господь Бог потомство Хама, а Сима й Яфета благословив.**

Після потопу жив Ной іще 350 років. Усього ж прожив він 950 років і аж тоді вмер.

Благословення та прокляття Ноя зависло на його синах і вирішило їхню дальшу долю.

Потомки Сима залишилися в Азії й з них пізніше пішов ізраїльський нарід. Нашадки Яфета розселилися по теперішній Європі, нашадки ж Хама опанували Африку.

Народи, що пішли від Сима й Яфета в пізніших віках панували над нащадками Хама. Нашадки Сима відзначалися вірністю Богові, і з-посеред них вийшов Спаситель світу. Знову ж між нащадками Яфета найбільше поширилося християнство. А народи, що походять від Хама ще й по нинішній день частинно живуть у поганстві.

---

* Ной проклинає не Хама, на якому було Боже благословення, а його сина Ханаана та його потомство.

** Цим випадком Господь Бог навчає, що пошана до батьків та соромливість повинна бути окрасою молоді.

12. ВАВИЛОНСЬКА ВЕЖА

З бігом часу нащадки Ноя так розмножилися, що були змушені шукати собі інших земель. І так, частина людей вибралася в дорогу й згодом прибули в Шінеар-край. Зупинилися тут і вирішили побудувати місто. Були б і збудували, коли б не прийшла їм до голови зухвала думка — збудувати ще й таку вежу, яка б вершком сягала до неба. Казали Ноеві нащадки: “Ану збудуймо собі місто й вежу з верхом до неба та й утворім собі ім'я, щоб ми не розпошувались по всій землі“. За цей безглуздий й зухвалий намір покарав Бог синів чоловічих тим, що змішав їм язика. І заговорили нараз усі зухвальці різними мовами, і один одного не міг зрозуміти. Будову міста довелося занехати, а людей тих Господь розсіяв по всій землі. Місто ж це і назване Бабел (Вавилон), що означає “помішання“.

13. ІДОЛОПОКЛОНСТВО

Множачись і розсіваючись по світі, люди почали забувати про Бога — свого Сотворителя. А що віра — це найприродніша потреба людської душі, то люди, забувши на одного-правдивого Бога, почали шукати інших богів і їм поклонялися. Багато поклонялося сонцеві, місяцеві й зорям, інші — людям і тваринам, а ще інші — усяким зображенням зробленим з дерева, глини, каменя або металів. При тім допускалися всяких неправостей, як: ошуканства, грабежі, нечистоти, вбивства та інших. У своїм нерозумі думали ще, що такими гидкими вчинками пригособаються своїм божкам, і в тій цілі вбивали навіть людей, а то й невинних дітей, і приносили їх у жертву.

Святе Письмо як Старого, так Нового Завіту гостро картає ідолопоклонників, уважаючи їх нерозумними та нещасними, і на них то “відкривається гнів Божий з неба, бо, заявляючи, що вони мудрі, стали дурними і проміняли славу нетлінного Бога на подобу, що зображує тлінну людину, птахів, четвероногих і гадів“.*

---

* Св. Павло в листі до Римлян, 1: 18-23.

ДРУГИЙ ПЕРІОД

Історія Патріархів від Авраама до Мойсея

14. БОГ ВИБИРАЄ АВРАМА НА ПАТРІЯРХА ІЗРАЇЛЬСЬКОГО НАРОДУ

Поміж тодішніми безбожними людьми жив у Харані, Халдейській землі, один побожний і праведний муж на ім'я Аврам. Його вибрав собі Господь Бог з-поміж усіх, щоб через нього і його потомків збереглася правдива віра, а разом і надія на очікуваного Спасителя.

Тому, що й до рідні Аврамової вже було закралося ідолопоклонство, Господь сказав до Аврама: "Вийди з землі твоєї, з твоєї рідні, і з дому батька твого в край, що його я тобі покажу. А я виведу з тебе великий народ і поблагословлю тебе; та й зроблю великим твое ім'я, а ти станеш благословенням. Благословитиму тих, що тебе благословлять, і проклинатиму того, хто тебе проклинає. Тобою всі племена землі благословлятимуться".

Вийшов, отже, Аврам із Сарою — своєю жінкою, і з Лотом — сином свого брата, і з усіми слугами й служницями та всім своїм майном. Вирушили вони так у дорогу і, по довгій подорожі, прибули в Ханаан-край, що його вказав Господь Бог. Край цей був дуже гарний та родючий — заради чого й названо його "медом і молоком текучий". У Ханаані знову з'явився Аврамові Бог та й промовив: "Потомкам твоїм дам я цю землю** З щирої вдячності за це спорудив Аврам на цьому місці жертвник Господеві.

Жили тоді в тому краї ханааняни ** Аврам же не знайшов собі відразу сталого місця. Він кочував, мандруючи дедалі на південь, аж нап'яв свій намет між Бетелем та Аї.

Коли настав голод у тій країні, Аврам подався в Єгипет, щоб там перебути, бо голод був важкий. А вийшовши з Єгипту, Аврам знову зайшов до місця, де був скоріше його намет, цебто, між Бетелем та Аї.

---

* Цю землю — цебто Ханаан, в географії названу Палестиною; ізраїльтяни називали її "Обіцяна Земля", а християни — "Свята Земля", бо тут жив, працював і помер Спаситель світу — Ісус Христос.

** Потомки Ханаана — Хамового сина. Ханааняни пізніше найбільше кривдили ізраїльтян.

15. ЗГІДЛИВІСТЬ АВРАМА

Аврам був дуже багатий на скотину, на срібло й на золото. Але й Лот мав численні череди. А що не могли вони обидва зміститися з своїми чередями на місці, де проживали, а до того ще й часто поставали сварки між їхніми пастухами, сказав Аврам до Лота: “Навіщо та сварка між мною і тобою, між моїми і твоїми пастухами? Таж ми — рідня! Хіба не весь край перед тобою? Відлучись, прохаю, від мене. Як ти підеш наліво, я візьму направо, а як ти звернеш праворуч, то я подамся ліворуч”.

Тоді Лот вибрав собі гарну місцевість над Йорданом, яка мала подостатком води, і поселився в Содомі.

До Аврама ж сказав Господь Бог: “Зведи свої очі й поглянь з місця, де стоїш, на північ, на південь, на схід і на захід: бо всю землю, що ти її бачиш, дам тобі і твоему потомству навкі. Зроблю твое потомство, як земний порошок; хто зможе злічити земний порошок, той і твое потомство злічить”. Згорнув тоді Аврам свої намети і прийшов та осівся у дїброві Мамре, що в Хевроні, та й спорудив там жертвник Господеві.

Жертва Мелхіседека

16. МЕЛХІСЕДЕКОВА ЖЕРТВА

І сталося, що чотири чужі царі напали на землю над Йорданом. Ограбили вони міста Содом і Гомору та забрали з собою Лота і його майно. Довідавшись про це Аврам, зібрав триста вісімнадцять слуг, озброїв їх та пустився в погоню за граббниками. Напав на них вночі, розбив їх і гнався за ними аж до Хови, що на північ від Дамаску. Відібрав він усе загарбане майно та свого братанича Лота й родину та привів назад до Содому. Повертаючись, саме вийшли йому назустріч цар Содому та цар Салиму. Цей останній — на ім'я Мелхиседек — виніс хліб і вино, він бо був священиком Бога Всевишнього, поблагословив Аврама й мовив: "Нехай благословен буде Авраам Богом Всевишнім, що створив небо та землю. Благословен нехай буде Бог Всевишній, що видав ворогів твоїх тобі в руки!" Аврам же дав Мелхиседекові десяту частину з усього, що мав з собою*.

17. СОЮЗ БОГА З АВРАМОМ

Як Аврамові було дев'яност дев'ять років, з'явився йому Господь Бог і сказав: "Я — Бог всемогутній. Ходи зо мною і будь праведний. Я зроблю союз мій між мною й тобою та розмножу тебе вельми-вельми. Отож уже більше не зватимешся Аврам, лише Авраам буде твое ім'я, бо батьком многоти народів я тебе зроблю. Виведу з тебе народи, навіть царі вийдуть із тебе. Я дам тобі і твоїм потомкам увесь Ханаан-край у вічне посідання, і буду їм Богом". І далі сказав до Авраама Господь Бог: "На знак моєї угоди з тобою і твоїм потомством нехай буде обрізане кожне хлоп'я восьмого дня по народженні. І Сара, жінка твоя, породить тобі сина. й ти назвеш його ім'ям Ісаак. Я укладу з ним мій союз, союз вічний для потомства по ньому".

Авраам повірив Богові, хоча був уже старий, і жінка його Сара мала вже дев'яност літ.

18. АВРААМ ГОСТИТЬ БОГА В СВОЇМ ДОМІ

Перегода з'явився Авраамові Господь у діброві Мамре, як він сидів при вході до свого намету під час денної спеки. Ось підвів Авраам очі та побачив, що наближаються до нього три чоловіки. Вийшов він їм назустріч і вклонився до землі та й каже до визначнішого з них: Мій Владико! Як я знайшов ласку в твоїх очах, не

---

*У жертві Мелхиседека бачимо подібність до жертви Служби Божої в Новім Завіті, а сам Мелхиседек був прообразом вічного Священника Ісуса Христа.

минай слуги твого. А, звертаючись до всіх трьох, сказав: Відпочиньте трохи під деревом. Я ж принесу води й умю ноги ваші, і принесу хліба, щоб ви покріпились, а потім підете далі. Сам же поскоривсь у намет до Сарі та приказав спекти паляниць із білої муки. Вибрав теж щонайкраще теля та казав його приготувати. Опісля ж узяв масла, молока, паляниці, приготовлене теля і це все порозкладав перед своїми гістьми. Гості їли, а він служив їм. Коли ж подорожні наїлися, найстарший з-поміж них*, прощаючись, промовив: “Я вернуся за рік о цій порі, й Сара, твоя жінка, породить тобі сина“. Почувши це Сара, що стояла при вході до намету, засміялася, бо не йняла віри, щоб у таких літах породити їй сина. Тоді сказав Господь до Авраама: “Чого ж це сміялася Сара? Хіба для Господа є щось трудне?“ І повірив Авраам слову Господньому.

19. ВЕЛИКА АВРААМОВА ЛЮБОВ ДО БЛИЖНІХ

Вийшовши від Авраама, три подорожні повернули на Содом. Авраам ішов з ними, відпроваджуючи їх. У розмові дорогою Господь виявив Авраамові свій намір знищити Содом і Гомору заради їхніх гріхів і зіпсуття**. Сказав Бог Авраамові: “Скарги, що здійснюються з Содому й Гомори, вельми великі і гріх їхній дуже тяжкий. Зйду та побачу, чи воно так насправді, як у скаргах, що доходять до мене“. Авраам же промовив до Господа: “Невже ж ти справді хочеш погубити праведного з грішним? Ану ж є в цьому місці п'ятдесят праведних. Чи справді їх погубиш і не простиш місцю*** задля п'ятдесятьох праведних, що в ньому?“ Господь же відповів: “Коли знайду в Содомі в місті п'ятдесят праведників, помилую все місце задля них“. Авраам відізвався і знову промовив: “Може до п'ятдесят і бракуватиме п'ять, тож чи зруйнуєш ти через тих п'ятьох ціле місце?“ Відповів Господь: “Не зруйную, коли знайду там сорок п'ять“. І знову заговорив Авраам до Господа: “А може їх там знайдеться сорок?“ І сказав Бог: “Не зроблю того заради тих сорок“. Тоді Авраам: “Благаю лишень Господа не гніватися, коли я ще скажу: а може їх там знайдеться тридцять? І відповів Господь: “Не зроблю, як знайду там тридцять“. Той же знову: “Оце насміливсь я говорити до Господа: “А може їх там знайдеться тільки двадцять?“ На це Господь відповів: “Не зруйную заради двадцять“. Нарешті Авраам промовив: “Не в гнів нехай моему Господеві промовлю ще

---

* Аврам пізнав, що це Сам Бог з двома ангелами в виді подорожніх вступив до його дому і прийняв від нього гостину.

** У Содомі й Гоморі люди важко ображали Бога безстыдними гріхами; головою панував там огидний і протиприродний нахил, що чоловік з чоловіком сходилися так, як з жінкою. — Звідси й назва “содомський гріх“.

*** Місцею — цебто Содомові, Гоморі та їх округам.

раз: “А може їх там знайдеться хоч десять?” І відповів милосердний Господь: “Не зруйную і заради десятих”. — Тоді Господь Бог пішов, а Авраам вернувся до свого шатра.

20. ЗНИЩЕННЯ СОДОМУ Й ГОМОРІ

Але ані десять праведних не знайшлося в Содомі. Отож жахлива Божа кара не минула це місто.

Коли два ангели, що були з Господом в Авраама, надвечір прийшли у Содом, загостили до праведного Лота. Приймав їх Лот та просив, щоб у нього заночували. Ангели ж сказали: “Виведи рідну свою з цього місця, бо ми зруйнуємо це місце (Содом і Гомору),

тому, що великі скарги знялися проти них перед Господом, і Господь послав нас, щоб їх вигубити“.

Досвідком ангели квапили Лота, кажучи: “Ставай, бери свою жінку та обох дочок, що тут з тобою, щоб не загинули тоді, як упаде на місто кара“. Коли ж Лот zvolікав, ангели взяли за руку його, жінку та обох дочок та й вивели їх з міста, наминаючи: “Рятуйте своє життя, не оглядайтеся поза себе і не зупиняйтеся ніде в усій околиці! Тікайте в гори, щоб і ви не загинули“.

Коли зійшло сонце, і Лот був уже в місті Цоар, Господь зіслав на Содом та Гомору дощ із сірки й вогню з неба. І винищив Бог ті міста й усю долину та й усіх мешканців цих міст з усім, що росло на землі, так що все обернулось у порох і попіл*.

Жінка ж Лота не послухала ангелів, що казали не оглядатись назад. Вона — з цікавості, що сталося з призначеними на загибель містами — озирнулася позад себе й відразу стала соляним стовпом.

21. БОГ ВИПРОБОВУЄ ВІРУ АВРААМА

Рік часу після того, як Бог приобіцяв дати Авраамові сина, народилося хлоп'я, що його Авраам назвав Ісаак. Авраам сердечно його любив.

Господь Бог, однак, хотів випробувати Авраама й переконатися, чи він любить Його більше, ніж свого сина Ісаака. Отож, коли підріс Ісаак, сказав Бог до Авраама: "Аврааме! Візьми Ісаака, твого

---

* Де колись стояли Содом і Гомора — тепер є Мертве Море, таке солоно-сірчане озеро, яке неприємним запахом отрує навколо повітря, так що ані в ньому, ані коло нього ніщо не може жити. — На прикладі Содому й Гомори можемо бачити силу Божого прокляття, що спадає на грішних людей за сороміцькі-нечисті гріхи.

єдиного сина, якого любиш, і піди в Морія-край та й там на одній із гір принеси його мені в жертву“.

Важко прийшлося Авраамові погодитися з думкою, щоб жертвувати свого одинокого сина. Але тому, що був він завжди послухний Господу Богу та понад усе Його любив, без спротиву встав врано-вранці, осідлав осла, взяв із собою двох слуг та сина свого Ісаака, наколов дров на всепалення і пішов на місце, що призначив йому Бог. На третій день, прибувши біля підніжжя гори і побачивши здалека вказане Богом місце, сказав Авраам своїм слугам: “Побудьте тут з ослом, а я з хлоп'ям підемо аж он туди та, помолившись Богу, повернемося до вас“. Потім поклав дрова всепалення на Ісаака, сам же взяв у руки вогонь і ніж та пішли на гору. Коли спинались вони обидва вгору, заговорив Ісаак до Авраама, батька свого: “Батьку! Ось вогонь і дрова; а де ягня на жертву?“ Авраам же відповів: “Бог подбає собі ягня на жертву, сину.“

Як же прийшли на місце, Авраам спорудив жертовник, розклав дрова і, зв'язавши Ісаака, сина свого, поклав його зверху на дровах. А, взявши ніж, уже був простягнув свою руку, щоб принести в жертву сина свого, коли ж оце ангел Господній з неба зупинив його, кажучи: “Аврааме, Аврааме“. Відповів Авраам: “Я тут!“ Промовив тоді Бог: “Не простягай руки твоєї на хлопця і не чини йому нічого. Тепер бо знаю, що ти боїшся Бога, що ти не пощадив свого єдиного сина для мене“. Авраам аж зідхнув з вдячності, подякував Богу та, обернувшись позад себе, побачив баранця заплутаного в кущах рогами. Його й приніс він Богу в жертву, замість свого сина*. І назвав Авраам те місце “Господь явився“, як то й посьогодні кажуть: “На горі, де Господь явився“.

Голос з неба знову озвався до Авраама, кажучи: “За те, що ти вчинив це і не пощадив твого сина єдиного, я поблагословлю тебе вельми й дуже розмножу твое потомство, як зорі на небі й як пісок, що на березі моря. Твої потомки займуть міста своїх ворогів. У твоєму потомстві благословляться всі народи землі, тому, що ти послухав мого голосу“.

22. ІСААК БЕРЕ РЕВЕКУ ЗА ЖІНКУ

Доживши віку сто двадцять сім років, Сара — Авраамова жінка й мати Ісаака, померла. Поховав її Авраам в печері Махпела, напроти Мамре в Ханаан-краю. Та й Авраам уже був постарівся віком. Тому він постановив при кінці свого життя, вибрати своєму снові за жінку побожну дівчину.

Сказав, отже, Авраам до старшого слуги свого дому: “Підеш у

---

* Ісаак є прообразом Ісуса Христа — Сина Божого, що з волі Свого Отця-небесного приніс себе в жертву на горі Голгофті за спасіння людського роду.

мій край, до рідні моєї, і візьмеш жінку синові моему Ісаакові“. І мовив Авраам: Лиш прошу тебе, не бери жінки для сина мого з-поміж доньок ханаанян, серед яких я перебуваю, бо вони безбожні. — Слуга виконав приказ свого пана. Він набрав всякого добра, навантажив десять верблюдів та вирушив в Арам Нагарайм, у місто Нахора — Авраамового брата.

Приїхавши туди, став із верблюдами поза містом біля криниці. Було це надвечір, коли звичайно виходили з міста жінки по воду. Слуга молився у серці до Бога: “Господи Боже мого пана Авраама! Ющасті мені сьогодні, молло, і вчини милость моему панові Авраамові. Ось я стою коло джерела води; дочки горожан виходять брати воду. Нехай дівчина, якій я скажу: нахили з ласки твоєї жбан, щоб і напився, а вона скаже: Пий! Я ще й верблюдів твоїх понагуваю, — буде та, що її ти призначив слугі твоему. Ісаакові, і по тому знайму, що ти вчинив милость із моїм паном“.

Ще не перестав слуга в душі молитися, коли з жбаном на плечі йійшла по воду Ревека, дівчина з вигляду дуже гарна. Зійшла вона до джерела і, набравши повний жбан води, вийшла нагору. Слуга побіг їй назустріч та й мовив: “Дай мені, з ласки своєї, трохи напитися з твого жбану!“ Відповіла дівчина: “Пий, добродію!“ І спу-

стила хутенько жбан на свою руку й дала йому напитися. Як же скінчила його напувати, каже: “Я ще і твоїм верблюдам начерпаю”. Вона скоро виляла воду в пійло* та побігла знову до криниці, щоб набрати води, і наляла всім його верблюдам. Слуга ж придивлявся до неї мовчки.

Коли верблюди перестали пити, слуга вийняв золоті заушниці та й два золоті браслети, дав їй і спитав: “Чия ти дочка? Скажи мені, будь ласка, чи є в домі твого батька місце для нас переночувати?” Вона ж йому відповіла: “Я дочка Бетуела — Нахорового сина” та й додала: “Є в нас доволі й соломи й паші, та й місця переночувати.” Слуга схилив голову й, поклонившись Господеві, мовив: “Благословен Господь Бог пана мого Авраама, що не відмовив милости своєї і вірности своєї моему панові!” Побігла дівчина й оповіла в хаті матері своїй, що сталося. Брат Ревеки — Лаван метнувся надвір й промовив до гостя: “Увійди, благословенний Господом!” Зайшов Авраамів слуга з верблюдами в господу Бетуела. Лаван порозвантажував верблюдів, дав соломи й корму та й подав гостеві води помити ноги. Потому поставив перед ним їжу, але той не хотів їсти, аж поки не розказав, чого він приїхав. Коли ж оповів все, що йому було наказано, Лаван і Бетуел у відповідь сказали: “Від Господа пішло це діло. Не можемо тобі нічого сказати. Оце Ревека перед тобою. Візьми її та йди, і нехай вона буде жінкою синові твого пана, як присудив Господь”. Слуга поклонився аж до землі Господеві, і вийняв золоті й срібні речі та золототкану одержу й дав Ревеці; її родину теж обдарував коштовними подарунками. Тоді всі засіли до столу і, радіючи спільно, їли й пили.

Наступного дня Ревека, діставши благословення від своїх, вибралася зо слугинями своїми в Ханаан-край, де й стала жінкою Ісаака. Ісаак любив її, і було це для нього розрадою після смерті матері своєї.

23. ІСАК ТА ЯКІВ

Доживши глибокої, але щасливої старости, Авраам помер. Прожив він усього 175 років. Поховали його сини: Ісаак та Ізмаїл** у печері Махпела, цебто, де вже спочивала Авраамова жінка Сара.

Ісаак враз із благословенням Господнім унаслідив по батькові теж великі маетки, але не має наслідників***. Отож молив він Господа за свою жінку, бо була неплодна. І Бог вислухав його молитву і післав їм двох синів-близнюків. Але ще перед народженням їх, Гос-

* Пійло — корито.

** Ізмаїл — це був Авраамів син від рабині єгиптянки на ім'я Агар. За тих старих часів многоженство не було заборонене.

*** Ісаак та Ревека 20 літ не мали дітей.

подь об'явив Ревеці, що з синів, яких вона породить, постане два народи, з яких один буде сильніший від другого, старший буде молодшому служити. І сталося так, як сказав Господь. Перший прийшов на світ увесь зарослий, немов би звір'ячою шкірою покритий. Його названо Ісав. По нім народився і його брат, якому дали ім'я Яків. Коли хлопці повиростали, Ісав став спритним ловцем, степовиком, а Яків був тихий, жив у наметах.

Ісаак любив Ісав, бо дичина була йому до смаку. Ревека ж любила більше Якова.

Одного дня Яків зварив сочевицю. Ісав, що прийшов з поля виснажений та дуже голодний, попросив: "Дай но мені цієї червоної юшки, бо я знемігся та голодний". На це Яків відповів: "Продай мені найперше твоє первородство". Ісав же сказав: "Я ось вмираю! (з голоду). Навіщо воно мені оте первородство?" Та промовив Яків: "Клянися мені перше". Поклявся Ісав і продав Якову своє первородство. Тоді Яків дав йому хліба й юшки з сочевиці*.

---

* Первородство — першенство в тих часах багато значило, бо найстарший син діставав більшу частину маєтку по родичах, на нього переходило батьківське благословення, і він після смерти батька лишався головою родини.

24. ЯКІВ ПІДСТУПОМ БЕРЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ

Коли постарівся Ісаак та вже й недобачав, покликав Ісав і сказав до нього: “Сину мій! Оце я старий, не знаю дня моєї смерті. Візьми твое знаряддя, твій сагайдак і твій лук, та й піди у поле й піймай для мене дичину та й зготуй мені смачну страву, так, як я люблю, і принеси мені: нехай я з’їм, щоб за те благословила тебе моя душа перед смертю”.

Ревека ж підслухала цю розмову. Тому й вирішила обдурити свого чоловіка й затвердити першенство за своїм улюбленцем Яковом. Вона хутенько приготувала печеню з двох козенят, одягла Якова в щонайдорожчу Ісавову одягу, а кізлячими шкірами обгорнула його руки й шию, щоб нагадував волохатого Ісаву. Так перебраний і з смачною стравою та хлібом, увійшов Яків до батька й каже: “Тату мій!” “Я тут!” — відповів сліпий Ісаак, але відчуючи серцем щось підозріле, запитав: “Хто ти мій сину?” Яків же каже до свого батька: “Я — Ісав, твій первісток. Я зробив так, як ти мені звелів. Підведись, прошу, сядь та з’їдж моєї дичини, щоб твоя душа благословила мене”. Промовив Ісаак до свого сина: “Як же ж хутко ти це знайшов, мій сину!” Той відповів: “Бо Господь, Бог твій, наслав мені”. Батько й ще не вірив, тому сказав: “Підійди лишень до мене, нехай обмацаю тебе, мій сину, чи ти справді мій син Ісав, чи ні?” Яків приступив і простягнув руки. Ісаак діткнувся його і промовив: “Голос — Якова, руки ж — Ісаву”. Попросив ще Ісаак, щоб син приступив ближче та й щоб поцілував його. Притім він занюхав, що й одяг — це Ісаву, отож промовив: “Ось запах поля, що Господь благословив його. Дай же, тобі, Боже, росу з неба і родючу землю. Та ще й пшениці й вина подостатком! Нехай народи тобі служать і племена приклоняться перед тобою. Будь володарем над братами твоїми й сини матері твоєї нехай приклоняться перед тобою. Проклятий нехай буде хто тебе проклинає, а благословен, хто тебе благословить!”

І сталось, як ледве відійшов Яків від свого батька, прийшов Ісав з полювання. Він теж зготував смачну страву, приніс її Ісакові й каже: “Нехай тато підведуться і з’їдять дичини свого сина, щоб душа їх благословила мене.” Тоді Ісаак спитав: “Хто ти?” Він же відповів: “Я — син твій, твій первісток, Ісав. Іжхнувся Ісаак жахом великим та й питає: “А хто ж той, що піймав дичину, приніс мені, і я з’їв спокійно все, заки ти прийшов, і я поблагословив його, так він благословенний і буде!”

Почувши це, Ісав гірко заплакав та сказав до батька свого: “Благослови й мене також, мій тату!” Але відповів Ісаак: “Прийшов твій брат підступно й узяв твое благословення”. Промовив тоді Ісав: “Хіба не названо його Яків; він бо два рази вже обійшов мене! Забрав мое первородство, а ось тепер взяв мое благословення”. І

мовив далі Ісав: “Хіба одне благословення в тебе, тату? Благослови й мене, мій батьку!” Але відповів йому Ісаак: “Без родючої землі буде твоя оселя, і без роси, що падає з неба. Ти житимеш з меча твого і будеш на послугах у твого брата, але станеться, що звільнишся, скинеш ярмо з свого карку”.

25. ЯКІВ УТИКАЄ Й ПЕРЕБУВАЄ В ЛАВАНА

Ісав зненавидів Якова і постановив його вбити. Коли про це довідалася Ревека, покликала до себе Якова й сказала: “Он Ісав, твій брат, заповзявся помститися на тобі й забити тебе. Послухай же тепер мене, мій сину, і вставай та й утікай до Лавана, мого брата, в Харан. Ти поживеш з ним якийсь час, поки не промине лють твого брата, поки не пройде гнів брата твого на тебе й він не забуде, що ти йому вдіяв; тоді я пошлю, щоб тебе забрати звідтіля”.

Яків послухай ради своєї матері та поспішно вибрався в дорогу до Лавана свого вуйка.

І сталося, що по дорозі заскочила Якова в чистому полі ніч. Утомлений Яків, узяв один камінь і, підклавши собі під голову, заснув. І сниться йому, що ось драбина спирається об землю, а вершком сягає неба, і оце ангели ступають по ній вгору й сходять наниз. А над нею стояв Господь і мовив: “Я — Господь, Бог Авраама, твого батька, і Бог Ісаака. Землю, що на ній ти лежиш, я дам тобі й твоєму потомству. Твое ж потомство буде численне, як земний порох. Ти поширишся на захід і на схід, північ і на південь. Усі народи землі будуть благословенні через тебе й твоє потомство. Оце я з тобою, і берегтиму тебе скрізь, куди підеш, і поверну тебе назад у цю землю, бо непокину тебе, поки не виконаю того, що я тобі обіцяв”.

Прокинувшись зо сну, Яків промовив: “Направду, Господь є на цьому місці, а я не знав”. Злякався він і каже: “Яке страшне це місце! Це ніщо інше, як дім Божий, і це ворота небесні!”

Камінь, що його собі був поклав під голову, Яків поставив як стовпа та й налив олії вгорі його — на знак, що він посвячений Богу, а місце те назвав він Бетел, цебто, “дім Божий”.

І пустився Яків у дальшу дорогу в напрямі до свого вуйка Лавана. І оце стрічає він криницю у полі й овець біля неї. До пастухів Яків промовив: “Браття, звідкілля ви?” Вони відповіли: “Ми з Харану”. Тоді він до них: “Чи знаєте Лавана, сина Нахора?” Відповіли пастухи: “Знаємо, а ось і Рахиль, донька його, іде зо стадом”. Поки він говорив ще з ними, Рахиль, надійшла з вівцями свого батька, бо вона пастушкою була. Тільки Яків побачив Рахиль, приступив до криниці й напоїв її овець та поздоровив дівчину. Оповів їй хто він, а вона побігла й розповіла все своєму батькові Лаванові. Як же ж Лаван почув вістку про Якова, сина своєї сестри,

вибіг йому назустріч, обійняв його, поцілував і ввів до себе в господу, а той оповів йому про все.

Яків згодився служити Лаванові сім років за його дочку Рахиль. Вислуживши, домагався, щоб Лаван привів йому дочку. Але цей обманув його, привівши не Рахиль, а Лію — старшу свою дочку, кажучи: “Нема в нашому краю звичаю видавати молодшу перед старшою”. Але Яків сподобав собі більше молодшу, і тому згодився служити ще других сім років і за Рахиль.

26. ПОВОРОТ ЯКОВА

Яків, служачи Лаванові, поволі й сам дороблявся. Господь благословив череди Якова і він дуже збагатів. Мав багато челяди, великі отари, овець і кіз та цілі каравани верблюдів і ослів. Коли Лаван побачив, що майно Якова росте, то так його зненавидів, що навіть більше не глянув ласкаво на нього. Тому Бог промовив до Якова: “Повертайсь на твою батьківщину, до твого роду, а я буду з тобою”. Вже передше хотів Яків вертатись у свою землю, але Лаван не похочував — завважував бо, що Господь благословив його через Якова.

Забрав Яків усе своє майно й родину та пішов у свою країну. По довгій подорожі опинився над рікою Йордан, на границі Ханаанської землі. Тут напав на нього страх перед Ісавом. Роздумавши, вислав до брата послів, щоб його звістити про свій поворот і знайти ласку в нього. Посли повернулись до Якова, кажучи: “Ісав поспішає тобі назустріч з чотирма стами мужів”. Злякався тим Яків вельми і стривожився. Він почав молитись до Бога, щоб його врятував з рук брата.

І сталося, що вночі хтось незнаний боровся з Яковом. Та бачивши, що не переможе Якова, сказав: “Пусти мене, бо вже на світ благословиться”. А Яків відповів: “Не пушу тебе, хіба що поблагословиш мене”. А цей спитав: “Як тобі на ім'я?” Він і каже: “Яків”. Тоді той у відповідь: “Не Яків буде більш твое ім'я, а Ізраїль,* бо ти змагався з Богом і з людьми та й переміг”. Тоді Яків спитав його: “Скажи, будь ласка, своє ім'я?” А цей відповів: “Чого питаєш про мое ім'я?” І поблагословив його. Яків назвав це місце Пенієл, бо, мовляв, “я бачив Бога віч-на-віч і я живий ще”.

Із сходом сонця побачив Яків Ісава, що йшов з 400 чоловіками. Яків розставив своїх людей, сам же пройшов перед ними й поклонився до землі сім разів, поки приступив до свого брата. Тоді Ісав прибіг йому назустріч, обійняв його і припав йому на шию та й поцілував його, і плакали обидва з радости. Опісля, підвівши свої очі, Ісав побачив жінок і слугинь з дітьми й питає: “Хто ці в тебе?” від-

---

* Тому потомки Якова називаються Ізраїльтянами.

повів Яків: “Це діти, що їх, з ласки, дарував Бог слугі твоему”. Тоді Яків дав знак і всі зблизилися та й вклонилися Ісавові. Просив ще Яків, щоб Ісав прийняв дарунок, що його він відділив зо свого скоту. Але Яків не прийняв, кажучи: Маю досить, брате, за-тримай своє!

Тоді повернувся Ісав у Сеїр, де проживав, а Яків, удячний Богу за ласкаву опіку, прагнув усім серцем ще побачитись із своїм стареньким батьком. Він і прибув до Мамре, в Хевроні, де пробував його батько Ісаак. Ісаак вельми зрадів зустріччю зо своїм сином, що вже років з двадцять як був відійшов від нього. Яків і залишився у Ханаан-краю. Потім вже недовго жив Ісаак. Він помер, маючи 180 років. Поховали його обидва сини — Ісав та Яків.

27. ЙОСИФ ТА ЙОГО БРАТИ

Яків мав дванадцять синів. Найліпшим із них був Йосиф*. Яків любив Йосифа більше, ніж усіх своїх синів, бо він був з усіх най-

молодший, невинний та послухний. Отож і справив йому Яків гарну квітчасту одержу. За це зненавиділи Йосифа старші брати.

Дотого ще мав Йосиф сон, і він оповів його своїм братам, че-

---

* Йосиф був сином від Рахилі, а решта Йосифові брати походили від інших жінок Якова.

рез що вони ще більше зненавиділи його. Каже він їм: “Снилося мені, що оце в'яжемо ми снопи посеред поля. Аж тут підвівся мій сніп та й стоїть, а ваші снопи поставали навкруг нього і вклонилися йому“. Брати ж кажуть до Йосифа: “Чи справді ти царюватимеш над нами, чи насправду володітимеш нами?“ І зненавиділи його ще більше за його сни та слова.

Але Йосифові снився ще й другий сон; він і його розповів батькові та братам: “Снився мені, — каже, — ще один сон, що от сонце, місяць і одинадцять зір уклонилися мені“. Батько насварив свого наймолодшого сина й сказав: “Що то за сон, що тобі приснився? Чи то справді прийдемо ми, я і твоя мати й твої брати, щоб уклонитися тобі до землі?“ Та батько запам'ятав собі це; він і питав себе в душі, чи часом Господь Бог не призначив його улюбленого сина Йосифа до чогось великого. В душі ж братів ненависть до наймолодшого брата зростала все більше й більше.

Одного разу, коли старші брати пасли вівці далеко від дому, батько післав Йосифа навідатися до них. Йосиф зібрався й пішов. Коли брати побачили його здалека, почали радити між собою: “Он іде той сновида! Ходім убиймо його та вкиньмо в рів, а батькові скажемо, що лютий звір пожер його; тоді побачимо, що буде з його снів“. Коли почув це найстарший брат Рувим, сказав: “Не проливайте крові, вкиньте його в рів, що в пустині, але руки на нього не накладайте“. Рувим так сказав, щоб рятувати Йосифа з рук своїх братів та повернути батькові.

Як тільки Йосиф наблизився, його старші брати напали на нього, здерли квітчасту одягу, самого ж вкинули в криницю, в якій, на щастя, не було води. Рувим відійшов геть, а решта братів сіла полуднувати. Аж оце дивляться — іде купецька валка, що везла на верблюдах усякий крам до Єгипту. Побачивши купців, Юда піддав братам гадку, щоб продати Йосифа, кажучи: “Що нам з того, що вб'ємо нашого брата і прикриємо його кров? Нумо продаймо його, але рука наша нехай не буде на ньому, бо він наш брат“. І послухали брати. Коли каравана наблизилася, вони витягнули Йосифа з криниці й продали купцям за двадцять срібняків; а ті повезли його в Єгипет.

Рувим, що при тім не був присутній, повернувшись до ями, дивиться — аж нема в ній Йосифа. Він з жалю роздер на собі одягу і, прийшовши до братів, каже: “Хлопця нема! Куди ж я тепер підніуся? І що скажу батькові?!” Але братів це не зворушило. Вони вбили козеля, намочили Йосифову одягу в крові та післали батькові з такими словами: “Це ми знайшли. Пізнавай, чи одяга твого сина, чи ні“. Батько пізнав відразу одягу і скрикнув: “Одїж мого сина! Звір лютий пожер Йосифа!“ І з великого душевного болю роздер на собі одягу, накинув на бедра волосяницю та й сумував довго за своїм сином.

Зійшлися всі діти, щоб злагіднити батьківський біль, але Яків не давав себе потішити, тільки говорив: “Сумуючи, зйду я до свого сина, до гробу“. І плакав Яків за своїм улюбленим сином.*

28. ЙОСИФ В ЄГИПЕТСЬКІЙ ТЕМНИЦІ

Йосифа ж привезено в Єгипет, де купив його Потіфар, двірський вельможа Фараона та начальник прибічної фараонової сторожі**. Господь Бог був з Йосифом, і тому його рабство не було надто гірким. Навпаки, Йосиф дуже сподобався своєму панові, який узяв собі його до послуг, а навіть згодом зробив його управителем свого дому.

З того часу, як Потіфар поставив Йосифа над своїм домом і всім що мав, Господь поблагословив дім єгиптянина заради Йосифа та й Господнє благословення було на всьому, що було в нього вдома й на полі.

І сталося, що жінка Потіфара — лукава й безчесна — намовляла Йосифа до гріха. Коли ж праведний юнак ніяк не піддався спокусі, а то й мовив: “Як же мені чинити таке велике зло і згрішити перед Богом, який мене бачить?“ підступна жінка оклеветала його перед своїм мужем. А Потіфар, повіривши безсоромній жінці, спалахнув гнівом та вкинув Йосифа в темницю.

Опинився так Йосиф поміж усякими злочинцями, але й тут Бог чував над ним. Завдяки Божій опіці та праведній вдачі, Йосиф скоро здобув собі прихильність в'язничного начальника і дістав нагляд над усіми в'язнями.

Сталося ж, що опинилися у темниці підчаший єгипетського царя та старший пекар. Чимись вони провинилися перед володарем, і той наказав їх ув'язнити. Одного дня Йосиф завважив, що вони дуже задумані і спитав: “Чого ви такі сумні сьогодні?“ А вони відповіли йому: “Сон снівся нам, і нема кому його нам пояснити!“ На те Йосиф до них: “Чи ж не від Бога пояснення снів? Розкажіть, що вам снилося, може Бог мені об'явить значення ваших снів“.

Підчаший*** почав оповідати Йосифові свій сон: “В моєму сні була виноградна лоза передо мною, а на тій лозі три пагони; і як вона розвивалася, вибував на ній цвіт і достиглі ягоди в її гронах. У моїй же руці була чаша Фараона. Взяв я ті грона й витиснув їх у чашу та й подав її Фараонові в руку“. Йосиф пояснив цей сон так: “Три пагони — це три дні. За три дні Фараон поверне тебе

---

* Йосиф нагадує нам Ісуса Христа, якого Юда — один з Його дванадцяти апостолів, продав за тридцять срібняків.

** Фараон — так звалися єгипетські царі.

*** Підчаший — цебто, начальник над царськими винницями, що мав честь особисто подавати Фараонові вино під час трапези.

назад на твоє місце; ти будеш подавати Фараонові в руки чашу, за попереднім звичаєм, коли був ти його підчашим. Тільки ж згадай про мене, як добре тобі буде: нагадай Фараонові про мене й виведи мене з цього дому; бо справді мене вкрадено з єврейської країни, та й тут я не зробив нічого, щоб мене кидати в темницю“.

Опісля оповів свій сон і пекар: “А мені снилися, — каже, — три кошики білого хліба в мене на голові. У верхньому кошику були різні печиви для Фараона, й птиці розкльовали їх з кошика на моїй голові“. Йосиф пояснив і цей сон, кажучи: “Три кошики — це три дні. За три дні Фараон здійме голову з тебе й повісить тебе на дереві, а птиці будуть їсти тіло твоє“.

І сталося так, як Йосиф пояснив. Третього дня, що був днем народин Фараона, цар справив учту всім своїм службовцям. При бенкеті Фараон згадав про підчашого й пекаря у темниці. Першому дозволив повернутись на своє місце, і велів йому далі подавати собі чашу; другого ж — пекаря — наказав повісити.

Підчаший дуже радів своєю свободою, але про Йосифа, що йому пояснив сон, зовсім забув.

29. ВИВИЩЕННЯ ЙОСИФА

Два роки пізніше Фараон також мав дивний сон. Йому снилося, що він стоїть над рікою Нілом. З ріки виходять сім коров, гарних на вид і ситих, та й пасуться над берегом. Опісля виходять за ними других сім коров, але поганих на вид та худих. І пожерли худі корови сім коров гладких, і далі лишилися худими, як були передтим. — Фараон пробудився. Але потім заснув, і знову сниться йому: оце сім колосків, повних й гарних, вилонюються з одного стебла. А потому сім інших колосків, тоненьких, висушених, виростають за ними. І пожерли тоненькі колоски сім колосків гарних і повних. — Пробудившись вранці, Фараон скликав усіх єгипетських віщунів та й усіх мудреців і розповів їм свої сни. Але ніхто не міг їх Фараонові розгадати. — Аж тоді пригадав собі підчаший про Йосифа і сказав: У темниці є “молодий єврей, який свого часу мені й начальникові над пекарями розгадав сни. Фараон наказав негайно покликати Йосифа. Поставили його перед Фараоном, а цей оповів йому обидва сни. Тоді Йосиф сказав: “Не я, а Бог дасть Фараонові одвіт прихильний“. Отож і каже Йосиф Фараонові: Це Бог дав знати тобі, що буде чинити. Сім гладких коров і сім колосків повних — це сім років урожайних. А сім коров худих та сім колосків порожніх означають сім років неврожайних. За тих років неврожайних вичерпаються всі запаси і голод настане в цілій країні. Тому знайди собі чоловіка второпного й розумного та й постав його над єгипетською країною, щоб у час врожайних років зібрати до стодол п'яту частину всього збіжжя і так забезпечитися на сім років неврожайних.

Сподобалося це пояснення Фараонові, який сказав: “Чи ж знайдемо ми такого чоловіка, як оцей, щоб дух Божий жив у ньому?” А до Йосифа Фараон промовив: “Бог дав тобі знати те все, тим то й поставлю тебе над своїм домом і цілим Єгиптом, і твого приказу буде слухати весь народ“. І зняв Фараон з руки своєї перстень із печаткою та вложив його Йосифові на палець. Опісля одягнув його в пурпурову одежу, повісив золотий ланцюг йому на шию, і повелів їхати за собою, а народові наказав вітати Йосифа й йому кланятися та й щоб усі його бачили, що він поставлений начальником над цілим Єгиптом.

30. ПОДОРОЖ ЙОСИФОВИХ БРАТІВ ДО ЄГИПТУ

Минулося сім років урожайних, як це предрік був Йосиф. І за цей час зібрано багато зерна на запас. Потім наступили сім років неврожайних. По цілому світі настав голод. Єгиптяни домагалися хліба від Фараона, та він відповідав їм: “Ідіть до Йосифа та й чиніть, що він вам скаже!“ Тоді Йосиф відчинив усі засіки і продавав усім збіжжя.

Поширився голод також і на землі ханаанській та дійшов до родини Йосифа. Коли довідався Яків, що в Єгипті можна дістати збіжжя, сказав до своїх синів: “Ідіть туди й купіть там хліба, щоб ми не повмирали з голоду“. І поїхали десять Йосифових братів до Єгипту, Веніямина ж, наймолодшого, залишив батько вдома, щоб не сталося йому чого злого.

Єгиптом правив Йосиф. Він продавав збіжжя всім людям у краю. Прибули отож Йосифові брати і вклонилися йому лицем до землі, але не пізнали його. Йосиф же пізнав братів своїх, та вдавав, що він чужий їм і загворив до них суворо: “Звідки ви? Чи ви часом не підглядачі? Ви, може, на те прибули, щоб вивідати слабші місця нашого краю?“ Вони ж налякалися і сказали: “Ні, владико! Твої раби прийшли харчів купити. Всі ми сини одного чоловіка, ми люди чесні; раби твої ми, а не підглядачі. Нас усіх було дванадцять братів, наймолодший зівстався при батькові, а другого молодшого вже нема“. Та Йосиф вдавав, що їм не вірить, а таки вважає їх за підглядачів, тому й загрозив їм, що не вийдуть звідси, поки не приведуть найменшого брата. “Пошліть, — каже, — одного з вас, нехай він приведе наймолодшого брата, ви ж сидітимете в'язнями у темниці“. І посадив їх усіх у темницю. Однак, на третій день каже до них Йосиф: “От що зробіть, і залишитеся живими, бо ж я боюся Бога. Як ви чесні люди, нехай один з вас зостанеться в'язнем у темниці, а ви ідіть та й везіть вашим родинам хліб, щоб не голодували, та приведіть до мене вашого наймолодшого брата; тоді справ-

дяться ваші слова, і ви не помрете“. Вони так і зробили. А до себе говорили: “Справедливо терпимо, бо ми согрішили супроти нашого брата; ми не зважали на його плач і на його просьбу, тому й спадає на нас це нещастя“. А Рувим відповів їм: “Чи ж я вам не говорив: Не грішіть проти дитини! Та ви не послухали“. — Не знали вони, що Йосиф розумів їхню мову, бо до них він говорив через перекладача. Та Йосиф, розуміючи все, відвернувся набік і плакав. Потім обернувся до них, і щоб переконатися, чи вони мають правдивий жаль за свій вчинок, приказав ув'язнити одного з-поміж них, на ім'я Симеон. А с'ягам повелів наповнити їхні міхи пшеницею та потайком повернути кожному в мішок їхні гроші та й дати їм ще харчів на дорогу. Так і зроблено.

Прибувши до свого старенького батька, брати оповіли все, що сталося. Та, коли випорожнювали свої лантухи, дуже здивувалися, що в мішку кожного були гроші, що їх вони заплатили за збіжжя. Брати цим налякалися. А їхній батько Яків і каже: “Такого ви мені наробили, що я, здається, лишуся без дітей на старість! Йосифа нема, Симеона тримають у в'язниці та ще й Веніямина хочете мені забрати. Не піде мій син з вами, бо ж брат його вмер і він сам зостався. Як станеться ще й з ним якесь лихо в дорозі, в яку пускаєтесь, то смутком зведете мене, сивоголового, до гробу“.

31. ПОДорож Веніямина до Єгипту

Привезене з Єгипту збіжжя, скоро скінчилось, а голод далі лютував. Тоді знову сказав Яків до своїх синів: “Ідіть знову й купіть трохи харчів“. Та каже до нього Юда: “Як пустиш нашого брата з нами, ми підемо й купимо харчів. А як не пустиш, ми не підемо, бо завідатель виразно сказав: не побачите мого лица, коли не приведете з собою наймолодшого брата“. Відповів Яків: “Навіщо ви мені заподіяли таке лихо та й сказали тому чоловікові, що в вас є ще брат?“ Юда ж сказав: “Відпусти хлопця зо мною, я ручуся за нього, з моїх рук будеш його вимагати. Коли не приведу його назад до тебе й не поставлю його перед тобою, довіку буду я винен перед тобою“.

Сказав тоді батько: “Коли так мусить бути, то робіть як знаєте. Але візьміть у ваші мішки найдорожчих товарів нашої землі і дайте в дарунку тому чоловікові. А грошей візьміть з собою вдвоє. Бо гроші, що їх звернено у ваші мішки зверху, візьміть назад із собою, може ж там помилилися. Та й брата вашого беріть і повертайтеся до того чоловіка. Бог же всемогутній нехай дасть вам ласку перед тим чоловіком, щоб він випустив на волю другого вашого брата, а й Веніямина. Я ж тимчасом остануся сам без вас, як сирота“.

Брати з Веніямином та подарунками для Йосифа щасливо дісталися до Єгипту й з'явилися перед Йосифом. Як же побачив Йосиф

Венямина з ними, сказав завідателю свого дому: “Запровадь цих людей у мій дім і приготуй обід, бо вони в полудне будуть зо мною обідати”. Завідатель увів їх у дім. Вони ж надякалися й говорили між собою: “Тепер певно буде розправа за гроші, які ми знайшли в наших міхах. Хочуть нас покарати за це і всіх кинути в темницю”. Тому приступили всі до завідателя над Йосифовим домом і перед ним оправдувались за гроші. Та він відповів спокійно: “Мир вам, не бійтесь”. І привів до них Симеона, дав їм води обмитися, а їхнім ослам дав паші.

Трохи пізніше прийшов до них і Йосиф. Вони впали ниць і поклонилися йому до землі та зложили подарунки. Він поздоровив їх та спитав ласкаво: “Чи живе ще ваш старенький батько, що про нього ви мені розповідали, і чи здоровий він?” Вони ж відповіли: “Слуга твій, наш батько, ще живий і здоровий”. А коли Йосиф побачив Венямина, спитав: “Чи це ваш наймолодший брат?” І додав: “Бог нехай благословить тебе, мій синку!” Та й хутенько Йосиф вийшов, бо серце його зворушилось, коли побачив брата від своєї рідної матері Рахилі*.

Потім же, умивши собі обличчя, вернувся до них і приказав давати обід. Дивувалися ж дуже брати, коли до столу посадили їх по старшині, а Венямин дістав пайку вп'ятеро більшу, ніж діставали інші.

32. ЙОСИФОВА ЧАША

Йосиф, однак, хотів переконатися, чи брати справді поправилися, тому сказав по обіді до свого завідателя: “Наповни мішки цих чоловіків збіжжям, скільки зможуть нести, і вклади гроші кожному в його мішок зверху, а мою срібну чашу покладеш найменшому разом з його грішми”. І той зробив так, як велів Йосиф. Наступного дня рушили брати в дорогу додому. Та ледве вони вийшли з міста, ще не були й далеко, Йосиф покликав свого завідателя й сказав: “Біжи за тими людьми, а як доженеш їх, то скажи їм: чому це ви заплатили злом за добро? Таж чаша, що ви вкрали, це та сама, що з неї п'є мій пан. Дуже недобре діло ви вчинили!”

Завідатель дігнав їх та сказав так, як було йому поручено. Брати, перелякані та здивовані, відповіли: “Як це? Ми мали б красти з дому твого пана срібло та золото? У котрого з нас знайдеться чаша, нехай умре, а ми будемо твоїми невільниками”. Завідатель сказав: “Нехай буде так, як ви сказали”. Скоро поздіймали брати з ослів міхи та порозв'язували. Завідатель, перешукуючи всі міхи,

---

* Жінка Якова Рахиль мала тільки два сини: старшого — Йосифа, і молодшого — Венямина.

знайшов чашу в мішку Веніямина. Всі з розпуки роздерли на собі одержу та, поклавши міхи на ослів, повернулися до міста.

Увійшов отже Юда зо своїми братами до Йосифа в дім та попадали перед ним ниць на землю. А Йосиф промовив до них: “Що то за вчинок ви зробили?” Юда ж відповів: “Що ж нам казати нашому владиці? Як нам виправдатись? Бог покарав неправедність слуг твоїх! Ми тепер невільникми твої, так ми, як той, у кого знайшлась оця чаша”. Але Йосиф відповів: “Де ж би я таке робив?! Той, у кого знайдено чашу, буде мені невільником, а ви йдіть у мирі до вашого батька”.

Та Юда, приступивши ближче, сімло розповів Йосифові, з яким великим жалем батько відпускав Веніямина, а потім додав: “Тому, що я ручив собою своєму батькові за хлопця, бо сказав: Як не приведу його назад до тебе, то я буду винен перед моїм батьком на все моє життя. Тепер, отже, благаю тебе, владику, щоб я зостався тобі невільником замість Веніямина, а він нехай повернеться зо своїми братами. Бо ж як мені йти назад до свого батька, коли хлопця не буде зо мною, хіба, щоб дивитися на горе, яке постигне мого батька”.

33. ЙОСИФ ДАЄ СЕБЕ ПІЗНАТИ

Йосиф не міг себе більше стримати. Тому приказав, щоб усі єгиптяни вийшли. Тоді заплакав він уголос та промовив до своїх братів: “Я — Йосиф! Чи ще живий мій батько?” Але брати не могли відповісти, бо стривожились перед ним. Йосиф до них: “Приступіть лишень до мене”. І вони приступили. Та й каже він знову: “Я — Йосиф, ваш брат, якого ви продали в Єгипет. Але ви тепер не завдавайте собі жалю і не ятріть себе, що продали мене сюди: на те бо, щоб зберегти вас при житті, Бог послав мене до Єгипту. Ось бо вже другий рік голоду, і лишається ще п'ять літ, в яких не буде врожаю. Отож не ви мене сюди послали, а Бог; він і зробив мене начальником над усією землею єгипетською. Поспішайте ж до мого батька та скажіть йому: так говорить син твій Йосиф: Бог зробив мене владикою всього Єгипту! Прийди до мене, не гайся! Будеш мешкати в найкращій частині землі й будеш при мені з усім своїм домом — ти й твої діти, й діти дітей твоїх, і твої отари й стада твої і все, що в тебе. Я буду утримувати тебе, — ще бо п'ять років буде голод. Повідайте теж моему батькові про всю мою славу в Єгипті та про все, що ви бачили, й поспішіть та приведіть його сюди”. Тоді Йосиф припав на шию Веніяминові, своєму братові, і обидва заплакали. Далі Йосиф поцілував усіх своїх братів. Але вони нескоро осмілились заговорити до нього.

По царському дворі розійшлася вістка, що приїхали Йосифові брати. Зрадів сам Фараон і увесь його двір. І сказав Фараон до Йосифа, щоб переказав своїм братам — узяти батька з родиною та

з усім і привести його до Єгипту. На прощання дав їм Фараон повні вози поживи на дорогу та цінні подарунки для них і для батька.

34. ПОДОРОЖ ЯКОВА ДО ЄГИПТУ

Коли Йосифові брати повернулися до ханаанської землі, до свого батька, то найперше повідомили його: "Твій син Йосиф живе й панує в цілій єгипетській землі". Але Яків не хотів повірити своїм синам, бо недовіряв їм. Та, коли вони йому переповіли всі слова Йосифа, і коли побачив він ті вози, що їх послав Йосиф, щоб його забрати, ожив дух його і він промовив: "Велике щастя для мене, коли мій син Йосиф ще живе. Поїду та й побачу його, заки помру".

І вибрався Яків з усією своєю родиною* й з усім майном до Єгипту. На границі ханаанської землі Яків приніс Богові жертву, і Господь Бог промовив до нього у видінні: "Якове, Якове! Я — Бог, Бог батька твого. Не бійся зійти в Єгипет, бо там я виведу з тебе великий народ. Я сам перейду з тобою в Єгипет, я й сюди назад приведу тебе, а Йосиф замкне тобі очі".

Підбадьорений ще більше Божими словами, Яків поїхав до Єгип-

* Вся родина Якова начисляла сімдесят людей.

ту. Наперед вислав Юду до Йосифа, щоб звістити його про приїзд батька. Йосиф наказав негайно приготувати свій віз і виїхав йому назустріч. Батько, побачивши свого улюбленого сина, зіскочив з воза, кинувся йому на шию та голосно заплакав з радості. Він і сказав до Йосифа: “Тепер можу спокійно вмирати, бо я побачив твоє лице і що ти живий ще!”

Йосиф представив свого батька Фараонові, а цей призначив йому та його синам найкращу землю в Єгипті, в місцевості Гошен, де мали вони всього подостатком.

35. ОСТАННІ СЛОВА ЯКОВА ТА ЙОСИФА

Яків мешкав в Гошен сімнадцять літ. А коли зблизився день його смерті, приїхав до нього Йосиф з двома своїми синами, Манассією та Ефраїмом*. Яків, поклавши свою правицю на голову Ефраїма, а лівицю на голову Манассії, поблагословив їх такими словами: “Нехай Бог, перед яким ходили мої батьки, Авраам та Ісаак, Бог, що був мені пастирем від коли я існую аж по цей день, що рятував мене від усякого лиха, нехай благословить цих хлопців. І в них нехай перебуває моє ім'я та ім'я моїх батьків, Авраама й Ісаака. Нехай вони зростають многотою посеред землі“. А до Йосифа сказав: “Ось я вмираю, але Бог буде з вами й поверне вас назад у землю батьків ваших“. Покликав також інших своїх синів та їхніх дітей і дав усім останнє благословення, а Юді предрік: “Юдо, тебе брати твої будуть уславляти, твоя рука буде на карку твоїх ворогів, і будуть тобі поклонятися сини твого батька. Жезл від тебе не відійде, поки не прийде той**, якому він належить, йому будуть коритися народи“.

Опісля благословив Яків усіх своїх синів за чергою. Всі вони — це дванадцять поколінь Ізраїля; а благословив він їх благословенням, яке кожному личило. По тім же Яків сказав: “Ось я збираюсь приєднатися до свого роду. Поховайте мене з моїми батьками в печері, що на полі Махпела, напроти Мамре, в Ханаан-краю, яку то з полем купив Авраам в Ефрона, хеттита, на власне кладовище. Там поховано Авраама й Сару, там поховано Ісаака й Реваку, і там поховав я Лію****. Скінчивши наказувати своїм синам, Яків помер.

На царський наказ увесь нарід єгипетський сімдесят днів перебував у жалобі по Якову. По сімдесятох днях Йосиф з усіми двірськими Фараона, вельможами його роду та й усіми старшими

---

* Фараон дав Йосифові за жінку Аснат — дочку Потіфера, священника з Ону. Від неї Йосиф мав два сини: старшого Манассію та молодшого Ефраїма.

** Цебто — Спаситель світу Ісус Христос.

*** Яків поховав Рахиль при дорозі до Ефрату, цебто, Вифлеему. Вона померла в дорозі, при народженні Веніямина, як вертався Яків з Бетел до Ханаан-краю.

египетського краю, а теж зо своїми братами й р'ядиною — поїхав до Ханаан-краю та поховав свого батька в печері Махпела. Яків помер на своєму 147-му році життя.

Після похорону всі повернулись в Єгипет. До братів своїх, що були ще несміливі й боязкі, Йосиф сказав: “Не бійтеся! Ви зло задумали на мене, але Бог обернув це на добре, щоб зробити так, як воно й є сьогодні: спасти життя багатьом людям. Не бійтеся, отже, я годуватиму вас і дітей ваших“. І, заспокоївшись, брати Йосифові мирно й щасливо далі проживали в Єгипті.

Доживши старого віку, Йосиф промовив до своїх братів: “Я вмираю, але Бог напевно навідається до вас і виведе вас із цього краю, в край, що про нього клявся Авраамові, Ісаакові та Яковові“. По тім же Йосиф додав: “Як Бог навідається до вас, візьміть тоді й мої кості з собою“. Після того помер, мавши 110 років життя.

36. МНОГОСТРАДАЛЬНИЙ ЙОВ

За часів патріархів* в Арабії жив один чоловік, через якого Господь Бог хотів дати на всі часи найкращий приклад терпеливості. Той чоловік називався Йов. Мав він сім синів і три дочки. А багатство його було дуже велике. І тому, що був таким багатим, а зокрема надзвичайно побожним та великого милосердя для бідних, слава про нього рознеслася поміж всіми східними народами. Злий дух, одначе, став йому завидувати, і думав, що Йов такий вірний Господу Богу виключно за багатства і славу, якими Бог наділив його. Та Господь, щоб показати вірність свого слуги також і в нещасті, сказав до сатани: “Гаразд! Усе, що має Йов, віддаю в твої руки. Тільки на нього самого не простягай твоєї руки“. Отож почав сатана мститися на Йовові.

Одного дня сини та доньки Йова забавлялися в домі свого найстаршого брата, а Йов молився, щоб Бог охоронив їх від гріха. Несподівано прибіг слуга до Йова й сказав: “Савеї кинулись на твоїх волів та' ослиць і закрали їх, а слуг мечем повбивали. Врятувавсь лиш я один, щоб сповістити тобі це“. — Ще не скінчив він говорити, аж ось прибіг другий слуга та й каже: “Вогонь упав з неба на овець і пастухів та спалив їх“. Я один утік, щоб тобі це сказати“. — Не скінчив і цей, коли прибіг третій слуга і сказав: “Три ватаги халдейців напали на верблюдів, забрали їх, а слуг порубали мечем. Я ледве утік, щоб тобі це сповістити“. Ще третій не докінчив оповідати, надбіг четвертий слуга й повідомляє: “Сини твої й дочки їли й пили в домі свого старшого брата. раптом зірвався сильний вітер, перевернув дім, а під його руїнами погинули твої діти. Врятувавсь лиш я один, щоб тебе про це повідомити“.

---

* Патріярхи — так називалися праотці — родоначальники ізраїльського народу (Авраам, Ісаак, Яків та його 12 синів).

Устав тоді Йов, роздер з жалю на собі одержу, обстриг волосся *, упав до землі, поклонивсь і мовив: “Господь дав, Господь і взяв. Нехай ім'я Господнє буде благословенне!” І в усьому тому не согршив Йов та й не сказав нічого нерозважливого проти Бога.

Коли сатана побачив, що Йов не відступає від Бога і навіть

на Нього не нарікає, сказав до Господа: “Торкнись лишень його тіла й костей, і побачиш чи не буде він тебе лихословити!”. Щоб дати ще сильніші докази праведности Йова, Господь сказав сатані: “Відаю його в твої руки, тільки життя його пощади”. Тоді сатана наслав на Йова гниючі боляки від ніг до голови. Йов був змушений перейти жити на смітник, далеко від людей, щоб нікого не заразити. Так тривало довго й жінці його наприкрилося ходити коло нього. І вона почала дорікати своєму чоловікові: “Ще тримаєшся своєї досконалости? Лихослови Бога й умри!”. Йов на це відповів своїй жінці: “Неначе б говорила яка дурна, отаке й ти говориш. Приймали ми добро від Бога, а лиха то й не приймати?”. І не провинився Йов у всьому тому ні одним словечком.

* Як роздирання одержу, так і обстриження голови, було виявом жалоби.

Почули приятелі колишнього багача про його нещастя і прийшли з відвідинами. Але не пізнали вони його, так страшно був змінився Йов через свою недугу. І заплакали вони вголос та й пороздирали на собі одержу й заходилися кидати порох проти неба понад головами. Сиділи приятелі Йова на землі сім день і сім ночей. Ні один не говорив до нього й слова, бачили бо, що біль був великий вельми. Опісля ж приятелі, думаючи, що ті терпіння Бог зіслав на Йова за кару, почали йому докоряти за гріхи. Та відповів Йов: “Небо моїм свідком: Доки в мені дух, уста мої не промовлять нічого злого. Хоч би мене Господь і вбив, не перестану на нього надіятися. Знаю бо, що відкупитель мій живе і в послідній день встану з землі, і одягнуся знов у мою шкіру й у моїм тілі оглядатиму мого Бога“.*

І не завівся праведний Йов у своїй надії на Господа Бога. Ще за життя на землі Бог його щедро винагородив. Внедовзі звільнив його Господь від страшної недуги і звернув йому удвоє все те, що втратив він у дочасних добрах. Благословив його також сімома синами та трьома дочками.

Після того жив Йов ще 140 літ у щасті й радості та бачив синів од синів своїх аж до четвертого покоління.

---

* Гарний вияв віри в воскресіння з мертвих у Йова.

ТРЕТІЙ ПЕРІОД

Історія ізраїльського народу — від Мойсея до Ісуса Христа

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Визволення ізраїльського народу з єгипетської неволі і виховання його в пустині

37. НАРОДЖЕННЯ МОЙСЕЯ

По кількох стах років нащадки Ізраїля (Якова) розмножилися в Єгипті й стали великим народом. Їхня вага в державі була така велика, що це викликало заздрість і страх серед єгиптян. Врешті, один із нових фараонів, як тільки перейняв владу, скликав нараду з найповажніших урядовців і звернув їхню увагу на небезпеку чужинецької сили в державі. Фараон сказав: "Ізраїльський нарід став більший і сильніший від нас. Мусимо вжити всіх заходів, щоб ослабити його силу, бо в випадку війни він може прилучитися до наших ворогів".

З того часу почалися в Єгипті утиски на ізраїльтян. У них забирали майно, їх призначали на найважчі, виснажуючі роботи, а навіть вживали всяких підступів і хитрощів, щоб зменшити кількість мужів серед ізраїльтян. Та це все нічого не помагало. Навпаки, при всіх тих утисках ізраїльтяни множилися ще більше.

Тоді Фараон видав наказ, щоб усіх новонароджених від ізраїльтянок синів топити в ріці. Тільки дівчатка могли жити. Сталося, що в однієї ізраїльтянки народився гарний і здоровенький син. Мати дуже його любила й укривала три місяці. Коли ж не могла довше тайно плекати дитини, зробила кошик з очерету, залляла його мазою та смолою, поклала в нього хлоп'ятко й поставила в тростину на березі ріки. Сестра ж хлопчини стала здалека й дивилася, що станеться з ним. Аж ось вийшла Фараонова дочка купатися в ріці, слугині ж її ходили собі край берега. Коли ж вона вгляділа кошичок у комишах, послала рабиню, щоб узяла його. Вона відчинила та й побачила заплакане дитяtko. "Це певне єврейська дитина", — сказала Фараонова дочка. Приступила тоді сестра хлопчика й каже: "Коли хочеш, побіжу й покличу тобі мамку з єврейок, щоб вигодувала тобі дитяtko?" Відповіла їй царівна: "Побіжи!" Урадувана дівчина побігла й привела свою рідну матір. І промовила до неї Фараонова дочка: "Візьми оце дитяtko та вигодуй його мені, а я дам тобі за це заплату". Мати, радіючи в душі, прийняла дитя й кор-

мила, а коли воно піросло, віддала дочці Фараона. Ця ж узяла його за сина й надала йому ім'я Мойсей, що означає "вийнятий із води".

38. ВТЕЧА МОЙСЕЯ

Мойсея навчали всіх єгипетських наук. Він був повний мудрости та сили. Коли підріс і змужнів та довідався, з якого він роду, то жалів дуже гноблених ізраїльтян, бо ж були вони його братами. Волів з цим Божим народом зносити смуток і горе, ніж користати з багатства та розкошів серед єгиптян. Де лише міг, вставлявся за своїми перед єгиптянами.

Одного разу вийшов він до братів своїх та й приглядався до їхніх тяжких робіт. Побачив він тоді, як один єгиптянин б'є єврея, його одноплемінника. Кинувся, отже, Мойсей обороняти покривдженого єврея, і при тому убив єгиптянина. А що не було нікого, він сховав його в піску, щоб так закрити свій учинок. Одначе, Фараон довідався про це і задумував Мойсея убити. Але Мойсей утік до Мідіянської землі, де став пастухом в Ітра — мідіянського священика. Цей і видав йому свою дочку Ціпору за жінку. В свого тестя Мой-

сей проживав 40 років. За той довгий час умер єгипетський цар, сини ж Ізраїля далі тяжко стогнали в єгипетській неволі та сердечно просили Бога, щоб їх визволив.

39. БОГ ПОКЛИКУЄ МОЙСЕЯ НА ПРОВОДИРА СВОГО НАРОДУ

Господь Бог вислухав молитву ізраїльтян та післав Мойсея.

Одного разу, як Мойсей пас їтрові вівці під горою Хорив, в Мідіян-землі, з'явився йому Господь Бог у вогняному полумені посеред куща. Кущ горів, але не згоряв. Наблизився до нього Мойсей, а з-посеред куща понісся Божий голос: "Мойсею, Мойсею! Не наближайся сюди! Скинь взуття з твоїх ніг, місце, бо, що на ньому

стоїш — земля свята. Я Бог батька твого, Бог Авраама, Ісаака й Якова". Мойсей закрити лице своє, бо не смів дивитися на Бога. І знову промовив Господь: "Бачу я, бачу бідування народу твого, що в Єгипті, і чую його голосіння. О, я знаю біль його! Тому зійшов я рятувати його з рук єгиптян і вивести з тієї землі в землю простору й гарну, що тече молоком та медом. Іди ж, оце пошлю тебе до Фараона, щоб вивів ти народ мій, синів Ізраїля з Єгипту". І сказав Мойсей до Бога: "Хто ж я такий, щоб мені йти до Фараона і вивести синів Ізраїля з Єгипту?" Промовив Господь Бог: "Я буду з тобою".

Та Мойсей відповів: “Коли ж вони мені не повірять і скажуть: Господь Бог тобі не явився! і запитають мене: як йому на ім'я? — то що мені їм відповісти?” Каже тоді Бог до Мойсея: “Я той, хто є”. І додав: “Так промовиш до синів Ізраїля: Я — є* післав мене до вас”. І сказав Бог знов до Мойсея: “Так промовиш до синів Ізраїля: Господь Бог батьків ваших, Бог Авраама, Бог Ісаака і Бог Якова післав мене до вас. Він постановив вивести вас з єгипетської неволі в землю ханаанську, в землю, що тече медом та молоком”. — А коли побоювався Мойсей, чи нарід справді йому повірять та послухає його голосу, Господь Бог запитав: “Що це в тебе в руці?” Відповів Мойсей: “Палиця”. І сказав Господь: “Кинь її на землю!” Кинув він її на землю, і стала з неї гадина. Та й утік Мойсей від неї. Але промовив до нього Господь Бог: “Простягни руку твою та візьми її за хвіст”. І вхопив її Мойсей, а з гадини знов стала палиця в руці його. Тоді сказав Господь: “Це зробиш перед очима ізраїльтян і повірять тобі”.

Та згадав Мойсей ще одну перешкоду: “Господи, — каже, — таж я тяжкомовний і тугоязыкий”. Відповів Господь: “Хто дав уста людині? Хто створив німого або глухого, чи видощого або сліпого? Хіба не я — Господь? Тож іди, я буду в устах твоїх і навчу, що маєш говорити”. І сказав іще Бог: “Візьми Арона, левія**, брата твого — він вміє добре промовляти. Ти говоритимеш до нього, а він промовлятиме за тебе до народу”. І далі мовив Господь Бог: “Оцю палицю візьми з собою, нею творитимеш чудеса”.

40. ВЕЛИКІ БОЖІ КАРИ В ЄГИПТІ

Попрошавшись зо своїм тестем Ітрою, взявши свою жінку й діти, Мойсей пустився поворотом в Єгипет. А до Арона сказав Господь: “Вийди назустріч Мойсееві в пустиню”. І зустрілись Мойсей та Арон на горі Божій — Хорив. Розповів Мойсей Аронові всі слова Господні й разом подались вони в Єгипет. Скликали тут увесь ізраїльський народ та переказали ізраїльтянам розмову між Богом і Мойсеем, а Мойсей робив чуда зо своєю палицею. Нарід повірив їм, радів і благословив Господа.

Опісля Мойсей та Арон пішли до Фараона й сказали: “Так говорить Господь: Відпусти мій народ, щоб святкували мені свято в пустині”. Але Фараон зухвало відповів: “Хто такий Господь, щоб я мав послухати його голос та відпустити Ізраїля? Не знаю Господа й Ізраїля не відпущу”. Потім наказав доглядачам і всяким посі-

* Я — є: “Ягве” по-єврейськи — суцїий; той, що все був, є і все буде. А таким є тільки Бог, якому присуще буття як таке, все інше дістає буття від Бога.

** Арон був з покоління Леві; був це рідний брат Мойсея та його сестри Марії.

пакам ще більше утискати ізраїльтян та морити їх ще важчими роботами. Але Мойсей та Арон стояли при своїм, а щоб переконати Фараона, що приходять вони в ім'я Бога Всевишнього, Арон кинув перед Фараона і його слуг палицю, а вона стала гадюкою. Тоді Фараон скликав своїх чарівників, і вони також зробили те саме своїми чарами: кожен кинув свою палицю, і палиці стали гадюками; але палиця Аронова пожерла їхні палиці. — Однак серце Фараона затвердло і він не послухав Божих посланців.

Тоді сказав Бог до Мойсея: "Іди до Фараона завтра вранці і чекай його при березі річки. Скажи йому, що за його непослух вода під ударом твоєї палиці перетвориться у кров". І вчинили Мойсей та Арон так, як велів їм Господь; підняв Арон палицю та вдарив по воді в річці перед Фараоном та перед його слугами. І нараз по всій єгипетській землі вся вода в потоках, озерах і навіть у калюжах перемінилася в кров. Риба вся вигинула, а вода засмерділася; і не могли єгиптяни пити води. Був це виразний знак великого гніву Божого. Але Фараонове серце, заворожене всякими чаклунами, що були найближче його престолу, лишилося тверде й німе на Божу погрозу.

Так минуло сім днів. І знову пішов Мойсей з Ароном до Фараона просити його, щоб відпустив ізраїльтян, та Фараон і тепер відмовив. Тоді на Божий наказ простягнув Арон руку над ріками й потоками — а з них посунула тьма-тьменна жаба, які вкрили цілий Єгипет. Вони налазили в доми, в постелі, в страви, а навіть у печі; жаби пообсїдали поля й сади та наповнили двірць Фараона. — Тепер Фараон подався. Він покликав Мойсея та Арона й промовив до них: "Моліть Господа, щоб прогнав жаби від мене й від моїх людей, а я відпущу народ. І почав Мойсей благати Господа, а всі жаби виздыхали і земля очистилася від цієї погані. — Але, як минула небезпека — минула й Фараонова охота відпустити ізраїльтян. І все лишилося по-старому.

Тоді почав Господь Бог руками Мойсея та Арона гостріше карати Єгипет. З наказу Божого Арон вдарив палицею по землі й увесь порох знявся комарями по всій єгипетській землі. І наслі комарі на людей і на худобу й тляли так, що не було сили стерпіти. Тепер уже жерці й чарівники Фараона нічого не могли вдіяти; самі вони промовили до Фараона: "Це палець Божий". Але серце Фараонове було закам'яніло й він не змінив своєї думки.

І знов наказав Господь Мойсеєві зустрітись із Фараоном та промовити до нього: "Відпусти народ мій!" Мойсей пішов, просив і погрожував, але не досягнув нічого від упертого єгипетського царя.

Отож упала нова кара на Єгипет — мухи. Вже не комарі, але великі мухи найрізноманітнішої породи вкрили всю єгипетську землю. Була їх така тьма, що країна погібала від них. Тільки в Гошен, де жили ізраїльтяни, мух не було. — Вдруге подався Фараон. Покликав він знов Мойсея з Ароном та й мовив до них: "Я від-

пушу вас принести жертву Господеві, Богу вашому, в пустині. Та помоліться за мене“. Але, як лиш на прохання Мойсея Бог знищив мухи, Фараон, як і першого разу, зломив обітницю і не пустив Ізраїля.

Почалася затята боротьба між Божими речниками з одного боку й упертим Фараоном — з другого. — На зміну мухам, Бог руками своїх посланців кинув пошесть на худобу, і вигинув увесь скот в єгиптян. Одночасно Бог зробив так, що в ізраїльтян не загинула ні одна тварина. — Коли й це не помогло, з Божого наказу Мойсей набрав собі повні жмені сажі з печі й сипнув нею перед Фараоном проти неба, а вона стала тонким пилом по всій землі єгипетській, і на людях і на скотині понаривали чиряки та прорвались гнійними пухирями. Обкинуло черяками і чарівників та всіх єгиптян, теж і самого єгипетського царя. Серце ж Фараона далі тривало закам'яніле.

На зміну цій пошесті прийшла буря й град, що винищили посіви на полях і врожай у садах єгиптян по цілій державі, в той час, коли в ізраїльтян не пошкоджено ні стебелини.

Вслід за градом впала на Єгипет сарана і знищила рештки, що вціліли від граду. — А коли й це не помогло, Мойсей простягнув свої руки до неба — і на країну впала така темрява, що люди не бачили одне другого, навіть на найближчій віддалі, і ніхто не міг зрушитися з місця. Лише там, де жили ізраїльтяни, було ясно. Так тривало три добі. І не витримав Фараон. Послав по Мойсея та й каже: “Ідіть служити Господеві, тільки отари та череди ваші нехай зостануться“. Але відповів Мойсей: “Наш скот теж піде з нами, не залишиться ні копита!“ На таку сміливу відповідь Фараон вельми прогнівався і вже більше не мав наміру відпускати Ізраїля. А до Мойсея сказав: “Іди геть від мене! Та бережись, щоб не з'являвся більше передо мною, бо того дня, коли побачиш мое лице, смерть тобі!“ Мойсей відповів: “Правду сказав ти: вже не бачитиму лица твого“. І відійшов із царських палат.

41. ГОСПОДЬ ЗАПОВІДАЄ ОСТАННЮ КАРУ І СВЯТКУВАННЯ ПАСХИ

Сказав до Мойсея Господь Бог: “Ще одну тільки кару наведу на Фараона й на Єгипет. А тоді він вже відпустить вас звідси. І ще наказав Господь Мойсеєві та Аронові: “Місяць цей нехай буде вам початком місяців та першим між місяцями року. Промовте до всієї ізраїльської громади так: Десятого дня цього місяця візьміть собі кожен для своєї сім'ї ягня. Ягня ж нехай буде без вади, самчик, одноліток; можете його взяти з баранців або з козенят. І держатимете його до чотирнадцятого дня цього місяця, і тоді нехай вся громада синів Ізраїля разом заріже його надвечір. І нехай візьмуть крові й помажуть нею одвірки й надвірок у домах, де їстимуть його. Нехай їдять м'ясо з нього тієї самої ночі — спечене на вогні. А їстимуть його з опрісноками та з гіркими зелами. І не залишайте

нічого до ранку; що ж з нього залишилося б до ранку, спалити на вогні. Та й їстимете його похапцем; пасха то Господня*. Тієї ночі перейду по землі єгипетській і уб'ю всякого первенця, від людини до скотини, і над усіма богами єгипетськими вчиню суд; я — Господь! Кров буде вам знаком по домах, де будете, і як побачу кров, мину вас, і не впаде на вас ніяка смертельна язва, як каратиму Єгипетську землю. І стане вам цей день на спомин, і ви святкуватимете його як свято Господне; як установу вічну для всіх ваших родів“.

42. СМЕРТЬ ПЕРВЕНЦІВ

Ізраїльтяни зробили все так, як наказав Господь, і в радості споживали пасхального агня в той час, коли гнів Божий карав Єгипетську землю, вбиваючи все первородне. Першою жертвою впав син Фараона, за ним пішли сини єгипетських вельмож, достойників, багатирів, простих людей, наймитів, а навіть єгипетських жєбраків. Погинули всі також первенці від великого й дрібного скоту, аж до щєняти бездомної собаки. — Це була десята й найтяжча кара Божя на Єгипет. Крик жаху й розпуки потряс цілим Єгиптом. Фараон ще тієї самої ночі покликав до себе Мойсея з Ароном і наполегливо почав їх просити: “Вставайте, забирайтеся з-поміж людей моїх, ви самі й сини Ізраїля. Ідїть і служіть Господеві, як ви домагались. Теж і вівці ваші й товар забирайте, як ви бажали; ідїть геть та й мене благословіть!” Теж усі єгиптяни наглили ізраїльтян, щоб забиралися щоскоріш з краю, бо, мовляли, всі ми пропадемо.

43. ВИХІД З ЄГИПТУ

Ізраїльський нарід — по чотириста тридцяти роках перебування в Єгипті — виходить із Фараонової країни. Сила народу знялась та рушила в дорогу. Було їх шістьсот тисяч чоловіків, не числячи жінок та дітей. Забравши кості Йосифові, ізраїльтяни вирушили з Суккота й отаборились в Етамі, уз край пустині. Господь Бог сам ішов перед ними вдень хмаровим стовпом, а вночі стовпом вогненным, щоб їм просвічувати. І не зникав хмаровий стовп за дня, ні стовп вогнєний вночі перед народом**.

---

* До того часу ізраїльтяни не мали свята Пасхи: її відзначили вперше щєйно напередодні їхнього виходу з Єгипту. — Бог через Мойсея та Арона докладно розказав, як треба й чому треба таке свято завести. — Жидівський празник Пасхи — це свято пам'ятки про вихід з єгипетської неволі. Християни називають Пасхою день Христового Воскрєсіння, що зберігається в часі з Пасхою жидівською. — Агнець, кров'ю якого перед виходом з Єгипту жиди скроплювали одвірки й пороги своїх домів, це лиш натяк на невинного Агня — Ісуса Христа, що Своєю святою Кров'ю врятував світ перед пеклом.

** Так то ізраїльтяни могли подорожувати і вдень і вночі.

Так дійшли сини Ізраїля аж до Червоного Моря. А фараон тим часом обдумався й почав жалувати, що випустив з країни таку скількість дармових робочих рук. Врешті він і наказав зібрати військо та послати його в погоню, щоб завернути ізраїльтян назад до Єгипту.

Зібрано військо, зібрано теж шістсот колісниць добірних та всі інші колісниці єгипетські й бійців до кожної. Повелів Фараон запрягти і свою колісницю та й узяв з собою своїх людей, і погнався з військом за народом ізраїльським. Побачивши погоню, ізраїльтяни налякалися немало та заголосили до Господа, а до Мойсея кажуть: "Що ж це ти накоїв нам, що вивів нас із Єгипту? Хіба ми тобі цього не казали ще в Єгипті: дай нам спокій! Ми будемо єгиптянам служити; бо ж краще нам бути в неволі, ніж гинути в пустині". Відповів же Мойсей народові: "Не бійтеся! Стійте на місці, то побачите, що зробить Господь, щоб вас сьогодні спасти".

44. ПЕРЕХІД ЧЕРЕЗ ЧЕРВОНЕ МОРЕ

Коли наблизився фараон до ізраїльтян, світляний стовп, що вказував їм дорогу, пересунувся і став між ними, а єгиптянами. І бу-

ла хмара темрявою для одного табору і світлом для другого. І не наближалися єгиптяни до ізраїльтян усю ніч. А Бог озвався до Мой-

сея: “Підійми твою палицю та простягни твою руку над морем розділи його, і нехай сини Ізраїля сушею пройдуть через середину моря. Ось я закаменю серце египтян, і вони підуть за вами слідом, і тоді покажу на фараоні і на всім його війську, на колісниках і на вершниках його мою славу. І визнають египтяни, що я — Господь!”

Мойсей зробив так, як Бог наказав. Вода розступилася, а сини Ізраїля йшли серединою моря по суші; вода була для них стіною праворуч і ліворуч. Ранком фараон зо своїм військом і колісницями пустився навздгін за ізраїльтянами і також увійшов у середину моря. Тоді сказав Господь до Мойсея: “Простягни руку твою над морем, і нехай води хлинуть назад, на їхні колісниці і на їхніх вершників. “Мойсей виконав приказ. Злились води знов до купи та й затопили колісниці та все фараонове військо, що ввійшло було в море, ані один з них не zostався. Сини ж Ізраїля ішли по суші і нічого злого не сталося їм*. Отак вирятував Господь Ізраїля з руки египетської. Тоді то сини Ізраїля, під проводом Мойсеевої сестри — Марії, з вдячності заспівали Господеві ось яку пісню: “Заспіваю Господеві, славно бо прославився; коня і вершника скинув у море. Сила і міць моя — Господь, він став мені рятунком. Він мій Бог і я Його прославлю й вихвалитиму його. Полки і колісниці Фараона вкинув у море, вквіт вождів його втопивсь у Червонім морі. Хто, як ти, Господи, між богами, хто, як ти, у святості величній, страшній у славі, що твориш чудеса?...“

45. ЧУДА БОЖІ В ПУСТИНІ

Перепровадивши свій нарід через Червоне Море, Мойсей з Божого наказу повелів йому вирушати в Шур-пустиню. І йшли три дні пустинню та й не знаходили води. Прийшовши в Меру, то не могли пити води з Мери, бо гірка була, почали ізраїльтяни нарікати на Мойсея: “Що нам пити?” Мойсей помолвився до Господа, і Господь вказав йому дерево; вкинув він його в воду, і вода стала солодкою. Там Бог і сказав до народу: “Коли ти пильно слухатимешся голосу Господа, Бога твого, і чинитимеш те, що до впадоби, вважатимеш на його накази та й дотримуватимешся всіх його установ, ані одної з тих недуг, що я навів був на Єгипет, не наведу на тебе: я бо Господь, твій цілитель.”

З Мери ізраїльтяни прийшли в Елім, де було дванадцять водних джерел і сімдесят пальм. Згодом же подались у Сін-пустиню, що

---

* Перехід через Червоне Море — це прообраз Тайни святого Хрищення. Як ізраїльтяни спаслися через цей чудесний перехід, так само кожна людина досягне спасіння виключно через св. Тайну Хрищення.

знаходиться між Елімом та Синаєм. І сталось, що вичерпались живні засоби в ізраїльтян та й настав голод. Почали знову люди нарікати на Мойсея та Арона, кажучи: “О, коли б ми були повмирили від руки Господньої в Єгипетській землі, сидівши, було, круг казанів з м'ясом та ївши хліба досхочу! А то вивели ви нас у цю пустиню, щоб голодом поморити всю громаду!” — Господь Бог, замість покарати ворохобний нарід, ласкаво промовив до Мойсея: “Чув я нарікання синів Ізраїля. Отож скажи їм таке: Ввечорі їстимете м'ясо, а вранці насититесь досхочу хлібом, і зрозумієте, що я — Господь, Бог ваш“.

І справді, ввечорі налетіли перепелиці і вкрили табір, та й легко можна було їх ловити. А вранці, як тільки-що на світ благословилося, впали з неба та й вкрили землю білі зеренця, дрібненькі й крупчасті, мов іней, а смак їх був як хліб з медом.

Побачили це ізраїльтяни та й почали питати один одного: “Ман гу?“, що значить — “що це таке?”. Не знали вони, що воно таке. Мойсей же пояснив їм: “Це хліб, що його дав Господь вам на поживу“.

Сорок років блукання в пустині Господь Бог годував ізраїльтян

тією чудесною поживою з неба — манною. Її збирали ранком, кожен стільки, скільки міг з'їсти за день. Коли хтось хотів зібрати більше і сховати, то вона за ніч псувалася. Не псувалася тільки тоді, коли її збирали в п'ятницю й ховали на суботу, бо в суботу жиди не сміли робити жадної роботи.*

З Сін-пустині уся громада синів Ізраїля рушила далі й отаборилась у Рефідимі, де не було питної води. Отож став народ знону нарікати та сваритися з Мойсеєм: “Дай нам води пити! Навіщо оце ти нас вивів з Єгипту, щоб спрагою заморити нас і дітей наших та й наш скот?” І мовив Мойсей до Господа: “Що діяти мені з цими людьми? Ще трохи й укаменують мене”. Господь відповів: “Вийди поперед людей; візьми з собою кілька старшин ізраїльських і палицю, що нею ти вдарив по Нілу, та йди на гору Хорив. Ось я стану перед тобою, і коли вдариш по скелі, вода зрине з неї, і люди питимуть”. Мойсей виконав Божий приказ. Вдарив по скелі палицею — і відразу бризнула з неї вода, так що всі мали її подостатком.**

46. ВІЙНА З АМАЛЕКИТЯНАМИ

Сталося ж, що в Рефідимі напали на ізраїльтян амалекитяни, нащадки Ісава — поганський нарід, що тинявся по країні між Ханааном і Червоним морем. Намагалися вони стримати ізраїльтян у мандрівці до “Обіцяної Землі”, а теж, по-можності, винищити почитателів правдивого Бога. Сказав Мойсей до Ісуса Навина, свого вірного слуги: Вибери собі людей та вийди вранці в бій з Амалеком; я ж стану на вершині горбка з жезлом Божим у руці”. Зробив Ісус так, як йому звелів Мойсей, і почав вранці битися з амалекитянами. Мойсей же, Арон та Хур*** вийшли на вершину горба, звідки було видно обидва табори. Мойсей підняв руки до неба та ревно благав Бога, щоб допоміг перемогти ворога. І сталось: як тримав Мойсей руки піднесені — то перемагав Ізраїль, а як опускав їх з утоми, то брав гору Амалек. Отож Арон та Хур, ставши один з одного боку, другий з другого, підтримували Мойсееві руки, щоб вони не опадали. І витримали так його руки до заходу сонця, поки не розгромив Ісус Амалека та його людей вістряем меча. А до Мойсея промовив Господь Бог: “Запиши це на спомин у книгу і вклади Ісусові в серце, що я зітру пам'ять Амалека з-під небес”. І спорудив Мойсей жертвник і дав йому ім'я: “Ягве-Нісці”, що означає “Господь — мій прапор”.

---

* Манна, що нею кормив Господь Бог Свій нарід у пустині — це прообраз Пресвятої Тайни Євхаристії.

** Вода, що бризнула зо скелі — зображує ласки, які спливають на нас через прийняття святих Тайн.

*** Хур — знаменитий начальник з покоління Юди.

47. БОГ ДАЄ ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ НА ГОРІ СИНАЙ

Третього місяця по виході з Єгипту дійшли ізраїльтяни до гори Синай і тут розтаборилися. Тоді Господь Бог покликав Мойсея на гору і так сказав: "Такими словами промовиш до народу: Ви самі бачили, що я зробив єгиптянам, як ніс я вас на орліх крилах і привів до себе. Тож коли щиро слухатиметеся мого голосу й дотримуватиметеся мого завіту, будете моєю особливою власністю з-поміж усіх народів, бо моя вся земля. Ви будете в мене царством священиків, народом святим". Мойсей вірно переказав наро-

дові всі слова, якими говорив до нього Господь Бог, і весь народ відповів одногласно: "Усе, що сказав нам Господь Бог, зробимо". А коли Мойсей знову вийшов на гору, Господь сказав до нього: "Йди до людей та й освячуй їх, сьогодні й завтра; нехай повибирають одягу свою, і стануть готові, бо третього дня зійде Господь на очах усього народу на Синай-гору. Ти окреслиш для людей з усіх боків межі й попередиш: бережіться виходити на гору, а то й не доторкайтесь її підніжжя. Хто доторкнеться до гори, тому смерть

А коли почують голос труби, нехай зближаться до гори“. — Третього дня, як розвиднялося, загриміли громи, спалахнули блискавки й тяжка хмара нависла над горою. Могутньо і протяжно нісся голос труби, а гора вся почала трястися й димитися, мов би горіла. Голос труби ставав сильніший, а нарід у таборі тремтів зо страху. Тоді вивів Мойсей людей з табору, і стали всі під горою, а тільки Мойсей з Ароном вийшли на гору. І почувся голос Божий, що говорив: “Я — Господь, Бог твій, що вивів тебе з землі Єгипетської, з дому неволі.

1. Нехай не буде в тебе інших богів, крім мене.
2. Не взивай надармо імени Господа Бога твого.
3. Пам'ятай день святий святкувати.
4. Шануй твого батька і матір твою, щоб тобі було добре і щоб довго прожив ти на землі.
5. Не вбивай.
6. Не чужолож.
7. Не кради.
8. Не свідчи ложно на ближнього твого.
9. Не пожадай жінки твого ближнього.
10. Не пожадай того, що є ближнього твого.

Зо страхом і трепетом стояв нарід під горою, а опісля сказав Мойсееві: “Ти говори до нас, і ми слухатимемо, а Бог нехай до нас не промовляє, а то повмираємо!“ Відповів Мойсей: “Не бійтесь; це лише, щоб випробувати вас, прийшов Бог, та щоб острах його постійно був з вами, щоб ви не грішили“. Аби скріпити віру народу Мойсей збудував під горою жертовник, на якому приніс жертву Господеві. Половину крові вилляв на жертовник, а другою половиною скропив нарід, кажучи: “Це є кров союзу, що його Господь Бог уклав з вами, згідно з усіма цими словами“.

48. КАМ'ЯНІ ТАБЛИЦІ ТА ЗОЛОТИЙ ТЕЛЕЦЬ

І знову промовив Господь до Мойсея: “Вийди до мене на гору і перебувай там; я дам тобі кам'яні таблиці з законом і заповідями, що написав я на науку народів“. Устав Мойсей з Ісусом, своїм слугою, і вийшов на Божу гору Синай. А старшинам Мойсей сказав: “Ждіть на нас тут, покиль ми не повернемося до вас“. Лишив тоді Арона з народом та наказав народіві до нього в потребах вдаватися. Слава Господня зійшла на Синай-гору, і хмара вкривала її шість днів. Сьомого ж дня Мойсей ввійшов у хмару і вийшов на гору, де Господь дав йому дві камінні таблиці, на яких були виписані Десять Божих Заповідей.

На горі Мойсей перебував сорок днів і сорок ночей. А тому, що він забарився, ізраїльтяни зробили собі золотого тельця, збу-

дували перед ним жертвник, і від ранку до вечора приносили йому жертви, їли, пили й танцювали перед ним — на поганський спосіб.

Тоді сказав Господь Бог до Мойсея: “Сходи скоро з гори, бо зіпсувався народ твій, що ти вивів з Єгипетської землі. Занадто скоро звернули вони зо шляху, що я був вказав їм. Зробили собі литого тельця, поклонилися перед ним, принесли йому жертву та й кажуть: “Ось бог твій, Ізраїлю, що вивів тебе з Єгипетської землі“. І говорив далі Господь до Мойсея: “Дивлюсь я на цей народ і бачу, що він твердолобий. Тож тепер полиш мене; нехай запалає мій гнів на них та хай винищу їх. З тебе ж виведу народ великий. Та Мойсей благав Господа, кажучи: “Навіщо, Господи, палатиме гнів твій на народ твій, що ти вивів з землі Єгипетської потужною силою й міцною рукою? Відверни ярість обурення твого та зміни гнів на милість супроти твого народу. Згадай Авраама, Ісаака й Ізраїля, слуг твоїх, що їм клявся собою цими словами: Розмножу ваше потомство, як зорі небесні, і всю ту землю, що обіцяв, дам нащадкам вашим у віковичну послість.” — І відвернув Господь те лихо, що задумав був навести на свій народ.

Опісля повернувся Мойсей з гори, несучи з собою дві таблиці з Заповідями. Коли зблизився до табору, почув крики та побачив божка, перед яким нарід танцював. Мойсей розгнівався сильно побачивши те все, кинув таблицями тай розбив їх. Схопив він бичка, що вони були зробили, кинув на вогонь, а опісля розтовк його на порох. Висипав він цей порох у воду та й дав її пити синам Ізраїля. Арона ж гостро Мойсей скартав, що дозволив на такий великий гріх.* А до синів Леві Мойсей сказав, щоб кожен взяв свого меча та йшов від воріт до воріт через середину табору і щоб вбивали кожного, хто поклонявся божкові. Сини Леві виконали приказ Мойсея. І полягло того дня до трьох тисяч людей.

Другого ж дня сказав Мойсей до народу: “Великого гріха допустились ви! Та я їду оце до Господа; може спокутую ваш гріх“. І вийшов Мойсей на гору та й гаряче благав Бога, щоб простив народові провину. Він навіть сказав “Прости їхній гріх! А ні, то викресли мене з твоеї книги“.** Тоді Мойсей витесав нові таблиці, на яких Господь Бог знову написав Десять Заповідей.

Коли сходить Мойсей із гори, не знав, що обличчя в нього стало променистим, але це бачили ізраїльтяни, і тому боялися приступити до нього. Та Мойсей покликав їх до себе. Найперше розмовляв з Ароном та старшинами Ізраїля, а опісля приступили й усі люди. Заповідав він їм усе, про що говорив йому Господь на Синаї-

---

* Арон згодився виляяти тельця під тиском та й зо страху перетовпою.

** З цих слів Мойсея бачимо, як дуже любив він свій народ!

горі. Але лице Мойсея не переставало сяяти. Отож закривав він його покривалом, коли розмовляв з людьми, а розкривав, коли йшов на розмову з Господом.

49. РУХОВА СВЯТИНЯ І КИВОТ ЗАВІТУ

Ще під час сорокденного перебування Мойсея на Синай-горі, Господь Бог наказав йому збудувати святиню, в якій переховувалися б Десять Божих Заповідей та й де Мойсей міг би з Богом стрічатися і говорити про все, що має заповідати для синів Ізраїля.* — Як має виглядати та святиня — сам Бог подав точні й подрібні приписи. А що ізраїльтяни вели в той час мандрівний спосіб життя, то й святиня мусіла бути до нього достосована. Не мала це бути мурована будова, але величезне шатро, що його можна було б розібрати, спакувати й перенести на інше місце.

Отож Мойсей, згідно з Божою волею, наказав спорудити хramину. Стіни, підпори, лавиці та стіл виготовлено з дерева акації. Саме ж шатро мало в промірі: 30 ліктів довжини, 10 — ширини, і 10 — висоти, а зверху було покрите барсовими шкірами, всередині ж вистелене дорогими килимами з витканими по них пальмами, квітами й херувимами. Вхід до святині закривала завіса (заслона) з дорогого сукна, а друга завіса ділила святиню на дві частини: перша -- більша називалася "Святая", а друга — менша, що була за завісою — "Святая Святих". У "Святая Святих" стояв "Кивот Завіту", цебто, скриня кована з-середини й з-зовні чистим золотом. На чотирьох рогах цієї чудової скрині прироблено золоті кільця-каблучки та золоті ручки-носила, щоб легше було можна кивот переносити з місця на місце. В тій скрині переховувалися таблиці з Божими Заповідями, сама ж скриня називалася "Ковчегом Свідoctва" або "Кивотом Завіту".** Цей Кивот зверху був накритий золотим віком, на якому по боках стояли два золоті херувими, звернені обличчям один до одного, мов два сторожі, що своїми крилами хоронили Кивот. — У "Святая Святих" стояв позолочений стіл з дванадцятьма хлібами з найчистішої муки і чашею з вином. У протилежній стороні "Святая Святих" знаходився семираменний світильник, де безнастанно горіли лямпadки з найчистішою оливою.*** Там теж стояв золотий жертвник, на якому весь час горіло пахуче кадило. Знову

---

* До того часу ізраїльтяни не мали храму — особливого сталого місця для служіння Богові. Патріархи служили Богу, як уміли, і приносили жертви де випало.

** Свідoctво — Закон, Десять Заповідей. — Ковчег, кивот, скриня — те саме.

*** Хліби й вино, що стояли в "Святая Святих", зображували Пресвяту Евхаристію а семираменний світильник — сім дарів Святого Духа.

ж навколо Кивота був малий притвор, де стояв мідяний жертovníк, на яким палили жертви; там була й мідяна умивальниця для священників.

Коли це все вже було споруджене, і на приказ Божий Мойсей посвятив* — нараз спустилася на святиню хмара і хвала Господня наповнила її.** Від того часу Господь Бог особливим способом перебував невидимо в цій святині, над Кивотом — поміж двома херувимами, та й звідти об'являв Мойсеєві Свою волю. І як хмара Господня піднімалася з-над святині, сини Ізраїля рушали в дальшу дорогу, а як вона не піднімалась, то й вони не рушали, чекали покіль не підніметься. І не зникав цей видимий знак Божої присутності над святинею — ні вдень, ні вночі. Вдень стояла хмара, вночі ж вогонь був над нею.

50. УСТАНОВЛЕННЯ БОГОСЛУЖЕНЬ

На Божий приказ Мойсей встановив різні жертви. Одні були криваві, і на це брали чисті та найздоровіші тварини і птиці, як от: волів, овець, ягнят, кіз та голубів. Інші жертви були безкровні, як наприклад: хліб, сіль, олива, кадило й вино. Одні й другі жертви були або цілопальні, що спалювалися цілковито на честь і славу Богу (жертви похвальні), або такі, що спалювалися лише частинно, а частинно їх споживали. Ці жертви приношено Богу в подяку за отримані або випрошувані ласки, і також на перепросьбу за гріхи.

Після того встановив Мойсей і Господні Свята.

Першим святом була Пасха. На цей празник заколювали ізраїльтяни невинне ягня, споживали з нього м'ясо й сім днів їли прісний хліб*** на пам'ятку виходу з Єгипту. — Сім тижнів після того святкували Зелені Свята (П'ятидесятницю) — на пам'ятку проголошення Закону на Синай-горі. У цьому дні приносили в жертві перші плоди збіжжя. — Третім зряду святом було свято Кучок — встановлене на пам'ятку сороклітнього блукання по пустині в пошукуванні дороги до Обіцяної Землі. Тому на це свято ізраїльтяни будували собі шатра з галуззя. — Останнім і найбільш врочистим святом був День Примирення (або Судний День) — встановлений на пам'ятку того дня, коли Господь простив народові ідолопоклонство під горою Синай. Був це день покути. Того дня найвищий священник жертвував тельця за свої гріхи, а козеня за гріхи народу. З кров'ю та кадильницею входив він до Свята Святих, обкаджував та скроплював Кивот Завіту, на знак очищення народу з гріхів.

---

* Посвятив — цебто, помазав святим миром: намет, Кивот, стіл, світильник, кадильний жертovníк і жертovníк всепалення та умивальницю.

** Хмара — видимий знак, що Господь узяв у Свое посідання збудований храм-святиню.

*** Прісний хліб — некислий.

51. ВИСВЯЧЕННЯ АРОНА

Накінець, за Божим велінням, висвятив Мойсей Арона на найвищого священика, його ж синів — на звичайних священиків, а інших з покоління Леві посвятив на слуг Господньої святині.

Арон, як служитель Божий, вбирався в одягу з синього вісону* рясно виткану золотом, у порфіру, якої спідній рубець був прикрашений золотими яблуками та золотими дзвіночками. Поверх цієї одяжі брав Арон нараменник, що його стягав поясом. Потім накладав на грудник висаджений дванадцятьма дорогоцінними каменями, на яких були вирізьблені імена дванадцятьох поколінь Ізраїля, а посередині були виписані слова: "Наука і правда". На голову Арон накладав дорогоцінну мітру, на якій сяяла золота табличка з написом: "Святиня Господня".

Мойсей виляв оливу на голову Арона, помазав його, і таким способом висвятив його на найвищого священика. — Восьмого дня по висвяченні Арона, на наказ Мойсея приступив Арон до жертвенника, приніс жертву Богу та, простягнувши руки, поблагословив народ. Зійшов тоді вогонь з неба та спалив жертву. Побачивши це чудо, люди поприпадали до землі та прославили Господа.**

52. РОЗВІДУВАЧІ В ОБІЦЯНІЙ ЗЕМЛІ

Два роки після виходу з Єгипту ізраїльтяни рушили з-під Синай-гори в дальшу дорогу***. Пройшли вони багато земель і врешті зупинилися в пустині Фаран, на межі Ханаан-краю. Вислав тоді Мойсей дванадцятьох мужів у ханаанську землю на вивідини. Серед 12-тьох висланців були також Ісус Навин і Калев. Розвідувачі пішли в Ханаан-край, цебто в землю, яку обіцяв Господь Бог ізраїльському народові в посідання, і пробули там сорок днів. Коли ж вернулися, принесли таку велику китицю винограду, що її вдвох треба було нести на дрючку. Принесли вони теж фіги, гранати**** та інші дивні овочі. Коли зібралася вся ізраїльська громада, вивідувачі почали оповідати, звертаючись до Мойсея: "Прийшли ми в землю, в яку ти нас послав, і яка справді пливе молоком і медом. Але мешканці країни дуже сильні, а міста великі й муровані." Та й оповідали далі вивідувачі про те які народи заселяють Ханаан-край, а Калев, га-

---

* Вісон — це дорога тонка шовкова матерія.

** Богослуження ізраїльтян дечим нагадують нашу Службу Божу. Криваві жертви Старого Завіту попередили криваву самопожертву Ісуса Христа на хресті, а безкровні жертви після Воскресіння Спасителя увійшли в християнські богослуження.

*** В Синайській околиці ізраїльтяни пробули один цілий рік.

**** Гранати — це овочі завбільшки великого яблука. Мають тверду шкірку, червоні в середині.

муючи невдоволення, що почало наростати серед ізраїльтян, промовив: “Ходімо та й візьмім цю землю!” Інші ж, що ходили на вивідни, почали перечити: “Нізащо не можемо йти до тих людей, бо вони сильніші від нас. Земля, яку ми оглянули, пожирає своїх підданих. Люди, яких ми бачили, високого росту. Також бачили ми синів з роду велетнів: у порівнянні до них ми виглядали, мов саранча”.

Почувши це, ізраїльтяни почали кричати й не могли успокоїтися продовж цілої ночі. Вони знову нарікали на Мойсея та Арона, що вивели їх із неволі та жалували за Єгиптом; бажали собі навіть смерти в пустині, тільки щоб не йти воювати з ханаанцями. Вони почали говорити між собою: “Виберімо собі провідника і вернімося до Єгипту”. Ворохобня зростала все більше й більше. Ізраїльтяни почали навіть братися за каміння, щоб укаменувати Мойсея та Арона.

Тоді сказав Бог до Мойсея: “Доки ж нарід цей зневажатиме мене, доки не довірятиме мені і не зважатиме на всі чуда, які я для нього вчинив! Ось вдарю на них мором і вигублю їх; а з тебе виведу народ більший та сильніший ніж вони”.

Мойсей, однак, вставлявся перед Богом за ізраїльтян: “Відпусти, молло тебе, провину цього народу, по великому твоєму милосерді!” Господь вислухав Мойсея і простив народові, але переказав йому такі слова: “Всі ви, що нарікали на мене, не ввійдете до Обіцяної Землі, крім Ісуса Навина й Калева. Щойно ваших синів упроваджу до землі, яка вам не подобалася. Однак, і вони будуть блукати по пустині сорок років, щоб спокутувати ваші беззаконня”. — В цій хвилині всі десять чоловіків, що їх вислав Мойсея на розвідку і що тепер бунтували нарід, померли наглою смертю.

53. БУНТ 250 ЛЕВІТІВ І БОЖА КАРА

Незабаром по тім збунтувалися проти Мойсея та Арона двісті п'ятдесят левітів під проводом Кораха, Датана й Авірама. Датан і Авірам задумали взяти провід народу в свої руки, Корах же забажав уряду первосвященника і заміряв при помочі 250 сторонників силоміць видерти його собі. Але тим вони збунтувалися не проти людей, а проти Бога. Побачивши це Мойсей, припав лицем до землі, перепросив Бога, а до збунтованої товпи промовив: “Взавтра ранком покаже Господь Бог котрі до нього належать. Кожен із вас нехай візьме кадильницю та стане перед лицем Господнім”.

Наступного дня всі 250 збунтованих левітів та Корах із кадильницями в руці стали при вході до намету зборів. Тоді Мойсей промовив до Кораха: “Ось послухайте, сини Леві. Чи то ж мало вам, що Бог Ізраїля вилучив вас із громади синів Ізраїля та й допустив до себе, щоб ви виконували службу в храміні Господній і стояли перед громадою, послуговуючи їй? Оце захотілося вам ще й священства? Отже, ти (Кораху) і твої прибічники повстали проти Господа!”

Не було при тім Датана й Авірама. Отож післав Мойсей по них, але вони відповіли: “Не підемо!” Тоді Мойсей звелів народові відступити від наметів Кораха, Датана й Авірама, кажучи: “Коли вони згинуть звичайною смертю, це буде знак, що мене Господь Бог не післав. Але коли Господь зробить чудо, і земля роззявить рота свого й поглине їх, тоді знайте, що ці люди зневажили Господа”.

Ледве скінчив Мойсей говорити, як розчавилась земля і поглотила всіх трьох бунтівників з усім їхнім майном та наметами. В той самий час зійшов вогонь з неба та спалив і тих 250 зухвальців, що хотіли присвоїти собі священничий уряд*.

Щоб покінчити раз назавжди з подібними бунтами, сказав Господь Бог до Мойсея, щоб він узяв від кожного покоління палицю і виписав на ній ім'я князя того покоління, а ім'я Арона, щоб написав на палиці Леві. І сказав Господь Бог: “Котрого я виберу на священника, того палиця зацвіте”. Поставив Мойсей усі 12 палиць у святині. Наступного дня, увійшовши до святині, Мойсей побачив, що палиця Арона зацвіла і зродила овоч. Отож усі інші забрали свої палиці, а палицю Арона приказав Господь сховати до Кивота Завіту на пам'ятку та на те, щоб пізніше не було суперечок за священство.

54. СУМНІВ МОЙСЕЯ І ВОДА ЗО СКЕЛІ

Сорокового року після виходу з Єгипту, ізраїльтяни прийшли цілою громадою в Сін-пустиню, і зупинилися в Кадеші**. А що не було тут води, то знову почались нарікання на Бога й на Мойсея. Тоді Господь приказав Мойсеєві вдарити палицею по скелі та видобути з неї воду. Мойсей послухав Господнього приказу, взяв палицю, — яка переховувалась у Кивоті Завіту і якою передше вже був зробив стільки чуд, — і разом з Ароном скликали весь нарід перед скелю. Але завагалися у своїй вірі Мойсей та Арон, чи Господь іще зробить чудо для цього народу невірного й твердолобого. Отож промовив Мойсей до зібраного народу: “Слухайте, ворохобники, чи добудемо вам із цієї скелі воду?” І вдарив Мойсей палицею по скелі — для більшої певности аж два рази — та й линула сила води, і було її подостатком для всього народу й для скоту.

---

* В історії католицької Церкви вже не раз траплялось, що подібні як Корах, Датан і Авірам бунтувались проти законної влади в Церкві, і через це стягали страшну кару на себе, а тяжку недолю на тих, що дались потягнути їхніми намовами. Скільки то лиха накоїв такий Арий, Несторій, Фотій і Керуларій, Лютер та інші!

** В Кадеші померла сестра Мойсея та Арона — Марія, там її поховали.

Господу Богу, однак, не сподобався сумнів Мойсея та Арона, тому промовив Він до них: “За те, що ви не вірили мені (що добудете зо скелі воду), не введете ви цю громаду в землю, що її я дав їм.*

55. СМЕРТЬ АРОНА

З Кадешу ізраїльтяни рушили цілою громадою та прийшли до гори Гор, що знаходиться на границі Едом-землі. Тут сказав Господь Бог до Мойсея: “Арон мусить прилучитися до свого народу**, бо він не ввійде в землю, що я віддав синам Ізраїля, за те, що ви спротивилися моему велінню при водах Меріви.*** Візьми Арона та Єлеазара, його сина, і виведи їх на гору Гор. Зніми з Арона його шати й вдягни в них Єлеазара; Арон там умре“. Мойсей вчинив все так, як приказав Господь. При очах всього народу вийшли вони на гору. Зняв Мойсей з Арона одержу й одягнув в неї Єлеазара. І помер Арон на верху гори, а Мойсей з Єлеазаром його там поховали та зійшли з гори. Коли ж уся громада побачила, що Арон помер, щиро оплакувала його продовж тридцяти днів.

56. МІДЯНИЙ ЗМІЙ

Врешті наприкрилося ізраїльтянам таке безнастанне блукання по пустині. Вони знову почали нарікати на Господа Бога та на Мойсея. За кару Господь Бог наслав на них вогнеяних гадюк, які почали кусати їх смертельно. І вимерла від гадюк сила народу. Налякався народ, розкаявся та сказав до Мойсея: “Ми згрішили, бо говорили проти Господа й проти тебе; помолися до Господа, щоб віддалив від нас гадюк“. Мойсей у своїй великій любові до народу, просив прощення у Бога. І відповів Господь Бог: “Зроби собі вогненну гадюку й повіш її на стовпі, а як вкусить когось гадюка, то він нехай погляне на неї, а зістанеться живий“. Отож зробив Мойсей мідяного змія та повісив його на стовпі; і коли кусала кого гадюка, то він звертав очі на мідяного змія й лишався живий.****

57. ОСТАННІ СЛОВА І СМЕРТЬ МОЙСЕЯ

Прийшла і хвилина розлуки Мойсея з народом. Сказав тоді Господь до свого вірного слуги Мойсея, щоб він положив руки свої на Ісуса Навина перед усім народом, бо відтепер він провадитиме нарід.

---

* І не ввійшли Мойсей та Арон до Обіцяної Землі: обидва по-вмирали в часі мандрівки на пустині.

** Мусить прилучитися до свого народу, цебто, мусить померти.

*** “Меріва“ означає “сварка“: там сварилися ізраїльтяни з Мойсеєм та Ароном.

**** Мідяний змія зображував Ісуса Христа розп'ятого на хресті; всі, що в Нього вірять, спасаються від вічної погибелі, яку приносять нам гріх.

Мойсей виконав приказ Господній та промовив до народу ці останні слова: “Вже близька година моєї смерті, не перейду я Йордану, але ви його перейдете та посядете добру землю. Пам’ятайте угоду, яку ви склали з вашим Богом. Цілим серцем любіть Його, цілою душею та всіми вашими силами. Пам’ятайте, що Господь провадив вас 40 літ у пустині, кормив та опікувався вами, мов добрий батько своїми дітьми. Захочайте всі Його слова у вашім серці та роздумуйте над ними з вашими дітьми. Шануйте Його святі заповіді — тоді Господь буде вас благословити в усьому. Коли ж не підете за Його голосом, тоді спаде на вас Божий проклін. Господь Бог пішле вам пророка, подібного до мене, його маєте слухати*.

Потім, поблагословивши нарід, Мойсей з Божого веління вийшов на гору Нево, що стоїть проти Ерихону, і звідки видно Обіцяну Землю. І сказав Господь до Мойсея: “Це земля, що про неї клявсь Авраамові, Ісаакові та Якові, словами: Я дам її твому потомству. Я й тобі дам побачити її очима, але туди ти не ввійдеш“. — І помер там Мойсей, маючи 120 років життя.

Та й гірко плакав ізраїльський нарід по Мойсеєві продовж тридцяти днів. Мойсея поховано в долині, в Моав-землі, проти Бет-Пеору. І не з’явився більше такий пророк в Ізраїлі, як Мойсей, з яким Господь розмовляв віч-на-віч, так знаками й чудесами, як і потужною рукою й усіма великими та страшними чудесами-дивами, що їх появив Мойсей перед очима всього Ізраїля.

А Ісус Навин, наповнившись духом мудрости, бо Мойсей поклав був на нього свої руки, правив відтепер народом. І слухали його сини Ізраїля й чинили, як заповідав Господь Мойсеєві.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Здобування Обіцяної Землі та правління Суддів

58. ВХІД ДО ОБІЦЯНОЇ ЗЕМЛІ

Після смерті Мойсея сказав Господь Бог до Ісуса Навина: “Устань, перейди оцей Йордан, ти й увесь цей народ, у землю, що я дам синам Ізраїля. Як був я з Мойсеєм, так буду з тобою; лише будь мужнім і вельми хоробрим, щоб достеменно** чинити за законом, як наказав тобі Мойсей, слуга мій. Не звертай від нього ні праворуч, ні ліворуч, щоб тобі щастило в кожній твоїй справі. Нехай книга

---

* Пророк, що його предсказав Мойсей — це Ісус Христос.

** Достеменно — точно, вірно.

цього закону ніколи не віддалиться від твоїх уст, і розважатимеш над нею день і ніч, щоб пильно виконати все, що в ній написано; тоді матимеш успіх у твоїх справах і буде тобі щастити. Отож наказую тобі: будь мужнім і хоробрим; не лякайся й не падай духом, бо Господь Бог твій з тобою, куди б ти не подався“.

Наступного дня рушив увесь ізраїльський нарід в сторону Йордану, а священники несли попереду Кивот Завіту. Коли ж прийшли над ріку — і оце сталося чудо: вода розступилася і відплила; священники ввійшли з Кивотом та стояли на суші посеред Йордану, тим часом як увесь Ізраїль переходив по сухому. Священники стояли непорушно аж покіль увесь народ не перейшов на другий бік ріки, де й отаборився в Гілгалі, напроти міста Єрихону. Тут ізраїльським звичаєм пересвятували Пасху та й їли овочі Обіцяної Землі, а манна перестала падати.

59. ІЗРАЇЛЬТЯНИ ЗДОБУВАЮТЬ ЄРИХОН

І сказав Господь до Ісуса Навина: “Ось даю тобі в руки Єрихон і його царя та його сильних воєвників. Ви всі, здатні до війни, обій-

Здобування Єрихону

дете навкруги міста один раз; і так робитимете шість днів. Сім священників нехай несуть перед Кивотом сім труб. Сьомого ж дня обійдете сім разів навкруги міста, а як священники затрублять, то весь люд нехай кликне сильним голосом, і мури міста впадуть на землю та й народ увійде до нього“.

Ісус Навин виконав приказ Господній. І обходили ізраїльтяни місто через сім днів. Коли ж сьомого дня при сьомім обході священники затрубили у труби, мури міста розлетілися до самих основ, а ізраїльтяни без труду зайняли Єрихон. Місто ж і все, що було в ньому, спалено; тільки срібло й золото та мідяний і залізний посуд віддано в скарбницю Господнього дому.

І був Господь з Ісусом Навином і слава про нього рознеслась по всій країні.

60. ВІЙНА ПРОТИ ЦАРІВ АМОРІЙСЬКИХ

Подібно як Єрихон, ізраїльтяни, під проводом свого хороброго проводира Ісуса Навина, зайняли Аї-місто. Почувши про це, Адонідедек — цар ерусалимський, об'єднався з іншими чотирма аморійськими царями: хевронським, лахішським і еглонським, та із своїми військами прибули й облягли Гівеон* і почали війну на нього. Мешканці ж Гівеону послали післанців до Ісуса Навина в табір, що знаходився у Гілгаї, з такими словами: “Рушай до нас хутко на підмогу та поможи нам, бо всі царі аморійські, що живуть по горах, напали на нас“. І вирушив Ісус з озброєними воївниками на поміч гівеонцям.

Та й сказав до Ісуса Господь Бог: “Не лякайся їх, бо я віддам тобі їх в руки; ніхто з них не встоїться перед тобою“. Ісус напав на аморійських царів зненацька та й завдав їм великої поразки біля Гівеону; і гнався за ними в гори, в напрямку до Бет-Хорон. І коли були вони на схилі Бет-Хорону, Господь Бог спустив на них величезне каміння з неба їм на погибель. І більше було тих, що загинули від кам'яного граду, ніж тих, що їх повбивали мечем сини Ізраїля.

Тоді Ісус Навин молив Господа, щоб сонце й місяць зупинились, поки ізраїльтяни не помстяться над ворогами. І зупинилось сонце на небі та й не квапилось заходити того дня. Ісус Навин із своїми військами розгромив уповні аморійських царів тієї самої днини.

Опісля ще багато інших війн звів із своїми ворогами ізраїльський нарід, поки зайняв Обіцяну Землю з усіма її містами, а царів їх та мешканців повбивав, та й так сповнились Божі слова до Мойсея, щоб винищити їх до ноги, без милосердя, бо закам'яніли вони серцем та виступили воювати з Ізраїлем.

---

* Мешканці Гівеону були замирилися з Ізраїлем і жили серед нього. Ісус Навин зробив їх дроворубами та водносами для ізраїльської громади та для Господнього жертовника.

61. ОСТАННІ СЛОВА І СМЕРТЬ ІСУСА НАВИНА

Посівши Обіцяну Землю, цебто Ханаан-край, Ісус Навин поділив її між 12 поколінь, на які ділився ізраїльський нарід — за дванадцятьма синами патріярха Якова*. — Так сповнилася обітниця, яку дав Господь Бог Праотцям синів Ізраїля.

І добре проживалось ізраїльтянам у чудовій Ханаанській землі. Господь щедро благословив їх усяким добром та дав їм спокій від усіх ворогів.

Проминуло з того багато часу. І коли постарівся Ісус Навин, скликав увесь Ізраїль, старших його, голов, суддів, начальників і промовив до них: “Старий оце я та й похилі мої літа. Ось сьогодні я на шляху, що ним мусить пройти кожна людина. — Ви бачили все, що вчинив Господь, Бог ваш, з усіма народами — задля вас, і як сам Господь воював за вас. Тому старайтеся чимдуж допильнувати й робити все те, що написано в книзі закону Мойсея**, не відхиляючись від нього ні праворуч, ні ліворуч. Не змішуйтеся з народами, що лишаються ще між вами; не прикликайте імени богів їхніх, не кляніться ними, не служіть їм і не припадайте перед ними. Ви маєте держатись Господа, Бога вашого, як це чинили ви по цей день. Пильнуйте ж вельми, ради життя вашого, щоб любити Господа. Бо як ви відвернетесь назад і пристанете до залишків цих народів, що zostались між вами, мішаючись з ними сватанням та підете до них і вони до вас, то зятяте собі добре, що Господь не буде більше проганяти з-перед вас оці народи, і вони будуть для вас сіткою й сильцем, бичем на ребрах ваших і колочкою в очах ваших, аж покіль не зникнете з цієї хорошої землі, що Господь, Бог ваш, дав вам. І коли переступите союз Господа, Бога вашого, що його він уклав з вами, та й підете служити богам іншим і кляняться перед ними, то гнів Господній запалає на вас“. — Народ же відповів Ісусові: “Ні! Не буде того, щоб ми покинули Господа, щоб служити богам іншим. Бо Господь — Бог наш; він вивів нас і батьків наших з Єгипетської землі, з дому неволі, і створив перед нашими очима ці великі чудеса й оберігав нас усюди в дорозі, що нею ми ходили, і між усіма народами, що через них ми проходили. Господь прогнав перед нами всі народи, що жили в цій землі. Тож ми служитимемо Господеві, бо він — Бог наш“.

---

* Тільки покоління Леві не одержало жадної частки землі, бо воно, з Божого веління, мало утримуватись з десятини плодів усього краю. За те отримали частки землі два Йосифові сини — Єфраїм та Манассія, як окремі покоління.

** В книзі закону Мойсея — цебто, в п'ятьох його книгах-сувоях, що їх Мойсей написав з надхнення Божого, і в яких знаходилося об'явлення Боже від сотворення світу, Божі закони та різні триписи, які нормували релігійно-суспільне життя Божого народу.

І уклав Ісус Навин того дня союз з народом і дав йому в Сихемі* закон та право. Та й написав він ті слова в книзі закону Божого, щоб народ зберігав їх.

По цих подіях помер Ісус Навин, слуга Господній, маючи 110 років життя. Поховали Ісуса в землі його спадкоємства — в Тімнат-Сераху на Ефраїм-горі, на північ від гори Гааш.

62 ВСТАНОВЛЕННЯ СУДДІВ

Ізраїльтяни повинні були позістатись завжди вірними та щиро вдячними Господу Богу — за все, що Він їм вчинив, а зокрема, що наділив їх такою хорошою країною.

Та, поки ще жило покоління, яке виросло в пустині й бачило чуда, що їх творив Господь Бог, ізраїльтяни були вірні Богу; за те нове покоління спроневірилось та занедбало свої обов'язки щодо свого Бога. Вони почали дружитись із поганями, що жили в сусідстві. І так, поволі, попали в ідолопоклонство та всякі гріхи.

Вслід за цим спала на ізраїльтян Божа кара, що про неї вже заповідав Ісус Навин, коли переступлять союз із своїм Богом та підуть служити іншим богам. — Господній гнів запалав на Ізраїля, і віддав його Господь Бог в руки ворогів, які панували над ним продовж цілих століть. І куди ізраїльтяни не виступали, рука Господня була проти них, їм на нещастя, як Господь був сказав і як присягавсь їм. Та й стало Ізраїлеві вельми скрутно.

Однак, коли народ каявся і повертався до Бога, то Господь вибирав собі з-поміж нього праведних і хоробрих мужів, які освободжували нарід з-під ворожого панування і судили після Божого закону.

Всіх суддів, що правили Ізраїлем продовж його 400-літньої неволі, було дванадцять. Та найвизначнішими були: Гедеон, Самсон і Самуїл.

63. ГЕДЕОН І БОРОТЬБА З МІДІЯНІТАМИ

Гедеон був сином простого ізраїльтяннина і жив у тому часі, коли Господь Бог за невірність передав нарід у руки мідіянців. Вони то нападали на ізраїльтян кожного року під час жнив та забирали все збіжжя з поля. Тоді нарід звернувся з проською до Господа Бога. Господь Бог вислухав гарячих молитов і після свого ангела до Гедеона, який саме тоді, вимолотивши збіжжя свого батька, чистив зерно, щоб опісля схвати перед ворогами. Ангел з'явився йому й сказав: "Іди й визволь Ізраїля з рук мідіянців. Я буду з тобою, і ти поб'єш мідіян, як одного чоловіка".

---

* В Сихемі поховано кості Йосифа, що синні Ізраїля принесли з Єгипту.

Недовго після того, мідіяни з великим військом перейшли Йордан і розтаборились в одній долині. Тоді Господь надхнув Гедеона і він зібрав около 32.000 охотників до боротьби проти ворогів. Але сказав до нього Господь Бог: “Забагато людей у тебе, і я не можу дати мідіян їм у руки, а то Ізраїль буде чванитися, що власною силою поборов ворогів. Тому оголоси війську, що хто боїться, нехай вертається додому”. І осталося тільки 10.000 з Гедеоном, а інші 22.000 вернулися додому. Та Господь Бог і на це сказав: “Ще забагато в тебе людей. Ти провадь їх до води; і котрі з них будуть пити воду, черпаючи рукою, відділи від тих, що будуть приклякати, щоб напиться. І тільки 300 знайшлося, що, не догоджуючи собі, черпали воду рукою. — Отож Господь приказав Гедеонові задержати тільки цих триста, кажучи: “Трьома сотнями, що хлєптали воду, не стаючи навколшки, я врятую вас і дам мідіян тобі в руки”.

Гедеон розпустив усіх ізраїльтян по шатрах, затримавши при собі триста чоловіків, яких розділив на три загони. Дав їм усім сурми та порожні глечики в руки, а в глечиках були засвічені каганці. Та й звелів їм Гедеон: “Глядіть на мене й робіть так, як я”.

Опівночі, коли ворог спав твердим сном, вони тихцем зблизились до мідіянського табору, окруживши його з трьох сторін. — Гедеон перший, а за ним три відділи ізраїльтян засурмили, порозбивали глечики та сильно закричали: “За Господа і за Гедеона!” — Серед ворогів учинився великий переполох. Вони почали збиватися в купи, безладно утікати й тим самі себе нищили. Коли довідалися про це сусідні роди — стали всі, мов один, забігли мідіянтам дорогу і винищили їх так, що з 150.000 — тільки 15.000 повернулося до своєї країни. Та й мав Ізраїль спокій на довгі роки.

64. САМСОН

Знову почали сини Ізраїля чинити те, що Богу не подобалося. Тому віддав їх Господь у руки ворогів — цим разом філістимлянам, які панували над ізраїльтянами 40 років.

Важка неволя нарешті опам'ятала відступників, і вони почали покутувати за свої гріхи, благаючи в Бога прощення. Господь вислухав їх, і послав їм хороброго й дуже сильного чоловіка, що звався Самсон. Він був посвячений Богу й одержав від Сотворителя надзвичайну силу. Його сила була пов'язана з його волоссям, тому заборонив йому Господь обтинати волосся.

Досягши мужнього віку, Самсон уподобав собі дівчину, на щастя, філістимлянку. Батьки ж його були дуже неприхильні цьому виборові. Вони сказали йому: “Хіба немає тобі жінки між дочками твоїх батьків і в усьому нашому народі?” Та не зважав на все це Самсон.

Одного разу, як ішов він до своєї нареченої, напав на нього

лев. Самсон, без ніякої зброї, голіруч кинувся на звіра, роздер йому пашу й убив. Коли повертався додому, і проходив біля трупа лева — побачив, що в роздертій пащі загнуздилися бджоли, і вже навіть наносили меду. Самсон вибрав мед, з'їв скільки міг, а решту заніс додому батькам, нічого однак не сказав звідки він його взяв.

На своєму весіллі, яке тривало аж сім днів, Самсон озвався до присутніх філістимлян: “Загадаю я вам загадку. Як відгадаєте мені її за сім днів бенкету, то кожен із вас одержить від мене в подарунку льняну сорочку і святковий одяг. Коли ж не відгадаєте, то кожен з вас буде зобов'язаний дати мені по одній льняній сорочці та по одному святковому одягу“. Тридцять бояр, що стояли круг нього, сказали: “Загадуй, почуємо“. Тоді Самсон каже їм: “З наситного сить, і з сильного солодь“. І три дні не могли вони відгадати загадки. На четвертий же день сказали до молоді: “Намов твого чоловіка, щоб розв'язав нам загадку, бо як ні, то спалимо тебе разом із батьківським домом“. Молода почала плакати перед Самсоном і просити його доти, доки він не зрадив розгадки. А дізнавшись, молодниця зараз побігла до своїх земляків і їм сказала значення загадки. Коли ж прийшов день сьомий, бояри відповіли Самсонові: “Що ж може бути солодше від меду, і що сильніше від лева?“ — Самсон, догадуючись звідки ця розв'язка, відказав їм: “Як би ви моєю телицею та не орали, моєї б загадки не відгадали“.

Пішов тоді Самсон в Аскалон, убив там тридцять філістимлян, поздіймав з них одягу та пороздавав тим, що загадку “розгадали“. Свою ж зрадливу молоду покинув.

По якомусь часі повернувся Самсон до своєї жінки, але її вже були видали за іншого. — Тоді він ще більше розгнівався і почав всяко мститись на філістимлянах. Піймав він оце триста лисиць, набрав смолоскипів, зв'язав по два лисичині хвости до купи, а в середину між кожную пару хвостів причіпив по смолоскипу, підпалив їх та розпустив лисиць по філістимлянських житах. Так підпалив він полукипки й доспіваюче збіжжя на полі, теж і філістимлянські виноградники та оливкові сади.

Довідавшись хто це вчинив, філістимляни зібрали війська та рушили на Юдею і зайняли її аж по Лехі. Самсон же скрився в розщілині однієї скелі, біля Етаму. Перелякані наступом ворогів, ізраїльтяни пішли до етамської скелі та почали докоряти Самсонові, що навів на них від гнобителів ще більше лихо. І сказали вони йому: “Ми прийшли, щоб тебе зв'язати й видати в руки філістимлян“. А Самсон до них: “Заприсягніть мені, що ви мене не вб'єте“. Ці обіцяли: “Ні, ми тільки зв'яжемо тебе й видамо їм у руки“. Тоді Самсон вийшов із печері й сам дав себе зв'язати двома новими й сильними мотузками. Так зв'язаного Самсона передано втішним філістимлянам, які відступили з бранцем назад. Але по дорозі сильний Самсон в одну мить порвав мотузки, а підхопивши свіжу осличу

щелепу, почав нею громити філістимлян. І вбив він тоді тисячу чоловіків отією смішною зброєю.

Іншим разом прийшов Самсон до міста Гази. Довідавшись про це, філістимляни позамикали брами в мурах міста, надіючись так впіймати свого противника. Але опівночі Самсон встав, підійшов до брами, вирвав її, завдав собі на плечі та й виніс на вершок гори, що стоїть проти Хейрону, а сам пішов собі спокійно до свого дому.

Пізніше Самсон полюбив вродливу філістимлянську дівчину на ім'я Даліла. Довідавшись про це, прийшли до Даліли філістимлянські князі та й кажуть: “Вивідайсь у чому завіряється велика Самсонова сила та чим би ми могли його подужати й зв'язати, аби упокорити — а дамо тобі кожний по одинадцять сот шеклів”*

Даліла спокушена такою багатою платою, згодилася. — Але Самсон, уже раз навчений, удруге був обережнішим. Отож, коли Даліла почала його випитувати, Самсон сказав їй: “Якби мене зв'язали сімома сировими, невисушеними жилами, я став би, як інші люди, малосилком.” Філістимлянські князі зараз же достачили Далілі сім сирових буйволячих жил, а вона приспавши Самсона, зв'язала його ними й кликнула: “Самсоне! Філістимляни йдуть на тебе!” Самсон схопився, а жили порвав, наче нитки.

Обдурена Даліла не зупинилась на першій пробі. Вона все просила й просила Самсона, щоб зрадив їй таємницю. Самсон же все її дурив: то казав, що його треба зв'язати невживаним мотузком, то запевняв, що він стратить силу, коли сім кучерів з його голови увіткати в основу та прибити цвяхом на ткацькому валу. Пробувала Даліла одне й друге, але надармо. Бо коли тільки крикнула: “Самсоне! Філістимляни йдуть.” Самсон за першим разом розірвав мотузок, як павутину, а за другим разом вирвав вал із ткацького станка.

Тоді Даліла ще більше почала чіплятися Самсона, кажучи: “Як ти можеш казати, що мене любиш, коли серце твоє далеке від мене? Оце вже втретє ти насміявся з мене й не признавсь мені, у чому твоя велика сила!” Говорила вона йому так без перестанку, й докучала й нудила так, що вже й життя йому набридло. І відкрив їй Самсон свою душу та сказав: “До моєї голови ножиці ніколи не дотикались, бо я від материнської утроби посвячений Богові. Якби мене обстригти, зникла б моя сила, і став би, як інші люди, малосильним”. — Тепер зрозуміла Даліла, що Самсон відкрив їй своє серце й виявив правду. Послала, отже, за філістимлянськими князями, а сама, приспавши Самсона, покликала одного чоловіка й веліла обстригти його волосся. Опісля крикнула: “Самсоне! Філістимляни йдуть на тебе!” Прокинувся Самсон та й подумав: “Дам собі раду

---

* Шекель — це старинна грошева монета, що її вживали в Персії, Фінікії й Вавилоні.

й цим разом“. Аж оце чує — сила опустила його; та й пізнав він, що Господь відступив від нього. Філістимляни зв'язали Самсона без труду, викололи йому очі й повели до міста Гази, де закували в кайдани та змусили його у темниці день і ніч молоти на жорнах.

Але зчасом відросло в Самсона волосся, а з ним зроста й сила. Та того ніхто не знав. Філістимляни раділи й веселились, що їхній ворог осліплений і закований; князі ж філістимлянські навіть улаштували свято перемоги над Самсоном. Вони справили величезний бенкет, на який зійшлося кілька тисяч гостей. Принесли вони велику жертву своєму богові Дагонові, веселились і казали: “Бог наш видав у руки ворога нашого Самсона“. І коли товариство добре випило, послали по Самсона, щоб насміятись із нього та потішитись його жалогідним виглядом. Привели його та поставили між стовпами великого будинку. І сказав Самсон до хлопця, що тримав його за руку: “Пусти мене, щоб я міг обмацати стовпи, на яких стоїть будинок аби опертись об них“. В будинку ж було повно чоловіків і жінок, були там і всі князі філістимлянські; а й на покрівлі дому знаходилося до 3000 гостей.

Самсон же озвався до Господа Бога і мовив: “Господи, Боже мій! Зглянься на мене, благаю, дай мені ще тільки раз таку силу, щоб я за одним разом міг помститися на філістимлянах за моїх двоє очей“.

І опершись об стовпи — правою рукою об один, а лівою об другий, промовив: “Нехай умру я з філістимлянами!“ Та й натиснув він так сильно на стовпи, що вони не витримали й впали, а з ними рунула й уся будова на князів і весь люд. Згинув тоді Самсон, але й згнули усі гості. Таким робом більше було тих, що він погубив вмираючи, ніж тих, що їх убив за свого життя.

Брати ж Самсона та вся родина — його поховали. — Суддею в Ізраїлі Самсон був 20 років.*

---

* Історія Самсона дуже повчальна. Поки Самсон був вірний своєму Богу і його наказам, був воїном Божим і визволителем свого народу. Однак, як нав'язав зносини з людьми іншої віри й ворожої народності й узяв собі за жінку поганку та й таким робом покинув Бога, то й Бог його покинув і віддав в руки ворогів, які немилосердно мстились на ньому. — Ця історія теж пригадує, що гіркий досвід треба шанувати й не повторювати знову дорого оплачених помилок. Врешті, на прикладі Самсона бачимо, що силу фізичну (м'язів), коли нею не кермує сила духа й розуму — можна перемогти підступом і хитрістю.

В часі правління суддів настав був великий голод у країні. Деякі ізраїльтяни мандрували до інших країв, щоб там знайти поживу. Між ними був один чоловік, що звався Елімелех. З жінкою і двома синами він перебрався з Вифлеему в Моав-край і там поселився. Незабаром Елімелех помер, а по десятих роках померли й його обидва сини, що були одружені з моавітянками. Тоді вдова по Елімелеху — на ім'я Ноема вибралася назад до своєї батьківщини. З нею теж пішли й обидві невістки — Орпа та й Рут. Проїшовши добрий кусень дороги, сказала Ноема: “Вертайтеся до вашої країни, і нехай Бог буде вам милосердний так, як були ви для мене та моїх синів“. Обидві невістки розплакалися, кажучи: “Ми не покинемо тебе, а підемо з тобою до твого народу“. Відповіла Ноема: “Верніться, мої доні; навіщо вам іти зо мною? Я убога, а ваша нужда при мені буде мене ще більше журити“. Та вони ще більше плакали. Накінець Орпа скорилася, попрощалась зо свекрухою та й повернулася. Але Рут залишилася, кажучи: “Куди ти підеш, туди й я, і де житимеш ти, там і я; твій народ буде моїм народом, і твій Бог — моїм Богом. Де ти помреш, там і я хочу вмирати.“ Ноема перестала її відмовляти, і пішли обидві в Вифлеєм.

А коли прийшли вони до Вифлеему, саме починалися жнива. Рут сказала до свекрухи: “Пусти мене на поле збирати колосся, що лишаються за жінцями“. Ноема відповіла: “Іди, моя донно!“ Рут пішла, а Бог вже так зарядив, що поле, на якому вона мала збирати колосся, було власністю багатого чоловіка, що звався Вооз і був свояком Елімелеха. І сталося, що того дня Вооз сам вийшов подивитися на поле. Побачив він Рут та й питає: “Чия це молодиця?“ Жінці ж відповіли: “Це молодиця моавітянка, що прийшла з Ноемою з Моав-краю. Вона попросила, щоб дозволити їй збирати колоски, і вже збирає від самого ранку, не спочиваючи ані хвилини“.

Тоді Вооз відізався ласкаво до Рут: “Слухай, лишень, небого! Не ходи збирати на інше поле й не переходь звідси; зостанься тутечки з моїми дівчатами“. Упала Рут ниць, поклонилась до землі і промовила до нього: “Чим заслужила я собі на таку ласку в тебе? Я ж тут чужоземна?“ Та він відповів: “Чув я, як шляхетно ти поводитися з своєю свекрухою по смерті твого чоловіка. Нехай Господь тобі відплатить за це.“ Потім Вооз ще додав: “Коли прийде обідня пора, приходь їсти з моїми слугами“. Рут, обідаючи з жінцями, з'їла тільки частину з того, що їй подали, а решту сховала для свекрухи. Опісля знову збирала колоски аж до вечора. А Вооз приказав слугам: “Лишайте більше колосся, ба навіть самі висмикуйте їй колоски із снопів та не лайте її“. І збирала Рут колосся до вечора. Надвечір змолотила зібране та принесла додому. І так збирала вона кожного дня на полі Вооза, аж поки не минули ячмінні та пше-

ничні жнива. По якомусь часі Вооз промовив до Рут: “Всі люди в місті знають, що ти чесна жінка“. І одружився він з нею. Бог благословив їх сином, якого назвали Овидом. Овид опісля був батьком Ессея, а Ессеї — батьком Давида, з роду якого пізніше прийшов на світ Спаситель — Ісус Христос.*

66. ВЕЛИКИЙ ПРОРОК І ОСТАННІЙ СУДДЯ — САМУЇЛ

Коли ізраїльтянами управяв суддя Елі, що був разом і первосвящеником, жив в Ізраїлі чоловік на ім'я Елкана з дружиною Анною. Були вони обидвоє дуже побожні, але не мали дітей.

Одного разу пішла Анна до храму й почала просити Бога словами: “Господи Сил, коли ти зглянешся над горем рабині твоєї та й згадаєш мене і даси мені хлоп'ятко, я віддам тобі його на все життя.“ — І вислухав Бог молитву Анни і послав їй сина, якого назвали Самуїл, що означає “випрошений у Бога“. Коли хлопець підріс, батьки відвели його до святині, щоб там служив Господеві. І добре служив Самуїл Богу в святині.

Зате Хофні та Пінхас — сини первосвященика Елі — провадили ледаще життя, даючи людям злий приклад; а навіть доходило до того, що викрадали вони для своїх потреб жертви, що їх люди приносили до храму. Хоча Елі був вельми старий, однак чув усе, що коїли його сини. Він і говорив їм: “Чого ви робите так, як ото я чую від усього народу — оті ваші погані вчинки. Ні, мої діти, не гарна поголоска, що я чую: ви віддаляєте народ Господній! Коли згрішить хтось проти чоловіка, то Бог заступиться за нього. А коли хтонебудь згрішить проти Господа, то хто за нього заступиться?“ Та вони не слухали батьківського слова. Отож Господь призначив їм смерть.

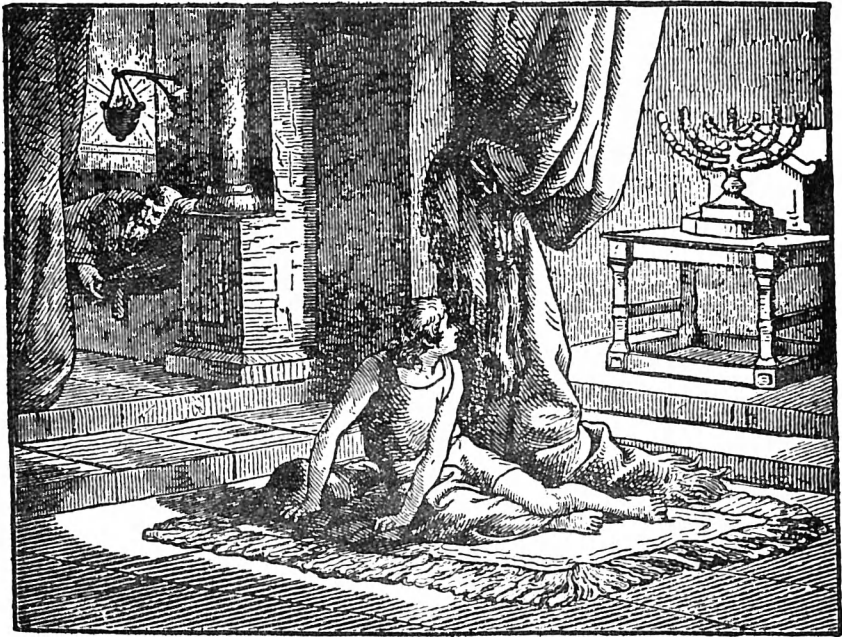
Самуїл же сповняв свої обов'язки ревно, а що мав вдачу щирю, то здобув ласку в Бога і в людей. — Оце сталося одного разу, що Самуїл з первосвящеником Елі спали в храмі, де стояв Ковчег Божий — Кивот Завіту. У сні почув Самуїл, що хтось його кличе по імені: “Самуїле! Самуїле!“ Думаючи, що це священик Елі його кличе, схопився підбіг до нього та каже: “Ось я! Кликав ти мене?“ Відповів Елі: “Ні, не кликав. Лягай спати“. І пішов хлопчина спати. Та ледве Самуїл задрімав, як його знову збудив голос: “Самуїле! Самуїле!“ І знову побіг він до Елі, але цей і тепер приказав йому йти спати. Коли ж утретє Самуїл почув голос та прибіг до

---

* Рут є прообразом поганської Церкви. Хоч була вона поганкою з народження, навернувшись до правдивого Бога (ізраїльського) — удостоїлась мати участь у благословенні Ізраїля, а навіть стала праматір'ю Спасителя. Тим Господь хотів вказати, що теж і погани, коли вони навернуться до правдивої віри — матимуть участь у спасінні, що прийшло людям від Ізраїля.

священика, цей збagnув, що то Господь кличе хлопчину, тому й сказав: “Йди но лягай спати, а коли покличе тебе голос, скажеш: “Говори, Господи, слуга твій слухає”.

Пішов Самуїл спати, а коли знову дочув голос: “Самуїле! Самуїле!” відповів: “Говори, Господи, слуга твій слухає!” І тоді промовив з-над Ковчега Господь Бог, кажучи, що вже близько той день, в котрім Він скарає первосвященика Елі та його дім за те,

що він знав, як його сини зневажали Бога, а не скарвав їх*.

Вранці Самуїл оповів первосвященикові все, що говорив йому Господь Бог. Елі, здаючись покірно на волю Божу, сказав: “Він Господь! Нехай чинить те, що йому до вподоби!”

67. ФІЛІСТИМЛЯНИ ЗАХОПЛЮЮТЬ КИВОТ ЗАВІТУ

І скоро прийшла Божа кара на нарід, яким правив Елі. Покарав Бог ізраїльтян тим, що допустив на них філістимлян, які вибрались на Ізраїля війною. Ізраїльські війська отаборились при Евен-Езері, а філістимлянські під Афеком. Розпочався запеклий бій. Бог був гнівний на свій нарід і не допомагав йому. Вслід за тим, вже від са-

* Елі, вправді, скарвав був своїх синів, але залагідними словами, і не покарав їх.

мого початку битви філістимляни брали верх, аж поки вповні не розгромили ізраїльтян. І полягло тоді на полі битви до чотири тисячі війська. Старшина ж ізраїльська сказала: “Візьмім Кивот Завіту — він нас оборонить перед нашими ворогами”. І післали до Шіло, де знаходилася святиня, взяли звідтам Кивот Завіту; сини ж Елі — Хофні та Пінхас — супроводжали Кивот до військового табору. А що Бог був противний ізраїльтянам, то й Кивот не поміг. Філістимляни пішли в наступ і впень розбили ізраїльтян. Полягло тоді 30.000 ізраїльських мужів, а між ними згинули й обидва сини Елі. А з тим і Кивот Завіту дістався в руки ворогів.

Довідавшись про таке страшне нещастя, Елі — ізраїльський первосвященик та суддя — з розпуки впав з трону, але так нещасливо, що переломив собі хребет і від того помер.

Філістимляни, взявши Кивот Завіту, занесли його до своєї поганської святині, що була присвячена божкові Дагонові. Але наступного дня зчинився великий переполох, бо побачили вони, що статуя Дагона лежала лицем до землі перед Ковчегом Господнім. Філістимляни взяли Дагона й поставили знову на своє місце. Та другого дня вранці ввійшли вони в храм і знову бачать Дагона, що упав лицем до землі перед Кивотом, а голова його, руки та ноги лежать відбиті на порозі; оставсь тільки його тулуб. Був це знак Божий проти філістимлян, яких Господь почав важко карати за зневагу Ковчегу Господнього. Насилав на них Бог то важкі хвороби, то мишей, які нищили їм збіжжя на полі й в коморах, та всякі інші нещастя.

Побачили тоді філістимляни, що Кивот Завіту приносить їм саме лихо, вирішили не гнівити більше ізраїльського Бога, і відіслали Кивот назад до ізраїльтян. Впрягли вони до воза дві дійні корови, поклали на віз Кивот Господній і пустили їх самопасом. Корови відразу взяли напрям просто до ізраїльської границі, не звертаючи ні праворуч, ні ліворуч. І так Кивот повернувся до Ізраїля, зупиняючись у Бет-Шемеші. Ізраїльтяни цим вельми зраділи і з вдячності принесли того дня всепалення Господеві.

Місце покійного судді Елі зайняв Самуїл. Він зібрав ізраїльтян і промовив до них: “Спрямуйте своє серце до Господа, служіть лише йому одному, а Він вас визволить із рук філістимлян”.

Нарід узяв ці слова до серця, постив, каявся і молився, кажучи: “Согрішили ми проти Господа”. Тоді Господь Бог змилювався над Своім народом і дав йому перемогу над філістимлянами таку велику, що вони не сміли довгі роки навіть показуватись на ізраїльській границі. — Самуїл же проживаючи в Рамі, суддував над Ізраїлем поки віку його було.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Правління Царів

(1.000 років перед Ісусом Христом)

68. ВСТАНОВЛЕННЯ ЦАРСТВА В ІЗРАЇЛІ — САУЛ

Як Самуїл постарівся, то настановив своїх синів суддями над Ізраїлем. Найстарший його син звався Йоїл, а другий — Авія. Та не ходили вони слідами свого батька: їх тягло до наживи та кривили вони правдою. Отож зійшлися всі старші Ізраїля і прийшли в Раму до Самуїла та промовили до нього: “Ти вже старий; сини ж твої не ходять твоїми слідами. Настанови, отже, нам царя, щоб правив нами, як воно діється в інших народів”. — Це однак не подобалося Самуїлові, бо він бажав, щоб Господь сам царював над народом. Але Бог промовив до Самуїла: “Слухай голос народу в усьому, що вони тобі скажуть: то не тебе вони відкинули; ні, вони мене відкинули, щоб я не царював над ними”.

І Господь сам визначив їм царя. Пришов оце одного разу до Самуїла чоловік з покоління Веніяминового, що звався Саул. Був це поставний і вродливий мужчина, хоробрий та високого росту. Коли тільки він наблизився, Господь Бог сказав до Самуїла: “Це — чоловік, що про нього говорив я до тебе: цей буде панувати над моїм народом; його помажеш на царя”.

Тоді Самуїл усяв посудину з олією й вилив Саулові на голову, потім поцілував його і промовив: “Оцим Господь тебе помазав у князі над Ізраїлем! Прав, отже, над Господнім народом і визволь його з рук ворогів”. Потім представив його народові, і всі привітали Саула словами: “Хай живе цар!”

Господь Бог допоміг Саулові перемогти всіх ворогів Ізраїля. Однак незабаром Саул, згордівши, відрікся Бога.

Одного дня сказав Самуїл до Саула: “Так каже Господь Сил: Я зваживсь покарати те, що Амалек зробив Ізраїлеві, ставши йому на дорозі, як він ішов з Єгипту. Іди ж і вдар на Амалека, видай на загладу цілковиту його й усе, що в нього, не щади нічого, вигублюй чоловіків і жінок, дітей і немовлят, волів і овець, верблюдов і ослів”. — Саул зібрав військо і побив амалекитів. Та, не зважаючи на приказ Божий, щоб не брати нічого, забрав що кращі череди і з гордості поставив собі в Кармелі свій пам’ятник, опісля повернувся до Самуїла, кажучи: “Благослови тебе Господь! Я виконав приказ Господній”. Самуїл же спитав: “А що це за мекання овець, що доходить до моїх вух, та мукання товару, що я чую?” Саул відповів: “Іх пригнали від амалекитян, бо я не вбивав кращих овець

та худоби, щоб принести в жертву Господеві, Богові твоему“. Самуїл відповів: “Краще послух, ніж жертва! Тому, що ти не послухав приказу Господнього, відкинув тебе Господь, і ти вже не будеш довго царювати над Ізраїлем“.

69. ДАВИД — ПОМАЗАННЯ НА ЦАРЯ

Самуїл довго вболівав над Саулом, як Господь відкинув його від царювання над Ізраїлем. Отож сказав до Давида Господь: “Доки ти будеш уболівати над Саулом, що я його відкинув, щоб він не царював над Ізраїлем? Налий ріг твій олією та йди до Вифлеему, до Ессея, бо я вибрав собі царя з-поміж його синів“. Самуїл, виконуючи приказ Господній, пішов до Вифлеему. Прийшовши до дому Ессея, покликав його та його синів. Перший увійшов найстарший син — високий та вродливий мужчина. Самуїл подумав собі: “Ще певно цього вибрав собі Господь Бог!“ Але Господь відізався до Самуїла: “Не дивися на лице, ані на зріст його — бо Господь не судить по лиці, але дивиться на серце“. І так по черзі приводив Ессей до Самуїла сімох своїх синів. Самуїл же сказав: “Ні одного з цих не вибрав собі Господь Бог. Чи це вже всі твої сини?“ Ессей відповів: “Ще є наймолодший, він пасе вівці.“ А називався він Давид. Самуїл сказав його покликати. Коли прийшов Давид, Господь промовив до Самуїла: “Устань, помаж, це він!“ І помазав Самуїл Давида посеред його братів, а Дух Господній у той день перейшов з Саула на Давида і остався з ним назавжди. У Саула ж натомість вступив злий дух і часто кидав ним об землю.* Щоб зарадити хоч трохи лихові, один із слуг сказав Саулові: “Бачив я сина з Ессея вифлеємця, він уміє гарно грати, сила в нього незвичайна, звиклий до бою, розумний на слово, гарний на вроду, та й Господь з ним.“ Цим юнаком був Давид. А що Саул не знав про помазання Давида на царя — приказав покликати його на царський двір. Саул навіть дуже сподобав собі Давида і зробив його своїм зброєношею. А Давид, як тільки злий дух находив на Саула — брав гусла та й грав, і нечиста сила відступала.

70. БОРОТЬБА ДАВИДА З ГОЛІЯТОМ

Аж оце філістимляни знову зібрали свої війська та рушили на Юдею. Стали вони табором на одній горі, а ізраїльтяни на другій. Між горами простяглася широка долина — Дуб. З табору філісти-

---

* Коли Саул покинув Бога та не повернувся до Нього через молитву й покуту, опанував його сатана, який почав окутувати його великою меланхолією та побуджував в ньому описли пристрасті заздрости, ненависти, вбивства, а **накінець** — допровадив до розпучки та самогубства.

млян вийшов великан на ім'я Голіят і почав викликати когось з ізраїльтян на двобій. Він говорив: "Виберіть собі одного й нехай виступить проти мене! Коли він зможе боротися зо мною і мене вб'є, ми будемо вашими рабами, а коли я подужаю його та його вб'ю, ви будете нашими рабами та будете нам служити". Почувши ці слова, Саул і весь Ізраїль зжахнулись і налякались вельми. Та й ніхто з ізраїльтян не важився виступити проти велетня, а це дало йому підставу зневажати ізраїльтян та насміхатися з цілого ізраїльського війська. Сорок днів вранці й увечорі викликав Голіят охотника на двобій, і сорок днів кпив собі з ізраїльтян. А вони, пригноблені й засоромлені, нічого не могли зробити. — Знаходились у таборі ізраїльським і три Давидові брати; сам же Давид служив у домі Саула, але часто приходив до свого батька, щоб доглянути його овець. І оце каже одного дня батько до Давида: "Піди но до табору та довідайся, як поводиться твоїм братам". Слухняний Давид устав раненько і пішов до табору. Прийшовши, зустрівся з братами і саме розмовляв з ними, коли вийшов Голіят. Він знову кпив з ізраїльтян, що з них ніхто не важиться виступити з ним до бою. Давид, почувши таке, сказав: "Як це філістимлянин сміє кпити з Божого війська!" Потім пішов до Саула і попросив: "Я твій слуга, піду й буду боротися з філістимлянином". Та Саул спочатку не по-

годився: “Не можеш із ним боротися, бо ти ще молодий, а він уже вправний борець від молодости”. Тоді сказав Давид: “Коли я пас батьківські череди, а приходили лев чи ведмідь красти вівці, я доганяв їх, видирав їм добичу з пащі. Коли ж вони кидалися на мене, я їх душив і вбивав. Господь, який охороняв мене від лева і ведмедя, охоронить також від руки цього філістимлянина”. На це Саул сказав: “Іди, й нехай Господь буде з тобою!”

Саул вдягнув Давида в свою бойову одягу, поклав йому на голову бронзовий шолом і надів на нього панцер та підперезав його своїм мечем. Але Давид не привик до такого виряду і не міг в ньому навіть ходити. Отож покидав він усе, взяв тільки палицю, вибрав з потоку п'ять гладеньких камінців, поклав їх у пастушу торбу, що мав при собі, і з пращею в руці почав наближатися до філістимлянина. Коли великан побачив так озброєного Давида, образився і мовив з висока: “Чи ж я тобі пес, що ти ідеш на мене з палицею?” І прокляв філістимлянин Давида своїми богами та сказав: “Ходи но сюди, я зараз віддам твоє тіло птицям небесним і польовим звірям”. Відповів же Давид філістимлянинові: “Ти йдеш на мене з мечем, списом та щитом; а я йду на тебе в ім'я Господа Сил Бога ізраїльських лав, якого ти зневажив”. Тоді Давид вхопив пращу, миттю вложив в неї камінь і, розмахнувшись, поціливі Голіята в саме чоло, так що камінь аж застряг в його лобі. Великан упав лицем на землю, а Давид прискочив, вийняв Голіятового меча і ним відрубав йому голову.

Жах проїняв філістимлян, коли побачили, що найсильніший із них згинув від свого власного меча. Мов божевільні, вони кинулись в безладі тікати з поля бою. А ізраїльтяни пустились за ними в погоню, багатьох убили, багатьох забрали в полон і здобули все, що було найкраще в філістимлянському обозі.

71. НЕНАВИСТЬ САУЛА І ШЛЯХЕТНІСТЬ ДАВИДА

Коли після перемоги над Голіятом Саул повертався додому, а в його найближчому оточенні знаходився Давид, звілусіль виходили люди, грали на різних інструментах і співали, а жінки, танцюючи, повторювали приспів: “Саул побив тисячі, а Давид — десятки тисяч”. Така велика слава й раптова прихильність людей до Давида дуже не сподобалася Саулові, й він почав дивитися на Давида кривим оком.

Наступного дня знову напав на Саула злий дух, а Давид, як звичайно, грав йому на гарфі. Мав же тоді Саул спис у руці і кинув ним в обличчя Давидові, думаючи: “Приб'ю Давида до стіни!” Але Давид своєчасно ухилився, і спис його не поціливі. Та й почав Саул боятися Давида, бо з ним був Господь, а від Саула відступив. Отож Саул віддалив його від себе та зробив його тисяцьким у своєму війську.

Давид на кожному кроці проявляв мудрість та розважність, а що був при тому й скромний, то нарід його дуже любив. Саул же за це ненавидів його ще більше. Підозривав він, що Давид хоче відібрати в нього царський престол, і вважав за найпевніше знищити свого суперника. Але вирішив він це зробити підступом. Отож, прикинувшись дуже ласкавим, він до Давида промовив: "Ось тобі, моя старша дочка Мерав: я дам її тобі за жінку, тільки мусиш бути добрим витязем і Господні війни вести".

Однак, коли прийшов час, царську доньку віддано за іншого. Але

юнака покохала молодша донька Саула — Міхаль. Цар пообіцяв її віддати за Давида, а за викуп жадав лише доказів, що Давид уб'є 100 філістимлян. Підступний Саул думав собі в душі, що Давид згине з рук філістимлян. Але сталося навпаки. Давид, замість 100, вбив 200 філістимлян і приніс цареві докази. Тоді Саул мусів віддати за нього свою дочку — Міхаль, як був пообіцяв.

Але навіть і тепер, споріднившись із Давидом, Саул не лишив наміру погубити його. Наказав, отже, своєму синові Йонатанові взяти кількох слуг і вбити Давида. Та Йонатан, що дуже любив Давида, а навіть мав з ним заприсяжене побратимство, почав просити батька, щоб він залишив свої злочинні наміри. Переконавав він, що

Давид ні в чому не винен, і пригадував, як то Давид, наражаючи власне життя, вийшов проти Голіята-велетня, проти якого ніхто не важився вийти.

Саул послухав свого сина й поклявся: “Так певно, як Господь живе, він не буде вбитий!” — Так помирих Йонатан Саула з Давидом, і Давид залишився далі при царському дворі, як і перше.

Незабаром почалася нова війна між Ізраїлем та філістимлянами. Давид виступив проти ворогів і побив їх до одного. Тоді знов напав злий дух на Саула, і він удруге кинув списом на Давида, але цей, ухилившись — утік. Йонатан, знову почав умовляти батька, хвалячи Давида, але Саул за цей раз розгнівався і закричав: “Знаю, що любиш Есеевого сина, але на твою ганьбу та шкоду! Бо поки він житиме, ти не зможеш укріпитися в своїм царстві. Тому йди й приведи його до мене, бо він мусить умерти!” З того Йонатан виразно зрозумів, що батько невідкладно постановив убити Давида. Відшукав він побратима в укритті та й сказав: “Йди в мирі!” Побратимство, яке ми: заприсягли в ім'я Господне буде між нами навіки“. І прощаючись, плакали обидва.

72. БЛАГОРОДНА ДАВИДОВА ЛЮБОВ

Давид, не почувачись безпечним перед Саулом, утік в Юдійські гори. Небезпека смерти грозила йому всюди, але він не боявся, навпаки, потішав себе такими думками: “Хто живе під опікою Найвищого, той — безпечний і не має чого боятися“. Ця надія на Божу опіку не завела його. Господь хоронив його від усякого нещастя.

Донесено Саулові, що Давид укривається в горах. Цар, зібравши 3.000 війська, пішов його шукати. Довідавшись, що Саул отаборився на одній горі, Давид із своїм товаришем Авішаем підійшли уночі аж до самого Саулового табору. Саул спав у наметі, а військо з своїм начальником Авнером були порозлягались круг нього. І ввійшли до табору Давид та Авішай і побачили Саула, що лежав посеред табору, а спис його — коло нього. Тоді сказав Авішай до Давида: “Сьогодні Господь видав твого ворога тобі в руки. Тому дозволь, я пристроюлю його за одним ударом до землі його ж власним списом! І не треба буде вдаряти вдруге!“ Давид же відповів Авішаєві: “Не вбивай його! Хто бо коли наклав руку на Господнього помазаника! зоставсь безвинним? Нехай прийде на нього його час. Ти ж візьми лише списа, що в головах у нього, і кінву з водою, та й ходімо“. Так вийшли вони обидва й ніхто їх не завважив.

Коли вже були в горах, крикнув Давид до Авнера: “Так стережеш царя і пана свого?! Глянь, де є кінва з водою і спис, які були коло нього?“ Саул пробудившись, спитав: “Чи це твій голос, мій сину Давиде?“ Давид відповів: “Так, це мій голос, пане і царю мій! За що ти напосівся на мое життя? Що ж я злого тобі зробив?“

Саул, зрозумівши свою несправедливість, сказав: “Я згрішив. Повернися, мій сину Давиде. Вже не буду більше чинити тобі зла”. Так помирившись, обидва розійшлись у мирі.

Та сталося, що філістимляни, зібравши знову свої війська, виступили проти ізраїльтян. Вони натиснули великою силою та знищили багато ізраїльтян. Але цим разом між поляглими були теж і Йонатан та інші два сини Саула. А й Саул, що бився відважно, у лютий січі був важко поранений. Філістимляни хотіли взяти його у полон, але він не дався: пробив себе смертельно власним мечем, від чого й згинув.

Довідавшись про смерть Йонатана й Саула, Давид роздер на собі одержу й гірко плакав.

73. ПОБОЖНІСТЬ ЦАРЯ ДАВИДА

Після смерти Саула на царя нарід вибрав Давида, якого Господь уже призначив був заздалегідь і помазав його Самуїл. Давид заклав свою столицю в Єрусалимі й скоро став славним на цілий світ. Першою підвалиною його слави була хоробрість. Цар Давид почав з того, що побив філістимлян, які сорок років гнобили Ізраїля, та багато інших ворогів своєї держави. Але ще славнішим стало його ім'я за ревність, з якою дбав про своїх підданих. А тому, що боявся Бога — судив справедливо та вибирав на своїх дорадників тільки таких, які помагали йому мудро та справедливо рядити народом. — Одначе найбільше Давид дбав про Божу славу. Коло самого Єрусалиму височіла гора, що звалася Сіон. На цій горі Давид побудував розкішне шатро, де переховувався Кивот Завіту, що був перенесений на гору з великою врочистістю. Величне число народу, начальники дванадцяти родів, священники у святочних ризах, і сімсот тисяч озброєного війська супроводили Кивот Завіту. Люди грали на гарфах, цитрах, бубнах, дзвінках і цимбалах. Сам же Давид шов перед священниками, грав на гарфі та й щосили танцював перед Господом. Отак то Давид і весь дім Ізраїля перенесли Кивот Завіту, під веселі вигуки й трубні звуки, на святу гору — Сіон. До служби у святині Давид подлив священників на 24 ряди, які чергувалися та безнастанно відправляли у святім наметі. Подібно встановив також левітів. З-поміж них вибрав 4.000 співаків, які змінючись, співали пісні на хвалу Божу; при тому грали на різних інструментах. Сам же Давид молився до Господа словами: “Великий еси, Господи, мій Владико, і рівного тобі немає й немає Бога, крім тебе. Ти встановив собі твій народ Ізраїля твоїм народом повіки, і ти, Господи, став його Богом. Господи, мій Владико, ти — Бог, і твої слова — правда”.

74. БУНТ АВЕСАЛОМА І КАРА

Але Давид при своїх найкращих прикметах мав, на нещастя, також і свої слабості та через них два рази тяжко згрішив. Був у нього полководець Урія, що мав дуже гарну жінку. Давид під час битви умисно поставив його на небезпечному місці, щоб він погіб, а гарна жінка лишилася б вдовою. Тоді Господь Бог послав до Давида пророка Натана, а цей, вчисливши в очі цареві його гріхи, скартав його.

Давид покався, з жалем кажучи: "Помилуй м'я Боже, з великої милости твоєї, з великого милосердя твого зітри провини мої".* — Пророк Натан повідомив Давида, що Бог прощає йому гріх, але його молодший син умре. Давид прийняв кару з покорою і, хоч Господь додав йому ще іншу кару, зносив усе терпеливо, наклавши на себе ще строгу покуту.

Однак найтяжчою карою для Давида був бунт його сина Авесалома. Він уважався найгарнішим мужем в ізраїльському народі: особливо ж його окрасою було гарне довге волосся. Авесалом любив пишноту й славу. Тому справив собі багато возів та найняв 50 чоловіків, які скрізь його супроводжали. А, щоб здобути прихильність народу, вставав рано та йшов до входової брами в царську палату, тут зупинявся і кожного, хто вдавався до царя, чемно та докладно про все випитував, а потім казав: "Справа твоя, бач, справедлива й слушна, але вислухати тебе в царя нема кому. Якби то мене поставлено суддею над краєм! Хто б тільки мав яку справу чи скаргу і приходив би до мене, я судив би його по правді." І коли хто наближувався, щоб уклонитися йому, простягав Авесалом руку та дуже звічливо вітав. Тим і приваблював він собі серця всіх ізраїльтян, бунтуючи їх проти свого рідного батька.

Переконавшись, що вже прихилив собі нарід, сказав одного дня до свого батька: "Хотів би я, з ласки, піти в Хеврон виконати обітницю, що зробив її Господу Богу". Батько, нічого не підозріваючи, відповів: "Іди собі в мир!" Авесалом і пішов у Хеврон. Тим часом таємно порозсилав посланців по всіх поколіннях Ізраїля, щоб оповістити їм: "Як тільки почуєте звук сурми, то кличте: Авесалом став царем у Хевроні!"

І піднявся в Ізраїлі великий бунт; народ прибігав з усіх сторін та громадився коло Авесалома. Коли цар Давид про це довідався, вийшов із своїми полководцями пішки з Єрусалиму, перейшов долину Кедрон та, плачучи, вступив на гору Оливну. Тоді вийшов напроти нього з роду Саулового чоловік, що називався Семей, і, ки-

---

*Отже, 50-тий, а радше 51-тий псалом, — це покаятна молитва царя Давида.

даючи на Давида камінням, зневажав його словами: “Геть, геть, мужу крови, мерзеннику! Повернув на тебе Господь усю кров Саулового дому, що ти замість нього зробивсь царем. Дав Господь царство в руки Авесалома, твого сина. А тепер упало на тебе нещастя, бо ти чоловік крови!” Тоді Авішай — один із полковників Давида — каже до царя: “Чого ж оцей здохлий собака проклинає мого пана-царя? Дозволь мені піти й стягти йому голову”. Та Давид не дозволив, кажучи: “Лишіть його, нехай проклинає мене; може зглянеться Господь на моє горе й віддасть мені добром за це зло”.

Давид із своїм військом переправився через Йордан та прибув до Махнаїму. А, зробивши перегляд вояків, що були з ним, понастановляв над ними тисячників і сотників та приготувався до бою. І коли Авесалом дїгнав його, Давид сказав до своїх вояків: “Я теж піду в похід з вами!” Однак люди відказали: “Ні, ти не підеш, бо навіть коли б половина з нас полягла, це для них не багато важить, а ти один за 10.000 почислений”. Отож залишився Давид у таборі, але своїм воякам наказав: “Збережіть мені мого сина Авесалома — не вбивайте його!”

І рушило Давидове військо проти Ізраїля. До бою прийшло з лісі Єфраїм. Бій був завзятий, і кровопролиття було того дня велике. Одначе, Давидове військо перемогло. Авесалом втратив того дня 20.000 чоловіків-ізраїльтян, а сам ледве втік верхи на мулі. Та сталося, що мул увїгнався в лісі під густі гілляки великого дуба: і оце зачепився Авесалом своїм довгим волоссям за гілляки і там повис, а мул пішов собі далі. Довідавшись про це, Йоаз — полководець Давида, взяв із собою три стріли, поїхав і всадив їх у серце Авесаломові, який іще живий висів на дубі.

Коли прийшов післанець і звістив Давидові про виграну битву, цар насамперед спитав про свого сина. А, дізнавшись, що він убитий, плакав дуже і мовив: “Сину мій, Авесаломе! О, щоб я був умер замість тебе!” — І обернулась того дня перемога в жалобу всього народу, бо народ почув того дня, що цар уболіває над своїм сином.

Сумний вертався цар Давид до Єрусалиму, але йому назустріч вийшов увесь нарід та зрочисто провадив його до міста, кажучи: “Цар спас нас із рук ворогів наших!” Та й Семей, що передше зневажав царя словами, теж поспішив і прибув назустріч цареві Давидові. Припав він йому до ніг, благаючи: “Царю, не пам’ятай мого вчинку, якого я допустився, я знаю, що згрішив!” Але Давид великодушно відповів: “Сьогодні ніхто не загине в Ізраїлі. І тобі, Семейо, нічого злого не станеться!”

75. ОСТАННІ СЛОВА ДАВИДА І ЙОГО СМЕРТЬ

Давид мав 30 літ, як вступив на царський престіл, а царював він 40 літ. Коли ж зблизилися останні дні його життя, скликав він

до себе всю старшину і родоначальників Ізраїля та промовив до них: Послухайте мої брати і ти, мій народ: “Я задумував збудувати дім Господу Богу і все приготував. Але Господь сказав до мене: “Не будеш будувати мені дому тому, що ти проливав кров! Та Соломон, твій син, збудує мені дім, і я утверджу його владу, коли буде шанувати мої заповіді!” Тому звертаюся до вас: Шануйте заповіді Божі! А ти, мій сину, пізнай Господа Бога — твого Отця — та служи Йому цілим серцем! Коли будеш його шукати, знайдеш, а коли його покинеш — і Він тебе покине навіки!”

По тім передав Давид Соломонові, своєму синові, великий скарб золота, срібла та дорогих каменів, що був назбирав на будову святини, і сказав до нього: “Ось слова, що говорив до мене Господь Бог: “Будуй дім Господень, а Господь Бог буде з тобою“. Опісля ще так промовив Давид до всього зібраного народу: “Ця справа дуже важна, бо це не буде дім для якогось чоловіка, але для самого Господа Бога. Я по можності все приготував до будови: золото, срібло, начиння, мідь, залізо, дерево, камінь та мармур. Є всього подостатком. Коли б ще хто з вас хотів що пожертвувати, нехай це робить сьогодні“. Так начальники, як і ввесь нарід не жаліли жертви на святиню, а цар з того радів цілим серцем.

Опісля Давид помер і його похоронено в Єрусалимі на горі Сіоні*.

76. СОЛОМОН

По смерті Давида вступив на царський престіл його син — Соломон. Він любив Господа Бога та сповняв прикази свого батька. Одного разу з'явився йому в сні Господь Бог і сказав: “Проси чого хочеш, а дам тобі!” Соломон відповів: “Господи мій, та я ще дуже молодий, не знаю, як поводитися. Раб твій обертається серед народу, такого великого, що його за многотою й не поразувати. Тож дай рабові твоєму розумне серце, щоб він судив твій народ та розбирав між добрим та лихим, бо інакше хто зможе правити тим великим народом?”

Сподобалося Господу Богу це прохання, і Він відповів: “За те, що ти не просив для себе довгого віку, ні багатства, ні смерти ворогів твоїх, а просив розуму для себе, щоб уміти судити, то я вволю твою волю: дам тобі мудре й розумне серце так, що такого мудрого між людьми не було ще й не буде. А навіть дам тобі те, що ти не просив: і багатство, і славу, так що різного тобі не буде

---

* Давид за свого життя склав багато псалмів, які зібрані в Псалтирці. Це є релігійні пісні — співані у супроводі музичного приладу, якими побожний цар величав Господа Бога, або висловлював свій жаль та розкаяння. У деяких псалмах Давид пророкував прихід Месії — Ісуса Христа.

між царями, поки віку твого. А як ходитимеш моїми дорогами, пильнуючи моїх установ та моїх заповідей, як ходив батько твій Давид, то дам тобі й вік довгий“.

І справді наділив Господь Бог Соломона такою мудрістю, якої

й посьогодні ніхто зо смертних людей не перевищив. Слава про нього розійшлася по всіх народах навкруги. Знав він говорити про всі рослини та й про всі звірята. І приходили з усіх народів і від усіх царів землі послухати його мудрости.

Особливо ж визначався Давидів син своїми судовими вирокami*. — І так, одного разу з'явилися перед Соломоном дві жінки з маленьким хлопчиком на скаргу. Ці обидві жінки мешкали разом, і обидві породили хлопчиків. Та, що прийшла зо скаргою — повіла сина на три дні скоріше від другої. А друга, повивши свого сина, вночі прилягла його й нехотячи задушила. Тоді встала, підкралася до своєї товаришки й перемінила дітей. Собі взяла живого хлопчика, товаришці ж лишила свого мертвого. Ранком обдурена мати впізнала, що мертва дитина при її лоні — не її дитина, і пішла зо скаргою до царя. Коли ж вона кінчила оповідати, заговорила друга жінка, впев-

* Треба знати, що в ті часи любили царі самі судити своїх підданих, а й до царя Соломона доступ навіть найпростіших людей був вільний.

няючи Соломона, що її товаришка наговорила неправди і що це власне товаришка задушила свого сина.

І годі було розібрати, хто казав правду, бо жінки жили тільки вдвох і не мали свідків, які могли б посвідчити за одною або за другою. Але цар Соломон не даром просив у Бога мудрости! Виявив він правду без допомоги свідків. Він звелів принести меч і наказав сторожі: “Розрубайте живу дитину на двоє й віддайте кожній жінці половину!”

Почувши таке рішення, обидві жінки вигукнули разом, але кожна що іншого. Одна крикнула: “Добре, розрубайте! Нехай не буде ні мені, ні їй!” Друга ж кинулась рятувати немовля, благаючи: “Царю, не рубай дитини! Віддай сина моїй товаришці живим! Я зрікаюся права на нього”.

По цих відповідях Соломон і всі присутні відразу побачили хто є правдивою матір'ю, і цар наказав, щоб дитину їй віддали. А люд ізраїльський, довідавшись про такий вирок, радів вельми і прославив Господа, що дав їм такого мудрого царя.

Мудрість царя Соломона проявляється і в притчах, які збереглися до нинішніх часів. Вирік він 3.000 приповісток і уклав 1.055 пісень. Найбільша його притча така: “Початок мудрости — це страх Господній”.

77. БУДОВА І ПОСВЯЧЕННЯ СВЯТИНИ

У 480 році по виході синів Ізраїля з Єгипетської землі, у четвертому ж році свого панування — Соломон почав будувати в Єрусалимі храм Господеві.

До цієї роботи зібрано робітників з цілої країни: вісімдесят тисяч каменярів добували й обтесували камінь у горах. Сімдесят тисяч носіїв доставляли будівельний матеріал на місце, а над усіма ними стояло три тисячі наглядців і триста будівничих, які керували роботою. На місці будови не було чути стукоту сокир, молотків, ані ніякого іншого залізного знаряддя, бо каміння брали вже готове з каменолому.

Святиню будовано на зразок шатра, спорудженого царем Давидом на горі Сіон, тільки була вона значно більша: 60 ліктів* довжини, 20 — ширини, і 30 — висоти. Такі виміри мала середня частина храму. Але її оточували, або й прилягали до неї, інші будови й добудування: притвор і передсіння прилягали до святини, а три будови стояли довкола. Зсередини святиню обшито кедровим деревом, на якому були вирізблені пальми та херувими, прикрашені золотом. Золотом теж були вкриті 10 столів, як теж зо щирого золота зроблено 10

---

* Лікоть — це давня міра довжини, яка дорівнює приблизно довжині ліктьової кістки людини. В давніх Єгипті й Преції дорівнювала 462 мм. У Київській Русі, а пізніше Україні, ця міра дорівнювала від 455 до 475 міліметрів.

свічників, 100 золотих чаш і кадильниць. Позолочені були й двері, що вели до “Святая Святых”; а крім дверей, коштовна завіса відділяла “Святая Святых”, завіса ж була зроблена з найдорожчих тканин, по яких виткано херувимів.

Будування святині тривало 7 років. Коли ж її скінчено, Соломон скликав до Єрусалиму весь нарід, всіх родоначальників і старшину на посвячення цього чудового храму.

У великій побожності та радісному піднесенні переносили ізраїльтяни Кивот Господній з гори Сіон у новозбудований храм. У поході левіти грали на кінвалах, гарфах та цитрах, 120 священників трубили в сурми, а інші священники та левіти несли Кивот Завіту і намет з усім святим посудом, що був в наметі. Цар же Соломон та ізраїльська громада радісно співали і жертвували Господу Богу волів і овець, і то стільки, що не було їм ні числа, ні ліку. Сам цар приніс у жертву Господеві 22.000 волів і 120.000 овець. Священники внесли Кивот до святині й поставили на призначеному місці. Таблиці з Божими Заповідями, що їх поклав у Кивот іще Божий слуга Мойсей — знайшлися врешті на постійному місці й у певному сховку.

З тієї нагоди цар Соломон промовив до всієї ізраїльської громади: “Благословен Господь, Бог Ізраїля, що виконав власною рукою те, що обіцяв був своїми устами моему батькові Давидові, коли сказав був: З того часу, як вивів я народ мій, Ізраїля, з Єгипту, не вибрав я місця ні в одному з поколінь Ізраїля, щоб мені збудовано дім, а вибрав Єрусалим, щоб там перебувало мое ім'я, і вибрав Давида, щоб він був над моїм народом. Вже в мого батька Давида було на думці збудувати храм імені Господа, Бога Ізраїля, та Господь сказав моему батькові: Що ти задумав збудувати дім моему імені, це добра в тебе думка, тільки ж не тобі будувати мені дім, а твоему синові. І сьогодні Господь справдив своє слово“. Опісля цар зняв руки до неба та щиро молився до Господа Бога, дякуючи Йому за довершення такого величного діла. І мовив він до Бога: “Господи, Боже Ізраїля! Нема нічого тобі рівного ні на небі, ні на землі. І коли таке небо і небо небес не можуть тебе вмістити, то що вже той храм, що я збудував тобі! Однак зглянься, Господи, мій Боже, на молитву й на благання слуги твого й вислухай взивання та мольби, якими слуга твій оце сьогодні тебе молять: Нехай очі твої споглядають вночі й удень на храм цей, на це місце, про яке ти сказав: Ім'я мое буде там! Вислухай благання слуги твого й народу твого, Ізраїля, коли вони будуть молитися на цьому місці“. І довго так молився тоді цар Соломон. А як скінчив свою молитву, зійшов вогонь з неба та спалив жертву.

Так то цар Соломон та весь Ізраїль посвятили новий храм Господній. І справив тоді Соломон великий празник, який тривав 14 днів. Нарід, що зійшовся був з усіх кінців країни — радувався, прославляв Бога та був щиро вдячний цареві.

78. СОЛОМОНОВЕ БАГАТСТВО ТА ЙОГО СМЕРТЬ

Крім Єрусалимської святині Соломон збудував для себе величаву палату, якої будова тривала 13 років. Трон тієї палати був зроблений зо слонової кости і покритий золотом; до трону ж вели шість сходів, а поруччя це були левені голови. Двісті списів та триста щитів з чистого золота прикрашали стіни палати. Все начиння та все домашнє знаряддя було також золоте. Було в Соломона теж 1.400 колісниць і 12.000 коней. Цар позакладав багато нових міст, а місто Єрусалим обвів довкола муром та прикрасив так, що воно перевищало своєю красою всі тодішні міста. Царство Соломона розтягалося від ріки Євфрату аж до Єгипту. — Він проживав у згоді з усіми сусідніми царями та народами; а кожний ізраїльтянин під його опікою жив спокійно й щасливо.

Цар Соломон багатством та мудрістю був найбільший з усіх царів землі. Весь світ жадав бачити Соломона, щоб почути його мудрість, якою наділив його Господь Бог. Поблизькі та далекі царі шанували його та прислали йому подарунки. Цариця Сави, почувши про його славу, приїхала з далекого краю, щоб послухати його мудрости та подивитись на його багатство й славу. Побачивши все те, вона промовила до Соломона: “Мудрість твоя і заможність понад чутку, що до мене докотилась”.

Одначе, хоч визначався Соломон такою величчю та славою, кінець його був сумний. — Він проти Божих застережень і наказів наповнив свій дім поганськими жінками, і з любови до них казав збудувати святині для їхніх божків, приносити жертви ідолам — і через те згрішив проти Господа Бога. Тому розгнівався на нього Господь Бог і сказав: “За те, що ти так поводився і не пильнував мого союзу, ані моїх установ, як я наказав тобі, то вирву у тебе царство і віддам його твоему слугі. Однак, заради батька твого Давида не вчиню цього за твого життя. Я вирву його з рук твого сина. Та й не вирву всього царства: одне покоління дам синові твоему заради слуги мого Давида та заради Єрусалиму, що я вибрав собі”.

І від того часу почало ширитися загальне зіпсуття в народі. Часто виникали бунти проти царя. Нарід був незадоволений великими податками, й ціле царство почало хилитися до упадку. Серед того Соломон помер. — Він управляв Ізраїлем 40 років. Поховано його в Єрусалимі, а замість нього став царем його син — Ровоам.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Упадок ізраїльського царства (935 р. перед Христом)

79. ПОДІЛ ЦАРСТВА.

По смерті Соломона¹ прийшли до його сина Ровоама післанці від народу з таким проханням: “Батько твій наклав на нас тяжке ярмо, ти ж полегши тепер нам тяжку службу твого батька і важке ярмо, що він наклав на нас, і ми будемо служити тобі”. Ровоам наказав післанцям, щоб прийшли за три дні по відповідь. Тим часом скликав двірських дорадників на раду. І порадили йому старші: “Коли ти сьогодні станеш слугою цього народу, будеш слугувати йому, поступишся йому й Роворитимеш до нього приязними словами, то вони завжди будуть твоїми слугами”. Та Ровоам відкинув цю раду, а пішов радитись з молодими, що вирости з ним та йому служили. Ці ж порадили йому так: “Скажи народові: Батько мій наклав на вас тяжке ярмо, а я додам до нього; батько карав вас бичами, а я каратиму вас скорпіонами”.*

Коли третього дня прийшли люди по відповідь, Ровоам відповів жорстоко, як йому порадили молодики. Відповідь царя скоро рознеслася між ізраїльтянами — і відразу десять поколінь відпали від Ровоама, вибравши собі за царя Єровоама, що був урядником Соломона, а при Ровоамі залишилося тільки два покоління — Юди та Веніямина.

Від того часу нарід ізраїльський поділився на царства: більше царство — Єровоама, називалося царством Ізраїльським, і столицею його була Самарія; а менше царство — Ровоама, називалося царством Юдейським, і його столицею був Єрусалим.

З того поділу негайно виникли сумні наслідки. Єровоам боявся, щоб нарід — ходячи молитися до Єрусалимської святині, не повернувся назад до дому Давидового, під панування Ровоама. Приказав, отже, зробити два золоті тельці і поставив їх: одного на півночі — в Бетелі, а другого на полудні — в Дані, до своїх же підданих сказав: “Годі вам ходити в Єрусалим! Ось ваш бог, що вивів вас із землі Єгипетської”. Таким чином Єровоам склонив нарід до ідолопоклонства. Ізраїльтяни почали поклонятися тельцям, тяжко ображаючи так Господа Бога.

Ровоам — юдейський цар, не міг стерпіти розподілу царства. Він задумав знову його злучити, тому розпочав затяглу війну проти Єровоама.

---

* Скорпіон — важкий бич з ремня, на кінцях якого є металеві кульки або гострі назад загнуті залізні гачки. Скорпіона вживали для тортур.

Еровоам же не звертав із своєї лихої дороги. Тому Господь Бог переказав йому через пророка Ахію: “Я підняв тебе з-між народу вгору і зробив князем над моїм народом Ізраїлем; я вирвав з дому Давида царство, щоб дати його тобі, ти ж не був такий, як мій слуга Давид, який пильнував заповіді мої і чинив тільки те, що мені доподобило; ти наробив собі інших богів, виливані подобии, щоб довести мене до гніву, і відкинув ти мене від себе. За те ось пішло у лиху годину на твій дім: викоріню з нього всіх чоловіків, усіх рабів і вільних в Ізраїлі, і вимету дім твій, як вимітають сміття геть дочиста”.

Не краще малася справа і з Ровоамом. Його піддані теж чинили зло в очах Господніх своїми гріхами: вони чинили всі гідоти поганських народів. — Отож покарав його Господь Бог. На Єрусалим двигнувся Шішак — цар єгипетський. Він забрав скарби з храму Господнього і з царської палати; забрав він усі золоті оздобии, що ними цар Соломон був вивінував святиню й палату.

Обидва ж царі — Ровоам та Еровоам — воювали між собою до самої смерті. Їхні наслідники також безнастанно воювали між собою та ще й закликали собі на поміч сусідні поганські народи. Живучи в беззаконні, ізраїльські та юдейські царі були злим прикладом і приводили до беззаконня своїх підданих. Вони щораз більше забували на правдивого Бога і потопали в гріхах ідолопоклонства та своїм прикладом тягнули за собою весь нарід.

ПОСТУПОВИЙ УПАДОК ІЗРАЇЛЬСЬКОГО ЦАРСТВА

Пророки

80. ГОСПОДЬ ПОСИЛАЄ СВОЄМУ НАРОДОВІ ІЛЛЮ

Господь Бог, не перестаючи безнастанно взивати царів та нарід до поправи, послав час-від-часу до нього святих мужів. Це були пророки. Вони закликали нарід до навернення, а своє посланництво потверджували чудами. Їм також об'явив Господь Бог багато з майбутнього, зокрема про прихід Месії, цебто, Ісуса Христа. Вони точно предрікали Його народження, життя, муки та прославу.

Один із таких пророків був Ілля. Він жив за царювання Ахава, що був найгіршим з-поміж усіх ізраїльських царів. Ахав мав жінку-поганку, що звалася Єзавель. Заради неї він збудував святині поганському божкові Ваалові та спровадив 450 жерців, щоб причосили жертву цьому ідолові. А священників правдивого Бога наказав повбивати.

Ілля, станувши перед Ахавом, сказав: “Так певно, як живе Господь Бог Ізраїля, якому я служу, цими роками не буде ні роси, ні дощу, хіба на мое слово”. Ахав розгнівався і хотів убити й Іллю. Але сказав Господь Бог до свого слуги: “Іди звідси на схід сонця та сховайся

в Керіт-поток. Там питимеш з потоку воду, а крукам я повелів, щоб постачали тобі їжу“.

Ілля пішов, як наказав йому Господь Бог, і оселився коло Керіт-поток, що на схід від Йордану. Круки ж приносили йому хліба й м'яса вранці та ввечорі, а воду пив він з потоку.

По якомусь часі висох потік. Тоді сказав Господь Бог до Іллі: “Встань, іди в Сарепту сїдонську і перебувай там. Я повелів одній вдові, щоб давала тобі там їсти“. Ілля встав та подався в Сарепту. Підійшовши до мійських воріт, побачив жінку вдову, що збирала дрова. Покликав він її та й каже: “Дай мені, будь ласка, трохи води з глечика напитися“. Як же йшла вона по воду, кликнув він іще за нею: “Принеси мені, з ласки своєї, ще й шматок хліба“. Жінка ж відповіла: “Так певно, як живе Господь, Бог твій, нема в мене нічого печеного, тільки пригорща муки в посудині та трошки олії у глечику. Оце назбираю трохи дров та повернувшись, приготую що маю, собі та синові. Коли це з'їмо — вмиратимемо з голоду“. Ілля відповів: “Не бійся, але йди та зроби, що наміряла. Тільки наперед спечи мені паялицю і принеси сюди, собі ж і синові приготуєш опісля. Так бо говорить Господь, Бог Ізраїля: Посуд з мукою не опорожниться, глечик з олією не опустіє аж до того дня, коли Господь пошле дощ на землю“.

Вдова пішла та зробила, як їй приказав пророк Ілля. І від того дня мука та олива в посудинах не зменшалася. Але сталося, що син вдови занедужав і помер. Тоді Ілля помолився до Бога: “Господи, Боже мій, вчини так, благаю, щоб душа цього хлопчини повернулась до нього!“ Господь вислухав молитву свого праведного слуги, і хлопчина воскрес. Потім сказала вдова до Іллі: “Тепер я знаю, що ти — чоловік Божий та що слово Господнє в устах твоїх — правдиве“.

81. ЖЕРТВА ІЛЛІ

Три роки та шість місяців не падав дощ в Ізраїльській землі. Люди й скотина гинули зо спраги та голоду. Коли ж нарід став на-вертатися до Бога, сказав Господь Бог до Іллі: “Іди, покажись Ахавові, бо я пошлю дощ на землю“. Ілля пішов. Коли побачив його цар, сказав гнівно: “Чи це ти тривожиш Ізраїля?“ Він же відказав: “Не я тривожу Ізраїля, а ти й твоя родина, бо ви покинули заповіді Господні, і ти ходиш за Ваалами. Пошли, отже, і склич до мене весь Ізраїль на Кармель-гору та й 450 пророків Ваала й 400 пророків Ашері, що годуються зо столу Єзавелі“.

Ахав послухав та зробив так, як наказав йому Божий післанець. А виступивши перед народом, Ілля промовив: Я один zostався пророк Господній, а Ваалових пророків є аж 450. Приведіть но сюди два воли. Нехай жерці візьмуть одного, порозділюють його на частини і поскладають на жертovníк, але нехай не підпалюють. Я ж при-

готовлю другого бичка і зроблю те саме. Ви взивайте ім'я вашого бога, а я візву ім'я мого Господа. Котрий Бог, спустить вогонь на жертву та, спалить її — той буде Богом!" Увесь народ відповів: "Добре!"

Жерці Ваала поділивши вола, поклали його на жертвник, скакали й танцювали довкола нього від ранку до полудня, закликаючи: "Ваале, почув нас!" Та не було ні голосу, ні відповіді. А коли вже було полудне, Ілля закпив собі з них, кажучи: "Кличте голосніше, бо може ваш бог з ким розмовляє, або подорожує, а може й спить — то прокинеться". Почали вони, отже, кликати ще сильніше і по своєму звичаю — щоб склонити божка до вислухання їхньої просьби — різалися ножами, кололися списами, так що аж кров'ю обливалися. Та нічого не помагало.

Тоді Ілля сказав до народу: "Приступіть до мене!" І увесь народ приступив до нього. Він узяв 12 каменів, як було 12 синів Якова, а від них 12 поколінь Ізраїля, збудував з тих каменів жертвник, обкопав його ровом, потім розклав дрова, розтяв бичка та поклав на дрова. Опісля наказав ляти воду на жертвник три рази так, щоб аж вода текла навкруги жертвника, і в рові було повно води. Сам же в той час молився до Господа Бога: "Господи. Боже Авраама. Ісаака та Ізраїля! Покажи сьогодні, що ти — Бог в Ізраїлі, що я — твій слуга і вчинив я це все за твоїм велінням. Почув мене, Господи, почув мене, щоб цей народ зрозумів, що ти — Бог і щоб навернувся до тебе".

І впав вогонь Господній з неба та спалив жертву, дрова, каміння й порох, та й воду висушив, що була в рові. — Здивований нарід припав лицем до землі й промовив: "Цей є Бог правдивий! Цей є Господь Бог!" Тоді Ілля приказав людям половити всіх ваалових пророків та їх повбивати. Опісля Божий пророк вийшов на Кармель-гору і, впавши обличчям до землі, молився там. І ось велика мряка виступила з моря й небо захмарилося, пов'яв вітер і почав падати на землю великий дощ.

82. ГРІХ АХАВА ТА ЄЗАВЕЛІ Й КАРА

Ахав — цар самарійський, мав гарну палату в місті Єзреелі, а зараз у сусідстві ізраїльтянин Навот мав дуже гарний виноградник. Одного разу сказав Ахав Навотові: "Відступи мені свій виноградник, я зроблю собі з нього город, бо він так близько до моєї палати. Я дам тобі за нього ліпший виноградник, або, як хочеш, заплачу тобі за нього грошима". Навот не погодився, бо це була його спадщина по батьках, а закон забороняв продавати спадщину. Почувши таку рішучу відповідь, Ахав пішов додому, кинувся на ліжко, і розгніваний, нічого не хотів їсти. Прийшла ж до нього його жінка Єзавель і питає: "Чого ти сумний, що й хліба не їси?" Ахав розказав при-

чину свого смутку. Жінка потішила його, а потім написала листа в ім'я Ахава, запечатала їх царською печаттю та й послала до старших і значних, що жили з Навотом у його місті. В листах Єзавель писала, щоб вони підмовили двох мужів проти Навота й на нього несправедливо свідчили та казали, що він хулив Бога й царя. За це, щоб засудили його та вкаменували. Все сталося, як бажала зловна Єзавель. Навота вкаменовано, а пси приходили та й лизали його кров.

Коли все було звершене, прийшла Єзавель до Ахава та й каже: "Вставай, забирай виноградник Навота, бо він уже вмер". І коли Ахав попростував до виноградника, щоб його посісти, Ілля, на приказ Божий, вийшов йому назустріч та сказав: "Так говорить Господь: То ти вбив та ще береш в посідання? На тому самому місці, де пси лизали кров Навота, лизатимуть вони і твою кров". Та й проти Єзавелі вирік Господь, що пси з'їдять її тіло.

І сповнилися слова пророка Іллі. Три роки після цього Ахав був тяжко ранений у битві. Як везли його з поля битви, то кров спливала з воза, а пси її лизали.

Коли пізніше став царем Єгу та прибув до міста Єзрееля, де проживала жінка Ахава, то вона почувши про його приїзд, помалювала своє лице та прикрасила свою голову, одягнулася святочно й стала в вікні, приглядаючись цареві, що саме в'їжджав до міста. Але побачивши її, цар сказав до своїх слуг: "Скиньте її вниз!" Слуги виконали приказ. Жінку скинуто, кров з неї побризкала мур і копей. Єгу переїхав через неї, а опісля пси з'їли її тіло.

83. ІЛЛЯ ВЗЯТИЙ НА НЕБО — ЄЛИСЕЙ ЙОГО НАСЛІДНИК

На Божий приказ Ілля помазав Єлисея на свого наслідника. Від того часу Єлисей стався нерозлучним товаришем Іллі. Коли одного разу йшли вони, розмовляючи, вогненна колісниця й вогненні коні розлучили їх. Господь Бог чудесним способом забрав пророка Іллю з цього світу. Ілля на вогненнім возі, запряженім вогненними кіннями, вгнявся в вихрі на небо*. Побачивши це Єлисей, кликав: "Батеньку мій, батеньку!" аж поки не зник вогненний віз йому з очей. І коли Єлише його не бачив, захопив свою одежу і з жалю роздер її на

---

* Таким чудесним способом Господь Бог забрав Іллю до Себе. В пророцтві Малахії кажеється, що Ілля має прийти як предтеча Месії. (Малах. 3: 23). Це пророцтво сповнилося на Йоані Хрестителі: сказав Ісус Христос своїм учням: "Ілля вже прийшов, та вони (книжники) його не пізнали... І збагнули тоді учні, що він їм говорив про Йоана Хрестителя" (Матей 17: 11-12). В св. Письмі ніде нема згадки, що Ілля прийде вдруге на землю при кінці світу. Це безпідставне вірення між християнами мало свій початок у літературі єврейській.

двоє. Потім підняв плащ, що впав з плечей Іллі, а з тим і дух Господній, що був на Божому пророкові, спочив на Єлисеєві.

Одного разу йшов пророк Єлисей до міста Бетель, де люди поклонялися тельцєві. Діти ж, що вийшли з того міста, насміхалися з нього, приговорюючи: “Ходи, лисий, ходи, лисий!” Обернувся Божий пророк, поглянув на них та й прокляв їх ім'ям Господнім. І зараз вийшли з лісу дві ведмедиці, кинулися на дітей і всіх 42 роздерли.

Потім Єлисей чудесно уздоровив Наамана, що був начальником війська араміського царя. Нааман був багатим, великим чоловіком і поважаним у свого пана, але хворував на проказу. Мав він рабиню єврейку, яка одного дня сказала своїй пані: “От як би мій пан звернувся до пророка, що в Самарії! Той вигоїв би його проказу. “Почувши це, Нааман зібрався й поїхав до Самарії. Став він перед дверима пророка Єлисея, але пророк сам не вийшов — вислав до нього слугу з такими словами: “Іди та викупайся сім разів у Йордані, і тіло твоє знову стане чистим!”

Та розгнівався Нааман, що до нього не вийшов сам пророк і промовив: “Я був певний, що він сам до мене вийде, стане передо мною, призове ім'я Господа, Бога свого, помахав рукою над хворим місцем і вигоїть проказу. Хіба даманські ріки, Авана та Фарфар, не ліпші ніж усі ізраїльські води? Хіба ж не можна було б викупатись у них і стати чистим?” І, обернувшись, пішов геть у гніві. Слуги ж його приступили й заговорили: “Коли б тобі, батеньку, пророк наказав зробити щось важке, хіба ти не зробив би? Оскільки ж більш, коли він тобі сказав: викупайся, і будеш чистим”. І дався Нааман переконати та й пішов до Йордану. Поринув він сім разів у ріці, за словом Божого чоловіка, і тіло його стало чистим — зникла проказа. Вернувся тоді Нааман до Єлисея та сказав: “Тепер я зрозумів, що нема Бога на всій землі, крім Бога ізраїльського. Тож прийми від мене за це подарунок”. Єлисей, однак, не хотів нічого прийняти. — Коли Нааман уже був в дорозі додому, несподівано дігнав його слуга Єлисея, що звався Гехазі, і сказав до нього в імені свого пана пророка: “Послав мене мій пан тобі сказати, що саме оце тепер прийшли до нього з Єфраїм-гори два хлопці з пророчих учнів. Тож дай для них, будь ласка, один талант срібла та по одежі”. Нааман дуже радо дав два таланти срібла та по одежі. — Гехазі повернувшись, сховав у себе подарунки, а сам пішов до Єлисея. Пророк запитав звідки він приходить, Гехазі ж відповів, що нікуди не ходив. Тоді розгнівався Єлисей та сказав: “Хіба мій дух не був при тому, коли ти стрівуся з тим чоловіком? Оце ти забрав гроші та одежу. Але й проказа Наамана вчепиться до тебе й до твоїх потомків назавжди”. І в цій хвилі струпи вкрили ціле тіло Гехазі.

Та найбільшу славу Єлисей здобув по своїй смерті. Сталось оце, що араміські розбійники напали на ізраїльтян. Саме тоді хорони-

ли одного чоловіка біля гробу Єлисея. Люди, побачивши розбійників, зо страху кинули мерця до гробу пророка. Та, як тіло діткнулося костей Єлисея, мерлець воскрес і став на ноги.

84. ПРОРОК ЙОНА

По смерті Єлисея покликав Господь Бог пророка Йону, щоб навертав народ. Найперше послав його Господь Бог до великого асирійського міста Ніневії, якого мешканці проживали у великій розпусті та гріхах.* Господь Бог сказав до нього, щоб ішов у Ніневію та проповідував там покаяння. Йона, однак, не послухав Господа Бога, а пішов до пристані, сів на корабель і пустився в дорогу до еспанського міста Таршш, думаючи, що так втече від Бога.

Та по дорозі зірвалася страшна буря й почала немилосердно кидати кораблем на всі боки, загрожуючи кожної хвилини розбити його й утопити. Перелякані моряки почали викидати з корабля все, щоб улегшити тягар і молилися до своїх богів, прохаючи рятунку. Один тільки Йона спав собі спокійно. Тоді прийшов до нього головний над моряками, збудив його й сказав: “Як можеш тепер так спокійно спати? Вставай та молися до свого Бога, може нас вирятує!” Та буря не переставала і моряки сказали: “Мабуть хтось прогрішився проти свого Бога і за свої гріхи ще й на нас накликав кару. Кинемо жереб, щоб довідатися, від чого зло прийшло”. Кинули жереб — і впав на Йону. Він признався до провини проти свого Бога і сказав до них: “Киньте мене в море і воно перестане проти вас бушувати, бо я знаю, що то через мене прийшла на вас велика оця хуртовина”. Моряки зразу не хотіли цього зробити і налягли силами на весла, щоб доплисти до берега, але даремне. Буря ставала з кожною хвилиною грізніша. Тоді кинули Йону в море — і буря відразу втихла. І сталося, що за Божим допустом саме надплила велика риба — кит, і проковтнула Йону цілого. Він перебував три дні й три ночі в нутрі морського велетня, почав каятися та благати Бога прощення. Бог вислухав його і приказав рибі, щоб викинула його на берег коло міста Ніневії, куди на самому початку Господь був післав його. Коли вже Йона опинився на березі, Господь Бог наказав: “Встань, іди в Ніневію, у те велике місто, і проповідуй йому те, що я скажу тобі”. Йона цим разом послухав голосу Божого, пішов до міста й гукав: “Ще сорок днів і Ніневія буде зруйнована”. Ніневітяни повірили словам Божого пророка: оголосили піст і понаядали веретища — покутничі одежі, від найбільшого до найменшого. Вістка про це дійшла до ніневійського царя; він устав з престолу свого, скинув одежу з себе, покривсь веретищем і сів на попе-

---

* Посилаючи Свого пророка в Ніневію, Господь Бог показує, що Він є не тільки Ізраїльським Богом, а й Богом усіх народів.

лі. Цар теж наказав, щоб у цілій Ніневії оповіщено: “Ні людина, ні скотина, ні воли, ні вівці — нічого не сміють їсти, ні води не сміють пити, і щоб кожен покинув нікчемну поведінку; хто зна чи Бог не відверне від нас палаючий свій гнів, то ж ми й не загинемо?”

Побачивши Господь Бог такий жаль і покуту ніневітян, простив їм і не післав кари, що її заповідав Йона.

Сорокового дня Йона вийшов на поблизку гору й сів, придивляючись, що станеться з містом, присудженим на загибель. Коли ж побачив, що не сталося нічого, бо Господь простив розкаяним мешканцям, пророк розгнівався і став нарікати на Бога. Господь же, щоб показати пророкові несправедливість його гніву й нарікань, створив у головах Йони широколисте дерево. Йона дуже радів з того, бо широколисте дерево хоронило його від горячі сонця. Та другого дня наслав Господь хробака, що підгриз дерево, і воно всохло. Коли ж зійшло сонце, Бог наслав ще й гарячий вітер, і стало так душно, що Йона почав умлівати від спеки. І забажав тоді пророк умерти, кажучи: “Краще мені вмерти, ніж жити!” Тоді промовив до нього Господь: “Чому жалуєш деревцяти, що одного дня виросло, а другого вже всохло? Чи ти бодай чимось причинився до його існування? А я не мав би простити Ніневії — великому місту, де є понад сто двадцять тисяч душ, що не вміють розрізнити правиці від лівиці, та й худоби є безліч?!”

85. ЦІЛКОВИТИЙ УПАДОК ІЗРАЇЛЬСЬКОГО ЦАРСТВА ТА АСИРІЙСЬКА НЕВОЛЯ

(721 року перед Ісусом Христом)

Господь Бог не переставав посилати святих пророків до ізраїльського народу, які словом та прикладом закликали його до покаяння. Та, не зважаючи на це, народ ставав щораз гіршим і погрузував у поганстві з його фальшивими божками. Надаремно пророки грозили Ізраїлеві страшними Божими карами — їм не йняли віри. Аж накінець Господь Бог з доброго та терпеливого батька став строгим суддею. За Його допustom асирійський цар Салманасар із великим військом напав несподівано на ізраїльтян, окружив столицю Самарію й після трьох років здобув її та забрав більшу частину мешканців у неволю, а на їхнє місце прислав поган. Вони згодом змішалися з ізраїльтянами і створили один нарід, що звався, від міста Самарії, самарянами. Їхня віра була мішанина віри поганської та жи-

---

* Триденне перебування Йони в шлунку риби і поворот на світ — це символ триденного перебування Христа в гробі та Його воскресіння.

Перед Богом не можна ані скритися, ані втекти, бо Він є всевідучий та всемогучий.

Господь Бог прощає розкаянному грішникові, бо Він є наймилосердніший.

дівської. За це ненавиділи їх мешканці юдейського царства, що тепер гордо звали себе юдеями або євреями.

Всі ізраїльтяни, що пішли в асирійську неволю, вже більше не повернулися, і так розпалося ізраїльське царство назавжди.

86. ПРАВЕДНИЙ ТОВИТ

Господь Бог, хоч і покарав тяжко свій вибраний нарід, однак, у своєму безмежному милосердю таки не переставав ним опікуватися. Доказом цього може послужити історія праведного Товита, що жив у любові та страхі Божому. Він змалку стерігся поганства та жив по законах Божих. За це нагородив Господь Бог Товита, а навіть самому цареві Салманассарові праведник сподобався і став його довіреним купцем, так що міг собі ходити та їздити, куди бажав. Він користав з цієї свободи і часто заходив до своїх земляків, щоб потішити їх та підтримати на душі. Помагав убогим, годував голодних, погребав померлих, на свій кошт справляючи похорони.

Коли помер цар Салманассар, на престіл вступив його син Санхериб — людина лютої та завзятої вдачі. У нього Товит уже не мав тієї ласки, що в покійного царя, бо Санхериб взагалі ненавидів ізраїльтян, гнобив їх і нищив немилосердно.

Товит, що боявся більше Бога, ніж царя, збирав тіла вбитих, ховав їх у себе вдома, і погребав аж вночі, як велів закон і звичай. Та хтось доніс про це Санхерибові. Розлючений цар наказав убити праведника й забрати все його майно. Але Товит довідався про це і, завчасно забравши жінку та сина, втік і скрився. Не довго й скривався, бо через сорок п'ять днів після того, асирійського царя Санхериба вбили його власні сини, а Товит повернувся й відібрав те, що в нього були забрали з наказу царя.

Але після смерті Санхериба переслідування й немилосердне нищення ізраїльтян не припинилося. Щодня сотні позбувалися свого достатку, або й життя.

Товит роздав покривдженням майже все своє майно й далі ночами хоронив мерців. Та одного разу, коли він, повернувся аж над ранком і, утомлений працею, заснув під стіною, з ластів'ячого гнізда, яких було багато під стріхою хати, посипався порох. Він засмітив Товитові очі й осліпив. Але праведник не нарікав на Господа, ані не переставав у страхі Йому служити.

Так зубожів Товит до краю і став таким, які були ті, кому він ще недавно помагав. Тільки його жінка — Анна робила всякі жіночі роботи та посиляла їх панам, що їй за це платню давали.

Якось то Анна в нагороду за свою роботу одержала козенятко й принесла його додому. Товит, почувши голос звірятка, злякав-

ся, бо думав, що воно крадене, і сказав: “Звідкіль те козенятко? Чи воно, було не крадене? Віддай його назад панам, бо ми не маємо права їсти крадене“. Анна, жінка, хоч і добра, але не досить розважна, розгнівалася. Почала докоряти чоловікові й ляяти його. Але Товит не образився, тільки зідхнув і став у серці молитись до Господа.

Зазнавши від Бога важких досвідчень, Товит подумав, що незабаром помре. Тому покликав до себе свого сина Товію і на прощання дав йому батьківський заповіт та життєву пораду. Між іншим, сказав до нього: “Ціле твоє життя пам’ятай на Господа Бога; стережися гріха та не переступай Заповідей Божих. Коли хтось зробить тобі якусь роботу — зараз дай йому заплату. Не роби ближньому того, що тобі немиле. Давай милостиню з твого майна. Коли матимеш багато — давай багато, а коли матимеш мало — то й цим радю поділися“. Молодий Товія, зворушений словами батька, відповів: “Я зроблю, тату, все, що ти мені заповідав“.

87. АНГЕЛ ТОВАРИШИТЬ ТОВІЮ У ПОДОРОЖІ

Давши синові науки й перестороги, післав його Товит у далеку дорогу до мідянської країни, до міста Раги, щоб там відібрати від Гаваела позичені гроші. Але перше, ніж вибрався в дорогу, Товія мав собі пошукати якогось вірного товариша. Вийшов він у місто та став шукати. Несподівано знайшов гарного молодця готового в дорогу. Не знав Товія, — що це був ангел Рафаїл, — і привітав його, питаючи: “Молодче, чи знаєш ти дорогу, що веде до Раги?“ — “Знаю,“ — відповів молодець. Товія повів його до батька, а цей спитав: “Чи можеш ти запровадити мого сина до Гаваела в місті Рага?“ Молодець відповів: “Я заведу й приведу тобі його назад!“ Товит зрадів і, благослов’ячи обидвох на дорогу, промовив: “Ідіть же щасливо та хай Господь буде з вами, а Його ангел нехай вас провадить“.

Першого дня дійшли вони до ріки Тигр. Товія ввійшов у воду, щоб помити собі ноги. Несподівано надплила велика риба й мало не поглинула ногу у хлопчини. Товія перелякався й скрикнув. Ангел же сказав: “Схопи і тримай добре рибу!“ Схопив хлопчина рибу й витягнув на берег. Далі ангел наказав: “Розріж цю рибу, вийми з неї жовч, серце і печінку та сховай собі їх, бо вони пожиточні на ліки“. Товія послухав свого провідника, спік рибу, а що не з’їли — посолили та взяли в дальшу дорогу.

Прийшовши до міста Екбатани, Товія спитав свого товариша: “Де заночуємо?“ Ангел відповів: “Є тут один чоловік, на ім’я Рагуел, твій свояк, у нього й заночуємо. Він має доньку Сару. Прости батька, щоб віддав її тобі за жінку“. На це Товія відповів: “Чув я, що вона була вже віддана за сімох чоловіків, і всіх диявол повби-

вав. Боюся, щоб і мені такого не сталося. Я ж — одинак і завдав би такого великого болю моїм батькам, що міг би стати причиною їхньої смерті“. Тоді відповів йому ангел Рафаїл: Злий дух має силу тільки над такими, що вступаючи в супружій стан, відкидають Бога зо свого серця, а йдуть за своїми пристрастями. Але ти, коли одружишся, молися ревно зо своєю жінкою три дні, а диявол не матиме до тебе доступу.

Тоді зайшли до Рагуела, який їх радо прийняв. Коли ж Товія признався хто він — урадуваний Рагуел кинувся йому на шию та цілував його з радості, кажучи: “Будь благословенний, мій сину, бо знаю, що ти дитина чесного й доброго батька“. Едма — жінка Рагуела, і також дочка Сара плакали з радості. Потім запросили гостей до столу, але Товія сказав: “Я не буду ані їсти, ані пити, доки не вволиш мого прохання та не віддаси твою доньку Сару мені за жінку“. Рагуел отягався, не даючи виразної відповіді. Тоді сказав до нього ангел: “Не вагайся віддати за нього свою доньку, бо він боїться Бога й твоя донька має дістатися йому“. Тоді Рагуел погодився. Взяв праву руку доньки поклав її на праву руку Товії й благословив їх, кажучи: “Візьми її собі за жінку згідно з законом та рішенням, записаним у книзі Мойсея. Вона — твоя і ти щасливо відведеш її до твого батька. Нехай же Бог, що на небі, пошле вам щастя у дорозі“.

Товія молився з Сарою три дні й диявол не мав сили вчинити молодому щось злого.

Опісля на прохання Товії ангел з чотирма слугами пішов до міста Раги, відібрав в Гаваела позичені гроші та щасливо вернувся.

88. ПОВОРОТ ТОВІЇ

Коли проминуло чотирнадцять днів, сказав Рагуел до свого зятя Товії: “Залишися ще тут, а я пішлю післанця до твоїх батьків, щоб поспитати про їхнє здоров'я“. Але Товія не погодився й відповів: “Я знаю, що мій батько з матір'ю рахують дні, сумуючи за мною“. Тоді Рагуел віддав йому Сару з половиною свого майна й благословив їх на дорогу. Коли зробили вони половину дороги, сказав ангел до Товії: “Знаеш в якому стані лишив ти свого батька; ходімо ми скоріше, а жінка з іншими нехай ідуть собі поволі“. Коли Товія на це погодився, ангел сказав до нього: “Як тільки прийдеш додому, поклонися Господу Богу, подякуй Йому за щасливо відбуту подорож, а потім поцілуй свого батька — і зараз помаж йому очі рибячою жовчю, яку несеш з собою, а зараз прозріє твій батько і буде дуже радіти, побачивши світло дня“. І справді, батьки Товії з нетерпеливістю його очікували. Мати плакала та на-

рікала. Надаремно потішав її Товит. Кожного дня виходила вона за місто й з тугою виглядала свого сина. Аж одного дня дочекалася. Пізнала Товію здалека та скоро побігла сказати Товитові: “Дивись! Твій син іде разом з тим чоловіком, що був пішов з ним”.

Старенький сліпий батько в супроводі слуги вийшов назустріч. Батьки поцілували свого сина й плакали з радості.

Молодий Товія подякував найперше Богові за щасливу подорож, а тоді помазав батькові очі жовцю, яку був зберіг на приказ ангела. І зараз же більма почали зникати. А батько кинувся синові на шию і, плачучи, сказав: “Я бачу тебе, сину, світло моїх очей”. І так то прозрів чудесним способом праведний Товит. Всі славили за це Господа Бога, а Товит, повний вдячності, так промовив: “Благословен Бог! Благословенне Його велике ім'я! Нехай Його святе ім'я буде над нами! Благословенні всі ангели Його по всі віки! Бо він, скаравши мене, знову зглянувсь надо мною, і ось я бачу Товію, мого сина”. — Прийшовши Сара, радість була ще більша, і бенкетували тоді всі продовж сімох днів, радіючи та прославляючи Бога.

Товія оповів батькам про всі добродійства, яких він зазнав у дорозі від свого провідника, і батько сказав: “Тепер, сину, придумай нагороду для нього”. Відповів Товія: “Тату, навіть коли б я йому

дав половину того майна, що приніс із собою, я не втратив би нічого“. І, прикликавши молодця, давали йому половину майна. Але ангел, покликавши Товита та його сина Товію набік, признався їм, хто він, кажучи: “Благословіте Бога та прославляйте Його перед усіми людьми за ті блага, що їх він учинив вам. Чиніть добро, і зло вас не спіткає. Молитва з постом — річ добра, однак милостиня зо справедливістю — більші. Ліпше творити милостиню, ніж нагромаджувати золото. Коли ти, Товіє, молився з Сарою — я заносив ваші молитви перед славу Господню. І як ти, Товите, ховав мертвих — я чинив так само*. А тому, що ти був милий Богові — Він тебе досвідчив сліпотою. Тепер же послав мене, щоб я тебе уздоровив, а жінку твого сина, Сару, щоб звільнив з диявольських оков. Я — Рафаїл, один із сімох ангелів, що завжди стоять приявні перед Богом і мають доступ до Господньої слави“.

Збентежені Товит і Товія впали ниць на землю перелякані. Ангел же сказав їм: “Не бійтеся! Мир з вами! Благословіте Бога по всі віки! Оце я йду знову до Того, хто мене послав. Запишіть те все, що притрапилось з вами“. Сказавши це, ангел зник. Вони ж оповідали всім про великі чуда та ласки, які зіслав на них Господь Бог.

Батько та син проживали ще довго в радості та щасті, аж поки не уснули навіки сном блаженних.

ПОСТУПОВИЙ УПАДОК ЮДЕЙСЬКОГО ЦАРСТВА

Як до царства ізраїльського, так само й до царства юдейського дісталось зісuttя та ідолопоклонство. Тому й сюди посилав Господь Бог різних пророків, які спам'ятували вибраний народ. І бувало, що люди наворачалися та щиро каялися у своїх гріхах і якийсь час вірно служили Господу Богу, але потім знову сходили на блудні дороги. Тому засмучені пророки остерігали їх перед карами, які мали впасти за гріхи невірства, рівночасно потішали надією на грядучого Месію, про якого вже тепер щораз частіше й певніше згадувалося.

89. ПРОРОК ІСАЯ

(765-700 р. перед Ісусом Христом)

Одним з тих пророків, що їх післав Господь Бог до юдейського царства був пророк Ісая — один із найбільших пророків Старого Завіту. Народився він в Єрусалимі, приблизно 765 р. перед Христом, з високої аристократичної родини.

Про своє покликання на Божого пророка так оповідає сам Ісая у своїй пророчій книзі:

---

* “Чинив так само“ — тобто, заносив добрі діла Товита як моління до Господа.

“Того року, коли помер цар Уззія, бачив я Господа на високім і піднесенім престолі, поли його риз наповнювали храм. Над ним стояли серафими. Кожен мав по шість крил: двома закривав собі кожен обличчя, двома закривав ноги, а двома літав. І кликали один до одного: Свят, свят, свят Господь сил; вся земля повна його слави! Підвалини порогу хиталися від того гомону, а дім став повен диму. І я сказав: Горе мені! Пропав я! Бо я людина з нечистими устами, і живу я між людьми з нечистими устами, мої ж очі бачили царя, Господа сил. І підлетів до мене один із серафимів з жаріючим вуглем у руці, що взяв його кліщами з жертвника. Він приторкнувся ним до моїх уст і мовив: Приторкнулось оце до твоїх уст і взято від тебе твою беззаконність, і зник гріх твій. Тоді почув я голос Господній, що говорив: Кого б мені послати? Хто нам піде? І сказав я: Ось я, пошли мене! І відказав він: Іди й промов до цього люду“. (Ісая 6, 1-9).

Ісая пішов до народу і проповідував як Божий пророк продовж 40 років (760-700), не покидавши Єрусалиму. Проповідував за царів юдейських: Уззії, Йоатана, Ахаза та Єзекії. Він раз-у-раз закликав народ до каяття, предсказував йому всі нещастя, що мають впасти на нього за непослух Богові, говорив про асирійську й вавилонську неволю та потішав надією на поворот із неї. Він проповідував, щоб вибраний народ у боротьбі з асирійцями не покладався на людську допомогу, а надіявся тільки на допомогу Божу. Зокрема Ісая говорив про майбутнє відродження, що мало наступити з приходом на світ Спасителя-Месії. Про це так пророкував він:

“І станеться того часу: решти Ізраїля і ті, що врятуються з дому Якова, не будуть опиратись більше на того, хто їх б'є; вони будуть опиратись вірно на Господа, Святого Ізраїлевого*“ (10, 20).

“І вийде паросток із пня Єссея, і вітка виросте з його коріння. Дух Господній спочине на ньому, дух мудрости й розуму, дух ради й кріпости, дух знання і страху Господнього“.

“Ось Дівця зачала, і породить сина, і дасть йому ім'я Емануїл“, цебто “З нами Бог“ (11,1-2).

А промовляючи устами budouчого Месії, пророк казав:

“Дух Господа Бога на мені, бо Господь мене помазав, Він послав мене, щоб принести благовість убогим, вилікувати скрушених серцем, проголосити невольникам свободу, ув'язненим відкрити очі, проголосити рік Господнього благовоління, день відплати нашого Бога, потішити всіх засмучених“ (61, 1-2).

Про страждання і смерть Спасителя Ісая пророкував:

“Плечі мої віддав я тим, які мене били; щоки мої — тим, які бороду в мене рвали; обличчя мого я не відвертав від плювків та глузування“ (50, 6). “Його мордовано, та він упокорявся й не задуляв своїх уст; немов ягня, що на заріз ведуть його, немов німа

---

* Святого Ізраїлевого“ — тобто Спасителя Ісуса Христа.

віця перед обстригачами, не відкривав він уст“ (53. 7). “Погани навернуться до нього, і гріб його буде славним“ (11, 10).

— Читаючи пророцтва Ісаї, виглядає, наче він жив за часів Ісуса Христа, а не 700 років перед Ним.

За цінні пророцтва про Ісуса Христа і Пресвяту Діву Марію називають пророка Ісаю “евангелистом Старого Завіту“.

За свої проповідування народові Божих наказів, ревність за славу Божу й спасіння свого народу, а головню за свою відвагу в напominанні й картанні непоправних — Ісаїя багато мусів терпіти, зокрема від безбожних юдейських царів. Щойно побожний цар Єзекія був добрим й ласкавим для Божого пророка. Він навіть слухав його порад та просив у нього молитов. І завдяки молитвам Ісаї Господь Бог оборонив Єзекію та Єрусалим у час ворожого наступу асирійців, а також уздоровив Єзекію в час недуги і продовжив йому життя на 15 років. — Однак, як став царем безбожний син Єзекії — Манасія, Ісаїя знову мусів багато терпіти. Та не злякався він його, але суворо картав за його злобу. Цар за це ще більше зненавидів Божого слугу і, як засвідчує св. Юстин, Манасія наказав Ісаю вложити в дулаву колоду та перерізати пилою вздовж тіла. І так згинув св. пророк Ісаїя мученичою смертю.

Існує передання, що в час облоги міста Єрусалиму Ісаїя своєю молитвою добув із гори Сіон джерело, що його він назвав “Сілоам“, цебто “підслане від Бога“. Коло того джерела Ісаю й поховано.

90. ПОБОЖНИЙ ЦАР ЄЗЕКІЯ

Юдейське царство зазнало великого Божого гніву в часи панування царя Ахаза. Цар Ахаз, забувши правдивого Бога, перейшов на поганство. Він став вогнепоклонником, наказав поставити ідолів божкові Ваалові, палив перед ними кадило, а своїх синів, за звичаями поган, “перечищав“ у вогні.

За таку зраду й відступство Господь покарав Ахаза та його підвладних війною, видавши цілий край у руки асирійського царя.

За один день бою втратили юдеї 120 тисяч війська, а їхні жінки та діти були забрані в неволю і продані в Самарію.

Та помер Ахаз, і царем став його син Єзекія, що зовсім не вдявся у свого невірного батька. Єзекія був праведним і богобоязливим. Приймавши владу, він, перш усього, наказав відчинити Господній храм, а поганських божків понищити і повикидати. Зібрав священників і сказав їм: “Посвятіть і вичистіть дім Господній; наші батьки згрішили важко, бо покинули Бога, замкнули двері святині, погасили світильники, ані жертви цілопалення не приносили. Тому покарав Господь Бог Юдею з Єрусалимом, і наші батьки полягли від мечів“.

Господь благословив цього побожного царя, так що за нього

знову стало процвітати юдейське царство. Та сталося, що Санхериб, асирійський цар, з великим військом увійшов до Юдеї, обложив Єрусалим та інші міста. Цар Єзекія зараз пішов до храму молитися до Господа. Потім приказав священникам на знак покути надіти покутничі одяжі й післав до пророка Ісаї просити його, щоб він вставився перед Богом за Юдею. Ісаї так йому відповів: “Не бійся, Господь тебе вислухав. Цар асирійський не ввійде в це місто й стріли туди не пустить. Тим самим шляхом, що прийшов, назад повернеться, і буде він убитий власним мечем у своїй землі”.

Тєї ж самої ночі вийшов ангел Господній та й убив в асирійському таборі 185 тисяч чоловіків. І як повставали вранці, аж ось самі мертві тіла. Побачивши це, Санхериб вельми налякався, зняв табір та й з ганьбою повернувся до свого краю. Коли ж одного разу він поклонявся в храмі своєму богові, вбили його мечем його власні сини, як це передсказав був Ісаї.

Тимчасом цар Єзекія смертельно захворів. На приказ Господній пішов до нього Ісаї й промовив: “Так говорить Господь: Упорядкуй твій дім, бо вяреш, не будеш жити”. Цар налякався, обернув своє лице до святині й молився гаряче з великим плачем. Господь Бог вислухав його, бо ще Ісаїя не встиг вийти з царської палати, а вже Господь сказав йому: “Вернися та скажи Єзекії: “Це говорить Господь: Я чув твою молитву та бачив твої сльози. По трьох днях будеш здоровий і підеш до святині, а я ще прибільшу твої дні на 15 літ”. І так воно сповнилося: Єзекія царював ще 15 років, досягнувши багатства й слави.

91. ЮДИТА

Не минуло багато часу після смерти Єзекії, а юдеї знову перестали служити правдивому Богу, забувши про Його добродійства. Тому розгнівався на них Господь Бог і зіслав страшну кару, яка була б привела до руїни ціле царство, коли б не мужність та відвага однієї праведної жінки. Напав на Юдею асирійський цар Олоферн з великим військом, щоб підбити цілий край під своє панування. Обліг він місто Ветулію, наказавши перетяти канали, що доставляли до міста воду, і так хотів змусити мешканців міста піддатися. В місті настала страшна біда. Мешканці постановили піддатися, якщо по п'ятьох днях не наспіє їм поміч.

Про це довідалася одна побожна вдовиця на ім'я Юдита. Вона то, хоч мала велике багатство та була незвичайної краси, провадила строго покутниче життя. Мала вона просторий та розкішний дім, однак проживала в тісній убогій комірці, носила волосяницю й постила кожного дня, крім суботи та свят. Юдита уболівала над долею свого народу і за нього сердечно благала Бога, а вірою в Його поміч підтримувала дух і терпеливість серед старшин міста.

Господь врешті вислухав її молитов і вказав, як вона може допомогти своєму народові. Вставши ранком, Юдита одяглася в одужу своїх веселощів, в яку прибиралася за життя свого чоловіка Манассії, та взяла на себе всі свої прикраси. Потім покликала свою слугиню, і так удвох пішли до асирійського табору. Коли зблизилися, вождь та його слуги, нічого не підозріваючи, прийняли їх ласкаво. Сам Олоферн, думаючи, що Юдита зрадила своїх, дозволив їй входити та виходити з табору по своїй впадоби.

Четвертого дня Олоферн справляв бенкет для своїх військових начальників. Сам він цього дня був дуже веселий та випив стільки вина, що впав непритомний на ліжко і твердо заснув. Як настав вечір розійшлися запрошені гості та й від надміру випитого скоро поснули твердим сном. Тоді Юдита тихцем увійшла до Олофернового шатра, помолилася сердечно Богу, потім взяла шаблюку, що висіла в піхві коло ліжка, схопила царя за волосся і сказала: “Скріпи мене Господи, Боже Ізраїля, цієї днини! І двічі щосили вдарила його по шиї й відтяла йому голову. Потім наказала рабині сховати голову Олоферна в мішок, та вийшли обидві з ворожого табору й подалися до міста. А коли збігся нарід, Юдита показала голову Олоферна, сказавши: “Хваліте Бога, що не відвернув своєї милости від дому Ізраїля і розгромив цієї ночі моєю рукою ворогів наших!”

Тоді вийняла вона з торби голову й показала їм, кажучи: “Ось голова Олоферна, головного полководця асирійського війська; ось завіса, що під нею він спав, коли був п'яний! Господь його побив рукою жінки! Слава Господеві, що зберіг мене на шляху, яким я ступала”.

Всі радісно прославляли Бога, а цар Озія промовив до Юдити: “Благословенна ти, дочко, Богом Всевишнім понад усіх жінок на землі! Благословенний Бог, що створив небо й землю, що повів тебе на те, щоб стяти голову вождеві наших ворогів. Уповання на тебе ніколи не пропаде в серці людей, які згадуватимуть повіки силу Божу”. Ранком усі вхопили зброю й несподівано вдарили на асирійців. Асирійці ж довідавшись, що вождь убитий, у великім переполосі безладно кинулися до втечі. Загальна радість настала тоді між мешканцями Ветулії. І всі благословили Юдиту, кажучи: “Ти слава Єрусалиму! Ти велика гордість Ізраїля! Ти велика честь нашого роду!” Цілих три місяці нарід святкував перемогу. Слава Юдити рознеслася скоро по всій землі, а, коли вона померла в старості*, за нею плакав увесь народ.

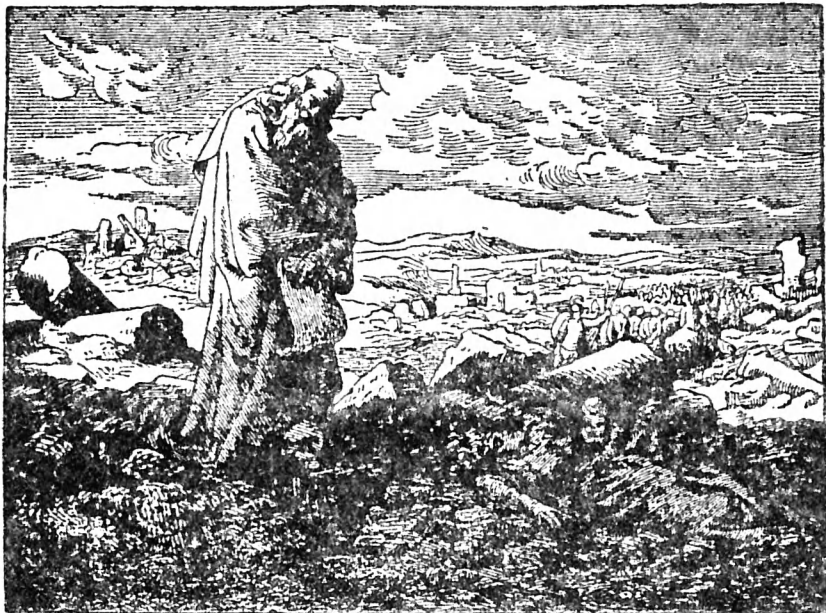
* Юдита померла, маючи 105 років. Вона визначалася: побожністю, покорою, чистотою, покутою та себевідреченням, а за це Господь нагородив її кріпостю та відвагою й широю любов'ю до свого народу. — Юдита в св. Церкві завжди є прообразом Пречистої Діви Марії. Як чиста Юдита стяла голову Олофернові і освободила свій нарід з неволі, так само Пречиста Марія розчавила голову пекельному Олофернові-Сатані та освободила рід людський з диявольської неволі.

92. ЮДЕЯ В ВАВИЛОНСЬКІЙ НЕВОЛІ

(586 р. перед Христом)

Не зважаючи на наглядну Божу доброту й опіку, юдеї з часом знову перестали служити Богу й так затверділи в своїх гріхах, що нічого більше не промовляло до їхнього сумління. Люди поклонялися усяким божкам, будували їм жертovníки, від правдивого Бога відверталися, а пророків убивали.

Накінець, неначе вичерпалося Боже милосердя, і сповнився передсказаний пророком Ісаєю упадок юдейського царства. За допущенням

Пророк Єремія плаче над руїною Єрусалиму

Божим прийшов з великим військом вавилонський цар Навуходоносор, здобув Єрусалим, а царя Юдеї та підданих забрав у неволю.

По 16-ох роках, коли ті юдеї, що залишилися на місці, об'єдналися і повстали проти Навуходоносора, він прийшов ще з більшим військом і вдруге обложив Єрусалим. За півтора року місто піддалося, і тоді Навуходоносор погнав у неволю юдеїв з цілої країни. Святиню, побудовану царем Соломоном, його величаву палату та все місто спалив, а зо святині забрав усі посуди й прикраси. Мури, якими було обведене місто, вавилонське військо розвалило також. Ве-

личавий і пишний Єрусалим перетворився в сумну руїну.

Саме передбачуючи руїну цього Божого міста, плакав над ним пророк Єремія. І ще сьогодні жаль стискає серце, коли читати цей "Плач Єремії"*.

93. ВІРНІСТЬ ЮДЕЙСЬКИХ МОЛОДЦІВ

Навуходоносор з підбитим юдейським народом був досить лагідний. Він навіть наказав вибрати з царських і княжих родів найкращих і найздібніших юнаків, щоб навчити їх письма та халдейської мудрости**. З цих юнаків Навуходоносор хотів пізніше зробити своїх помічників і дорадників. Тому юнаки мали різні привілеї, включно з тими, що їм подавано страви й вина з царського столу.

Між цими юдейськими вибранцями були Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія, які відмовилися від їди з царського столу, бо вона була приготована проти приписів ізраїльської релігії. І ці чотири юнаки попросили начальника царської палати, щоб дозволив їм жититися самим хлібом, овочами та водою. Начальник завагався, кажучи: Боюсь я мого пана, царя, що сам призначив для вас їжу й пиття, щоб він не побачив, що ваші обличчя схудли більше, ніж у хлопців вашого віку, і щоб ви не вчинили мене винним перед царем". Але Даниїл просив далі: "Спробуй на десять днів, а тоді побачиш, що тобі робити". Начальник згодився і дозволив їм десять днів харчуватися так, як вони хотіли. Показалося ж, що по десятиох днях цих чотири юнаки виглядали краще, ніж ті, що їли страви з царського столу. Начальник царської палати більше не перечив і дав юнакам волю — жититися так, як вони бажають. А Бог за таку вірність законіві чував над юнаками й нагороджував їх своєю ласкою, так що вони скоро та ґрунтовно засвоїли халдейську науку й набули великих знань. Даниїлові ж, крім усього того, Бог дав ласку розуміти видіння й сни.

Коли на призначений час привели цих юнаків до царя, виявилося, що вони своєю мудрістю перевищали всіх інших, а серед них чотирьох перед вів Даниїл.

94. ТРИ ЮНАКИ В ОГНЕННІЙ ПЕЧІ

Навуходоносор наказав зробити золотого божка й поставити його на стовпі, що мав 60 ліктів висоти. На посвячення його цар зібрав

* "Плач Єремії" — цебто п'ять жалобних пісень про зруйнування Єрусалиму, що їх з надхніння Божого написав цей Божий пророк.

** Халдея — країна, що лежала біля гирла Євфрату над перською затокою. Вдавнину в Халдеї процвітали науки, а халдейські мудреці були знані в цілому світі. Пізніше Халдею підбила Асирія й швидко використовувала досягнення халдейської науки. Це є так звана "халдейська мудрість".

ую свою старшину, а, крім цього, наказав по цілій країні оголосити таке: “Коли почуєте голос сурм й музику — падайте на землю і поклоняйтеся золотому бовванові. Хто цього не зробить — вмиць буде вкинутий до вогненної печі”.

Як тільки мешканці почули голос труби, припавши до землі, поклонилися золотому божкові. Тільки Ананія, Мисаїл і Азарія цього не вчинили. (Даниїл не був присутній). Погани зараз донесли про них цареві.

Розлючений цар приказав розпалити у сім разів більший вогонь, як звичайно, зв'язати трьох молодців і вкинути їх у піч. Царський приказ негайно виконано.

Та Господь Бог не покинув своїх вірних слуг. Післав ангела, який звернув вогонь на мучителів і їх попалив, а в печі став продувати холодний та спокійний вітер.

Вогонь тільки перепалив мотузки, якими юнаки були перев'язані, але тіл їхніх не діткнувся. Молодці одногolosно прославляли пісню Господа Бога за таке велике чудо.

Навуходоносор почувши цей спів, сам поцікавився, заглянув до печі і сказав здивований: “Чи не трьох зв'язаних молодців укинули ми в вогонь? Та ось бачу чотирьох, що спокійно ходять собі по печі й ні один з них не попалений вогнем; а четвертий подібний до Сина Божого”. Потім приступив ближче та озвався до молодців: “Вийдіть, слуги Бога Вишнього!” І зараз вийшли вони з печі, а всі присутні, уважно їх оглянувши, переконалися, що вогонь навіть їм волосся не спалив. Цареві стало дуже дивно, і він закликав сильним голосом: “Благословен їхній Бог, що послав свого ангела й визволив своїх слуг, які поклалась на Нього і не послушалися царського наказу, а віддали своє тіло аби не служити й не поклоняться нікому іншому богові, крім свого Бога! Тому від сьогодні даю приказ: кожний, хто посміє зневажити Бога, якому вони служать, буде покараний смертю, бо нема іншого Бога, який міг би так спасти”. І нагородив Навуходоносор цих молодців великими достоїнствами.

95. ЦАР ВАЛТАСАР

Господь Бог не щадив своїх дарів для Даниїла. Дав йому дари пророцтва й толкування видінь. Найкраще виявив ці дари Даниїл, коли по смерті Навуходоносора вавилонським царем став його внук Валтасар. Оного дня цар справив величавий бенкет для свого начальства та жінок. Випивши надміру, роззухвалився настільки, що приказав принести золоті та срібні посудини, пограбовані його дідом з Єрусалимської святині і закликав усіх гостей пити з цих посудин. Тоді несподівано появилася на стіні якась дивна рука й почала писати якісь незнані слова. Цар поблід і задрижав. Скликав усіх своїх учених, але вони нічого йому не пояснили. Тоді прикли-

кали Даниїла, і він відважно сказав цареві в очі: “Ти, Валтасаре, не смирив твого серця, лише піднявся проти Господа небес; і не досить, що твій дід забрав посуд зо святині, то ти ще й повелів його принести на бенкет, і ти й твої вельможі, твої жінки й твої наложниці пили з них вино, і ти хвалив богів срібних і золотих та кам'яних, що не бачать, не чують і не розуміють; Бога ж, в руці якого твое дихання й усі твої стежки, ти не славив. Тим і послав Він цю кінцівку руки, що написала ці слова“. Було ж написано на стіні: “Мане, текел, фарес“. І ось значення цих слів: “Мане“ — Бог почислив твое царство і постановив йому кінець. “Текел“ — тебе зважено на вазі й показалося; що ти дуже легкий. “Фарес“ — твое царство розділено й віддано мідянам та персам.

96. ДАНИІЛ І ЖЕРЦІ ВААЛА

Мідянський цар Дарій, що захопив Вавилон, сподобав собі Даниїла й підніс його до найвищого достоїнства, так що Даниїл засідав разом з царем і до столу. Вавилонці почитали божка Ваала* і так дбали про нього, що видавали йому на день 12 артивів муки, 40 овець і 6 метрет вина. А Даниїл, як було сказано, визнавав лише одного правдивого Бога. Якось то спитав його цар: “Чому не почитаєш Ваала?“ Даниїл відповів: “Я не почитаю божків, зроблених людськими руками, тільки правдивого Бога, що створив небо й землю і має владу над усім створінням“. Цар здивувався й сказав: Думаєш, що Ваал не є живим богом?“ Чи не бачиш ти, як багато він їсть і п'є кожного дня?“ Даниїл усміхнувся та відповів: “Не давай себе обманювати, царю, бо Ваал внутрі глиняний, а зверху мідяний і не їсть ніколи!“ Розгніваний такою відповіддю, цар покликав усіх 70 жерців Ваала і сказав до них: “Коли мені не докажете, що Ваал з'їдає жертви в святині, то всі помрете! А коли докажете, що їх з'їдає Ваал, помре Даниїл, що хулить Ваала!“ Даниїл промовив же: “Хай станеться згідно з твоїм наказом, царю“.

Цар і Даниїл вдалися до святині Ваала. Жерці сказали до царя: “Ми вийдемо зо святині, а ти, царю, сам положи жертви божкові, налий вина, замкни двері святині та запечатай твоїм перстнем. І, якщо ввійшовши завтра рано, застанеш жертви ненарушені — скараєш нас смертю“. Жерці були певні себе. Вони мали тайний вхід до святині — саме під столом, на якому клали жертви. Входили цим входом вночі та забирали жертви для себе. Але Даниїл розгадав загадку й перехитрив жерців. Коли вони вийшли зо святині, а Дарій поклав жертви перед ідолом, Даниїл наказав слугам принести попелу й потрусити його на підлозі. Потім вийшли, замкнули

* Ваал або Бел — вавилонський та фінікійський божок сонця й вогню.

двері й запечатали царським перстнем. А жерці, як звичайно, прийшли вночі з дітьми та жінками й забрали всі жертви. Наступного дня ранком цар з Даниїлом пішли до святині. Знайшли все позамикане і печатку царську ненарушену. Коли ж відчинили двері святині, цар, поглянувши на стіл, де були жертви, вдоволено закликав: “Великий ти є, Ваале, і нема в тобі жодного обману!” Даниїл на це аж розсміявся і сказав до царя: “Поглянь на підлогу: бачиш чий це слід?” Цар здивовано відповів: “Бачу сліди чоловіків, жінок та дітей”. Оглянувши все докладно, знайшли тайний вхід. Тоді розгніваний цар приказав повбивати всіх жерців, а Ваала передав у руки Даниїла, який знищив його разом з святинею.

97. ДАНИІЛ У ЛЕВИНЦІ ЯМІ

Коли Дарій посів вавилонське царство, настановив 120 сатрапів*, щоб були по всьому царстві, а над ними поставив трьох князів, щоб ті сатрапи здавали їм рахунок, а й щоб цареві не було ніякої шкоди. Один же з трьох князів був пророк Даниїл. — Даниїл перевищував князів та сатрапів, бо в ньому був високий Божий дух, і цар мав на думці настановити його над усім царством. Тому князі та сатрапи запопалися шукати прикљочки, щоб Даниїла обвинуватити в управі царством, але не могли знайти ніякої зачіпки й ніякої провини, бо він був вірний і не було в ньому жодної недбалости й провини. Сказали ж оті люди: “Не знайти нам проти цього Даниїла ніякої прикљочки, якщо не знайдемо її проти нього в законі його Бога”. Отож підмовили вони царя Дарія щоб видав постанову, якою заборонялося б молитися й поклонятися будь-якому богу або людині, крім одному цареві. І сказали вони: “Учини, царю, таку заборону й підпиши наказ, аби був він незмінний за законом мідян та персів, що є невідкличний”. Цар згодився й підписав наказ із заборною.

Даниїл, однак, не підкорився цьому беззаконному наказові, і далі в своїй хаті він тричі на день припадав навколішки й молився та хвалив свого Бога, як це було в нього за звичаєм. Сатрапи ж прийшли до Даниїла умисно, щоб його прилапати на молитві Господу Богу. Справу донесено негайно цареві, який, почувши про те, засмутився вельми й задумав навіть врятувати Даниїла, бо любив його. Але ті люди настоювали, мовивши: “Знай, царю, що за мідянським та перським законом ніяка заборона й наказ, що видав цар, не можуть бути змінені”.

Тоді цар звелів привести Даниїла та вкинути в яму для левів, але рівночасно промовив до Божого слуги: “Бог твій, якому ти постійно служиш, нехай тебе визволить”.

---

* Сатрап: у давній Персії — царський намісник у провінції.

Щодня вавилонці давали тим звірям по кілька людських тіл та овець. Цього ж дня умисно не дали їм нічого — тільки самого Даниїла. Ніхто не сумнівався, що голодні хижаки вмиг роздеруть жертву. Та Господь Бог післав Свого ангела й він позамикав пащі левам так, що вони нічого не робили Божому слугі.

Вранці на світанку встав цар і пішов притьмом до левиної ями, і як наблизився до неї, кликнув жалібним голосом: “Даниїле, слуго Бога живого! Чи зміг твоїй Бог, якому ти постійно служиш, вряту-

вати тебе від левів?” і відповів з ями Даниїл: “Царю, живи навіки! Мій Бог послав ангела свого й той затулив пащечки левам, тож вони не скоїли мені ніякої шкоди, бо він визнав мене невинним перед собою; та й перед тобою, царю, я не вчинив нічого злого”.

Цар зрадів тим вельми й повелів витягти Даниїла з ями, а тих людей, що обвинуватили Даниїла, наказав привести та вкинути в яму для левів, і то не тільки самих їх, але й їхніх жінок та дітей. І сталось, що ледве долетіли вони до дна ями, як накинупсь на них леви й поторощили їм усі кості.

Після того цар Дарій написав до всіх народів та племен, що живуть по всій землі: “Від мене дається наказ, щоб по всіх околицях мого царства боялись і тремтіли перед Богом Даниїла, бо він —

Бог живий і перебуває повіки, і царство його не занепаде ніколи, і влада його кінця не матиме. Він визволяє і спасає, він творить знаки та чуда на небі й на землі; він спас Даниїла з левиних лап“.

І добре велось пророкові Даниїлові за царювання Дарія і за царювання Кира перського.

98. ПОВОРОТ З ВАВИЛОНСЬКОЇ НЕВОЛІ

Вже пророк Єремія передсказав, що юдеї перебуватимуть у вавилонській неволі лише 70 літ, а потім стануть каятися, навернуться до Бога й повернуться назад до своєї батьківщини. Даниїл ще додав, що від нового відбудування Єрусалиму до приходу Спасителя не проміне 490 років. Це все пізніше точно сповнилося. Тяжка вавилонська неволя, перестороги й проповідання пророків, особливо Даниїла та ʼЕзекиїла, врешті переконали жидів. Вони почали покутувати та поправлятися. Тому з волі Божої по сімдесятьох роках тяжкої неволі, щоб сповнилося слово Господне, приказав перський цар Кир оголосити по цілому своєму царству такий наказ: “Всі, що є з Божого народу, нехай ідуть до Єрусалиму та нехай будують храм ізраїльського Бога“. Віддав увесь посуд, що його був забрав Навуходоносор, і відпустив ізраїльтян.

Тоді під проводом князя Зоровавела зібралося 50 тисяч самих мужчин, крім жінок та дітей, та всі вони повернулися до юдейської землі. Через рік після свого повороту почали будувати наново єрусалимську святиню, поставивши наріжний камінь. Священники й Левіти стояли з трубами та кімвалами, співали пісні та хвалили Бога. По кількох роках здвинули новий храм, посвятили його з великою радістю при жертвах та врочистих обходах.

Між поворотцями було багато старців, які ще пам'ятали колишній храм Соломона й дорікали, що теперішній храм не такий величний. Пророк Аггей, потішаючи їх, сказав такі слова Господні: “Кріпись, народе, ще трохи і я сповню дім цей славою, — каже Господь сил. Слава цього останнього дому буде більша, ніж першого. Подібне пророкував і пророк Захарій: “Радуйся вельми, о дочко Сіону! Ось цар твій іде до тебе, справедливий і переможний, смиренний і верхи на осяті“. Передбачав Захарія і теж які страшні муки очікують Спасителя.

Дев'ятьдесять літ після повороту з неволі юдеї дістали дозвіл на відбудову мурів довкола міста. Самаряни намагалися всіма силами їм перешкодити. Тому юдеї день і ніч стояли на сторожі та молилися до Господа Бога. І так урадили, що половина чоловіків будувала мури, а друга половина готова була до бою. За 50 днів мури, брами й вежі були готові. Тоді самаряни зрозуміли, що юдеям помагав сам Господь Бог, і тому перестали їх непокоїти. Юдеї пл-

чучи дякували Богові за поміч і врочисто обіцялися дотримувати закону, що його ясно та зрозуміло викладав їм священник Езра.

99. НЕЕМІЯ

У відбудові Єрусалиму, зокрема мурів святого міста, відіграв значну роль євреїв на ім'я Неемія. Народився він на чужині, і був навіть чашником у перського царя Артаксеркса I (465-424); однак, знав добре своє походження і щиро любив своїх братів-юдеїв.

Довідавшись від рідного брата Ханані, що юдеї, які перетривали полон у краї*, перебувають у великих злиднях і приниженні, та й мур єрусалимський розвалений, і брами його спалені — Неемія сів і заплакав та був смутний кілька днів; постив він та молився до Господа Бога, щоб запобігти йому ласки у царя перського — дістати дозвіл на відбудову мурів Єрусалиму. І коли цар спитав його, чому смутний, Неемія відповів: "Як же не бути мені смутним, коли місто, де гроби батьків моїх зруйноване й брами його спалені вогнем!"

Неемія дістав дозвіл і мури відбудовано під його проводом. Під проводом цього широкого єврея-патріота відбуто й перелік населення Єрусалиму, упроваджено публичне читання Мойсеевого закону й відновлено святкування Кучок — яке то свято не святковано між ізраїльтянами від часів Ісуса Навина до того дня. Під проводом Неемії Єрусалим знову заселено та відновлено союз вибраного народу з Богом, головню ж юдеї запряглись та зобов'язались діяти за законом Божим, даним через Мойсея, додержуючи та виконуючи всі заповіді Господні.

Особливо ж намагався Неемія відлучити чужинців від Божого народу та покінчити вже раз із мішаними подружжями — про це він сам так говорить: "Того ж самого часу бачив я юдеїв, що взяли собі жінок ашдодських, аммонських та моавитянських, і діти їхні говорили наполовину по-ашдодському, а не вміли говорити по-юдейському, лише мовою інших народів. Я їх картав і кляв, а декого з людей бив, тряс за чуприну і заклинав їх Богом: Не давайте дочок своїх за синів їхніх і не беріть дочок їхніх для своїх синів. Хіба не через них згрішив Соломон, цар Ізраїля? Чужоземні жінки довели його до гріха. Чи й нам про вас чути, що ви чините таке велике зло та зраджуєте Бога нашого, бравши собі чужоземних жінок?"

---

* У краї — в Палестині, яка була провінцією перської імперії.

І читано народіві святі Божі книги, в яких написано, щоб цей народ не мішався сватанням з іншими народами, а то гнів Господній запалає на нього: “Бог віддасть його тим же чужим народам, і вони будуть для нього сіткою й сильцем, бичем на ребрах його та колючкою в рчах його, аж поки не зникне народ цей з лица землі“ (Ісус Навин, 23, 12-13).

100. ЕСТЕРА

Тому, що перські царі лагідно обходилися з євреями, багато з них не хотіло повертатись до своєї землі. І в цьому була воля Бога, бо юдеї, живучи серед поган ширили правду про дійсного Володаря світу та знайомили персів з пророцтвами про прийдешнього Месію.

Трапилося також і таке, що за допустом Божим, високоосвічені євреї доходили до великої ласки у поганських царів і, користаючи з цього, нераз причинялися до улегшення долі для своїх земляків.

Багато різних випадків знаходимо в історії, а для прикладу візьмемо одну побожну єврейку, що звалася Естера. Вона жила за часів царя Ксеркса, при своєму вуйкові, що був дверником царської палати. Вона була незвичайної краси, і тому Ксеркс взяв її собі за жінку, укоронувавши царським вінцем. За порадою свого вуйка Мардохея, Естера призналася, що походить з єврейського роду. Мардохей дуже любив свою племінницю й приходив кожного дня до царських палат навідатися до неї. Одного дня, коли він сидів біля дверей царської палати, несподівано почув, як два начальники царської сторожі змовлялися між собою, щоб убити царя. Мардохей зараз доніс про змову своїй племінниці, а вона повідомила царя. Цар приказав дослідити справу, і змову викрито. За це повішено обидвох змовників на шибениці, а випадок вписано до царського літопису.

Згодом Ксеркс наділив усякими гідностями свого любимця Амана, поставив його понад усіх князів, що мав у своєму царстві, та приказав, щоб люди падали перед ним на коліна, поклоняючись, мов самому Богові. Один тільки Мардохей йому не клонявся, бо не хотів людині віддавати поклону, який належиться самому Богові. За це дуже розгнівався Аман і, довідавшись, що Мардохей — єврей постановив вигубити усіх жидів у царстві. Під закидом, наче євреї бунтуються проти царя, намовив він Ксеркса, щоб видав засуд смерти на всіх жидів з жінками та дітьми, а їхне майно наказав забрати.

Євреї, почувши про це, постили й молилися, щоб Господь Бог відвернув від них нещастя. Мардохей же негайно доніс про це Естері та попросив її, щоб вона вставилася за своїм народом у царя. На тодішнім царським дворі був такий закон, що під карою смерти ніхто не смів входити до царя, окрім покликаних. Тому Естера

три дні постила та молилася разом з народом, щоб Бог поміг їй знайти ласку в царя. Потім одягнулася в царську одягу і, хоч як страх стискав її серце, відважилася самовільно увійти до палати Ксеркса — свого мужа.

Саме тоді цар сидів на троні у судовій залі, сяючи від золота та дорогих каменів. Коли побачив Естеру, простягнув до неї золоте берло, що було знаком дарування провини, і ласкаво спитав: “Яке твоє бажання, царице Естеро? Хоч би ти просила половину мого царства — дам тобі!” Естера відповіла: “Коли царська ласка, нехай цар прийде з Аманом сьогодні на бенкет, що я для нього приготувала”.

Цар згодився піти. Коли під час гостини Ксеркс знову поспитав, яке бажання має Естера, вона відповіла: “Коли я знайшла ласку, нехай цар прийде з Аманом ще й завтра до мене в гостину, тоді скажу мое бажання”. Цар обіцяв прийти. Аман вийшов з гостини дуже веселий та вдоволений. А коли переходив попри Мардохея і, цей навіть перед ним не встав, розгнівався сильно й наказав відразу поставити для нього шибеницю 50 ліктів заввишки.

Сталось, що цієї ночі цар не міг спати і тому наказав слугі читати собі літописи. Коли слуга прочитав про те, як Мардохей викрив змову на життя Ксеркса спитав: “Яку честь і визначення дано за це Мардохеєві?” Йому відповіли: “Не одержав ніякої”. Саме тоді прийшов до Ксеркса Аман, щоб просити дозволу на страту Мардохея. Ксеркс спитав Амана: “Що зробити чоловікові, якого цар хоче вшанувати?” Аман, думаючи, що цар бажає відзначити саме його, відповів без надуми: “Треба одягнути його в царську одягу, покласти йому на голові царський вінець, посадити на царського коня, а першому з князів царства доручити вести цього коня вулицями міста і накликувати: “Так робиться тому чоловікові, якого цар хоче вшанувати”. На це сказав Аманові Ксеркс: “Іди й зроби так, як це сказав, юдеєві Мардохеєві, що сидить коло царської брами”. Хоч лютий і розчарований такою несподіванкою, Аман однак пішов і виконав царський наказ.

Наступного дня знову прибув цар з Аманом у гостину до Естери. Під час прийняття Ксеркс запитав свою дружину ще раз: “Яке є твоє бажання, царице Естеро? Хоч би просила й половину царства — дам тобі”. Естера відповіла: “Коли я маю ласку в твоїх очах — даруй життя мені й моему народові, за яким обстаю перед тобою. Бо я і мій нарід видані на згубу й занпащення”. Здивований Ксеркс вигукнув: “А хто ж би посмів таке заподіяти?” Естера вказала на Амана: “Противник і ворог наш — це безчесний Аман”. Почувши це, Аман дуже злякався, а цар, схвилюваний несподіванкою, залишив палати цариці й вийшов у сад.

Аман кинувся навколішки перед Естерою і почав благати у неї милосердя, а тим часом Ксеркс, вернувшись, побачив це і подумав,

що Аман напастує царицю своїм коханням. Кров ударила в голову обуреному Ксерксові, а тут ще один зо слуг сказав до нього: “Ось либениця, яку приготував Аман для Мардохея“. Цар відповів: “Повісьте на ній Амана“. І цього самого дня Ксеркс підняв Мардохея до гідности, яку мав Аман. А засуд на жидів відразу скасував. І зрадли юдеї вельми й урочистими та веселими забавами відзначили цей щасливий день. Тоді багато поган прийняли юдейську віру. На цю пам’ятку ще й по сьогоднішній день євреї шанують Естеру і свято “Пурім“*.

101. ГЕРОЙСЬКА СМЕРТЬ ЄЛЕАЗАРА

Найгіршого лиха зазнали євреї, коли попали під панування гордого та жтого сирійського царя Антіоха.** Він так завзявся на жидів, що під страхом смертної кари заборонив їм практикувати їхню релігію, дотримувати обрядів, святкувати їхні свята, приносити жертву правдивому Богові та виконувати інші приписи закону. А святі книги наказав попалити і знищити. І тоді багато малодушних відступило від правдивого Бога, але були й такі, що воліли померти мученицькою смертю, ніж виректися Божих законів.

Одним з таких відданих Богові героїв був дев’яностолітній старець Єлеазар — один з визначніших книжників. Знаючи, що жидам заборонено їсти свинину, слуги Антіоха всякими способами змушували Єлеазара цю заборону зломити. Але Єлеазар уперто відмовлявся, і ніякі муки не могли нічого вдіяти. Тоді приятелі Єлеазара, щоб урятувати його від тортур і знущань, почали підмовляти його на хитрість: обіцяли йому принести дозволене законом м’ясо й підкласти на місце свинини. Єлеазар мав би вдати, що скорився, і з’їсти, замість свинини — підкладене приятелями м’ясо. Але відважний старець спротивився і такому рятункові, кажучи: “Не годиться бо нашому вікові таке вдавати, щоб молодь не думала, що дев’яностолітній Єлеазар перейшов на поганську віру, та через мое лицемірство, з прив’язання до короткого та незначного життя, і сама не збилась з дороги, — а й собі щоб не накликати на старість сорому та безчестя. Ба, навіть якби я й уник тепер людської кари, то рук Вседержителя ні живий, ні мертвий не уникну. Тому коли я тепер помру безбоязно,

---

* “Пурім” — від слова пур-жероб.

** Антіох — цебто Антіох IV Епіфаній (175-164) — цар могутньої геленістичної держави Селевків, у Малій Азії. 169 року він увійшов із своїм військом в Єрусалим, ограбив святиню та проголосив поганську грецьку релігію офіційною. 168 р. збезчестив єрусалимський храм, розливаючи всюди свинячу кров та ставлячи у святині грецького божка Юпітера.

то виявлюсь гідним моєї старости, а для молоді лишу зразок відважної та шляхетної смерти за величні й святі закони“.

Довідавшись про таку рішучість, слуги Антіоха знову потягли Єлазара на муки. А він, умираючи від побоїв, зідхнув і мовив: “Господь у своїй святості й у своєму знанні добре відає, що я, мавши змогу звільнитися від смерти, зношу тілом ці гіркі страждання від ударів, душею ж терплю їх радо заради страху, що його маю перед ним“.

Так згинув цей юдейський праведник мученицькою смертю, але залишив по собі для наступних поколінь, аж до наших днів, найкращий приклад відваги й мужности, з якою треба боронити Божих наказів і законів.

102. МУЧЕНИЦЬКА СМЕРТЬ МАКАВЕЙСЬКИХ БРАТІВ

Сталось також, що схоплено та приведено до царя Антіоха сімох братів-Макавеїв з їхньою матір'ю.* Цар повелів катувати бичами та воловими жилами, щоб заставити їх їсти заборонену свинину. Тоді один з них, говоривши за всіх, промовив так: “Про що маєш нас питати? Що хочеш від нас знати? Ми готові радше вмерти, ніж переступити батьківські закони“. Розгнівався цар і наказав розпекти на вогні грати та катли. Скоро вони були розпечені, він звелів тому, що говорив за всіх, обдерти з голови шкіру й у присутності інших братів та матері обтяти йому руки та ноги. І так його скаліченого на всьому тілі звелів цар принести до вогню та спекти на ґратах. Мати ж і молодші брати, що були свідками такого жакливого відовища — підтримували мученика на дусі й додавали йому моральної сили до витривалости.

Коли таким страшним способом замучено старшого Макавея, взято по черзі другого. Йому спочатку здерли шкіру з голови, а тоді спитали: “Чи їстимеш, заки розшматують тобі тіло, член за членом?“ Та він мужньо відповів мовою своїх батьків: “Ні!“ Тому й цей переніс такі самі муки, як і перший. Віддыхаючи востанне, сказав він Антіохові в очі: “Ти, злочиннику, забираеш у нас це життя дочасне, але Цар світу воскресить нас, що вмираємо за його закон, — до вічного життя“.

І так один по одному йшли на мученицьку смерть брати Макавеї, погорджуючи муками й мучителями. Їхня твердість викликала

---

* Ці сім братів називаються “Макавеї“, бо про їхнє героїське мучеництво оповідається в книзі Макавеїв (II). За загальним переданням це мучеництво відбулося 166 р. до Христа, в Антіохії, де знаходився царський двір, недалеко Середземного моря (на півночі острова Кипру).

подив у поган, які не розуміли віри в правдивого Бога, бо їхні божки та ідоли не могли, звичайно, виховати такої глибини любови й вірності. І тому навіть нелюд Антіох зм'якшився на хвилину, коли дійшла черга до наймолодшого Макавея. Цього цар спробував перемовити ласкою, обіцяючи юнакові найбільші багатства, славу й свою приязнь. Присягав, що зробить усе для юнака, коли лише він відступить від Божих законів. Коли ж вірний законіві Божому юнак відмовився про це слухати, цар покликав до себе матір і став її умовляти, щоб схилила свою останню дитину до прийняття замість смерти, величного щастя.

Але мати стала намовляти та сердечно благодіти свого сина, кажучи: "Молю тебе, дитино, поглянь на небо й землю, подивися на все, що в них є, і зрозумій, що все це Бог створив з нічого, і що й людський рід став існувати таким робом. Не бійся цього ката, а гідний своїх братів, прийми смерть, щоб я могла тебе в Божому милосерді знову мати разом з братами".

Коли мати скінчила, син звернувся до катів і спитав їх здивовано: "Чого чекаєте? Я не послухаю царського наказу. Я повинуюся велінню закону, що його дав Мойсей батькам нашим. А ти, царю, винахіднику всякого зла на євреїв, не уникнеш рук Божих! Наші брати тепер, перетерпівши короткі муки, досягнули вічне життя в Божому союзі. Тебе ж Божим судом спіткає справедлива кара за твою гордицю. Я ж, як і мої брати, віддаю тіло й душу за батьківські закони, просивши Бога, щоб незабаром змилювався над народом нашим і щоб ти, зазнавши кари й муки, визнав, що він — Бог єдиний, та й щоб гнів Вседержителя, слушно наведений на весь народ наш, припинився на мені й на моїх братах".

Ошалілий з гніву за такі слова, цар наказав застосувати до юнака найважчі туртури. І мучили його кати, поки він не помер.

Накінець Антіох приказав замучити також і відважну матір. але й для неї, що дивилася на всі муки своїх дітей і ще й додавала їм відваги, ні катування, ні смерть не були страшними.

103. ЖЕРТВИ ТА ЛИЦАРСЬКІ ДІЛА ЮДИ МАКАВЕЯ

(166 — 160 р. перед Ісусом Христом)

За часів жорстокого переслідування євреїв царем Антіохом, жив у Палестині чоловік на ім'я Маттатія з п'ятьма синами. Коли він довідався, що цар пограбував та збечестив святиню і став заводити насильне поганство по цілій країні, засмутився дуже. Він виразно бачив, що насильство й страх відвернуть жидів від правдивого Бога у бік поганства. Але розумів він також і те, що журба нічого не

поможе, зате поможе збройне повстання праведних і богобоязних проти насильства. Отож звернувся він до народу з такими скупими словами: “Кожен, хто почитає закон, — нехай іде за мною!” Вибрався Маттатія в гори зо своїми синами, а за ним пішло ще багато праведних євреїв. В обороні Божих законів Маттатія вступив у боротьбу з поганями, нищив поганські капища та їхніх божків.

По смерті Маттатії провід над борцями перейняв його син Юда, якого за велику відвагу та лицарство прозвали Макавеем — цебто “Молотом”. Він був відважний у боях і сильний та страшний, мов лев. У кількох битвах переміг військо Антіоха, здобув назад Єрусалим і храм Господній. З великим жалем оглядав Юда зневажений і знищений Божий дім. Святиня була цілковито зруйнована й занедбана так, що в притворі аж трава повиростала. Макавей приказав негайно вичистити, відбудувати і впорядкувати все якслід. Збудовано новий жертвник та посвячено його при співах на хвалу Божу і при грі на цитрах, арфах і цимбалах.

З радісною врочистістю відзначили ізраїльтяни свою перемогу над поганями. А цар Антіох страшенно лютував, коли довідався про поразку свого війська, і вирішив особисто похід проти Юди Макавея. Зібрав значні військові сили й скорим ходом вирушив на Єрусалим. Не знав, що його чекає жалюгідний кінець — бо в дорозі, чи то з надмірної люті, чи з журби — захворів, а в гарячці випав з возу, коли той мчав з великою силою, і дуже потовкся. В ранах завелися черви і точили царя живцем. Ці нещастя привели Антіоха до розкаяння. Він почав молитися, покутувати, а теж приобіцяв, що винагородить євреїв за всі дотеперішні кривди й переслідування. Він навіть згідний був ходити по всій землі й проповідувати віру в єдиного Бога. Але Господь не вислухав його молитов, бо молитви Антіоха не були від щирого серця, а від страху. Антіох бо каювся тільки для того, щоб уникнути смерті й не терпіти страшного болю, який роздирав гниюче тіло. Смерть Антіоха була дуже трудна, і нею почалися вже на землі кари за кривди й переслідування невинних євреїв, які трималися віри в правдивого Бога і не хотіли зійти на шлях поганства.

Син і наслідник Антіоха забажав знову відібрати Палестину від жидів, і вибрався з великим військом проти Макавея. Макавей же, передбачаючи нову боротьбу, ревно молився та разом з усім народом благав у Бога помочі проти ворога. Покріплений молитвою, перший узяв зброю, загіраючи у війську віру в Божу поміч, рушив на ворогів. Під час бою сирійці побачили на небі п'ять озброєних мужів на конях. Два з цих мужів, узявши Макавея поміж себе, охороняли його від ворожих ударів, а три інші пускали на поган стріли та громи.

Побачивши таких надзвичайних помічників серед ізраїльського

війська, сирійці змішалися й кинулися врозтіч. А за ними вслід поспішали небесні громи та стріли. І стратили погани в цій битві більше двадцяти тисяч піхотинців та шістьсот вершників.

І ще нераз при допомозі Божій Юда перемагав ворогів народу Божого. А якось то сталося, що в битві полягло кілька євреїв. Наступного дня прийшов Юда зо своїми вояками, щоб похоронити мертвих. Та коли під одежею померлих знайдено ідоли, — зараз усі догадалися — що було причиною їхньої смерті. Прославляли за це Бога, що виявив їм тайну, а разом просили Його, щоб не пам'ятав їм цієї провини. Крім цього, Юда зібрав 12.000 драхм сріблом і післав в Єрусалим, щоб принести жертву за гріхи померлих: бо свята і спасенна є думка — молитися за померлих, щоб були звільнені від гріхів (2 Мак. 12, 46).

Сталося, однак, що Юда, вповаючи забагато на себе, виступив до бою з малою горсткою війська проти багато численнішого воюга і там він поляг. Увесь нарід одягнув жалобу і довго його оплакував.

105. ОСТАННІ ЧАСИ ПЕРЕД ІСУСОМ ХРИСТОМ.

По смерті Макавея провід над юдеями займали по старшинству його брати, доконуючи також великих діл. Їхні наслідники прибрали навіть царський титул, але при тому згорділи, почали знову забувати на правдивого Бога. Не шануючи Його заповідей, грішили самі та ще й нарід псували злим прикладом. Щоправда, вони не переставали визнавати Бога, але робили це більше для людського ока, ніж з переконання, більше устами, ніж серцем.

З'явилися тоді різні секти: фарисеї, що вдавали дуже побожних і чесних, але насправді були повні зарозумілості та всякого гріха; саддукеї, що не вірили в позагробове життя і, перекручуючи Божий закон, збивали людей з правої дороги. Тому побожні та праведні душі боїли над сумним станом свого народу й гаряче просили Бога, щоб щоскоріше післав свого Відкупителя.

Все було готове до приходу Спасителя і багато знаків указувало, що вже недовго лишалося ждати. Останній пророк Малахія (біля 400 літ перед Ісусом Христом), проповідуючи цей прихід, з великою радістю сказав: "Так каже Господь: Прийде той, якого ви очікуєте. Непотрібними стануть кровні жертви, в які ви приносите тварин. Бо від сходу аж до заходу велике є Мое ім'я між народами. А на кожному місці будуть приносити Моему імені жертву чисту". Ще одне пророцтво, яке висловив Яків синові Юді, а саме: що за часів приходу Спасителя від нащадків Юди буде віднятий скі-

петр — точно сповнилося, — бо наслідники Макавеїв жили між собою в безнастанній незгоді й навіть убивали один одного, а врешті покликали собі на суддів римлян. Римляни прийшли, запанували над цілою країною і на престолі юдейського царства посадили чужинця Ірода, ідумейця, потомка Ісава. Насадки Юди втратили царські права, і всі це уважали за виразний знак — наближення приходу так довго і гаряче очікуваного Спасителя.

Д О Д А Т О К

ПЕРЕКЛАД СВЯТОГО ПИСЬМА НА ГРЕЦЬКУ МОВУ

(III — II ст. перед Ісусом Христом)

Юдеї, які повернулися з вавилонської неволі, більше двох сот літ проживали спокійно під пануванням перських царів. Таке спокійне життя вони провадили навіть тоді, коли македонський цар Олександр Великий підбив персів. Олександр був прихильний до євреїв, і вони себе добре почували під його пануванням. Аж по смерті Олександра, коли розділено македонське царство, настали знову тяжкі роки для юдейського народу. За Палестину, заселену євреями, безнастанно йшли війни між єгиптянами та сирійцями і згодом знищено цю багату землю. Наслідком цього між юдеями занепала освіта, мораль і релігійність.

Однак і це мало свої добрі сторони. Господь Бог надхнув єгипетського царя, і він приказав сімдесятьом двом жидівським ученим перекласти Святе Письмо з єврейської на грецьку мову.

Грецька мова в ті часи була дуже поширена навіть поміж негрецькими народами, то ж Святе Письмо, перекладене на грецьку мову, стало відоме широко в світі. І різні народи, читаючи слова пророків, довідалися про майбутній прихід на землю Спасителя.

Згаданий переклад носить назву "переклад Сімдесятьох" (Септуагінта) і розпочався він перекладанням Мойсеевого П'ятикнижжя, біля 210 року, а завершено-доповнено його біля 130 перед Христом перекладом інших книг писаних в різних часах та різними священиками-гагіографами.

Святе Письмо Старого Завіту має всіх 47 книг, які поділяються на книги:

Історичні: Буття, Вихід, Левіт, Числа, Второзаконня, Ісус Навин, Судді, Рута, 1 і 2 Самуїла, 1 і 2 Царів, 1 і 2 Хронік, Езра, Неемія, Товит, Юдита, Естера, та 1 і 2 Макавеїв.

Поетичні: Іов, Псалми, Приповідки, Проповідник, Пісня Пісень, Мудрість і Сирах.

Пророчі: Ісаїя, Єремія, (сюди належать: Плач Єремії, Варух, Лист), Єзекиїл, Даниїл, Осія, Йоїл, Амос, Авдій, Йона, Міхей, Наум, Авакум, Софонія, Аггей, Захарія, Малахія.

КНИГА МУДРОСТИ ІСУСА СИНА СИРАХА

(180 р. перед Хр.)

Дуже гарною книгою Старого Завіту сповненою найкращими поученнями — це книга Мудрости Ісуса сина Сираха, ерусалимлянина. Бажаючи піднести освіту та мораль Свого народу, Господь Бог надхнув цього праведного мужа її написати. Містить вона в собі справді світло знання та вказує як треба жити за Божими законами. З цієї книги Мудрости можна й сьогодні багато навчитися.

Ось трохи мудрощів із неї:

Початок мудрости — боятися Господа.

Прагнеш мудрости? Дотримуй заповіді, і Господь тобі її щедро надасть.

З думки пізнається мудрість, а освіта — з мови язика.

Мудрий здобуває довір'я в своїм народі, тож імення його повірки житиме.

Бувши слухняним, будеш і розумним.

Яка ж то гарна річ для сивини — розсуд, і для старших — знати раду дати!

Мудрість смиренного підносить його голову і садовить його серед вельмож.

З суддею не позивайся: його судитимуть так, як він схоче.

Не відкривай кожному серця, щоб твоє щастя не пограбували.

Чужого введеш у хату, а він заколот сподіє та й відчужить тебе від рідних твоїх.

Синові й жінці, братові й другові, доки живеш — не давай над собою орудувати; а й майна свого не давай іншому, щоб не довелося тобі, розкаявшись, просити його назад.

Коли маєш слугу — вважай його за брата, бо й як себе самого, так і його потребуватимеш.

Про ім'я своє дбай, воно тобі лишиться над тисячі великих скарбів золотих.

Мало днів триває життя щасливе, та добре ім'я перебуває навіки.

Не радься з дурним: він не вміє приховати слова.

Учити дурного — черепки до купи зліплювати.

Нутро дурного — мов посуд розбитий: жадного знання воно не втримає.

Будь серед збору старших, а хто мудрий — того тримайся.

Не радься жінки про її суперницю, ані боягуза — про воєнну справу, ані крамаря — про справи обміни, ані покупця — про справи продажу, ані заздрісного — про діло вдячності, ані жорстокого — про добродійство, ані ледачого — про будь-яку працю, ані найми-

та щоденного — про закінчення роботи, ані раба лінивого — про труди важкії: у жадній їхній пораді на них не покладайся.

Та завжди бувай із мужем благочесним, про якого знаєш, що пильнує він заповіді й що душа його подібна до душі твоєї, і що він, коли впадеш, тобі співчуватиме.

Понад усі ж бо речі — до Всевишнього молися, щоб дорогу твою спрямував до правди.

Не виправдуйся перед Господом, не мудруй перед царем.

Гостинці й дарунки засліплюють очі мудрих і, як гнuzдечка в роті, відводять набік докори.

Розумій твого ближнього, як себе самого, і в кожній справі будь розважливий.

Не будь при вині хоробрый — вино багатьох погубило.

Вино для людей — життєвий напій, коли то його помірковано п'ють. Що за життя, коли вина бракує? Його ж бо створено на радість людям.

Пияцтво безумному — погибель: більше гніву, зменшення сили, завдання ран.

Не гани ближнього під час винопиття: його не зневажай, коли він веселий, не озивайсь до нього образливим словом і не докучай, гроші назад вимагаючи.

Мудрий словами робить себе приемним, а в дурного й чемність іде намарно.

Дар милосердя подай усякому живому, а й мертвому не відмов твоєї ласки.

Не вагайся відвідати хворого — люблений будеш за те.

Не гнівайся на ближнього ні за яку кривду — нічого не роби сперсердя.

Усе живе любить собі подібне, і кожна людина — ближнього свого.

Хто вколе в око — з нього сльози виточить; хто ж у серце вколе — почуття його виявить.

У трьох речах милуюсь і в них красуюсь я перед Господом та перед людьми: згодою між братами, приязню між сусідами й жінкою та чоловіком, які дружньо живуть.

Від сварки утримайся, то й гріхів уникнеш: гнівлива людина сварню розпалює.

Хто чинить милосердя, той ближньому позичає.

Не зневажай людини в старості її: ми бо теж постаріємось.

Вбиває ближнього, хто відбирає його прожиток; позбавляти наймита заробітку — це кров проливати.

Ближньому твоему кривду прости, тож, попросивши, й сам прощення гріхів одержиш.

Хто шанує батька, той матиме віху в дітях, і в день своєї молитви буде вислуханий.

Усім твоїм серцем прославляй свого батька і не забувай про боли матері твоєї. Пам'ятай, що вони привели тебе на світ: чим запла тиш за те, що для тебе вони вчинили?

Є в тебе діти? Виховуй їх і вже змалку роби гнучким їхній карк.

Хто любить свого сина — тримає для нього різку, щоб мати з нього врешті-решт утіху.

Хто сина виховує добре — матиме з нього користь, а й серед знайомих пишатись ним буде.

Такий батько, померши, наче й не вмер: по собі бо лишив подібного до себе.

Проти своїх ворогів лишив він відплатника, а й для друзів — того, хто добродійства оплатить.

Випестиш сина, — а він тебе розчарує, гратимешся з ним, — а він тебе засмутить.

За юности його не давай йому волі й очей не заплющуй, як по водиться по-дурному.

Ще замолоду роби йому шию гнучкою, товчи йому боки, поки він ще молодий, бо, ставши впертим, він буде неслухняний.

Пильно наглядай за неслухняною дочкою, щоб не зробила тебе ворогів посміховиськом, поговором у місті, в народі пліток предметом, — щоб перед численними тебе не осоромила!

Діти зневажливі, зле виховані й пихаті — безчестять шляхетність власної родини.

І слава, і неслава — в розмові; язик людини — її погибель.

Не сварися з язикатим, не підкидай до вогню його дров.

Двоязичного побоюються в місті, балакуна ненавидять за базікання його.

Наклепник добродійство лиходійством підмінює і в щонайкращо му ваду знаходить,

Брехня для людини — це ганебна пляма, вона раз-у-раз на устах невігласів.

Звичка до брехні — нечестя для чоловіка і ганьба при ньому довготривала.

Плямить самого себе клепник, тож і сусіди його зненавидять.

Уст не при звичаю твоїх до клятви, і не звикай клястись ім'ям Святого.

Хто на клятви щедрий, сповниться беззаконням, і ніколи бич його дому не покине.

Удар батоном залишає смугу — удар язиком ламає кістки.

Від гострого меча полягло багато, але не стільки, скільки впа ло від язика.

Вагу та міру для слів своїх вироби, ворота й засуви зладнай для своїх уст.

Що від нечистого може вийти чисте, а від брехливого — що правдиве?

Ліпше послизнутись на підлозі, аніж язиком.

Уникне зла, хто не терпить балакунства.

Не сій у борознах несправедливости, щоб усеремер з них не по-жав.

Не бреши ніякою брехнею: нічого доброго з того не вийде.

Хто підкидає камінь — собі ж на голову кидає.

Хто яму копає — у неї впаде; хто сіть розставляє — впіймається в неї.

Хто мститься, той від Господа помсти зазнає і за свої гріхи здасть докладний рахунок.

Гнів та пересердя — речі мерзенні: уділом вони чоловікові грішному.

Заговорить багатий — усі замовкають, і мову його аж під хма-ри підносять; а бідний промовить — питають: “Хто це?” — і коли спотикнеться, то його й з ніг зіб'ють.

Золоту проба — вогонь, а бездоганному — горно пониження.

Не покладайся на дурного, не відсторонюйся від вельможного.

Не полишай старого друга, бо новий йому не дорівняє. Новий друг — нове вино: питимеш його радо, лиш коли постаріється.

Друга годі спізнати у щасті, зате ворог не укриється при не-щасті.

Хто тайни розголошує — втрачає довір'я, і друга собі він більш не знайде.

Як випустив еси з рук своїх птаха, так і друга ти втратив — не впіймати більше!

Хіба не болить воно болем смертельним, як з друга чи това-риша ворог робиться?

Вірний приятель — міцна захорона: хто знайшов його, той знай-шов скарб.

Головне для життя — годя, хліб і одяг та й хата, щоб було чим прикрити наготу.

Ліпше життя злиденне під дахом з драниць, аніж пишні страви у домі чужому.

Золотолобові нема виправдання, хто гониться за зиском на ма-нівці зіб'ється.

З-за багатства безсоння виснажує тіло, а журба про нього сон відганяє.

Чи в тебе мало, чи багато — будь задоволений.

Щасливий той багатий, який без плями, який за золотом не по-бивається.

Хто він? Ми його щасливим наречемо, бо чудо вчинив він серед народу свого.

Хто перейшов цю пробу й лишивсь досконалим? Це буде на похвалу для нього: хто міг переступити, а не переступив, — зло вчинити, а не вчинив?

Не втішайся, життям розкішним — не в'яжи себе з таким товариством.

Пожертвуй грішми твоїми ради брата й друга: хай під каменем не іржавіють, хай не пропадають.

Не зустрічайся з блудницею, бо потрапиш у її сіті.

Відвертай від красуні очі й на вроду чужу не споглядай, бо жіноча краса багатьох спантеличила, і кохання від неї вогнем займається.

Із заміжною разом не сідай, і з нею при вині не бенкетуй, бо душа твоя до неї прихилиться, і пристрасть на погибель штовхне тебе.

Одна лиш іскорка велику ватру підпалює; грішник робить засідки, щоб кров пролити.

Хто нехтує малим, той поволі занепаде.

Мужа не хвали, поки він ще не висловився, бо щойно словом людина випробується.

Бажавши мати приятеля, спершу його випробуй — не квапся звірятись на нього.

Аж до кончини не зви нікого щасливим: щойно при смерті мужа пізнають.

Одяг у мужа, на зубах усміх і хода чоловіка — оповідають, хто він.

Не радься того, хто з недовір'ям дивиться на тебе: від задрісників твоїх крий свої наміри.

Радощі серця — то життя людини, а чоловіка веселощі — довголіття.

Не завдавай душі своїй жалю, не муч себе думами сумними — багатьох бо сум уже погубив.

Птахи живуть із собі подібними — правда повертається до тих, що чинять правду.

Заздрість і гнів позбавляють віку, а журба завчасно старість приводить.

Неодин вправний — навчає багатьох, а для себе самого — геть непорадний.

Мов золота прикраса — розумного наука, вона немов обручка на правиці.

Схована мудрість і скарб незримий — яка з одного і другого користь?

Ліпше чоловік, що глупоту свою ховає, аніж чоловік, що ховає свою мудрість.

Усяка рана, але не рана серця! Усяка злоба, але не злоба жінки.

Щасливий чоловік, що добру жінку має, — число його днів подвійне.

Чеснотлива жінка чоловіка звеселює, він проживає літа свої в мирі.

Добра жінка — це добра частка, вона дається тим, які Господа страхаються.

Ось так, як роса поменшує спеку, так і слово добре — ще краще, ніж дарунок.

Яке товариство ягнят з вовком? Ось так само й у грішника з побожним.

Довподобі Господеві, хто від зла відступає; покутна жертва — уникання неправоти.

Грішна людина докору уникає і, щоб чинити свою волю, вимівки шукає.

Хто докір ненавидить, той слідує за грішником.

Грішників дорога викладена камінням, а на її кінці — прігва пекельна.

Громада беззаконних — то купа клоччя, їхній кінець у полум'ї вогню.

Ось перед людьми — життя і смерть: що забажає, те йому й дасться.

Перед тобою Бог поставив вогонь і воду: куди лиш захочеш, туди й простягнеш твою руку.

Кожне тіло старіється, як і одежа, бо від віку присуджено: смертю помреш.

Вмираючи, людина дістає спадщину: гадів, звірів, черву.

Чим пишатися порохові й попелові, якщо нутро його вже за життя розкладається?

На нещастя гордого немає ліків, бо закорінилось у ньому зело лукавства.

Не війся у кожному вітрі і не ступай усякою стежкою; так бо робить грішник двоязичний.

Три роди людей душі моєї осоружні, і життя їхнє вельми для мене бридке: бідний пихатий, багатий — брехун і старий — перелюбець, що з глузду з'їхав.

Жалоба по померлому — семеро днів, за дурнем же і нечестивим — всі дні їхнього віку.

Не доподоби Всевишньому нечестивих приноси, і гріхи він прощає — не за численні жертви.

Хто вірить сновиддям — подібний до того, що за тінь хапається і за вітром женеться.

Ворожба, чарування, сновиддя — речі порожні, це бо мариня вагітної жінки.

Згрішив ти — не соромся визнати: проти течії річки не слуйся.

У всіх ділах твоїх пам'ятай про твою кончину — повіки не згрішиш.

Не ходи слідом за своїми пристрастями і від похотей своїх стримуйся.

Хто вмивається, доткнувшись мертвого, а потім до нього знов дотикається, — яку бо зискає користь він із свого миття? Отак і людина, що за гріхи свої постить, а потім вирушає те саме чинити: хто бо вислухає молитву такого, і яка йому користь із того, що понижався?

Утікай від гріха, немов від гадюки, бо як підйдеш — то він тебе вкусить; його ж бо зуби — левині зуби, які занапащують душі людські.

Будь серцем праведний і постійний, а в нещасті — не бентежся. Усією душею Господа шануй і священників його поважай.

Мій сину, як приступаеш служити Господеві, приготуй свою душу на спокуси.

Хай ніщо не стримує тебе виконати обіт своєчасно, і не чекай аж до смерті, щоб бути оправданим.

Заки обітуєшся, приготуй себе, і не будь людина, що спокушує Господа.

Смирненого молитва крізь хмари пробивається.

Господь створив із землі людину, а й знову її до неї повертає.

Він число днів і пору людям призначив, і надав їм владу над тим, що на землі.

Він дав їм розсудливість, язик та очі, вуха та серце — щоб розважати.

Той, хто світом керує рухом руки своєї і все підкорює волі своїй, він — володар усього в могутності власній.

Влада над землею в руці Господній. У руці Господній успіх людини.

Господні діла — усі бо добрі. Тож не треба казати: "Це гірше від того", — бо все своєчасно схвалене буде.

Не з'являйся перед Господом з порожніми руками, бо все те — заради виконання заповіді.

Воздавай Всевинньому згідно з його даром — щедро за твоїми власними статками. Господь бо тобі відплатить, поверне тобі всемеро.

Сонце, що світить, — на все споглядає, і твір Господній повин його слави.

Він сповіщає минуле й майбутнє, і сліди викриває речей прихованих.

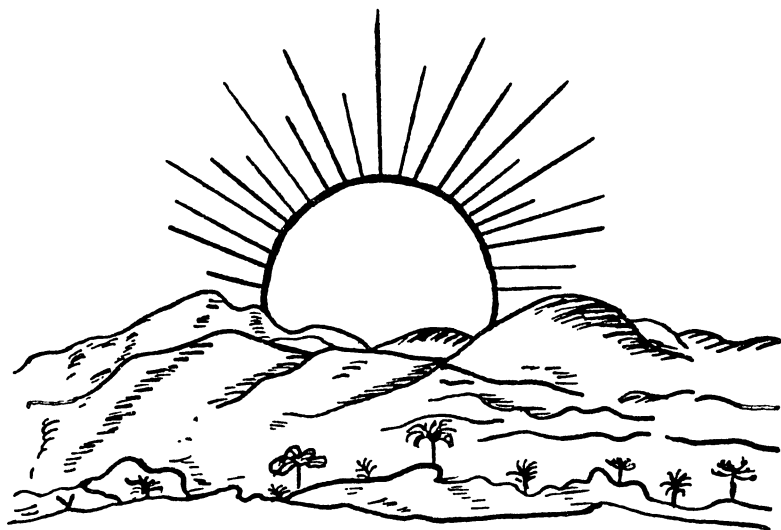
Ніяка думка його (Бога) не минає, ніяке слово від нього не сховається.

Мудрістю Божою діла величні до віку: йому не додано нічого, а й нічого не віднято, і ніякого дорадника він не потребує.

Страхітливий Господь, превеликий, і влада його — предивна!

Хваливши Господа, вознесіте його мірою змоги — бо він ще вам понад силу; звеличувавши, сили розгорніте, однак не втомлюйтесь, — бо до краю не дійдете!

Господь язик дав мені у нагороду, — тож ним і буду його я хвалити.

БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ

НОВОГО ЗАВІТУ

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Укрите життя Ісуса Христа

1. ЗВІЩЕННЯ РІЗДВА ПРЕДТЕЧІ ХРИСТОВОГО

За часів царя Ірода жив в юдейській землі священик на ім'я Захарія, з жінкою своєю — Єлисаветою*.

Були вони обидвое праведні та жили за Божими заповідями. І були вони вже не молоді, але дітей не мали. Тому нераз сумували**. Їхні гарячі молитви і прохання до Бога — післати їм сина — довго лишалися не вислухані.

І ось одного разу, коли Захарія сповняв свій священичий уряд у святині***, з'явився йому ангел Господній, ставши праворуч кадильного жертовника. Захарія налякався, але ангел промовив до нього: "Не бійся, Захаріє, бо твоя молитва вислухана; жінка твоя Єлисавета породить тобі сина, і ти даси йому ім'я Іван. І буде тобі радість і веселість, і багато з його народження радітимуть; бо він буде великий в очах Господніх; не питиме ні вина, ні напою п'яного, і сповниться Духом святим вже з лона матері своєї, і багато синів Ізраїля наверне до Господа, їхнього Бога. І сам він ітиме перед ним з духом та силою Іллі, щоб приготувати Господеві народ прихильний."

Захарія не міг повірити, й спитав: "По чому знатиму це? Я бо старий і жінка моя на схилі свого віку". На це сказав йому ангел: "Я — Гавриїл, що стою перед Богом, і мене послано принести тобі цю благовість. І ось замовкнеш і не зможеш говорити аж до дня, коли це здійсниться, за те, що ти не повірив словам моїм, які здійсняться свого часу." Потім ангел зник.

Велике число вірних, що були зібрані у притворі святині, довго й нетерпеливо ждали на Захарію, дивуючись, що він так довго бариться. Коли врешті він вийшов — не міг нічого промовити, ані по-

---

* Єлисавета була з роду Аарона, а Захарій — був теж з священичого роду, "З черги Авії": священики становили окрему касту, розподілену на 24 черги. Черга Авії була 8-ою.

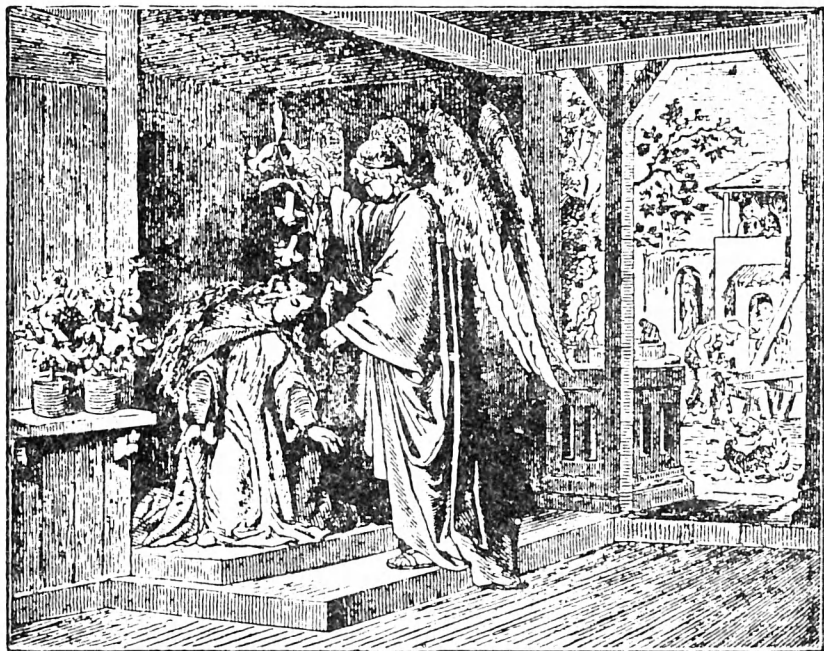
** В тих часах бездітність уважалось за кару Богу.

*** До "Святая Святых" священик заходив тільки раз у рік.

благословити народ, тільки рукою показував угору. З цих знаків усі догадались, що він мав видіння, але ніхто не знав, що Архангел Гавриїл заповів народження Івана Христителя.

2. БЛАГОВІЩЕННЯ

Шостого місяця по цій події, післав Господь Бог ангела Гавриїла в Назарет, галилейське містечко, до дому побожної дівчини, що звалась Марія. Вона була заручена з теслею — праведним Йосифом, який походив, як і вона, з Давидового роду. Ангел явився їй під

час молитви, і сказав: “Радуйся, благодатна, Господь з тобою! Благословенна ти між жінками.”

Коли Марія почула таке привітання, затривожилась, розгадуючи його значення. Та ангел сказав до неї: “Не бійсь, Маріє! Ти бо знайшла ласку в Бога. Ось ти зачнеш у лоні та вродиш сина й даси йому ім’я Ісус. Він буде великий і Сином Всевишнього назветься. І Господь Бог дасть йому престол Давида, його батька, і він царюватиме над домом Якова повіки й царюванню його не буде кінця.” Марія сказала до ангела: “Як же воно станеться, коли я не

знаю мужа?" Ангел відповів: "Дух Святий зійде на тебе й сила Всевишнього тебе отінить; тому й святе, що народиться, назветься Син Божий. Ось твоя родичка Єлисавета — вона також у своїй старості зачала сина, і оце шостий місяць тій, що її звать неплідною; нічого бо нема неможливого в Бога". На це сказала Марія: "Ось я — Господня слугиня. Нехай зо мною станеться по слово твоєму!" І тоді відійшов від неї ангел.*

3. МАРІЯ ВІДВІДУЄ ЄЛИСАВЕТУ

Зараз після відвідин ангела Марія вибралася в гірську околицю, в місто Юди, де проживала її тітка Єлисавета, щоб звістити їй про радісне посольство ангела. Увійшла вона в дім Захарії та привітала щиро Єлисавету. А Єлисавета, почувши її голос, надхнена Святим Духом, промовила сильним голосом: "Благословенна ти між жінками і благословен плід лона Твого! І звідкіля мені це, що прийшла до мене мати Господа мого? Щаслива та, що повірила, бо здійсниться сказане їй від Господа."

Марія врадувана цією надзвичайною ласкою, якою наділив її Господь Бог, проспівала на Божу честь прекрасну пісню, що починається словами: "Величає душа моя Господа, і дух мій радіє у Бозі, Спасі моїм".

4. НАРОДЖЕННЯ СВЯТОГО ІВАНА ХРИСТИТЕЛЯ

Скоро збіг призначений час, і в Єлисаветі народився син. Сусіди та свояки раділи разом з батьками такою ласкою й хотіли назвати новонародженого Захарією — по імені батька. Але Єлисавета сказала: "Ні, він зватись буде Іван". Люди не розуміли й дивувалися: "Та в твоїй родині нема нікого, хто звався б таким ім'ям".** Тоді ще спитали Захарію, як би він бажав назвати сина. А цей попросив табличку, бо був іще німий, і написав: "Іван його ім'я". І тоді відкрилися уста Захарії, і він заговорив уперше від того часу, коли мав видіння в храмі. Всі, що це бачили, дивувалися й питали: "Що воно з того хлоп'яти буде?" І справді рука Господня була з ним.

Марія перебула у Єлисавети три місяці, а потім вернулася в Назарет до свого дому.

Малий Іван ріс та кріпився духом. Згодом пішов у пустиню й там проживав у пості та молитвах, готуючись до приходу Спасителя.***

---

* На цю пам'ятку святкуємо свято Благовіщення Пречистої Діви Марії, що припадає дня 25-го березня.

** В євреїв був звичай — надавати такі імена новонародженим дітям, які вже перед тим хтось носив у родині.

*** Свято Різдва Івана Христителя припадає 24-го червня.

5. РІЗДВО ІСУСА ХРИСТА

Хоч вже знала ціла родина Захарії, що Марія стала вибрана на Матір Спасителя світу, однак Йосиф — її обручник — ще нічого не знав. Господь Бог післав свого ангела, і він сказав до Йосифа: “Йосифе, сину Давидів, не бійсь узяти Марію, твою жінку, бо те, що в

ній зачалось, походить від Духа Святого. Вона породить сина, і ти даси йому ім'я Ісус, бо він спасе народ свій від гріхів“. Йосиф учинив, як звелів йому ангел.*

І сталося, що римський імператор Август, під владою якого знаходилася Юдея, наказав зробити перепис усього населення в межах

* В євреїв заручини тривали рік. Після року відбувалось весілля і починалось спільне родинне життя — до того часу дівчина перебувала, очевидно, в домі своїх батьків. Марія ж зачала від Святого Духа в часі заручин. Довідавшись Йосиф про такий стан тої, з якою був домовився жити після шлюбу дівичо, він хотів Марію покинути. Але Господь післав до нього ангела, який роз'яснив йому чинів.

імперії. Кожний мешканець був зобов'язаний записатися у тому місті, де він народився. А що Марія та Йосиф походили з дому й роду Давида, то й вибралися в Вифлеєм, Давидове місто. Але в Вифлеємі зібралось стільки народу, що Марія та Йосиф не знайшли собі місця на нічліг. Тому святе подружжя зупинилося за містом у печері, де пастухи отар в часі негоди знаходили собі захист.

І в отій то стаєнці-вертепі прийшов на світ Син Божий — Ісус Христос. Пречиста Діва Марія — Пренепорочна Мати — загорнула Дитячко в пеленки й положила в яслах на сні, а над вертепом засяла невидана досі ясна зоря, сповіщаючи світові про народження Спасителя.

6. ПОКЛІН ПАСТИРІВ

Недалеко від міста Вифлеєму перебували в чистім полі пастухи, що пильнували своїх отар. Несподівано серед ночі побачили вони ясне світло, а серед світла — ангела, який озвався до них: “Не бійтесь, бо я звіщаю вам велику радість, що буде радістю всього народу: Сьогодні народився вам у місті Давидовім Спаситель, він же Христос Господь. І ось вам знак: як знайдете Дитя сповите, що лежатиме в яслах”.

І спустилося з неба багато ангелів, які прославляли Бога, співаючи: “Слава на висотах Богу, і на землі мир, людям його вподобання”.

Коли ангели зникли, пастухи побігли до вертепу і знайшли там Боже Дитя в яслах, а біля Нього Пречисту Діву Марію та св. Йосипа.

Пастухи попадали обличчями на землю та поклонились Дитяткові — Спасителіві світу.

7. ЖЕРТВУВАННЯ ДИТЯТКА БОГУ

Вісім днів по народженні Божого Сина, Марія та Йосиф, сповняючи припис Мойсея, занесли Дитя до храму, щоб Його обрізати та надати Йому ім'я. Назвали Його Ісусом (Спасителем), як це приказав був їм ангел.

А коли Ісус мав уже сорок днів, батьки занесли Його до ерусалимського храму, щоб згідно з приписами пожертвувати Дитя Господу Богу та дати за Нього окуп. А тому, що вони були вбогі, їхня жертва складалася з двох білих голубенят.

При храмі проживав праведний та богобоязливий чоловік, що звався Симеон. Він з великою тугою очікував Спасителя, а Святий Дух звістив йому, що він не помре доти, доки не побачить Спасителя світу. Надхнений Святим Духом, прийшов Симеон цього дня до храму, а коли Марія та Йосиф принесли Дитячко, він пізнав, що це Месія; взяв Його на руки і, прославляючи Бога, промовив: “Нині, Владико,

можеш відпустити слугу твого за твоїм словом у мирі. Бо мої очі бачили твое спасіння, що ти приготував перед усіма народами; світло на просвіту поганам, і славу твого люду — Ізраїля“.

Симеон також благословив Марію та Йосифа і сказав до Марії: “Ось цей поставлений на падіння й підняття багатьох в Ізраїлі; він буде знаком протиріччя, та й тобі самій (Маріє) меч проше душу“.

При храмі проживала 84-літня вдова, на ім'я Анна. Більшу частину дня вона проводила в святині та день і ніч постила й молилася. За надхінням Святого Духа вона теж пізнала Ісуса, щиро прославляла за це Господа Бога та з радістю понесла між людей вістку про народження з тугою очікуваного Спасителя.*

Святе Письмо називає Симеона Богоприємцем, а Анну пророчицею.

8. МУДРЕЦІ ЗО СХОДУ ВІДВІДУЮТЬ ДИТЯ-ІСУСА

Марія та Йосиф з Божим Дитячком повернулися з Єрусалиму знову в Вифлеєм. А зараз по тім прийшли до Єрусалиму три мудреці зо Сходу.** Їм вказувала дорогу надзвичайна зірка, що появилася на

* На цю пам'ятку святкуємо Стрітіння Господне, 2-го лютого.

** Мудреці — цебто, дослівно, зіздарі-зіздочети — жреці Персії або Арабії. За переданням, були це три вчені мужі з царського роду, тому їх називають також “три царі”.

небі. Увійшовши до Єрусалиму, три царі розпитували всіх: “Де цар юдейський, що оце народився? Бо ми бачили його зорю на сході і прийшли йому поклонитись“. Коли про це довідався цар Ірод, то дуже налякався, боявся бо, щоб новонароджений цар не відібрав у нього престолу. Він зараз же скликав усіх єврейських перво-священників і книжників та звелів їм шукати по книгах пророчих де й коли мав би народитися юдейський цар. Священики знайшли й принесли Іродові відповідь: “У Вифлеемі, юдейській землі, бо так передсказав пророк Міхей“. Тоді Ірод потайком покликав мудреців зо сходу й випитав у них коли появилася зірка, і тоді сказав: “Ідіть та розпитайтеся пильно про дитя, і коли знайдете, сповістіть мені, щоб я теж пішов йому поклонитись“. Царі зараз таки від'їхали в дорогу до Вифлеему. І знову з'явилася їм чудова зірка й запровадила їх до стаєнки, де лежав Христос. Побачивши це, царі зраділи дуже. Увійшли до стаєнки, впали ниць, поклонились Дитяткові та зложили йому свої дари: золото, ладан і смирну*. А вночі Господь Бог післав свого ангела остерегти царів, щоб не повертались до Ірода, бо Ірод має намір убити Дитятко. Царі послухали цього приказу й вернулися іншою дорогою до своєї країни, славлячи Бога.

9. ВБИВСТВО ВИФЛЕЄМСЬКИХ ДІТЕЙ

Ірод чекав нетерпеливо повороту трьох царів із Вифлеему. Накінець, зрозумівши, що його обдурено, впав у лютість і видав жорстокий наказ повбивати в Вифлеемі та в його околицях усіх хлопчиків у віці до двох років. Цим способом боязкий цар Ірод надіявся знищити свого майбутнього суперника на галилейський престол.

Але Господь стеріг життя Дитяти. У сні з'явився Йосифові ангел і сказав: “Устань, візьми дитятко і його матір, і втікай в Єгипет, і перебувай там, поки я тобі не скажу, бо Ірод розшукуватиме дитя, щоб його вбити“. Йосиф устав, взяв Боже Дитя і Матір та ще вночі пішов в Єгипет.

Іродові ж слуги оточили Вифлеєм і вбивали всіх хлопців, що були молодші від двох років. Галилея вкрилася жалобою. Несчасні матері божеволіли з розпуки, коли на їхніх очах Іродові жовніри рубали невинних дітей.**

За цей страшний злочин Бог тяжко покарав Ірода. Цього ката вифлеємських дітей звалила важка недуга, і вже за життя черви то-

---

* Смирна — це запашна аравійська смола, що вживали для кадн-ла. Дуже дорога.

** Дітей, яких жорстокий Ірод наказав повбивати, Церква вважає святими Мучениками за Христа. Їхню пам'ять святкуємо 29-го грудня.

чили його тіло. Він умирав поволі серед страшних мук, а решту вимірної Богом кари забрав за собою в позагробове життя.

Після смерті Ірода знову з'явився у сні Йосифові ангел і сказав: "Устань, візьми дитячко та його матір і повернись в Ізраїльську землю, бо вмерли ті, що чигали на життя дитячка".

Йосиф устав, узяв Дитя і Матір Його, вернувся до Галилеї і замешкав у Назареті. В Назареті збігли дитячі літа Ісуса. Але вже від самого дитинства Він виявляв надзвичайну мудрість, яка свідчила все більше й виразніше, що Хлопець цей — сповнений небесної мудрости та Божої благодаті.

10. ДВНАДЦЯТИРІЧНИЙ ІСУС У ХРАМІ

Кожного року на свято пасхи св. Йосиф і Пречиста Діва Марія ходили в Єрусалим. Коли ж Ісусові сповнилося 12 років, пішов та-

кож і Він з ними. Хоч подорож пішки була важка й далека, Ісус ішов вдоволений і веселий. Коли ж побачив святе місто і величний храм, радість Його перейшла в урочисте захоплення і Він разом із своїми батьками прославляв Отця Небесного, співаючи псалми.

Відбувши свята, прочани верталися додому. Верталися також Марія з Йосифом до Назарету. Ісуса не було з ними, але вони спочатку думали, що хлопець ішов у гурті знайомих сусідів. Та коли за цілий день подорожі Ісус не з'явився, а прочани з Назарету сказали, що Його не бачили, Марія та Йосиф затривожились і повернулись до Єрусалиму.

Але й там не могли Ісуса знайти. Аж третього дня безнастанного шукання побачили вони свого Сина в храмі між ученими. Ісус провадив з ними вчену розмову, як рівний з рівними, ставив їм дуже мудрі й важкі питання, а відповідав на їхні скоро та влучно. Дивувалися всі вчені в законі й не могли збагнути, звідки такий молодий хлопець може мати мудрість ученого старця.

Зраділи св. Батьки, знайшовши Ісуса, а Пречиста Діва промовила з докором: "Дитино, чому ти це так зробив нам? Ось батько твій і я, болючи, тебе шукали". Ісус же з пошаною відповів своїй Матері: "Чого ж ви мене шукали? Хіба не знали, що я маю бути при справах Отця мого?"

Не знали батьки, що на це сказати, бо не розуміли Його питання. І з Ісусом знову вирушили в дорогу та прибули в Назарет. Ісус був їм покірний і зростав у мудрості й ласці Божій та в пошані серед людей.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Прилюдне життя Ісуса Христа

11. ІВАН ХРИСТИТЕЛЬ — ПРЕДТЕЧА СПАСИТЕЛЯ

Коли наближався час, в якому Ісус Христос мав виступити прилюдно й почати свій чин Відкуплення, тоді Іван Христитель у пустині одержав приказ від Господа Бога, щоб ішов перед Спасителем та приготовляв Йому дорогу. Іван пішов до ріки Йордан і почав навчати людей. На знак покути він носив грубу волосянницю, підперезувався шкіряним поясом, а харчувався саранчею й диким медом. Грімким голосом промовляв Предтеча до зібраного народу: “Покайтесь, бо наблизилося Небесне Царство!” А щоб більше заохотити людей до покаяння, до поправи життя, Іван хрестив у Йордані. Збирався біля нього нарід усіх станів та з усіх сторін, слухав уважно проповідей, каюся та хрестився. Предтеча своїм виглядом та палкими проповідями проникав глибоко в серце кожного, і багато думали про Нього, що це Месія. Але він сказав: “Я вас хрищу водою на покаяння, а той хто йде за мною, від мене потужніший, і я навіть негідний носити йому взуття. Він вас хреститиме Духом Святим і вогнем”.

Цим Предтеча хотів сказати, що хрещення з його рук відзначало й приймало розкаяних, які бажали стати гідними Божої ласки.

12. ПІСЛЯ ХРИЩЕННЯ В ЙОРДАНІ, ІСУС ПРОБУВАЄ 40 ДНІВ У ПУСТИНІ

Коли Ісусові сповнилося 30 років, Він також прийшов над Йордан до Івана, щоб хреститися від нього. Але, коли підійшов до води, Іван спротивлявся Йому, кажучи: “Мені самому треба хреститися в Тебе, а ти приходиш до мене?” Ісус на це відповів: “Залиши це тепер, так бо личить нам здійснити всяку правду”. Тоді послухав Іван і охрестив Його в Йордані. Коли Ісус, охрестившись, вийшов із води і став молитись — відкрилося небо, і Дух Божий в виді голуба зійшов на Нього, а з неба почувся голос: “Це Син мій любий, що його я вполював”.

Перед тим заки почав Ісус свою публичну працю між людьми, пішов у пустиню і перебув там 40 днів і 40 ночей у пості та молитві. Коли ж відчув у пустині голод, приступив до Нього сатана й почав Його спокушати: “Коли ти Син Божий, звели, щоб це каміння стало хлібом”. Ісус йому відповів: “Написано: Чоловік житиме не самим хлібом, а кожним словом, що виходить з уст Божих. Однак диявол не відступав. Він узяв Ісуса в Єрусалим, поставив на крилі святині та сказав до Нього: “Коли ти Син Божий, кинься додолу, написано бо: Він (Бог) ангелам своїм велітиме понести тебе на ру-

ках, щоб ти своєю ногою часом не спотикнувся об камінь“. Але Ісус знову йому відповів: “Написано також: Не будеш спокушати Господа, Бога твого“.

Але сатана далі не відступав від Спасителя. Він взяв Христа на високу гору і звідтам показав йому всі царства світу й їхню славу,

кажучи: “Оце все дам Тобі, як впадеш ниць і мені поклонися“. Ісус тоді прогнав спокусника словами: “Геть, сатано! Написано бо: “Господу, Богу твому, поклонися і йому єдиному будеш служити“. На таку відповідь диявол відійшов від Ісуса, а приступили ангели та почали йому слугувати.

/13. ПЕРШІ ХРИСТОВІ УЧНІ

По сорокденнім пості Христос вернувся над Йордан. Побачивши його, Іван Христитель мовив до народу: “Ось Агнець Божий, який бере на Себе гріхи світу“. Наступного дня, коли Іван стояв зо своїми двома учнями й побачив Христа, що зближався до них, повторив

знову: “Ось Агнець Божий”*. Почувши ці слова, обидва учні пішли за Ісусом. А Він обернувся до них і спитав: “Чого шукаєте?”

Вони ж, замість відповіді, спитали також:

“Учителю, де перебуваєш?” Ісус їм відповів: “Ходіть та подивіться”. Вони пішли за Спасителем і вже назавжди залишилися при Ньому. Це були пізніші апостоли Андрій та Іван.

Андрій мав брата Симона, який бажав бачити Спасителя. Тому стрівши його, радісно повідомив: “Ми знайшли Месію!” — і привів його до Ісуса. Ісус же, глянувши на Симона, сказав: “Ти — Симон син Йони. Ти зватимешся Кифа — Петро, цебто “Скеля”.

Наступного дня Ісус вибрався в дорогу до Галилеї. У дорозі Він стрів Філіпа, який теж віддавна бажав бачити Месію. Ісус сказав до нього: “Іди за мною”. Філіп же побіг до свого приятеля Натанаїла (пізніше Вартоломея) і сказав до нього: “Ми знайшли того, про когo Мойсей у законі писав і пророки, — Ісуса Йосифового сина з Назарету”. Натанаїл згiрдливо відповів: “Що доброго може бути з Назарету?” Та Філіп промовив: “Прийди та подивися”. Пішов же Натанаїл до Ісуса. А Ісус, побачивши його, сказав: “Ось справжній ізраїльтянин, що нема в ньому лукавства”. Здивований Натанаїл спитав: “Звідкіль знаєш мене?” На це Спаситель сказав: “Перше, ніж Філіп закликав тебе, бачив я тебе, як був еси під смоковницею”. Здивований Натанаїл відповів: “Учителю, Ти — Син Божий, Ти — Цар Ізраїлів!” Сказав Ісус до Натанаїла: “Тому, що я сказав тобі: Бачив тебе під смоковницею, — то й віриш! Бачитимеш більше, ніж те”.

14. ІСУС РОБИТЬ ПЕРШЕ ЧУДО В КАНІ ГАЛІЛЕЙСЬКІЙ

Третього дня після цих подій, одна родина в Кані Галилейській справляла весілля. Між запрошеними гостями був теж Ісус, Його Мати Марія та учні. Сталося, що під час цього весілля забракло вина. Побачивши це, Марія сказала до Ісуса: “Не мають вина”. Ісус відповів своїй Матері: “Таж не прийшла година моя!” Але Його Мати Марія промовила до слуг: “Що лиш скаже вам — робіть”.

У сінях стояло шість кам'яних посудин на воду до вмивання**. Ісус сказав до слуг: “Наповніть посудини водою”. Слуги наповнили їх аж по вінця. Тоді сказав до них Ісус: “Зачерпніть тепер та й несіть

---

* “Агнець” — походить з того самого кореня слова, що й наше “ягня”. Як ми вже знаємо, у євреїв жертва ягняти мала особливіше значення. Пізніше назву “Агнця” взяв на Себе Христос, коли Сам Себе приніс добровільно в жертву за гріхи світу. Тому “Агнцем” звемо часточки проскури, що їх приймаємо в св. Причасті як Христове Тіло.

** У євреїв був звичай митися перед їдою.

до старости весільного“. Староста, покуштувавши цього вина, сказав до молодого: “Кожний чоловік добре вино спершу подає, а гірше, — як уп’ються. Ти ж приховав добре вино аж он по цю пору“.

Перетворення води на вино — було першим чудом, яке вчинив Христос, виявляючи свою Божу силу. Учні, що були свідками чуда, з того дня ще більше повірили в Спасителя.

15. ІСУС ВИГЯНАЄ ТОРГІВЦІВ З ХРАМУ

На свято пасхи Ісус пішов до Єрусалиму й увійшов до храму. У притворі церкви побачив продавців з волами, вівцями й голубами та міняйлів, що міняли гроші прихожим*. Сия Божий спалахнув святим гнівом, сплів собі нагайку з мотузків і нею повиганяв усіх купців разом з вівцями та волами, міняйлам порозсипав гроші, по-

* Міняли гроші прихожим — на храмовий податок приймали тільки юдейські гроші; тож хто приходив з іншими грошми, мав нагоду їх розмінати. Те все відбувалося в притворі святині.

перевертав столи, а до продавців голубів сказав: “заберіть оте звідси, не робіть дому Отця мого торговим домом“.

Юдеї, що були тоді в храмі, сказали до Ісуса: “Яким знаком доведеш нам, що маєш власть це робити?“ Ісус їм відповів, вказуючи на себе: “Зруйнують храм цей, а я його за три дні поставлю“. Жиди не розуміли Ісуса, думаючи, що Він говорить про Єрусалимський храм, і тому сказали до Нього: “Будовано храм цей сорок і шість років, а Ти його поставиш за три дні?“ Говорячи так, Ісус думав про храм тіла свого. Тому коли після смерті Ісус Христос воскрес третього дня, то й згадали Його учні ці слова.

16. РОЗМОВА ІСУСА З НИКОДИМОМ

Щоб переконати жидів про своє месіянське післанництво, Ісус зробив різні чуда і тим змусив багатьох повірити.

Увірував у Христа також і Никодим зо секти фарисеїв — князь жидівський. Він дуже бажав стати учнем Ісуса, але боявся осуду інших, що не визнавали Спасителя. Тому прийшов до Христа вночі й спитав: “Учителю, ми знаємо, що прийшов еси від Бога, як учитель, ніхто бо не може творити такі чуда, які Ти твориш, з ким нема Бога“.

І спитав Никодим Ісуса, що робити, щоб досягнути вічне життя? Ісус відповів: “Поправді, поправді кажу тобі: Коли хтось не народиться з води та Духа, не спроможен увійти у Царство Боже“. Цим хотів йому Христос сказати, що кожний чоловік мусить охреститися. Далі сказав йому Ісус, що для спасіння людського роду Він, Христос, мусить умерти на хресті, і додав: “Отож так, як Мойсей змія підняв у пустині, — так треба Синові Чоловічому бути піднесеним, щоб кожен, хто вірує у нього, жив життям вічним“.

17. ІСУС ХРИСТОС ПРИ ЯКОВОВІЙ КРИНИЦІ

Вийшовши з Єрусалиму, ходив Христос по всій юдейській землі, голосив свою Божу науку та допоручав Своїм учням, щоб христили народ. Багато людей увірили та стали Його учнями.

Коли ж Ісус, покинувши Юдею, вертався в Галилею, переходив через Самарію і прийшов до міста, що звалось Сихар. Тут знаходилася криниця, викопана ще на наказ патріярха Якова. Утомлений дорогою, сів Ісус при криниці, щоб відпочити, а учні пішли до міста купити харчів.

Саме тоді прийшла з міста одна жінка по воду. Ісус промовив до неї: “Дай мені напитися“. Вона, здивована, відповіла: “Юдей еси, а просиш напитися в мене, жінки самарянки?“ Не мали бо зносити

юдеї з самарянами. Ісус же сказав до неї: “Коли б знала ти про дар Божий, і — хто той, що каже тобі: Дай мені напитися, — то попросила б сама в нього, а він дав би тобі води живої”. Жінка ж, не розуміючи Його слів, відповіла: Пане, ти й зачерпнути не маєш чим, та й криниця глибока, — то звідкіля б у тебе вода жива? Чи більший ти за батька нашого Якова, що дав нам криницю оцю, і сам пив з неї, а й сини його, ще й товар його?” Відповів їй Ісус: “Кожен, хто оту воду п’є, знову захоче пити. Той же, хто нап’ється води, якої дам йому я, не матиме спраги повіки. Вода бо, що дам йому я, стане в ньому джерелом такої води, що тече в життя вічне”.*

І вчитав Ісус самарянці її тайні гріхи, які вона таїла від усіх. Засоромлена й розкаяна жінка скликнула: “Бачу, пане, що пророк ти”. І додала опісля: “Знаю, що має прийти Месія, чи то Христос. А як він прийде, то все й звістить нам”. Відповів Ісус: “То я, що розмовляю з тобою”.

Самарянка, зачудована і втішена, залишила відро біля криниці, а сама побігла до міста, розповідаючи всім з нестриманою радістю: “Ідьте но і подивіться на чоловіка, що сказав мені все, що я робила. Чи він не Христос?” Тимчасом повернулися ученики Ісуса з міста й просили Його їсти. Але Ісус їм відповів: “Їстиму я їжу незнану вам. Їжа моя, — каже, — волю чинити того, хто послав мене”. І коли розмовляв з учнями, прийшли мешканці з міста, просячи, щоб залишився з ними. Ісус перебув у місті два дні, навчаючи людей, і багато самарян тоді повірили в Нього.

18. ІСУС НАВЧАЄ В НАЗАРЕТІ

Повернувшись до Назарету, Ісус пішов у суботу до синагоги. Він став і дав знак, що хоче читати зо святих книг. Йому подали книгу Ісаї пророка. Відкривши святе письмо, Ісус знайшов місце, де було написано: “Господній Дух на мені, бо він мене помазав. Послав мене нести Добру Новину бідним, звіщати полоненим визволення, сліпим прозріння, випустити пригноблених на волю, оповістити рік Господній сприятливий”. Перечитавши це місце, віддав книгу слuzі й сів. Всі присутні звернули очі на Нього. Тоді сказав до них Ісус: “Сьогодні збулось це писання, яке почувли”. Усі дивувалися з того, що Він говорив, і шептали між собою: Справді він має велику

---

* “Такої води, що тече в життя вічне” — говорять тут Ісус Христос про Свою науку та ласку Божу: хто вірить в Його науку та має Божу ласку освятну — той заслуговує на вічне життя в небі.

мудрість та навіть силу творити чуда, але чи ж не є Він сином теслі Йосифа? Це говорили з зависти, бо не хотіли Його узнати за Месію. Тому Ісус сказав до них: “Поправді кажу вам; ніякого пророка не приймають добре у своїй батьківщині”.

Коли присутні це почули, то запалали лютістю проти Ісуса; схопили Його та привели до урвища і хотіли скинути вниз із гори, на якій стояв Назарет. Але Ісус і тут показав свою всемогучу силу — спокійно вийшовши з-поміж натовпу, і нічого не змогли Йому зробити.

19. ЧУДА ІСУСА В КАПЕРНАУМІ

З Назарету вдався Ісус до галилейського міста Капернаум і там навчав у синагозі. Євреї з подивом слухали Його наук, бо мова Його була сильна, вказувала на надзвичайного володаря та проникла до глибини серця.

Між присутніми в божниці був один навіжений. Він закричав сильним голосом: “Лиши, що нам і тобі, Ісусе Назарянинне? Прийшов ти погубити нас? Я знаю хто ти: ти святий Божий”. Ісус приказав йому: “Мовчи і вийди з нього!” І емить нечистий ударив чоловіком об землю, але вийшов з нього. Між присутніми настав переїяк, і люди говорили між собою: “Хто він такий, що має владу приказувати нечистим духам, і вони слухають?”

Вийшовши з синагоги, Ісус зайшов до дому Симона Петра. Саме тоді занедужала Петрова теща і лежала у великій гарячці. Петро просив Ісуса, щоб її уздоровив. Ісус приступив до неї, взяв її за руку — і гарячка полишила її. Жінка зараз устала і почала частувати Ісуса та Його учнів. А коли зайшло сонце і стало холодніше, люди почали зносити до Ісуса хворих та біснуватих, а Він на кожного клав руки та уздоровляв їх та виганяв бісів.

Наступного дня пішов Ісус у відлюдне місце і там молився, а люди шукали Його, бо хотіли, щоб залишився з ними назавжди. Але Ісус промовив до натовпу: “Я маю іншим містам звіщати Добру Новину про Царство Боже, бо я на це посланий”. І проповідував Ісус по синагогах у Юдеї, виганяв злих духів і уздоровляв хворих. Слава про Нього розходилася ген аж до Сирії, і нарід напливав з усіх сторін, щоб послухати Його науки.

20. ЧУДЕСНА ЛОВЛЯ РИБ

Одного разу прийшов Ісус над Генезаретське озеро, зване також Галилейським морем, і хотів там проповідувати. Велика товпа народу тиснулася до Нього, щоб почути Його науку. Тому Ісус увій-

шов в човен, що стояв при березі й належав Симонові Петрові, і звідси почав навчати народ. Коли ж скінчив науку, сказав до Петра: “Відчали на глибінь та й закиньте ваші сіті на ловитву”. Симон відповів: “Учителю, всю ніч трудилися ми й нічого не піймали, але на твое слово закину сіті”. Закинувши сіті, ученики Христові витягнули так багато риби, що сіті аж рвалися. Покликали на поміч Івана та його брата Якова, які були у другім човні. Узявшись разом, наповнили обидва човни, аж почали потопати.

Коли це побачив Петро, впав до ніг Ісусових і сказав: “Йди від мене, Господи, бо я грішний чоловік!” Ісус обізвався до нього: “Не бійся! Від нині людей будеш ловити”. Учні витягнули свої човна, лишили все та пішли за Ісусом і залишилися при ньому назавжди.

21. ІСУС УТИШУЄ БУРЮ НА МОРІ

Одного дня навчав Ісус до пізного вечора, а потім звелів учням відплисти на другий бік озера. Тут приступив до Нього один

книжник і сказав: “Учителю, піду за Тобою, куди б Ти не пішов”. Ісус, пізнавши відразу, що цей чоловік бажає тільки слави та лег-

кого життя, промовив: “Лисиці мають нори й птиці небесні гнізда, а Син Чоловічий не має де голову прихилити”. Почувши це, книжник відійшов від Нього.

Потім Ісус увійшов в човен зо своїми учнями та човен відчалив від берега. Утомлений цілоденним проповіданням, Спаситель сів і заснув. Несподівано зірвалася сильна буря, і високі хвилі загрожували перевернути човен. Ісус, однак, спокійно спав. Тоді перелякані учні збудили Його, кажучи: “Рятуй, Господи, ми гинемо!” Ісус же сказав до них: “Чого боїтеся, маловіри?” І, вставши, погрозив морю та вітрам, і зараз настала велика тиша на воді. Всі дивувалися й говорили між собою: “Хто це такий, що вітри і море його слухають?”

22. УЗДОРОВЛЕННЯ РОЗСЛАБЛЕНОГО

Іншим разом Ісус навчав в одному домі. Зійшлося багато народу, так що всі входи й виходи дому були заповнені, й неможливо було пробитись всередину. Принесли саме чотири чоловіки на ношах одного розслабленого. А що не могли через натовп дістатися до Спасителя, вирішили вилізти з ним на хату, розібрати дах, і через отвір спустили хворого разом з ношами — просто перед Ісусом. Ісус, побачивши їхню віру, сказав до розслабленого: “Бодрися, сину, твої гріхи відпускаються”.

А були там також злобні фарисеї і законовчителі. Вони, почувши такі слова Христові, говорили між собою: “Він хулить Бога, бо хто ж може відпускати гріхи, крім одного Бога?” Ісус, знаючи їхні думки, звернувся до них та сказав: “Чому лукаве думаєте в серцях ваших? Що легше сказати: Відпускаються тобі твої гріхи, чи сказати: Встань і ходи?” Та щоб фарисеї знали, що Спаситель мав владу на землі гріхи відпускати, — Ісус Христос до розслабленого і сказав: — “Встань, візьми твої ноші та йди до свого дому”. Хворий зараз устав і пішов додому. Всі дуже дивувалися і прославляли Бога, кажучи: “Таких чуд, як це, ми ще не бачили!”

23. ІСУС УЗДОРОВЛЯЄ ХВОРУ ЖІНКУ І ВОСКРЕЩАЄ ДОНЬКУ ЯІРА

Після цього прийшов до Ісуса наставник синагоги іменем Яір. У нього тяжко захворіла дванадцятилітня донька. Яір поклонився Ісусові і просив Його: “Дочка моя вже на сконі. Прийди, поклади лишень на неї руки, щоб видужала й жила”. Ісус пішов за ним. Учні й велике число народу теж їм товаришили. Між народом була одна жінка, що вже дванадцять років страждала на геморагію, видала увесь

свій маєток на ліки, але не вилікувалася, Пройнята сильною вірою, вона протиснулася поміж нарід до Ісуса, і так собі думала в серці: “Як доторкнуса до його одежі — стану здоровою“. І так зробила. Ісус, серцевідець, бажаючи рівночасно дати гарний приклад сильної віри для інших, обернувся і спитав: “Хто доторкнуса до моєї одежі?“ Жінка, бачачи, що не скриється, впала до ніг Ісусових і призналася перед усіма, що це вона діткнулася і що відразу одужала. Ісус промовив до неї ласкаво: “Донько, тебе спасла віра твоя. Йди в мирі й будь здорова від своєї недуги“.

Ісус ще говорив, аж ось прийшов один із слуг Яїра і сказав до нього: “Дочка твоя померла, навіщо клопочеш Учителя?“ Яїр дуже засмутився цим. Але Христос потішив його, кажучи: “Не бійся! Тільки віруй“. А коли прийшли до його дому, застали там велике число людей, які плакали й жалували за померлою. Ісус сказав до них: “Чого метушиться і плачете? Не померло дівча, спить воно!“ Вони ж сміялися з Нього, бо знали, що померла. Тоді Ісус приказав усім вийти з хати, взяв тільки батьків та учнів: Петра, Якова та Івана й увійшов до кімнати, де лежала дівчина. Приступив до ліжка, взяв умерлу за руку і сказав: “Дівчино, кажу тобі встань!“ Вона зараз встала й почала ходити. Слава про це розійшлася по всій країні.

24. УЗДОРОВЛЕННЯ НЕДУЖОГО ВІД 38 РОКІВ

На свято пасхи* знову пішов Ісус в Єрусалим. А в Єрусалимі при Овечій брамі знаходилася купіль, по-єврейському звалась вона Витесда, що мала п'ять ганків. У них лежало багато слабих, сліпих, кривих, сухих, які чекали, коли то зрушиться вода: ангел бо Господній сходив час-від-часу й порушував воду, і хто перший улазив, як воду зрушено, той ставав здоровим, хоч би яку мав недугу.

Між тими недужими був один чоловік, що вже 38 років терпів тяжку хворобу. Коли Христос його побачив, сказав лагідно: “Бажаєш одужати?” Хворий відповів: “Хочу, та не маю нікого, хто б мене заніс та спустив у купіль, коли зрушиться вода: бо ось тільки прийду я, а вже інший мене випереджує”.

Тоді Ісус сказав до нього: “Встань, візьми своє ложе й ходи!” Хворий зараз устав, взяв своє ліжко і, повний вдячності, пішов додому.

А було це в суботу. Юдеї, побачивши цього чоловіка, що в суботу ніс своє ліжко, кричали за ним: “Субота адже ж! Не личить тобі ложе носити!”** Він же їм відповів: “Той, хто мене уздоровив, той сказав до мене: Візьми ложе своє та й ходи!”

Трохи пізніше стрінув його Ісус у храмі і сказав: “Оце ти вуджав, — тож не гріши більше, щоб щось гірше тобі не сталось”.

За те, що Ісус уздоровляв нещасних людей теж і в суботи, викликав між жидами проти Себе велике обурення. Були вже голоси за тим, щоб Його вбити. Ісус Христос же, щоб переконати їх про Своє право робити чуда і в суботу, сказав до них: “Мій Отець не спочиває, і я не спочиваю”. І ще більше озлобилися проти Нього юдеї, за те, що робив себе рівним Богові та називав Небесного Отця своїм Отцем. Та Ісус усе переконував їх і доказував, що Він справді є Сином Божим: “Поправді, поправді говорю вам: що робить Отець — те все і Син робить. Бо як Отець має життя в Собі — так і Синові дав, щоб мав життя в Собі. Бо як Отець воскрешає померлих і оживлює, так і Син дає життя, кому захоче. Отець нікого не судить, але весь суд передав Синові, щоб усі почитали Сина так, як Отця почитають. Поправді кажу вам, що надходить час, коли померлі вчують Сина Божого голос, а вчувши, оживуть; і вийдуть із гробів: ті, що чинили добро, вийдуть на воскресіння життя, а ті, що зло чинили — воскреснуть на суд”.

---

* На свято пасхи — цебто вже другої пасхи, значить — в часі другого року Ісусового проповідання.

** В дійсності фарисеям не йшлося про пошану до святочного дня, але щоб відвернути людей від Христа. Це вони робили з зависти до Нього.

25. ВИБІР І ПЕРШЕ РОЗІСЛАННЯ АПОСТОЛІВ

Коло Ісуса збиралися з далеких сторін, навіть з околиць Середземного моря, щораз більші натовпи народу. Нарід громадивсь біля Нього, щоб послухати Його науки. А Христос милосердився над ними, бо були, як вівці без пастиря. І сказав Ісус до своїх учнів: “Жнива великі, та робітників мало. Просіть, отже, Господаря жнив, щоб вислав робітників на свої жнива”.

Після цього був Христос на молитві цілу ніч, а ранком зібрав своїх учнів, вибрав із них дванадцятьох, яких назвав апостолами, і розіслав їх у різні сторони, щоб проповідували Євангелію*. Тими апостолами були: “Симон, прозваний Петром, його брат Андрій, Яків та його брат Іван (сини Заведееві), Филип і Вартоломей, Тома і Матей (митар), Яків (син Алфея) і Юда Тадей, Симон Кананіт і Юда Іскаріотський (який опісля Ісуса зрадив).

Висилаючи їх, Христос сказав: “Ідіть до загнаних овець дому Ізраїля. Проповідуйте, кажучи, що Царство Небесне — близько. Уздоровлюйте недужих, воскрешайте мертвих, очищуйте прокажених, бісів виганяйте. Даром прийняли, даром давайте. Не беріть нічого на дорогу, — бо робітник вартий своєї заплати. А як зайдете в якесь місто, чи село, то розпитайте, хто в ньому достойний, і там перебувайте, поки не вийдете. Входячи ж у дім, вітайте його, кажучи: Мир дому цьому! І як той дім достойний, нехай ваш мир зійде на нього; а як недостойний, нехай ваш мир до вас повернеться. І як хтось вас не прийме та й не послухає ваших слів, то ви, виходячи з дому чи з того міста, обтрусіть порох із ніг ваших. Поправді кажу вам: легше буде судного дня землі Содомській і Гоморській, ніж місту тому!

Оце посилаю вас немов овець серед вовків. Будьте, отже, мудрі, як змії, і чисті, як голубки. Коли вас переслідують в одному місті, тікайте в інше. Не бійтеся тих, що вбивають тіло, душі ж убити не можуть; а бійтеся радше того, хто може погубити душу і тіло в пеклі.

Визнавайте мене сміло перед усіми людьми. Поправді кажу вам, кожного хто мене визнає перед людьми, того я визнаю перед моїм Отцем Небесним. Хто зречеться мене перед людьми, того й я зречусь перед Отцем моїм Небесним. Хто любить батька або матір більше ніж мене, той недостойний мене. І хто любить сина або дочку більше ніж мене, той недостойний мене. І хто не бере свого хреста й не йде слідом за мною, той недостойний мене. Хто своє життя зберігає, той його погубить; а хто своє життя погубить задля мене, той

---

* “Євангелія” — слово грецьке і в перекладі на нашу мову означає: “Благовістя, Добра Звістка, Добра Новина”. Євангелією називаємо чотири перші книги Нового Завіту, написані Євангелістами: Матеем, Марком, Лукою та Іваном.

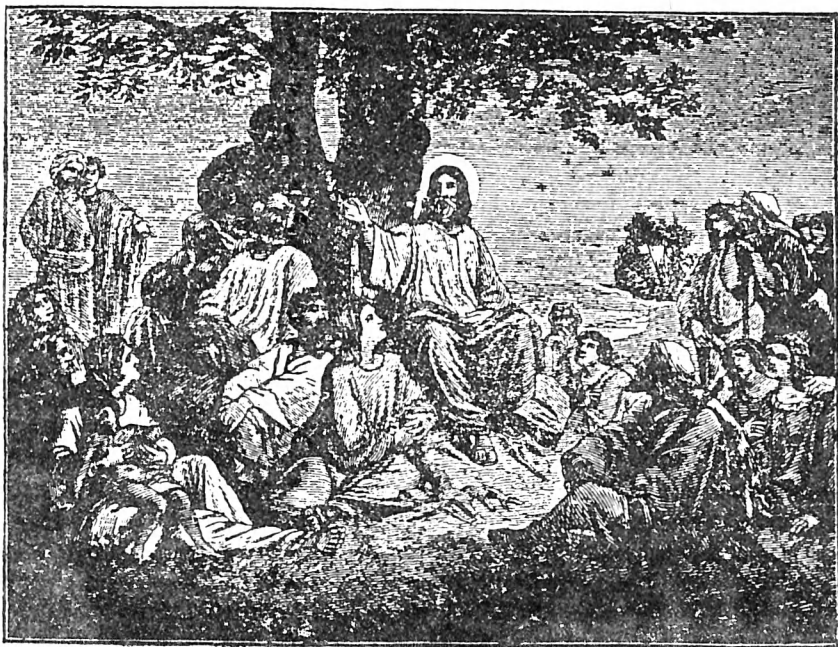

Його знайде. Хто вас приймає, той мене приймає; а хто мене приймає, той приймає того, хто мене послав“.

Вибрані Христом апостоли пішли по двох. Переходили вони через міста й села, накликували людей до покаяння; виганяли бісів, намащували хворих оливою та уздоровляли; всюди ж проповідували, що наблизилося Царство Небесне.

26. ПРОПОВІДЬ НА ГОРІ

Коли одного дня зібралось багато народу звідусіль, щоб послухати Божественної науки, Ісус вийшов на гору, сів і почав навчати. Нарід посідав навколо Нього й пильно слухав кожного Його слова.

Ісус розпочав Свою науку вчисленням блаженств:

- * Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне*.
- * Блаженні тихі, бо вони успадкують землю.
- * Блаженні засмучені, бо будуть утішені.
- * Блаженні голодні та спраглі справедливости, бо вони наситяться.
- * Блаженні милосердні, бо вони зазнають милосердя.

---

* Блаженні вбогі духом — цебто ті, що хоч багаті, не вкладають душі своєї у земні багатства.

- * Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога.
- * Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться.
- * Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне.
- * Блаженні ви, коли вас будуть зневажати, гонити та вигворювати всяке лихо на вас, обмовляючи ради мене. Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика на небі; так бо переслідували пророків, які були перед вами“.

Вичисливши цих дев'ять блаженств, Ісус навчав також про християнську праведність: “Не думайте, що я прийшов усунути закон чи пророків; я прийшов їх не усунути, а допомогти. Поправді кажу вам: доки перейде небо й земля, ні одна йота*, ні одна риска з закону не перейде, поки все не здійсниться. Хто, отже, порушить одну з оцих найменших заповідей і навчить інших так робити, той буде найменшим у Небеснім Царстві. А хто виконає їх і навчить, той буде великим у Небеснім Царстві. Кажу бо вам, що коли ви своєю праведністю не перевищете книжників та фарисеїв, не ввійдете в Царство Небесне.

Ви чули, що було сказано вдавнину: Не вбий; і коли хтось убує, той підпаде судові. А я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого, підпаде судові. Хто ж скаже братові: Нікчема! — той підпаде Верховному судові. А хто скаже: Дурень! — той підпаде під вогонь пекельний.

І коли приносиш на жертвник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, зостав там перед жертвником твій дар; піди, помирись перше з твоїм братом і тоді прийдеш і принесеш дар твій.

Ви чули, що було сказано: Люби ближнього свого й ненавидь ворога свого. А я кажу вам: Любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Отця вашого, що на небі, який велить своєму сонцю сходити на злих і на добрих і посилає дощ на праведних і неправедних. Бо коли ви любите тих, що вас люблять, то яка вам за це нагорода? Хіба не те саме й митарі роблять? І коли ви вітаєте лише братів ваших, що надзвичайного чинете? Хіба не те саме й погани роблять? Тож будьте досконалі як Отець ваш небесний досконалий“.

Ви чули теж, що було сказано давнім: Не клянись неправдиво. А я кажу вам не клястися зовсім. Нехай буде ваше слово: Так, так; Ні, ні, — а що більше цього, те від лихого.

Ви чули, що було сказано: Не чини перелобу. А я кажу вам,

---

* Йота: власне йод — найменша буква єврейської азбуки.

що кожний, хто дивиться на жінку з пожаданням, той уже вчинив перелюб з нею в своїм серці.

Сказано теж: Хто відпускає свою жінку, нехай дасть їй лист розвідний. А я кажу вам: Хто відпускає свою жінку, — хіба у випадку розпустити, — той робить з неї перелюбку; і хто взявби розведену, чинить перелюб“.

Навчав Христос і про чисті наміри в добрих ділах:

“Уважайте добре, щоб ви не чинили ваших добрих учинків перед людьми, які бачили б вас, а то не матимете нагороди в Отця нашого, що на небі. Отож, коли даєш милостиню, не труби перед собою, як роблять лицеміри по синагогах та вулицях, щоб їх хвалили люди. Поправді кажу вам: вони вже мають свою нагороду. Ти ж, коли даєш милостиню, нехай твоя ліва рука не знає, що робить твоя права: щоб твоя милостиня була таємна, і Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі.

А коли молитесь, не будьте, як ті лицеміри, що люблять на видноті молитися по синагогах та на перехрестях, щоб показатися людям. Поправді кажу вам: вони вже мають свою нагороду. Ти ж, коли молишся, ввійди в свою кімнату, зачини за собою двері й молись Отцеві твому, що перебуває в тайні, а Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі.

Коли ж молитесь, кажіть:

Отче наш, що еси на небі!
Нехай святиться твоє ім'я.
Нехай прийде твоє царство,
нехай буде воля твоя
як на небі, так і на землі.
Хліб наш щоденний дай нам нині.
Прости нам довги наші,
як і ми прощаємо довжникам нашим.
Не введи нас во спокусу,
але визволь нас від злого.*

Коли ви прощатимете людям їхні провини, то й Отець ваш небесний простить вам. А коли ви не будете прощати людям, то й Отець ваш небесний не простить вам провин ваших.

Коли ж ви постите, не будьте сумні, як лицеміри: бо вони виснажують своє обличчя, щоб було видно людям, мовляв, вони постять. Поправді кажу вам: вони вже мають свою нагороду. Ти ж, коли постиш, намасти свою голову й умий своє обличчя, щоб не показати людям, що ти постиш, але Отцеві твому, що перебуває в тайні; і Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі“.

І ще говорив Ісус про християнські скарби:

---

* Від злого: від лукавого, від диявола.

“Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробацтво нівечить, і де підкопують злодії й викрадають. Збирайте собі скарби на небі, де ні міль, ані хробацтво не нівечить і де злодії не пробивають стін і не викрадають. Бо де твій скарб, там буде й твоє серце. Ніхто не може двом панам служити: або одного зненавидить, а другого буде любити, або триматиметься одного, а того знехтує. Не можете Богові служити й мамоні*.

І казав далі Ісус: “Не турбуйтеся вашим життям, що вам їсти та що пити; ні тілом вашим, у що одягнутись. Хіба життя — не більш їжі, тіло — не більш одяжі? Гляньте на птиць небесних: не сіють і не жнуть, ані не збирають у засіки, а Отець ваш небесний їх годує! Хіба ви від них не вартісніші? Хто з вас, журачись, спроможен додати до свого віку хоч один лікоть? І про одяжу чого ж вам клопотатись? Гляньте на польові лілеї, як ростуть вони: не працюють і не прядуть. Та я кажу вам, що й Соломон у всій своїй славі не вдягався так, як одна з них. І коли зілля польове, яке сьогодні є, а завтра вкидають його до печі, Бог так одягає, то чи не багато більше вас, маловірні? Тому не турбуйтеся, кажучи: що будемо їсти, що пити й у що зодягнемось? Про все те побиваються погани. Отець же ваш небесний знає, що вам усе це потрібне. Шукайте перше Царство Боже та його справедливність, а все те вам докладеться“.

І ще навчав Христос про відношення до ближніх:

“Не судіте, щоб вас не судили; бо яким судом судите, таким і вас будуть судити, і якою мірою міряєте, такою і вам відміряють. Чого ти дивишся на скалку в оці брата твого? Колоди ж у власнім оці ти не добачаєш? Або як можеш своєму братові сказати: Дай, нехай вийму скалку в тебе з ока, а он же колода в твоїм оці? Лицеміри! Вийми спершу із свого ока колоду, і тоді побачиш, як вийняти з ока брата твого скалку.

Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм, — це ж бо закон і пророки“.

По цих та інших науках сказав Христос накінець:

“Входьте вузькими дверима, бо просторі ті двері й розлога та дорога, що веде на погибель, і багато нею ходять. Але тісні ті двері й вузька та дорога, що веде до життя, і мало таких, що її знаходять.

“Кожний, хто слухає ці мої слова й виконує їх, подібний до розумного чоловіка, який збудував свій дім на скелі. Полила злива, потоки розлились, подули вітри й натиснули на той дім, та він не повалився, бо був збудований на скелі. А кожний, хто слухає ці мої слова й не виконує їх, подібний до необачного чоловіка, який збу-

---

* Мамоні: грошам — уособлення багатства, яке, мов ідол, не сумісне з Богом.

дував на піску. Полилася злива, розіллялись ріки, подули вітри й ударили на той дім, і він повалився, і руїна його була велика“.

Як скінчив Христос проповідувати, народ був сильно зворушений глибиною мудрости Його науки. Бо Він навчав не так, як книжники й фарисеї, але як справжній Писанець Божий, обдарований понадлюдською владою.

27. УЗДОРОВЛЕННЯ ПРОКАЖЕНОГО Й СЛУГИ СОТНИКА

Коли ж Ісус сходив з гори, йшла слідом за Ним сила народу. І приступив до Нього один прокажений, вклонився Йому й промовив: “Господи, коли захочеш, зможеш мене очистити“. Ісус простягнув свою руку і, доторкнувшись до нього, сказав: “Хочу, очистися!“ І він негайно очистився від своєї прокази. Тоді Ісус остеріг його: “Гляди, не кажи нікому, йди покажися священникові й принеси дар написаний Мойсеєм, їм на свідоцтво“.*

Знову ж у Капернаумі, куди прийшов Ісус, знаходився один римський сотник, що був прихильний до жидів, а навіть збудував для них на свій кошт синагогу. Цей сотник мав важко хворого слугу, якого дуже любив. Довідавшись, що Христос є в Капернаумі, приступив до Нього сотник, бажаючи Його словами: “Господи, слуга мій лежить удома розслаблений і мучиться тяжко“. Ісус каже до нього: “Я прийду й уздоровлю“. Сотник же відповів: “Господи, я недостойний, щоб ти ввійшов під мою покрівлю, але скажи лише слово і слуга мій видужає“. Почувши це, Ісус здивувався і сказав тим, що за Ним ішли: “Поправді кажу вам; ні в кого в Ізраїлі я не знайшов такої віри. Кажу вам, що багато прийде зо Сходу й Заходу, і засядуть з Авраамом, Ісааком та Яковом у Царстві Небеснім, а сини царства будуть викинуті геть у темряву кромішню, де буде плач і скрегіт зубів“. І сказав Ісус сотникові: “Йди, нехай тобі стане за твоєю вірою!“ І видужав слуга тієї ж години.**

---

* Треба знати, що в тих часах священники мали обов'язок — пильнувати здоров'я населення. Якщо з'являвся хтось хворий, то священники оглядали його й вирішували, чи він може ходити до храму й спірчатися з людьми, чи ні. Прокаженим, звичайно, було заборонено наближатися до здорових людей, тим більше — вступати до святині. Небезпечно хворих взагалі проголошувано “нечистими“. Коли ж хтось одужував і бажав повернутися до життя між людьми, — був зобов'язаний показатися священникам і принести жертву за очищення. І, якщо священники uznawali його здоровим, оголошували про це в храмі.

** Сотник з Капернауму є для всіх прикладом сильної віри та правдивої покорі.

28. ВОСКРЕСІННЯ ЮНАКА З НАЙНУ

Опісля вдався Ісус зо своїми учнями до міста Наїну. За ними знову йшло багато народу. Коли наблизилися до міської брами, стрінули похорон. Несли на кладовище одинокого сина вдовиці, що мешкала в цім місті. Вона йшла за тілом свого сина та плакала гірко. Ісус, побачивши її, змилосердився та сказав до неї: “Не плач!” Потім стримав похорон і, приступивши до мар, на яких несли тіло, сказав до мерця: “Юначе, кажу тобі, встань!” І зараз підвівся молодець і почав говорити; А Ісус віддав його матері. Всіх присутніх огорнув великий страх. Вони ж уголос прославляли Бога словами: “Великий пророк з’явився між нами, і Бог навідався до народу свого“. А чутка про це чудо розійшла по всій країні.

29. ПОСОЛЬСТВО СВ. ІВАНА ХРИСТИТЕЛЯ ДО ІСУСА

Після смерти царя Ірода, що приказав був повбивати дітей у Вифлеємі та його околицях, на престолі засів його син, що теж звався Ірод.

Син Ірод, як і батько його, теж не жив по законі Божім. Він узяв собі жінку свого брата Филипа й жив з нею.

Св. Іван Христитель у своїй ревності не побоявся навіть самого царя. Пішов до нього й сказав йому в очі: “Не годиться тобі мати жінку твого брата“. Розгніваний цар приказав укинути св. Івана до темниці.

Але св. Іван навіть у темниці не перестав горіти бажанням, щоб усі повірили в Ісуса. Передусім, бажав у тому твердо переконати своїх учнів. Тому післав їх до Ісуса, щоб спитали Його: “Ти той, що має прийти, чи іншого нам ждати?“ А Ісус відповів їм: “Ідть, повідоміть Івана, що ви бачили й що чули: сліпі прозрівають, криві ходять, прокажені очищуються, глухі чують, мертві воскресают, бідним звіщається Добра Новина; і блаженний той, хто не спотикнеться через мене“.

30. РОЗКАЯНА ГРІШНИЦЯ

Один з фарисеїв — Симон, запросив Ісуса до себе в гостину. Ісус загостив до його дому й засів до столу. А в цій місцевості була одна всім знана явно грішниця. Вона, однак, ставши ученицею Ісуса Христа, щиро навернулася і гірко оплакувала свої гріхи. Тому, коли почула, що Ісус є в дсмі фарисея, скоро побігла туди. Принесла вона з собою пахуче миро, в алябастровій посудині, щоб ним помастити ноги Ісуса. Вона увійшла в дім, де сидів Ісус із гістьми,

впала навколiшки ї, заливаючись сльозами, вмивала ними ноги Ісуса, обтирала їх своїм довгим волоссям, цілувала їх та намащувала пахучим олійком.

Коли це побачив господар дому, подумав собі в серці: “Якби це був пророк, він знав би, хто й яка це жінка, що доторкається його: це ж грішниця!” Ісус, знаючи його думки, зараз відізвася: “Симоне, маю тобі щось сказати: Два довжники були в одного позикодавця; один був винен п'ятсот динарів, а другий п'ятдесят. А що вони не мали звідки віддати, обидвом він простив. Котрий, отже, з них більше буде його любити?” Озвася Симон і каже: “Гадаю, той, якому подарував більше”. Ісус сказав до нього: “Ти судив добре”. І, обернувшись до жінки, промовив до Симона: “Ти бачиш оцю жінку? Прибув я у твій дім, і ти не дав мені води на ноги. Вона ж слізьми обмила мені ноги й витерла своїм волоссям. Поцілунку ти мені не дав; вона ж відколи я ввійшов, не перестала цілувати мені ноги. Оливою не намастив ти голови моєї; вона ж миром пахучим намастила мені ноги. Тому кажу тобі, прощаються її гріхи численні, бо багато любила. Кому ж мало прощається, той мало любить”.

Потім Ісус сказав до жінки: “Прощаються тобі гріхи”. А ті, що сиділи з Ним за столом, почали говорити між собою: “Хто це такий, що й гріхи відпускає?”

До жінки ж Ісус промовив: “Віра твоя спасла тебе; іди в мирі”.*

31. ГРІХИ ПРОТИ СВЯТОГО ДУХА

І переходив Ісус Христос так міста й села, проповідував свою святу науку, уздоровляв хворих та прощав розкаяним гріхи. Одного дня привели до Нього біснуватого чоловіка, що був разом сліпий та німий. Ісус вигнав з нього біса й уздоровив так, що він заговорив і прозрів. Нарід дивувався і говорив між собою: “Чи це не син Давидів?” Фарисеї, почувши таке говорення, казали: “Отой не інакше виганяє бісів, як тільки Велзевул, князем бісівським”.

Знаючи їхні думки, Ісус сказав їм: “Кожне царство розділене в собі, запустіє, і кожне місто чи дім, розділені в собі самому, не встояться. І коли сатана сатану виганяє, то він розділений у собі самому; як же тоді вдержиться його царство? Коли ж я Духом Божим виганяю бісів, то прибуло до вас Царство Боже. Тому кажу вам: усякий гріх, усяка хула проститься людям; але хула на Духа

---

* Ця жінка на ім'я Марія, з містечка Магдали, коло Генезаретського озера, своїм учинком показала всім, хто мав нещастя допуститися гріха, як треба Бога щиро перепросити та Його полюбити, а милосердний Бог у Своїй доброті, напевно все простить.

Святого не проститься. І коли хтось каже слово проти Сина Чоловічого, йому проститься. Коли ж хтось скаже проти Святого Духа, йому не проститься ні в цьому світі, ні на тому“.*

32. ІСУС НАВЧАЄ НАРОД ПРИТЧАМИ

Одного разу прийшов Ісус Христос до Генезаретського озера, щоб навчати людей. Коли ж зібралося біля Нього багато народу, Він увійшов в човен і звідти почав науку притчами. — Ось декілька:

Притча про сіяча:

“Вийшов сіяч сіяти. І коли він сів, деяке зерно впало край дороги, і прилетіло птаство і повидзьобувало його. Інше впало на ґрунт кам'янистий, де не було землі багато, і зараз же проросло, бо земля була неглибока. Як зійшло сонце, воно вигоріло, а що не мало коріння, усохло. Інше впало на тернину, і вибуяла тернина й заглушила його. Інше впало на добру землю і вродило одне в сто разів, друге в шістдесят, а інше в тридцять“. Та й додав Спаситель: “Хто має вуха, нехай слухає“.

І приступили Ісусові учні й сказали до Нього: “Чому ти притчами до них говориш?“ Ісус же у відповідь їм: “Тому, бо вам дано знати тайни Небесного Царства, а он тим не дано. Я тому говорю до них притчами, що вони, дивлячись, не бачать, і слухаючи, не чують і не розуміють“.

Та й пояснив Христос значення притчі про сіяча: Зерно — це слово Боже. Те, яке впало при дорозі — це слово, що його забирає сатана, ледви воно торкнеться людського серця. Диявол не хоче, щоб люди вірували й спаслися, тому старається перехопити слова Божої правди, що стелять міст між людиною і Царством Небесним. Зерно, що впало на кам'янистий ґрунт — це слово, яке впало в серця людей і було сприйняте з радістю. Але ненадовго, бо ось тільки настане яка скрута, чи переслідування, зараз і забувають про Божу правду. І слово Боже, ледви скільчившись в їхніх серцях, згнуло, заглушене життєвими клопотами, жадобою багатства і розкошів. Інше зерно, що впало між терня — це слово, що впало в серце людини, що слухає слова, але журби цього світу й омана багатства заглушують слово й стає воно безплідне. Вкінці, зерно, що впало на добру землю — це слово, що падає в серце людини віруючої, богобоязної, кріпкої та непохитної у своїй відданості Богові. В такому серці слово Божої правди скільчиться, проросте і дасть багатий на Божу ласку врожай.

---

* Хула на Святого Духа на цьому місці виявляється в тому, що явні діла Божі — які творив Ісус Христос — злобно приписували фарисеї злому духові.

Притча про кукіль між пшеницею:

Другу притчу оповів Ісус Христос таку: “Царство Небесне подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на своїм полі. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницю та й пішов. Коли виростло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: Пане хіба не добре зерно ти посіяв на твоїм полі? Звідки ж узявся кукіль? Він і відповів їм: “Ворог-чоловік зробив це. А слуги йому кажуть: Хочеш, ми підемо, його виполемо? Ні! — каже, щоб виполюючи кукіль, ви часом не повиривали разом з ним пшениці. Лишіть, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я жінцям скажу: Зберіть перше кукіль та зв'яжіть його в снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню”.

Залишившись із самими учнями, Ісус пояснив їм притчу: Сіяч доброго зерна — це Син Чоловічий; поле — це світ; добре зерно — сини Царства; кукіль — сини лукавого; ворог, що його насіяв — це диявол; жнива — кінець віку; жінці ж — ангели Божі.

Як збирають кукіль і палять його огнем — так буде при кінці цього віку. Пішли Божий Син своїх ангелів, і вони визбирають з його Царства всі спокуси й тих, що чинять беззаконня, й кинуть їх в огненну піч (пекло), — там буде плач і скрегіт зубів. А праведники засяють, мов сонце, в Царстві свого небесного Отця”.

Притча про зерно гірчичне і невода:

Ще інші притчи про Боже Царство оповів Ісус:

“Царство Небесне подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік та й посіяв на своєму полі. Воно, щоправда, найменше з усіх зерен; але як виросте, стає найбільшим з усієї городини і навіть стає деревом, так що птаство небесне злітається й гніздиться на його гілках”.*

“Подібне також Небесне Царство, — казав Ісус, — до невода, що, закинутий у море, набрав всякої всячини. Коли він виповниться, тягнуть його на берег і, посідавши, збирають, що добре, в посуд, а непридатне викидають. Так буде при кінці світу: ангели вийдуть і вилучать злих з-поміж праведних і кинуть їх до вогняної печі: там буде плач і скрегіт зубів”.

33. СМЕРТЬ СВ. ІВАНА ХРИСТИТЕЛЯ

Після того, як Ісус проходив міста й села, проповідуючи свою науку й уздоровляючи хворих, св. Іван карався невинно в темниці, куди його вкинув цар Ірод. Та все ж Ірод шанував св. Івана, бо

---

* Ця притча означає чудесний ріст і поширення Христової Церкви по всьому світі.

знав, що він праведний і святий, а в багатьох випадках навіть слухав його поради. Крім того, цар боявся народу, бо всі вважали Івана пророком. Тільки його коханка Іродіада весь час домагалася смерті Христителя. І ось трапилася нагода, що допомогла грішниці. Ірод з великою пишнотою святкував день своїх уродин і справив великий бенкет для цілого двору. Була там також і донька Іродіади. Вона так гарно танцювала, що всі присутні гості і сам цар Ірод не могли налюбуватися. Коли скінчила танець, цар прикликав її до себе і, клянучись, обіцяв їй дати, чого тільки попросить.

Вона, не знаючи, чого б просити, побігла poradитися матері, а грішна й безсоромна мати сказала без надуми: "Проси голови Івана Христителя". Дівчина вернулася до Ірода і повторила материні слова: "Дай мені тут на полумиску голову Івана Христителя". Ірод аж по-сумнів, почувши таку відповідь. Але, щоб дотримати слова, — хоч у злomu присяга не зобов'язує, — послав до в'язниці ката, щоб від-тяв Іванові голову.

Кат виконав царський приказ, і за кілька хвилин донька Іродіади приймала страшний кривавий дар. Напевне не була йому рада, бо могла просити в царя чогось кращого і привабливішого, але зате тішилася її мати.

Коли учні Івана Христителя довідалися про його смерть, зараз повідомили про це Христа-Спасителя, а самі з великим жалем та смутком поховали тіло свого улюбленого вчителя.*

34. ЧУДЕСНЕ НАГОДУВАННЯ П'ЯТИ ТИСЯЧ НАРОДУ

Довідавшись про смерть Свого Предтечі, відплив Ісус човном у пустинне й самітне місце. Народ, довідавшись про це, пішов за Ним з міста пішки. Вийшовши Ісус, побачив силу народу й змилосердився над ними та вигоїв їхніх недужих. Як же настав вечір, підійшли до Нього учні й кажуть: "Відпусти людей, нехай підуть по селах та куплять собі поживи". Ісус же сказав їм: "Не треба їм відходити, дайте ви їм їсти. Апостоли промовили: "Ми маємо тут тільки п'ять хлібів і дві риби". Та Ісус наказав і це принести, а народові звелів посідати; було ж тільки чоловіків п'ять тисяч, крім жінок та дітей.

Ісус підніс очі до неба, поблагословив і розламав ті хліби, і дав

---

* День Усікнення Голови Івана Христителя, або "Головосіки", припадає на 29 серпня. Вірні відзначають це свято постом, а в нашій українській традиції так впроваджено, що в цей день не ріжуть нічого навіть з городовини, що має голову, чи головку, як от: капусту, салат, цибулю і т. п.

учням, а учні — людям. Те саме зробив і з рибами. Учні роздавали й роздавали, і вийшло, що всі їли досхочу і наситилися, а з того що лишилося недоїджене, назбирали наостанку дванадцять повних кошів.

Бачачи нове чудо, нарід дивувався й шептав між собою: “Це є той правдивий пророк, який мав прийти на землю“. У своїй простоті й несвідомості люди думали, що Месія має бути zarazом і їхнім

царем. І тому хотіли забрати Його до Єрусалиму і там коронувати.

Однак Ісус, знаючи намір людей, приказав учням переплисти на другий бік озера, а сам пішов на гору і там молився.

Саме цієї ночі Ісус Христос зробив ще інше чудо. Коли учні перепливали на той бік озера, Спаситель вийшов їм назустріч, ступаючи по воді, наче по землі. Апостоли, не пізнавши Його, налякалися: “То привид!“ — заговорили й закричали з переляку. Але Ісус промовив до них: “Заспокійтесь, — це я, не страхайтесь!“ Петро ж озвався й каже: “Господи, коли це ти, то звели, щоб прийшов я до Тебе по воді!“ Ісус відказав: “Прийди!“ І вийшов Петро з човна, почав іти по воді й підійшов до Ісуса. Побачивши ж, що вітер сильний, злякався, почав потопати й крикнув: “Господи, рятуй мене!“ Ісус простягнув руку, вхопив його й промовив: “Маловіре, чого засумнівався?“

І як увійшов до човна, буря ущухла.

35. ХРИСТОС ОБІЦЯЄ ПРЕСВЯТУ ЄВХАРИСТІЮ

Народ, який наситився хлібом, що його чудесно розмножив Христос, знову шукав Ісуса на цьому самому місці, але Його вже там не було. І тому люди, довідавшись, що Ісус удався до Капернауму, теж пішли туди. Коли Христос їх побачив, сказав: “Поправді, поправді говорю вам: Ви шукаєте мене не тому, що чудо бачили, а тому, що хліб їли та й наситилися. Працюйте не на ту їжу, яка проминає, лише на ту їжу, яка залишається на життя вічне, — яку дасть вам Син Чоловічий”.

Люди ж почали просити: “Господи, хліба такого давай нам повсякчасно!” Ісус же сказав до них: “Я — хліб життя, що з неба зійшов. Коли хтось цей хліб їстиме, житиме повіки. І хліб, що його я дам, це — тіло мое за життя світу”.

Сперечалися тоді юдеї між собою й говорили: “Як отой може своє тіло дати їсти?” А Ісус їм: “Поправді, поправді говорю вам: Якщо не споживатимете тіло Чоловічого Сина й не питимете його кров, не матимете життя в собі. Хто тіло мое їсть і кров мою п’є той живе життям вічним, і я воскресну його останнього дня”.

Почувши такі слова, багато людей, а навіть учнів Христових, налякалося. Вони казали: “Жорстока ця мова! Хто може її слухати?” Вони бо не могли ніяк зрозуміти, як може Христос дати їм Своє Тіло і Кров на поживу.

І багато учнів від цього дня покинули Ісуса. Завважив це Ісус і звернувся до дванадцятьох апостолів з запитом: “Невже й ви хочете відійти?” Але озвався до Нього Симон Петро: “Господи, а до кого ж йти нам? Це у тебе — слова життя вічного! Ми й увірували й пізнали, що ти — Христос, Син Бога Живого!”

36. ВІРА ЖІНКИ ХАНААНЯНКИ

Лихі юдеї, книжники й фарисеї чимраз більше задумували смерть на Ісуса Христа, і тому Він більше навчав у Галилеї, ніж у Юдеї. Всюди, де Христос переходив, приносили до Нього хворих, німих, сліпих, прокажених і калік. Клади їх перед Ісусом, а Він милосердився над ними і вздоровляв їх.

І так, ідучи Ісус — в часі вже третього року Свого проповідання — зайшов Він аж у сторони Тиру і Сидону, де проживали потомки Ханаанян, які були поганями. І сталося, що в одній місцевості вийшла з дому жінка і почала благати Ісуса: “Змилуйся надо мною, Господи, Сину Давида! Біс мучить мою дочку страшенно.” Він же не озвався до неї і словом. Тоді приступили Його учні й почали просити: “Відпусти її, бо вона кричить за нами”.

Ісус відповів: “Я посланий лише до загиблих овець дому Ізраїля”.

Але жінка зблизилася до Ісуса, поклонилася Йому і благала далі: “Господи, допоможи мені!” Ісус, випробовуючи її віру, сказав: “Не годиться брати хліб у дітей і кидати щенятам”. Жінка покірно відповіла: “Так, Господи! Але й щенята їдять кришки, що падають зо столу у панів їхніх”. По цьому пізнав Христос глибину її віри і сказав: “Жінко, велика твоя віра! Хай тобі буде, як бажаєш”. І в тій хвилині одужала донька ханаанянки.

37. ХРИСТОС ПЕРЕДАЄ ПЕТРОВІ НАЙВИЩУ ВЛАДУ В ЦЕРКВІ

Коли ж Христос прийшов з учнями в сторони Кесарії Филипової, запитав їх: “За кого мають люди Сина Чоловічого?” Учні відповіли: “Одні за Івана Христителя, інші за Іллю, ще інші за Єремію або одного з пророків”.

Тоді Христос ще спитав Своїх учнів: “А ви за кого мене маєте?” Симон Петро знову відповів за всіх: “Ти Христос — Син Бога живого!” На це Ісус урочисто відповів: “Щасливий ти, Симоне, сину Йонин, бо не тіло й кров це тобі відкрили, а Отець мій небесний. То ж і я тобі заявляю, що ти — Петро (скеля)*, і на цій скелі збудую мою Церкву й пекельні ворота її не переможуть. Я дам тобі ключі Небесного Царства, і що ти на землі зв’яжеш те буде зв’язане на небі; і те, що ти на землі розв’яжеш, те буде розв’язане й на небі**.

Цими словами Христос передав Петрові найвищу владу в Церкві та призначив його на її видимого голову.

38. ПРЕОБРАЖЕННЯ ІСУСА ХРИСТА

Кілька днів опісля Ісус, узявши з собою Петра, Якова й Івана, пішов з ними на гору Тавор, щоб там помолитися. На молитві Христос несподівано перемінився. Його лице стало ясне, мов сонце, а одяга біла, як сніг. З’явилися теж пророки Ілля та Мойсей і розмовляли з Ісусом про надходячі муки, які мав перетерпіти за спасіння цілого людського роду.

Всі три апостоли були дуже щасливі, а святий апостол Петро одушевлено запропонував: “Господи, добре нам тут бути! Як хочеш — розташую тут три намети: один для тебе, один для Мойсея і один для Іллі”. Він ще не скінчив говорити, як з неба спусти-

---

* Як було вже згадано вище, ім’я “Петро” у перекладі означає “Скеля”, або “Камінь”.

** “В’язати” і “розв’язувати” значить — видавати накази, дозволи і заборони, відповідно до того, як вимагає добро Церкви.

лася ясна хмара, що огорнула їх усіх, а з хмари почувся Божий голос: “Це — мій улюблений Син, що я його вподобав; його слухайте”.

Почувши це, перелякані апостоли впали обличчям до землі, але Ісус приступив до них, діткнувся кожного і лагідно промовив: “Устань-

те, не страхайтеся!” Підвівшись, апостоли побачили, що вже не було нікого, тільки Христос.

Коли ж верталися з гори, звелів їм Ісус нікому не говорити про те, що вони бачили, аж поки Він, Христос, не воскресне з мертвих*.

39. ДАНИНА НА ЦЕРКВУ

Коли Христос знову прийшов зо своїми учнями до Капернауму, до апостола Петра приступили ті, що збирали податок на Церкву. І спитали його: “Чи заплатить ваш учитель дидрахму?*** Петро пі-

* Ісус Христос показав Свою велич і божеське походження апостолам для того, щоб вони не захиталися у вірі, коли побачать Його розп'ятого на хресті.

*** Дидрахма: щорічний податок дорослих чоловіків на потреби храму.

шов спитати Ісуса, а Він відповів таке: “Як тобі, Симоне, здається? Земні царі з кого беруть данину чи податок? Із своїх синів чи з чужих?” Петро відповів: “Від чужих”. Сказав Ісус: “Отож, сини вільні. Однак, щоб вони нам цього не взяли за зло, піди до моря, закинь вудку, візьми першу, яка попадеться, рибу і відкрий їй рота: там знайдеш ти статир.* Візьми його й дай їм за мене й за себе”.

Ісус, як Син Божий, звичайно не був зобов'язаний платити податку на Церкву.

Петро послухав, пішов до моря — і все відбулося так, як сказав Христос.

40. ІСУС ПОМІЖ ДІТЬМИ

Одного разу матері принесли до Ісуса своїх діточок, щоб Він клав на них руки і благословив їх. Ісус був тоді втомлений цілоденним навчанням народу, і тому учні збороняли матер'ям клопотати Ісуса. Але Христос сам став в обороні дітей і сказав до апостолів: “Пустіть дітей! Не бороніть їм приходити до мене, бо таких — Царство Небесне”. Потім покликав діточок до себе, по-батьківськи пригортав їх до себе, і благословлячи, клав на них руки. Те саме, тільки іншими словами, казав Ісус до учнів своїх і до народу: “Поправді кажу вам: Якщо ви не навернетесь і не станете, як діти, не ввійдете в Небесне Царство. Хто, отже, стане малим, як ця дитина, той буде найбільший у Небеснім Царстві. Хто приймає дитину в мое ім'я, той мене приймає. А хто спокусить одного з тих малих, що вірують у мене, такому було б ліпше, якби млинове жорно повішено йому на шию, і він був утоплений у глибині моря. — Глядіть, щоб ви ніким з оцих малих не гордували: кажу бо вам, що ангели їх на небі повсякчас бачать обличчя мого Небесного Отця”.

41. БРАТНЯ ДОГАНА І ПРОЩЕННЯ ПРОВИН

Між повчаннями, якими звертався Ісус до народу, було навчання про те, як мають приходити до згоди брати. Казав Христос: “А коли брат твій завинить супроти тебе, піди й докори йому вічна-віч. Коли послухає тебе, ти придбав брата твого. Коли ж він не послухає тебе, візьми з собою ще одного або двох, щоб усяка справа вирішалася на слово двох або трьох свідків. І коли він не схоче слухати їх, скажи Церкві; коли ж не схочє слухати й Церкви, нехай буде він для тебе як поганин і митар”. Потому звернувся Христос до апостолів і сказав: “Поправді кажу вам: Усе, що ви зв'я-

---

* Статир: грецька срібна монета на 4 драхмі; те саме, що єврейське шекель, сребренник, приблизно 66 центів.

жете на землі, буде зв'язане на небі, і все, що розв'яжете на землі, буде розв'язане на небі“.*

Приступив же тоді до Христа апостол Петро і спитав Його: “Господи! Коли мій брат згрішить супроти мене, скільки разів маю йому простити? Чи маю до сімох разів прощати?” Ісус промовив до нього: “Не кажу тобі: До сімох разів, але — до сімдесяти раз по сім“. Думав же Петро, що подарувати ближньому провину сім разів — це дуже велике діло. Але Христос відповів йому: “Не сім разів, але сімдесят сім разів по сім“. І для прикладу Спаситель оповів притчу про немилосердного слугу.

42. НЕМИЛОСЕРДНИЙ БОРЖНИК

Казав Христос: До одного пана приведено слугу, який був винен десять тисяч талантів,** але не мав чим заплатити боргу. Пан наказав боржника разом з цілою родиною продати в рабство, щоб уторгованими грішми покрити довг. Слуга впав перед паном на коліна і почав його благати, кажучи: “Потерпи мені, пане, все тобі віддам!“ Пан змилювався над слугою, і подарував йому весь борг.

Але цей слуга мав товариша, який був йому винен тільки сто динаріїв***, і також не мав з чого віддати. Та недавній боржник, ставши вірителем, не був таким милосердним, як його пан. Він кинувся на свого товариша й ухопив його за горло, репетуючи: “Віддай, що винен!“ Товариш упав йому до ніг і з плачем благав: “Потерпи мені, я тобі зверну“. Але віритель не хотів чекати і зараз же запропонував товариша в темницю, щоб карався там доти, доки не віддасть боргу.

Бачили це інші люди і донесли панові. А пан покликав немилосердного слугу і сказав йому: “Слуго лукавий! Я простив тобі весь борг твій, бо ти мене благав. Чи не слід було й тобі змилюватися над твоїм товаришем, як я змилювався над тобою?“ І, розгнівавшись, пан віддав його катам, щоб муками змусили його віддати борг.

Накінець Ісус сказав: “Отак і мій Отець Небесний буде чинити вам, якщо кожний з вас не прощатиме братові своєму його провини“****

---

* Цими словами Христос дав Своїм апостолам право — рядити Церквою на землі, встановляти, або зносити закони, відповідно до Божих Заповідей і добра Церкви.

** Талант: міра грошей — приблизно 1.000 американських доларів.

*** Динарій чи драхма — срібна монета, вартістю 16 центів.

**** Справді бо: Господь прощає нам дуже багато, але ми не раз не хочемо ближньому подарувати дрібнички.

43. ХРИСТОС ПОСИЛАЄ СІМДЕСЯТЬОХ УЧНІВ ПРОПОВІДУВАТИ

І знову пішов Христос із Галилеї до Юдеї. Але перед Своїм відходом призначив на допомогу апостолам ще сімдесятьох учнів. Ці учні були зобов'язані вдвох йти до кожної оселі, до якої їхніми слідами мав пізніше прийти Христос. На дорогу Христос мовив учням: "Хто слухає вас, мене слухає; а хто гордує вами, мною гордує; а хто гордує мною, гордує тим, хто послав мене".

По якомусь часі повернулися всі сімдесят учнів до Ісуса і з великою радістю оповідали Йому про свої успіхи в апостольській праці: "Господи, навіть і біси коряться нам задля твого імени", — казали вони.

Ісус же повчив їх: "Не радійте тому, що духи вам коряться, але радійте тому, що ваші імена записані на небі".

44. ПРИТЧА ПРО ДОБРОГО САМАРЯНИНА

Коли Христос був у дорозі до Єрусалиму, приступив до Нього один книжник і, спокушуючи Його, спитав: "Учителю, що мені ро-

бити, щоб вічне життя досягнути?" А Ісус відповів йому: "В законі що написано? Як там читаєш?" Озвався той і каже: "Люби Госпо-

да, Бога твого, всім серцем твоїм, усією твоєю душею і всією силою твоєю і всією думкою твоєю; а ближнього твого, як себе самого“. — “Ти добре відповів, — сказав Ісус, — роби це й будеш жити“. Книжник, одначе, бажаючи себе виправдити, мовить до Ісуса: “А хто мій ближній?“ Тоді оповів Ісус притчу про милосердного самарянина:

На одного чоловіка, що йшов з Єрусалиму до Єрихону, напали розбійники. Пограбували його, поранили й залишили на дорозі. Сталося, що цією самою дорогою йшов священник, але минув пораненого і пограбованого, не звернувши на нього уваги. Другим, хто йшов тією дорогою, був один левіт. Але і він минув нещасного, не давши йому ніякої допомоги. Аж накінець надїхав третій подорожній цією самою дорогою — самарянин. Побачивши нещасного, він затримався, зліз з осла, підійшов до пораненого і заходився його рятувати: намастив йому рани оливою, покормив трохи, а врешті посадив на свого осла і завіз до гостинниці. Коли ж відїжджав на другий день, заплатив за нього господареві, і поверх того лишив ще грошей, кажучи владителеві гостинниці: Пильнуй його. Коли ж видаси більше, від того, що тут лишаю, я, повертаючись, доплачу тобі.

Оповівши цю притчу, Ісус спитав книжника: “Хто з цих трьох, на твою думку, був ближнім тому, що попався розбійникам у руки?“

Відповів книжник: “Той, хто вчинив над ним милосердя“. Тоді Ісус сказав до нього: “Іди і ти роби так само“.

45. ІСУС У ДОМІ МАРТИ Й МАРІЇ

По дорозі до Єрусалиму зайшов Христос до Вітанії. Тут прийняв Його до свого дому дві праведні й побожні сестри: Марта й Марія. Марія сіла собі біля Ісуса та уважно слухала Його науки, а Марта тим часом клопоталася та бігала, бо хотіла якнайкраще Ісуса прийняти. При тому вона невдоволено позирала на Марію, яка, слухаючи Христових слів, навіть не думала про те, щоб сестрі допомогти. Марта приступила до Ісуса і сказала: “Господи, чи тобі байдуже, що сестра моя лишила мене саму служити? Скажи їй, щоб мені допомогла“. Ісус озвався до неї: “Марто, Марто, ти клопочишся багатьма речами, а потрібне тільки одне*. Марія вибрала крашу частку, яка не відніметься від неї“.

46. ІСУС ДОБРИЙ ПАСТИР

Прийшовши до Єрусалиму на празник Кучок, Христос увійшов до храму і там навчав людей. Він говорив: “Я — добрий пастир.

* “Потрібне тільки одне“: спасти свою душу. А Ісус подає науку, вказує дорогу до спасіння.

Добрий пастир життя своє за овець покладає. Наймит, що не є пастир, якому вівці не належать, — бачить вовка, що надходить, та й полишає вівці й біжить геть, а вовк хапає їх і розполохує. Бо він — наймит і не турбується вівцями. Я ж — добрий пастир і знаю своїх, а мої мене знають. Ще й інші вівці я маю, що не є з цієї кошари. Я і їх мушу привести, і вчують вони мій голос, — і буде одне стадо і один пастир⁴.

Ці слова Христові дуже сподобалися слухачам, і всі тиснулися до Нього, щоб краще чути слова Божої науки. Особливо щиро горнулися до Нього митарі та явногрішники, захоплені добротою і самовідреченням Спасителя. Натомість фарисеї дивилися на Ісуса кривим оком, бо вони, уважаючи себе дуже чесними, гордили нещасними грішниками.

47. ПРИТЧА ПРО БЛУДНОГО СИНА

Оповів Христос людям ще іншу притчу: Один чоловік мав двох синів. І молодший з них сказав до батька: Тату, дай мені ту части-

ну маєтку, що мені припадає. І батько розділив між ними свій маєток. По кількох днях молодший син відійшов зо своєю частиною в далекий край і там розтратив свій маєток, живши розпусно. Коли

ж розтратив усе, а в тому краю почався голод, розтратникові прийшлося гірко бідувати. Він пішов і пристав до одного господаря тієї землі й найнявся пасти свині. Ставши пастухом, недавній господарський син і багач радий був би пожитися лушпинням, що їх їли свині, але й того йому ніхто не давав.

Опам'ятавшись, він сказав до себе: Скільки то наймитів у мого батька мають подостатком хліба, а я тут з голоду конаю. Встану та й піду до батька мого і скажу йому: Отче, я прогрішився проти неба й проти тебе! Я недостойний більше зватися твоїм сином. Прийми мене як одного з твоїх наймитів. І встав він і пішов до батька свого. Він був ще далеко, як побачив його батько і, змилосердившись, побіг, на шию йому кинувся і поцілував. Син же сказав до нього: Отче, я прогрішився проти неба і проти тебе. Я недостойний більше зватися твоїм сином.

Але батько не гнівався. Він звелів слугам принести для сина найкращу одягу, дорогий перстень і м'яке взуття. Потім сказав: Приведіть годоване теля і заріжте, і їжмо, веселімся, бо цей мій син був мертвий, і ожив, пропав був, і знайшовся. І всі почали веселитися.

Тільки старший син, що був у полі, коли повертався і наблизився до дому, почув співи й танці, здивований, покликав одного із слуг і спитав, що сталося? Слуга відповів: Брат твій повернувся, і твій батько зарізав годоване теля, бо знайшов його живим-здоровим. Почувши це, старший син розсердився і не хотів увійти. Тоді вийшов батько і почав його просити. А син озвався до батька: Ось стільки років тобі служу й ніколи не переступив ні однієї заповіді твоєї, і ти не дав мені ніколи козеняти, щоб з друзями моїми повеселитись. Коли ж повернувся цей син твій, що проїв твій маєток з блудницями, ти зарізав для нього годоване теля.

Батько ж сказав до нього: Ти завжди при мені, дитино, і все мове — твоє. А веселитись і радіти треба було, бо оцей брат твій був мертвий і ожив, пропав був і знайшовся.

48. ПРИТЧА ПРО БАГАЧА Й ЛАЗАРЯ

Казав іще Ісус:

Був один багатий чоловік, що зодягався в кармазин* і вісон та щоденно бенкетував. А другий убогий, струпами вкритий, на ім'я Лазар, лежав при його воротях і радий був би пожитися окрушинами, що спадали зо столу багача, але й того йому ніхто не давав. Тільки пси приходили й лизали його рани. Коли цей убогий помер, то ангели занесли його душу на лоно Авраама. Але помер також і багатий, і поховали його пишно, але душа його опинилася в пеклі. Там, терплячи страшні муки, звів він свої очі й в далині

---

* Кармазин: дороге червоне сукно, вживане на верхній одяг.

побачив на Авраамовому лоні Лазаря. І заголосив тоді грішник: Отче Аврааме, змилуйся надомною і пошли Лазаря, нехай умочить в воду кінець пальця свого й прохолодить язик мій, бо я мучуся в полум'ї цім. Сказав же Авраам: Згадай мій сину, що ти одержав свої блага за життя свого, так само, як і Лазар свої лиха. Отже, тепер він тішиться тут, а ти мучишся. А крім того всього між нами й вами вирита велика пропасть, тож ті, що хотіли б перейти звідси до вас, не можуть; ані звідти до нас не переходять.

Отче, — сказав багатий, — благаю тебе, то бодай пошли його в дім батька мого; я маю п'ять братів, нехай він їм скаже, щоб і вони також не прийшли в це місце муки.

Але Авраам йому відповів: Мають Мойсея і пророків; нехай їх слухають. Грішник же сказав: Ні, отче Аврааме, але коли до них прийде хто з мертвих, вони покаються. Авраам відповів йому: Як вони не слухають Мойсея і пророків, то навіть коли хто воскресне з мертвих, не повірять.

49. ІСУС ПРИВЕРТАЄ ЗІР СЛІПОМУ ВІД НАРОДЖЕННЯ

Коли одного дня Христос вийшов із церкви, побачив чоловіка, що був сліпим від народження. І спитали ученики Спасителя: “Учи-

телю, хто згрішив? Він чи батьки його, що сліпим він уродився?" Христос відповів: "Ані він не згрішив, ані батьки його. Він сліпий для того, щоб на ньому явилися діла Божі". Сказавши це, Христос звогчив слиною трохи землі й тим помазав очі сліпого, кажучи: "Іди, вмийся в купелі Силоамській". Сліпий пішов, умився і зараз прозрів.

Коли про це довідалися фарисеї, питали uzдоровленого, як він прозрів. Той же оповів їм усе що сталося. Вони знову запитали його: "Що ти думаєш про цього чоловіка, який відкрив тобі очі?"

Уздоровлений сказав: "Пророк він". Однак, фарисеї почали сумніватися чи він був сліпим від народження. Тому покликали батьків і спитали їх: чи то ваш син, про котрого кажете, що сліпим він уродився? А тепер як же він бачить?" Батьки відповіли: "Знаємо, що то наш син, і що сліпим був уродився. А як він тепер бачить — не знаємо, і хто відкрив йому очі — не відаємо. Спитайте його самого: він же дорослий, сам про себе скаже". Батьки не казали всієї правди перед фарисеями, бо фарисеї грозили виключити з синагоги хто буде визнавати Христа Спасителем". Фарисеї знову покликали uzдоровленого і питали його: "Що він зробив тобі, що ти прозрів? Як відкрив твої очі?" Цей відповів: "Я вже вам сказав, чому знову питаєте мене? Чи може й ви його учнями бажаєте стати?"

Вони з лайкою накинулись на нього: "Ти його учень! Ми — Мойсееві учні! Ми знаємо: до Мойсея промовляв Бог. А цього не знаємо, звідкіля він". Тоді знову відповів їм uzдоровлений: "Ось воно, власне й дивно, що ви не знаєте звідкіля він, а він мені очі відкрив. Від віку не чувано, щоб хтонебудь відкрив очі сліповродженому. Коли б він не був від Бога, нічого не міг би зробити". Вони ж відповіли йому з обуренням: "Ти весь у гріхах вродився, а нас навчаєш?" І прогнали його геть.

Пізніше Христос, знову стрівши прозрілого, спитав: "Чи віруєш ти в Сина Божого?" Уздоровлений відповів: "А хто він, Господи, щоб я вірував у нього?"

Тоді Ісус пояснив: "Ти бачив його; він — той, хто говорить з тобою". Прозрілий сказав: "Вірую, Господи!" — і впадши, поклонився Христові.

50. ПРИТЧА ПРО БАГАТОГО БЕЗУМНОГО

Коли Христос переходив села й міста Галилеї, проповідуючи Боже слово, одного дня приступив до Нього якийсь чоловік та попросив Його: "Учителю, скажи братові моему, щоб поділився зо мною спадщиною". Христос відповів: "Чоловіче, хто ж настановив мене суддею, або подільником над вами?" І, звернувшись до людей, сказав: "Не будьте захланні, бо не від надміру того, що хто має, залежить його життя". Ті слова пояснив Христос такою притчю:

В одного багача земля вродила гарно. І почав він міркувати, кажучи сам до себе: Що мені робити? Не маю де звести врожай мій! І каже: Ось що я зроблю: розберу мої стодоли, більші побудую і зберу туди збіжжя і весь мій достаток та й скажу душі своїй: Душе моя! Маєш добра багато в запасі на багато років! Спочивай собі, їж, пий і веселися! А Бог сказав до нього: Безумний! Цієї ж ночі душу твою заберуть у тебе, а те, що ти зібрав, кому воно буде? Отак буде з тим, хто збирає для себе, замість щоб багатіти в Бога.

51. ПРИТЧА ПРО НЕПЛІДНУ СМОКОВНИЦЮ

Минав уже третій рік відколи Христос почав прилюдно проповідувати Свою науку. Всі Його старання, щоб привести юдеїв до покаяння й поправи, приносили дуже мало успіхів. Огірчений Спаситель твердосердам Свого вибраного народу, оповів притчу про смоковницю:

Один чоловік мав смоковницю, посаджену в його винограднику. Прийшов він і почав плода на ній шукати, та не знайшов. Тоді він сказав до виноградаря: Оце три роки, як я приходжу, шукаючи плода на цій смоковниці, і не знаходжу. Зрубай її: нащо й землю займає ще? А той озвався до нього: Пане, лиши її ще на цей рік: я обкопаю навкруг неї і обкладу гноєм. Може, щось вродить нарід, а коли ні, то ти її зрубаш.

— Чоловік, що мав смоковницю — це Господь Бог; смоковниця — це Єрусалим; виноградник — юдейський нарід; виноградар — Ісус Христос; пошукування овочів від трьох років — три роки Ісусового проповідування; відповідь виноградаря — заступництво Спасителя за мешканцями Єрусалиму перед Отцем Небесним в надії, що терпіння, смерть та воскресіння Спасителя, як і зіслання Святого Духа, вспіють ще поворухити їхні серця на Божу благовість.

52. ДЕСЯТЬ ПРОКАЖЕНИХ

Ішов одного разу Христос до Єрусалиму і по дорозі зустрів десятьох прокажених. Вони, ставши здалека (бо не вільно їм було зближатися до здорових людей), почали благодіяти Його розпачливими голосами: "Ісусе, Наставнику, змилуйся над нами!"

Побачивши їх, Ісус промовив: “Ідіть та покажіться священикам!”*

І сталося, як вони йшли — очистилися зо своєї відразливої недуги.

Один з них, родом із Самарії, побачивши, що видужав — зараз повернувся до Ісуса, припав до Його ніг й дякував щиро. Ісус же спитав: “Хіба не десять очистилося? Де ж дев'ять? І не знайшовся між ними ніхто інший, окрім цього чужинця, щоб повернутись і Богові хвалу воздати“... І сказав Спаситель до uzдоровленого: “Встань, іди: віра твоя спасла тебе”.

53. ПРИТЧА ПРО МИТАРЯ І ФАРИСЕЯ

Релігійна секта Фарисеїв мала дуже велику силу в Юдеї. Фарисеї насправді були в душі безбожними, але видавали себе якраз за дуже богобоязливих і праведних. І на тій підставі погорджували іншими. Фарисеї могли дурити людей, але Божий Син бачив наскрізь їхні серця. Він сказав про них таку притчу:

Зайшли до церкви молитися два чоловіки: один був фарисей, а другий митар. Фарисей, ставши, молився так у собі: Боже, дякую тобі, що я не такий, як інші люди: грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оцей митар. Пошу двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину.

А митар, ставши з далека, не смів і очей звести до неба, тільки бив себе в груди, кажучи: Боже, змилуйся надо мною грішним.

І додав Ісус: “Кажу вам: Цей (митар) повернувся виправданий до свого дому, а не той (фарисей); бо кожний, хто виноситься, буде принижений, хто ж принижується, буде вивищений”.

54. БАГАТИЙ ЮНАК

Одного дня приступив до Ісуса багатий юнак і спитав Його: “Учителю благий, що мені робити, щоб успадкувати життя вічне?” — “Чого називаєш мене благим?” — сказав Ісус до нього. “Ніхто не благий, окрім одного Бога. Заповіді знаєш, — додав Ісус: “Не вбивай, не перелюбствуй, не кради, не свідкуй неправдиво, не кривдь, шануй твого батька та матір”.

Юнак же у відповідь мовив до Нього: “Учителю, я все те до-

---

* “Ідіть та покажіться священикам”: Хоч Спаситель очистив прокажених чудесно, післав їх до священиків, щоб вони їх uznали чистими та дозволили їм знову ввійти до спільноти вибраного народу. — Так мається справа і з прішником: хоч Господь Бог Своєю ласкою порушує душу прішника, і через скруху й жаль очищує її, хоче, щоб він визнав свої гріхи священикові, піддаючи їх Його судові: осудом священика й розпрішенням грішник повертається знову до сполучки святих.

тримував змалку“. Тоді Ісус, поглянувши на нього, вподобав його і сказав йому: “Одного тобі бракує: піди, продай що маєш, дай бідним, то й будеш мати скарб на небі. Тоді прийди і, взявши хрест, іди за мною“.

Юнак зажурений тим словом, відійшов засмучений, — мав бо великі багатства.

Тож Ісус, обвівши зором навколо, каже до своїх учнів: “Як тяжко тим, що багатства мають, увійти у Царство Боже!“

Та й ще додав Спаситель: “Легше верблжодові пройти через вушко в голці,* ніж багатому увійти в Боже Царство“.

Почувши це, учні здивувалися вельми і сказали: “Хто ж тоді може бути спасений?“ Ісус глянув на них пильно й мовив: “У людей це неможливо, Богові — все можливо“.

Тоді озвався Петро і сказав до Нього: “Ось ми покинули все й пішли за Тобою; що будемо за те мати?“ Ісус відповів їм: “По правді кажу вам: ви, що пішли за мною — як новий світ настане, коли Син Чоловічий сяде на престолі своєї слави, сидітимете й ви на дванадцятьох престолах, щоб судити дванадцять поколінь Ізраїля. І кожний, хто задля імени мого покине дім, братів, сестер, батька, матір, жінку, поля — в сто раз більше одержить і життя вічне матиме в спадщину“.

55. ПРИТЧА ПРО РОБІТНИКІВ У ВІНОГРАДНИКУ

А щоб апостоли не думали, що з винагородою в небі буде так само, як буває на землі, Христос оповів їм ще одну притчу:

Царство Небесне подібне до чоловіка-господаря, що рано-вранці вийшов найняти робітників у свій виноградник. Домовившись із робітниками по динарію денно, послав їх у свій виноградник. А коли вийшов, близько третьої години,** побачив інших, що бездільно стояли на ринку. Він же їм сказав: Ідьте і ви в мій виноградник, що буде по справедливості дам вам. І ті пішли. Коли ж знову вийшов, близько шостої та дев'ятої години, зробив так само. Близько одинадцятої вийшовши, стрінув інших, що стояли, і сказав їм: Чого тут увесь день бездільно стоїте? Кажуть йому: Бо ніхто не найняв нас. Сказав їм господар: Ідьте і ви в виноградник. Коли ж настав вечір, власник виноградника наказав своєму управителеві: Покич но робітників та роздай їм заплату, почавши від останніх аж до перших. Ті, що прийшли близько одинадцятої години, взяли по

* Вушко голки: так звано вузькі ворота, якими людина з трудом могла пройти. Між юдеями вживалася така приказка на вислід діла, яке з трудом і рідко досягається.

** В ті часи години дня рахувалися інакше: отже, третя година — це був ще ранок: приблизно 8-9 година за теперішнім часом.

динарію. Коли приступили перші, думали, що більше дістануть. Але й вони взяли по динарію. А взявши, стали ремствувати на господаря, кажучи: Оті останні одну годину попрацювали, а ти зрівняв їх з нами, що носили тягар і спекут днини. Господар, відповідаючи одному з них, сказав: Друже, не кривджу тебе; чи не за динарїя погодився ти зо мною? Бери своє та йди! Хочу бо й цьому останньому дати, що й тобі. Хіба не дозволено мені робити зо своїм що захочу? Чи око ж твое лукаве з того, що я добрий?! — “Так то останні будуть перші, а перші останні!” — додав Христос.

56. ВОСКРЕСІННЯ ЛАЗАРЯ

Сестри Марта й Марія мали брата на ім'я Лазар, якого Ісус дуже любив. Сталося ж, що Лазар тяжко захворів. Сестри зараз післали по Ісуса та просили повідомити: “Господи, той, що любиш ти йо-

го, слабує“. Почувши це, Христос відповів: “Ця недуга не на смерть, а для слави Божої. Прославиться Син Божий через неї“. Та й не пішов зараз Ісус у Витанію, де жив Лазар зо своїми сестрами. Щойно по двох днях згадав учням: “Ще раз до Юдеї вирушаймо“. Учні

ж Йому казали: “Учителю, оце недавно юдеї тебе каменувати хотіли, а ти знову туди йдеш?” Відповів їм Ісус: “Лазар, наш приятель, заснув. Піду проте і розбуджу його”. Учні ж Йому: “Коли заснув, Господи, то й одужає”. Про смерть Лазаря говорив Ісус, учні ж собі гадали, що мова про спочинок у сні. Отож Ісус каже їм виразно: Лазар упокоївся, і радію я за вас, що мене там не було, — щоб ви увірили! Ходім, однак, до нього”.

Коли прийшли до Витанії, застали дім Лазаря в жалобі, а його сестер у сльозах. Дім був повний людей, які прийшли потішити прибитих горем сестер. Почувши ж Марта, що Ісус наближається, залишила гостей, вибігла напроти Нього і з жалем заговорила: “Господи, якби ти був тут, мій брат не вмер би! А й тепер знаю, що все, що попросиш ти в Бога, Бог тобі дасть”. Відповів їй Ісус: “Твій брат воскресне”. Марта каже: “Знаю, що воскресне у воскресіння дня останнього”. Ісус пояснив їй: “Я воскресіння й життя. Хто в мене вірує, той навіть умерши — житиме! Кожен, хто живе і в мене вірує, — не вмере повіки. Віриш тому?” — “Так, Господи. — каже Марта, — вірую, що ти Христос еси, Божий Син, який прийшов на цей світ”.

Вернувшись у хату, Марта покликала свою сестру Марію і сказала пошепки: “Учитель прийшов і кличе тебе”. Почувши таку радісну вістку, Марія встала й скоро попростувала до Христа. Прибігши до Ісуса, вона впала Йому до ніг і сказала з великим жалем: “Господи, якби ти був тут, то мій брат не вмер би!” Юдеї, які прийшли за нею, також плакали.

Побачивши Ісус стільки смутку і сліз — розжалився в душі та зворушений запитав: “Де поклали ви його?” Кажуть Йому: “Іди, Господи, і поглянь”. Ісус розжалився ще більше, і заплакав. Юдеї ж говорили між собою: “Бач, як він його любив!”

Лазаря поховано в печері, а вхід до неї був привалений великим каменем. Пришовши до гробу. Христос повелів: “Відкотіть камінь!” Сказала тоді Марта: “Господи, вже тхне тіло, четвертий бо день”. Озвався до неї Ісус: “А хіба я тобі не казав, що коли віруєш, то побачиш славу Божу?” Відкотили отже камінь. І звів Ісус очі вгору й мовив: “Отче, тобі подяку складаю, що вислухав еси мене! Я добре знаю, що повсякчас вислуховуєш мене, тож тільки з-за людю, що ото стоїть навколо, сказав я: щоб вони увірили, що ти мене послав”.

Промовивши це, Ісус кликнув на весь голос: “Лазарю, вийди сюди!” І зараз же вийшов із гробу воскреслий Лазар.

Згідно зо звичаєм, руки й ноги в нього були обмотані полотном, а лице зав'язане хусткою. Ісус сказав: “Розв'яжіть його і пу-стіть, нехай ходить”.

Побачивши, що вчинив Ісус, увірували в Нього численні юдеї.

57. ІСУС ПЕРЕДСКАЗУЄ СВОЇ МУКИ Й СМЕРТЬ

Багато юдеїв, які бачили воскресіння Лазаря, увірили в Ісуса, але були серед них і такі, які зараз же побігли до фарисеїв і оповіли, що вчинив Ісус. Фарисеї ж, скликавши раду, почали міркувати: “Що робити нам? Силу чудес отой чоловік робить! Якщо залишимо його так, то всі увіркують у нього, тож нагрянуть римляни, місто наше знищать та й народ наш!” І постановили вбити Ісуса. Але Христос, знаючи замір фарисеїв, відійшов в околицю неподалеко пустині, у місто зване Ефраїм, і перебував там з учнями своїми.

Після шістьох днів Христос сказав до апостолів: “Оце ми йдемо в Єрусалим, і все написане пророками про Сина Чоловічого здійсниться. Він буде виданий поганам, і насміхатимуться з нього, і зневажатимуть його, і плюватимуть на нього, бичуватимуть ! уб'ють його, а третього дня він воскресне“. Але апостоли нічого з того не зрозуміли; ці слова були для них закриті, і вони не знали про що Христос їм говорив.

58. ІСУС НА ГОСТИНІ В ЗАКХЕЯ

Йдучи до Єрусалиму, переходив Христос через Єрихон, де жив один чоловік на ім'я Закхей. Закхей був багатий і головою над митарями*. Чув він про Христа, і хотів Його бачити. Тому приєднався до натовпу, що супроводжав Спасителя. Але що був Закхей малий ростом, то не міг виглянути Ісуса понад голови натовпу. Отож побіг він наперед, виліз на дерево, щоб з нього добре побачити Спасителя. Прийшовши на те місце, Ісус глянув вгору й сказав до нього: “Закхею, злізай зараз, бо я сьогодні маю бути в твоїм домі“.

Врадуваний Закхей, зліз швидко і скоренько побіг додому, де наготував для Христа та Його учнів щедру гостину.

Через те, однак, що митарів уважали людьми грішними, деякі з народу почали нарікати на Христа, кажучи: “До чоловіка грішника зайшов у гостину“.

Закхей же, з великої віти, що приймає в себе Христа, сказав великодушно: “Господи, ось половину майна свого даю вбогим, а коли чимсь когось і покривдив, поверну вчетверо“. На це Ісус відповів: “Сьогодні на цей дім зійшло спасіння, бо й він — син Авраама. Син бо Чоловічий прийшов шукати і спасти те, що загинуло“.

---

* Митарі: були це найбагатіші люди; збирали вони державні податки.

59. МАРІЯ ПОМАЗУЄ НОГИ ІСУСА

(Шість день перед Страстями)

З Єрихону звернув Ісус до Витанії, де Йому Марія й Марта, сестри Лазаря, справили гостину. Марта прислужувала, Лазар був серед тих, які разом з Ісусом посідали до столу, а Марія взяла літру миру з щирого нард, вельми дорогого*, помазала ноги Ісуса й обтерла їх своїм волоссям. Дім наповнився пахощами мира. Один же з учнів Ісуса, Юда Іскаріотський, осудив вчинок Марії, кажучи: "Чому не продано це миро за триста динаріїв і не роздано бідним?"

Юда сказав це не тому, що любив і дбав про бідних, але тому, що був злодій: із скарбнички, яку тримав при собі, крав те, що до неї люди вкладали, як пожертви.

Але Ісус промовив до Юди: "Лиши її. На день мого похорону зберегла вона те миро. Бідних матимете з собою завжди, мене ж матимете не завжди".

60. ВРОЧИСТИЙ ВЇЗД ІСУСА ХРИСТА ДО ЄРУСАЛИМУ

Другого дня вийшов Ісус з Витанії в напрямі до Єрусалиму. Перед містечком Витфагією, біля Оливної гори, Христос післав двох із своїх учнів, кажучи: "Ідїть у село, що перед вами; ввійшовши в нього, ви знайдете прив'язане осятко, на якого ніхто з людей ще не сїдав ніколи; відв'яжіть його і приведіть. Коли ж вас хтось питає: Навіщо відв'язуєте? — ви скажете: Господь його потребує".

Учні пішли до містечка, знайшли ослицю з осям, як Ісус сказав їм. Коли вони відв'язували ося, господарі його спитали їх: "Навіщо відв'язуєте ося?" Учні відповіли: "Господь його потребує". І ті не збороняли. Привівши його до Ісуса, простелили свою одежу та Ісус сїв. А як їхав, люди стелили по дорозі свою одежу, інші ж обтирали пальмове листя, галузки з дерев і кидали під ноги осяти, а вся громада учнів Ісуса почала сильним голосом хвалити Бога за всі чуда, що бачили, кличучи: "Осанна Синові Давида!"** Благословен цар, що йде в ім'я Господне! Мир на небі і слава на висотах!"

Сповнені ж заздрістю, фарисеї, що були в юрбі, сказали Ісусові: "Учителю, заборони твоїм учням кричати!" А Христос відповів: "Кажу вам: Коли оці замовчать, кричатиме каміння".

І чим більше зближався Христос до Єрусалиму, тим більше зростала радість народу. Сповнилося пророцтво Захарії, який сказав: "Радуйся вельми, о дочко Сїону! Викрикуй, о дочко Єрусалиму! Ось

* Нард: рослина з дуже пахучим коренем; росте в Європі й Азії: з того то кореня добувають і виготовляють пахучі речовини.

** Осанна: оклик радості в євреїв при зустрічі царів, або високих осіб, наше "слава"! Визначає: спаси, просимо.

цар твій іде до тебе, справедливий і переможний, смиренний і верхи на осляті іде“.

Одначе, серед тієї загальної радості Христос дивився сумними очима на Єрусалим, і врешті заплакав над ним, кажучи: “Якби й ти хоч цього дня зрозуміло те, що веде до миру! Але тепер воно закрите перед твоїми очима! Бо прийдуть дні на тебе, і вороги твої валом тебе обляжуть, і стиснуть тебе з відусюди. І зрівняють з землею тебе, поб'ють твої діти в тобі і не залишать в тобі каменя на камені, бо не зрозуміло ти часу твоїх відвідин“. Приїхавши до Єрусалиму, Ісус увійшов у храм. Все місто заворушилось і скрізь було чути питання: “Хто це такий?“ Народ же казав: “Це пророк, Ісус із Назарету в Галилеї“.

Первосвященики та книжники, побачивши славу Ісуса, що її Йому віддавали люди, та й дітей, які в храмі кричали: “Осанна Синові Давида!“, — докраю обурилися й мовили до Христа: “Чуєш, що оці кажуть?“ А Ісус відповів їм: “Отож, хіба ви ніколи не читали: “Устами немовлят та ссущих ти вчинив собі похвалу“.*

61. ІСУС ПЕРЕДСКАЗУЄ УПАДОК ЄРУСАЛИМУ ЙІ КІНЕЦЬ СВІТУ

Після скінчення науки** в храмі, як виходили зо святині, учні звернули увагу Христа на величну будову храму, кажучи: “Учителю, глянь, яка будова!“ Ісус у відповідь знову предрік сумний її кінець: “Поправді кажу вам, що прийдуть дні, коли з неї не залишиться камінь на камені!“ А трохи передше, промовляючи до народу в храмі, Ісус з великим жалем казав: “Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків і каменуєш посланих до тебе! Скільки разів хотів я зібрати дітей твоїх, як квочка збирає курчат своїх під крила, — але ви не хотіли!“

Опісля Ісус з учнями пішов на Оливну гору. Учні ж все думали над словами Христа про кінець святині, і врешті спитали Його: “Учителю, скажи нам, коли це станеться? Які ознаки будуть, коли це має початися?“

Христос пояснив: “Коли побачите Єрусалим, оточений військами, знайте тоді, що його спустошення наблизилось“.

Про знаки ж кінця світу сказав Ісус: “Глядіть, щоб вас не звели: багато бо прийдуть в Мое ім'я і будуть казати: “Це я“ і “Час наблизився“. Не йдіть слідами за ними! Коли почуєте про війни та розрухи, не страхайтесь, бо треба, щоб це сталося спершу, але кінець

---

* На згадку цього врочистого в'їзду Ісуса до Єрусалиму святкуємо “Квізну Неділю“, в яку посвячуємо вербу, пальмове листя та інше зілля, як і Христос освятив зелень та квітки на дорозі тим, що перейшов по них.

** В якій то науці Ісус вчитав фарисеям всю правду в очі: цебо то їхне димецірство та ехидність!

не зараз. Повстане народ на народ і царство на царство. Будуть великі землетруси, по різних місцях будуть пошесті й голод, появи жахливі, а великі знаки на небі. На вас накладуть руки й переслідуватимуть та волочитимуть по тюрмах, водитимуть перед царів і управителів з-за імени мого. І будуть знаки на сонці, місяці й на зорях, а на землі переполох народів. Люди змертвіють від страху. Захитаються небесні сили, тоді побачать Сина Чоловічого, що йтме у хмарі з силою і славою великою. Він пошле Своїх ангелів із сурмою вельми голосною, і ті зберуть вибраних його з чотирьох вітрів, від одного аж до другого кінця неба. Як це почнеться збуватись, випроstaatесь і підніміть ваші голови вгору, бо ваше визволення близьке. — Небо й земля минуться, але слова мої не минуться!*

62. СТРАШНИЙ СУД

Про Страшний Суд Ісус Христос говорив Своїм учням так: “Як прийде Син Чоловічий у Своїй славі, зберуться перед ним всі народи, і він відлучить їх одних від одних, як пастух відлучує овець від козлів; і поставить овець праворуч себе, а козлів ліворуч. Тоді цар скаже тим, що праворуч нього: Прийдіть, благословенні Отця мого, візьміть у спадщину Царство, що було приготоване вам від створення світу. Бо я голодував, і ви дали мені їсти; мав спрагу, і ви мене напоїли; чужинцем був, і ви мене прийняли; нагий і ви мене одягли; хворий, і ви навідались до мене; у тюрмі був, і ви прийшли до мене. Тоді озвуться праведні до нього: Господи, коли ми бачили тебе голодним і нагодували, спрагненим і напоїли? Коли ми бачили тебе чужинцем і прийняли або нагим і одягнули? Коли ми бачили тебе недужим чи в тюрмі й прийшли до тебе? А цар, відповідаючи їм, скаже: Поправді кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших — ви мені зробили. Тоді скаже й тим, що ліворуч: Ідіть від мене геть, прокляті, в вогонь вічний, приготований дияволу й ангелам його; бо голодував я, і ви не дали мені їсти, мав спрагу, і ви мене не напоїли; був чужинцем і ви мене не прийняли; нагим, і ви мене не одягнули; недужим і в тюрмі, і не навідались до мене. Тоді озвуться і ті, кажучи: Господи, коли ми бачили тебе голодним або спраглим, чужинцем або нагим, недужим або в тюрмі, і тобі не послужили? А він відповість їм: Поправді кажу вам: те, чого ви не зробили одному з моїх братів найменших — мені також ви того не зробили. І підуть ті на вічну кару, а праведники — на життя вічне“.

---

* Зруйнування Єрусалиму, пророковане Христом, наступило 37 років пізніше. А коли сповниться пророцтво про кінець світу — того не знаємо, але що воно сповниться — нема найменшого сумніву.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Муки, смерть та прославлення Ісуса

63. ТАЙНА ВЕЧЕРЯ

Перед самою Пасхою, приступили учні до Ісуса і спитали Його: “Де хочеш, щоб ми приготували тобі їсти пасху?” Відповів їм Спаситель: “Ідіть у місто, стріне вас чоловік, що буде нести глечик води.

Ідіть слідом за ним у господу, куди він увійде, і скажіть господареві дому: Учителю тобі каже: де світлиця, в якій з учнями моїми міг би спожити пасху? І він покаже вам горницю велику, вистелену килимами, там приготуйте!” — А був це четвер.

Пішли учні і знайшли, як їм сказав Христос. І приготували пасху.

Увечорі ж прийшов Ісус і засів з дванадцятьма апостолами до столу, кажучи: “Я сильно бажав спожити оцю пасху з вами перш, ніж мені страждати, бо кажу вам, я її більш не буду їсти, аж поки вона не звершиться в Божім Царстві”.

Коли спожили пасхального агня, Ісус устав, скинув верхню одіж, узяв рушника й підперезався. Тоді налив води до умивальниці й по-

чав обмивати учням ноги та обтирати рушником, яким був підперезаний.*

Коли ж дійшла черга до Петра, той сказав: “Ти, Господи, мити-меш мені ноги?” Йому Ісус у відповідь! “Те, що я роблю, ти не знаєш тепер, зрозумієш опісля”. Петро однак каже: “Ні, не мити-меш моїх ніг повіки!” — “Коли я тебе не вмю, — відповідає Ісус, — то не матимеш частки зо мною”. Тоді Петро промовив: “Господи, то не тільки ноги, але і руки, і голову!” Ісус же йому каже: “Тому, хто обмитий, нічого не треба вмивати, крім самих ніг; увесь бо він чистий. І ви чисті, та не всі”. — Знав Ісус хто мав Його зрадити, тим то й мовив: “Не всі ви чисті”.

Коли Христос скінчив обмивати ноги, знову одягнув верхню одіж і сказав до апостолів: “Ви звете мене Учителем і Господом і правильно мовите, бо ним я є. Тож коли вмив вам ноги я — Господь і Учитель — то й ви повинні обмивати ноги один одному. Приклад дав я вам, щоб і ви так робили, як оце я вам учинив. Поправді, поправді кажу вам: слуга не більший за пана свого, а посланий не більший за того, хто послав його. Знавши те, щасливі будете, коли так чинитимете”.

64. ІСУС УСТАНОВЛЯЄ ПРЕСВ. ТАЙНУ ЄВХАРИСТІЇ

Після миття ніг учням, Христос знову засів за стіл. Узяв Він хліб, що лежав перед Ним, підніс очі до неба, віддав славу Богові і, подякувавши, благословив хліб, переломив і роздав апостолам, кажучи: “Беріть, їжте: це мое тіло”. Потім взяв чашу з вином, воздав хвалу Богу, і подав їм, кажучи: “Пийте з неї всі, бо це кров моя Нового Завіту, яка за багатьох проливається на відпущення гріхів”**. І додав Божественний Спаситель: “Чиніть це на спомин про мене!”*** Трохи по тім Ісус стривожився духом і промовив зо смутком: “Поправді, поправді кажу вам: один з-поміж вас мене зрадить!”

І засмутилися всі апостоли та поглянули один на одного розгублено, і почав кожен питати Христа: “Чи то часом не я, Господи?”

---

* Такий був старовинний єврейський звичай, що господар дому мив ноги гостеві.

** Своєю Божою силою і силою цих слів, Ісус перемінив хліб і вино в Своє Тіло і Свою Кров. — Господь Бог установив Старий Завіт через Мойсея, який його запечатав кров'ю звірят; Христос установив Новий Завіт на Тайній Вечері та запечатав його Власною Кров'ю. — Хто ж їсть це Христове Тіло й п'є Його Кров, той живе життям вічним; того й воскресить Христос останнього дня! (Ів. 6, 54).

*** “Чиніть це на спомин про мене”: цими словами Спаситель дав власть апостолам і їх правним наслідникам — єпископам і священикам — приносити безкровну жертву Його Тіла та Його Крови.

Ісус же відповів: “Хто вклав зо мною руку в миску, той мене зрадить”. І додав: “Син Чоловічий іде, як написаного про нього, та горе тому, хто зрадить Сина Чоловічого! Ліпше було б тому чоловікові не народитися!”

До Івана, що сидів при боці Ісуса, кивнув Петро, щоб він спитався Нього, хто та людина, що має Нього зрадити? Іван же, нахилившись до грудей Ісусових, спитав: “Господи, хто то такий?” — “Той, — відповів Ісус, — кому я кусень, умочивши, подам”. І вмочив кусень хліба в соливо й подав його Юді Іскаріотському. Та й сказав йому Ісус: “Що робиш, — негайно роби!” Ніхто, одначе, з тих, що були при столі, не збагнув до чого Він йому це сказав.

Юда зараз і вийшов та пішов до старшин жидівських, з якими уже був домовився, що видасть їм Учителя Христа за тридцять срібняків.*

65. ІСУС ПРОЩАЄТЬСЯ З АПОСТОЛАМИ

Як тільки вийшов зрадник, Спаситель промовив: “Тепер прославився Син Чоловічий, і Бог прославився в ньому. І коли Бог прославився в ньому, то Бог і його прославить у собі, — і прославить його незабаром. Дітоньки, ще трохи я з вами. Куди я йду, ви піти тепер не спроможні”. І мовив далі Ісус до Своїх учнів: “Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного. Як я був полюбив вас, так любіте і ви один одного! З того всі спізнають, що мої ви учні, коли любов взаємну будете мати”.

Симон же Петро спитав: “Господи, куди ж ідеш?” Відказує йому Ісус: “Куди я йду, не спроможен еси зо мною нині йти. Аж потім підеш за мною”. Петро ж до Нього: “Чого бо, Господи, не спроможен я нині йти за тобою? Життя мое за тебе покладу я!” Відповідає Ісус: “Симоне, Симоне! Ось сатана наставляв, щоб розсіяти вас, як пшеницю, та я молився за тебе, щоб віра твоя не послабла. А ти колись навернувшись, утверджуй своїх братів”. — “Господи, — сказав Петро, — з тобою я готовий піти й у тюрму, й на смерть!” Відповів Ісус на це Петрові: “Поправді, поправді кажу я тобі: півень не заспіває двічі, а ти вже тричі відречешся мене”.

Апостоли, почувши що сказав Христос, засмутилися дуже. Та Ісус, потішаючи їх, мовив: “Нехай не тривожиться серце ваше! В домі Отця мого багато осель. А я йду приготувити вам місце. І коли буде готове, тоді повернуся і вас до себе візьму, щоб і ви були там, де я. Відійшовши, буду просити Отця — і він дасть вам іншого Утішителя, щоб з вами перебував повсякчас. А Утішитель,

---

* Срібняк: срібна єврейська монета, яка рівняється 4 драхмам, ціна — приблизно 66 центів.

Святий Дух, якого Отець в ім'я мое зішле вам, той навчить вас усього і все вам нагадає, що я вам говорив“.

“Небагато вже говоритиму з вами, надходить бо князь світу цього*. Щоправда, у мені не має він нічого. Але щоб світ знав, що я Отця люблю, то так, як Отець мені наказав, так і роблю.** І додав Ісус: “Уставайте ж, ідімо звідси!“

Сказавши це, Спаситель з Своїми учнями встали від вечері, відспівали псалми 113-118 та пішли на Оливну гору.

66. ІСУС У ГЕТСИМАНСЬКОМУ САДУ

За потоком Кедрон, біля села Гетсиманії, на Оливній горі, знаходився розкішний садок, званий Гетсиманським. Туди то йшов Христос з апостолами, як це було в Нього за звичаєм, на молитву. При вході сказав Він до апостолів: “Посидьте тут, поки піду та помолюся он там“; взяв з Собою тільки Петра, Якова та Івана. Будучи в саду, почав скорбіти й тривожитись, а до Своїх учнів сказав: “Душа моя вся сумна аж до смерти. Лишіться тут і чуйте, Моліться, щоб не ввійти в спокусу“. А відійшовши трохи далі, став на коліна та почав молитись: “Отче, коли ти хочеш, віддали від мене цю чашу, тільки не моя, а твоя нехай буде воля!“ Перед Собою бачить Ісус всі жахливі терпіння і смерть, що ось незабаром має Він перетерпіти — тому велике душевне горе давить Його святу душу.

Підвівся та пішов до апостолів, наче шукаючи пільги. Але вони спали від смутку й умучення. — “Отож і однієї години не спромоглися ви чувати зо мною?“ — докоряє їм Божественний Спаситель, і додає знову: “Чуйте й моліться, щоб не ввійшли в спокусу, бо дух бадьорий, але тіло немічне!“

Відійшов Ісус знову, вдруге, і почав молитись: “Отче мій, коли ця чаша не може минути, щоб я її не пив, нехай буде твоя воля!“ І з'явився Йому ангел з неба та й підкріплював Його на дусі.

Повернувшись до апостолів, знову знайшов їх, що спали, бо очі в них були отяжлі. Залишив їх, і знову пішов молитись, утретє. Почав Він ще більше скорбіти й тривожитись; попав у смертельну тривогу та з великого душевного болю аж почав потитись кривавим потом.

Встав і повернувся до апостолів, але й тепер вони спали. Отож сказав до них Ісус Христос: “Спіть собі й відпочивайте; наблизилась уже година, і Син Чоловічий буде виданий грішникам у руки. Уставайте, ходімо! Ось наблизився мій зрадник“.

---

* “Князь світу цього“: сатана.

** Тими словами Ісус хотів дати зрозуміти, що йде на муки й смерть — не тому, наче б вороги мали силу над Ним, але йде добровільно: бо так хоче Отець Небесний.

67. УВ'ЯЗНЕННЯ ІСУСА

Ісус іще говорив зо Своїми учнями, коли прийшов Юда Іскаріотський, а з ним великий натовп із смолоскипами, мечами й дрючками. Юда заздалегідь умовився з жовнірами й слугами первосвящеників:

“Кого я поцілую, це він, беріть його“. І як тільки побачив Ісуса, підійшов до Нього та привітав такими словами: “Радуйся, мій Учителю!“ І поцілував Його в лице. Ісус же озвався: “Чого прийшов еси, друже? Поцілунком видаєш Сина Чоловічого?“ Потім вийшов напроти натовпу й спитав: “Кого шукаєте?“ — “Ісуса Назарянина“, — відповіли жовніри. Ісус вказав на себе й промовив: “Це я“. Почувши таку відповідь, вся товпа затремтіла і підо впливом незнаної їй сили, впала обличчям до землі. Але Ісус привів їх до пам'яті та повторив Своє питання: “Кого шукаєте?“ Вони ж, отямившись, сказали знову: “Ісуса Назарянина“. Заговорив тоді Христос: “Ось я! Коли, отже, шукаєте мене, то відпустіть оцих (апостолів), щоб ішли собі“. Набравшись врешті смілости, висланці старшини жидівської кинулися на Ісуса.

Тоді Симон Петро, який мав при собі меч, добув його й вдарив первосвященикового слугу Малха та відтяв йому праве вухо. Але

озвався Ісус до Петра: “Сховай меч у піхву, бо хто мечем воює, від меча гине. Чашу, яку дав мені Отець, — чи не мав би я її пити?” І діткнувся Христос вуха слуги й уздоровив його. Щойно тоді добровільно віддався в руки ворогів, щоб Його зв'язали.

Учні ж, побачивши свого Учителя в руках фарисейських та архиерейських слуг — повтікали. Тільки Петро з Іваном ішли слідом за Ним здалека.

68. ІСУС В АННИ ТА КАЯФИ

Спіймавши Христа, прислужники фарисеїв привели Його найперше до Анни, що був давніше первосвященником, а в той час був тестем Каяфи, тодішнього первосвященника. Анна спитав Ісуса про Його навчання й учнів. Ісус же відказав йому: “Говорив я світові явно. Завжди навчав в синагозі й у храмі, де сходяться всі юдеї. Нічого не говорив я потайки. Чому мене запитуєш? Спитай он тих, які чули, що я до них промовляв. Вони бо знають що говорив я”.

Почувши таку відповідь, слуга Анни прискочив до Спасителя й ударив Його в лице, кажучи: “Ось так відповідаєш первосвященникові?” Озвався ж Ісус до нього: “Якщо я зле сказав, докажи, що зле; а якщо добре, то завіщо мене б'єш!”

Анна, не знайшовши проти Ісуса ніякої вини, відіслав Його зв'язаного до Каяфи, де вже були зібрані священники, книжники і старшина народу. Первосвященники та весь синедріон* шукали ложного свідництва на Ісуса, щоб Його засудити на смерть, але не могли знайти нічого. Навіть підплачені свідки були безсилі вигадати якусь брехню на Божого Сина, за яку можна було б Його засудити на смертну кару: смерти для Ісуса хотіли тільки фарисеї, бо вбивши Його, бажали заспокоїти свою ненависть до Спасителя.

Врешті прийшли два свідки й кажуть: “Він говорив: Я можу зруйнувати храм Божий і за три дні його відбудувати”**. Та й це їхнє свідчення не було однозгідне. Тоді первосвященик, ставши посередині, спитав Ісуса: “Не відказуєш нічого, коли оці свідчать проти тебе?” Та Ісус мовчав. Тоді вдруге спитав його первосвященик: “Чи ти еси Христос, Син Божий?” Спаситель відповів йому: “Я е, — і побачите Сина Чоловічого, який сидітиме праворуч Всемогутнього та йтиме по хмарах небесних.”

На знак огірчення, первосвященик роздер на собі одержу, і ка-

---

* Синедріон: єврейський сейм, найвища влада церковна, судова й політична.

** Ісус тих слів не сказав про Єрусалимський храм, а про храм Свого тіла. Та й сказав не так, як свідчили фальшиві свідки, тільки: “Зруйнують цей храм (моє тіло), а я за три дні його поставлю (вокресну). (Ів. 2, 19).

же: “Ви чули богохульство! Навіщо вам іще свідків? Як вам здається?” А зібрані закричали в один голос: “Повинен умерти!”

69. ПЕТРО ТРИЧІ ВІДРИКАЄТЬСЯ СПАСИТЕЛЯ

Петро з Іваном ішли за Ісусом аж до дому первосвященика. Іван був знайомий в домі архиерея і увійшов на подвір'я, а Петро залишився під фірткою. Та Іван попросив дверниці, щоб впустила й Петра. А вона, побачивши Петра зблизька, спитала: “Чи й ти не з його учнів?” Петро заперечив, кажучи: “Не знаю його, жінко!” І заспівав перший півень.

Було холодно цього вечора, і слуги розпалили собі на подвір'ї вогонь, щоб грітися біля нього. Петро сів між ними біля багаття, бо хотів знати, що станеться з Ісусом. Тоді приступила одна з служниць первосвященика і, приглянувшись Петрові, сказала: “І цей був з Ісусом з Назарету”. Петро ж налякався і промовив: “Не знаю і не розумію, що ти таке кажеш!” І свояк Малха, якому Петро відсік був вухо, також пізнав апостола — він показав на нього і мовив: “Чи ж не тебе я бачив у саду з Ним?” Інші підтвердили: “Ти таки справді один з них, бо й твоя вимова тебе виявляє”.

Петро почав клястися і присягатися, що не знає Христа. Коли ж він так криво присягав, заспівав півень удруге, а рівночасно відчинилися двері, крізь які виводили Ісуса з судової залі. Проходячи біля Петра, Христос, обернувшись, глянув на нього — і Петро відразу пригадав собі Господнє слово, коли Господь йому сказав: “Перше ніж півень заспіває двічі, — тричі мене відречешся”.

Розкаювся Петро, вийшов із двору Каяфи та гірко плакав.

А слуги первосвященика, що стерегли Ісуса на подвір'ї, цілу ніч насміхалися з Нього. Одні плювали Йому в лице, інші били Його, ще інші закривали Йому очі і, б'ючи в лице, питалися: “Пророкуй, Христе, хто Тебе вдарив?” І цілу ніч так розважалися — знущанням і зневагами Сина Божого.

Наступного дня, як тільки почало світати, зійшлися визначні священники та старшина народу і знову видали засуд смерти на Ісуса. Коли про це довідався зрадник Юда, став гірко жалувати свого диявольського вчинку. Відніс він назад первосвященикам тридцять срібняків і сказав у розпачі: “Згрішив я, видавши кров невинну!” Вони ж відповіли йому з погордою: “А нам що до того? Це твоя справа!”

Тоді Юда, кинувши їм під ноги срібняки, пішов та й повісився.

70. ІСУС НА СУДІ В ПИЛАТА Й ІРОДА

Жидівська рада та старшина народу не мали права виконати вироку смерти без затвердження римського намісника. Тому Юдеї повели Ісуса до Пилата, що був тоді намісником.

Пилат вийшов до них і спитав: “Яке оскарження принесли ви на цього чоловіка?” Вони відповіли: “Коли б він не був злочинцем, не передавали б ми його тобі! Він підбурює народ наш, забороняє давати кесареві податок, і каже, що він Христос Цар”.

По такій відповіді, Пилат покликав Ісуса до себе і спитав: “Ти — Цар юдейський?” Ісус відповів: “Так, ти кажеш. Але моє Царство не з світу цього”. Пилат вийшов до народу і сказав: “Я не знаходжу ніякої провини на цій людині!” Але підюджена фарисеями товпа кричала: “Він народ бунтує, навчаючи по всій Юдеї, почавши з Галилеї аж сюди (до Єрусалиму)”.

Ісус же чув це оскаржування, але мовчав. Тоді Пилат звернувся до Нього, питаючи: “Хіба не чуєш усього, скільки то свідкують на тебе?” Але Христос далі мовчав. Це Його мовчання дуже дивувало Пилата, і він не знав, що з обвинуваченням робити. Тому зрадів, почувши, що Ісус походить з Галилеї. Галилеєю ж, з рамена римського цесаря, правив Ірод, Антипа, який саме тепер прибув в Єрусалим на свята. Скориставши з цього, Пилат відіслав Ісуса до Ірода.

Ірод дуже зрадів, довідавшись, що привели Ісуса. Він уже багато чув про Нього, і хотів бачити на власні очі якесь чудо, що їх так багато робив Христос. Та цим разом стрінуло галилейського правителя велике розчарування, бо Христос не лиш не зробив перед ним ніякого чуда, але навіть слова не відповів на всі його питання. Ображений та лихий, Ірод з вояками своїми, зневаживши та насміявшись з Христа, надів на Нього білу одіж та відіслав назад до Пилата*.

І від того то дня Ірод і Пилат стали собі приятелями, передше бо ворогували.

71. ЮДЕЇ ВИРІКАЮТЬСЯ СВОГО ПРАВДИВОГО ЦАРЯ

Опинившись Ісус удруге перед римським намісником Пилатом, цей Його знову спитав: “Ти — цар юдейський?” На це Ісус відповів питанням: “Кажеш те від себе, чи інші про мене так тобі оповіли?” — “Хіба ж я юдей? — відрік Пилат. Народ твій і первосвященики передали тебе мені. Що ти таке зробив?” — “Царство мое

* Надів на нього білу одіж: цебто білу туніку, щоб виглядав Христос, як той, що претендує царської гідності: Ірод уважав Його за божевільного.

не зо світу цього, — знову відмітив Ісус. Було б мое царство з цього світу, то сторожа моя була б воювала, щоб мене не видали юдеям“.

“То ти таки цар?” — мовив до Нього Пилат. І відповів Ісус: “Ти кажеш, що я цар. Я на те вродився і прийшов у світ, щоб свідчити правду. Кожен хто від правди, слухає голос мій“. — “Що таке правда?” — озвався Пилат.*

Сказавши це, намісник вийшов знову до юдеїв і каже до них: “Жодної провини не знаходжу я на ньому. Є у вас, однак, звичай, щоб на Пасху відпустив я вам одного в'язня. Тож хочете, щоб я вам відпустив Вараву чи Ісуса, що зветься Христос?” Варава ж був великим злодієм і убійником. Думав Пилат, що юдеї злякаються та попросять звільнити Христа. Але товпа була засліплена ненавистю, і проти сподівань Пилат одержав відповідь: “Убий цього, а відпусти нам Вараву!”

Бажаючи догодити юрбі, Пилат велів Ісуса бичувати. Думав він собі: “Покараю його і відпущу“.

Жовніри відвели Спасителя, зняли з Нього одержу, прив'язали до стовпа й почали його бичувати немилосердно — до крові й глибоких ран.

Коли ж Ісус утратив притомність, відв'язали його й посадили на камені, накинувши на його плечі червоний плащ. Але коли Христос трохи прийшов до себе, диявольська злоба піддала жовнірам гадку звінчати голову Христа вінком із терня. Отож сплели вони вінець із грубого терня і натиснули йому на голову, в руки ж дали тростину — замість царського скиптра — і, падаючи перед Спасителем на коліна, глузували: “Радуйся, царю юдейський!” Плювали на Нього, брали тростину й били його по голові, забиваючи терневі кільця глибоко в святу голову Божого Сина.

Отакого то збичованого й терням увінчаного Ісуса Пилат показав зібраному народові. Думав він, що на його жахливий вигляд юдеї змилюються і скажуть його звільнити. Отож вивів Христа високо на галерію та представив його товпі, кажучи: “Ось чоловік!”

Але, на здивовання Пилата, дика товпа закликала мов божевільна: “Розпни, розпни його!”

Пилат далі змагався з натовпом за життя Христа, тому сказав до юдеїв: “Беріть його ви та розіпніть, я бо жадної провини не знаходжу на ньому“. Юдеї ж відповіли: “Є в нас закон, і за законом мусить він умерти, бо він себе Сином Божим зробив“. — Як почув те слово Пилат, стривожився ще дужче. Повеюнвся він іще раз у преторію та й каже Ісусові: “Звідкіля ти?” Не дав же йому Ісус відповіді. — “Мені не відповідаєш, — каже йому Пилат, — чи не знаєш, що маю владу відпустити тебе й владу розп'яти тебе?”

---

* Пилат був скептиком — належав до ідеалістичного філософського напрямку, що заперечує можливість справжнього пізнання.

На це йому Ісус: “Не мав би ти надо мною ніякої влади, якби тобі не було дано згори. Через те на отому, хто мене тобі видав, більший гріх”.

Пилат знайшовся перед ще більш скрутним положенням, коли приступила до нього його власна жінка й сказала: “Нічого не роби праведникові тому, бо я цієї ночі в сні багато витерпіла заради нього!”

І шукав Пилат можливості, як би Ісуса відпустити. Але юдеї кричали: “Як відпустиш його, то не будеш кесаревим другом! Кожний бо хто з себе робить царя, спротивляється кесареві!”

Тим часом година була пізня, наступали свята Пасхи, і треба було щось вирішити. Пилат сів на своєму судейському місці, щоб видати вирок. Отож показав юдеям ще раз Ісуса й мовив: “Ось цар ваш!” — Але вони в шалі сліпої злоби кричали: “Геть, геть, розпни його!” І спитав Пилат: “Маю я вашого царя розп’яти?” Відповіла старшина народу: “Ми не маємо царя, тільки кесаря!”

Пилат побачивши, що нічого не вдіє, а заколот дедалі більшає, взяв води й умив перед народом руки та каже: “Я не винний крові праведника цього; це ваша справа!” Увесь же народ відповів: “Кров його на нас і наших дітях!”*

* Цими словами народ бере на себе відповідальність за смерть Ісуса.

72. НАЙСУМНІШИЙ ДЕНЬ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА — СМЕРТЬ БОЖОГО СИНА

Була це п'ятниця перед юдейським великоднем. Над Ісусом закінчився суд. Вараву Пилат випустив, а Христа видав на розп'яття.

Після отого найбільш несправедливого засуду в історії судівництва, жовніри здерли з Ісуса багрянлицю, одягли в Його одягу, поклали на зранені й наболілі рамена тяжкий хрест та повели на Голготу, щоб там розп'яти Божого Сина.

На вулицях Єрусалиму — великий рух. Вже від раннього ранку збираються великі товпи народу, щоб побачити рідке видовище — смерть на хресті аж трьох засуджених.

З головної брами римської преторії виходить понурий похід. Попереду відділ римського війська, а за ним в товаристві двох розбійників, з тяжким хрестом ступає з трудом, знеможений і обезсилений Спаситель світу. Під тягарем хреста Ісус ледве держиться на ногах, оббиває свої стопи об вуличне каміння та врешті паде під хрестом, валяючись у куряві пилу на шляху зрошеному Його власною кров'ю. Немилосердні жовніри б'ють Спасителя, копають, шарпають на всі боки, щоб піднявся та йшов далі. Але, як побачили, що Христос починає щораз більше підупадати на силах, приневолюють Симона, родом з Киринеї, щоб поміг нести Ісусові хрест.

Йшов за Ісусом великий натовп народу з Єрусалиму, його околиць, а й далеких сторін, що прибули на свято Пасхи. З-поміж товпи деякі жінки плакали за Ісусом та голосили. Він же, обернувшись до них, сказав: "Дочки єрусалимські, не плачте надо мною, а плачте над собою і над вашими дітьми!"

Коли вкінці з тяжким трудом вийшов Христос за Єрусалим, на місце зване Череп, а по-єврейськи Голгота*, де мали Його розп'яти, дали Спасителеві пити вина змішаного з міррою. Але Він, покуштувавши, не хотів більше пити.**

Опісля жовніри здерли немилосердно з Спасителя одяг, яка була присохла до ран по всьому тілі, і грубими цвяхами прибили Його до хреста. Пилат же звелів примістити на хресті напис: "Ісус Назарянин Цар Юдейський". Написано ж напис по-єврейському, по-грецькому і по-римському. Прочитавши цей напис, первосвященики казали до Пилата: "Не пиши: Цар Юдейський, але що він сказав: Я — Цар Юдейський!" Та Пилат відповів: "Що написав я, те написав!"

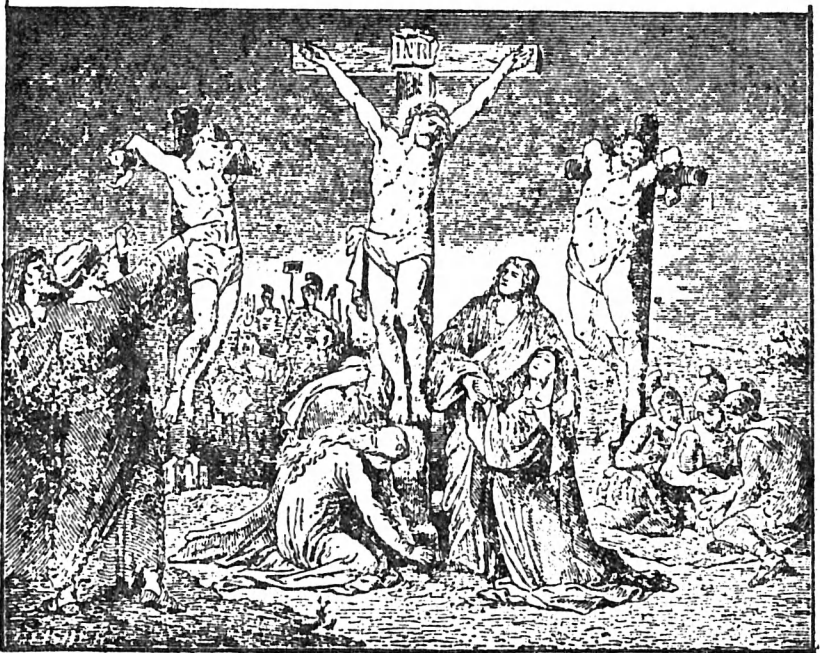
Разом з Ісусом розп'яли і обидвох розбійників: одного праворуч, а другого ліворуч.

* Голгота: це просто скеля — камінь на подобу черепа.

** "Вина змішаного з міррою": мірра — живиця з бальзамового дерева. Цю суміш дали були Христові, щоб полегшити Його муки. Ісус покуштував, щоб zazнати терпіння з неприємного смаку; одначе, не хотів більше пити, щоб не знечулити зміслив — Він прагнув випити чашу терпіння до дна, при повній свідомості й відчутті.

Останні слова Ісуса з хреста

Багато з тих, що стояли при хресті Ісусовім, або проходили поблизу, насміхалися з Спасителя, кажучи: "Ти, що руйнуєш храм і за три дні відбудовуєш знову, спаси себе самого. Якщо ти Син Божий, зійди но з хреста!" Так само й первосвященики з книжниками та старшими насміхалися, приповідаючи: "Інших спасав, а себе не може! Він цар Ізраїля: нехай тепер зійде з хреста, і ми увіруємо в нього."

Покладався на Бога, нехай же Бог визволить його нині, якщо він його любить. Сам бо казав: Я — Син Божий“.

Божественний Спаситель вислухує усе це терпеливо — не звільняється від великих терпінь, ані не просить громів з неба на Своїх ворогів, а тільки благає в Отця Небесного: "Отче, відпусти їм, не знають бо що роблять!"

Навіть один з розбійників, що висів по лівіці Ісуса, насміхався з Нього, кажучи: "Хіба ти не Христос? Спаси себе й нас!" Другий

же розбійник, що висів по правиці Ісуса, картав за це товариша й мовив: “Чи не боїшся Бога, ти, що покутуєш ту саму кару? Бо ж ми приймаємо кару, гідну наших учинків, цей же не зробив нічого злого!” І додав: “Ісусе, згадай про мене, як прийдеш у своє Царство!” Христос же відповів йому: “Поправді кажу тобі: сьогодні будеш зо мною в раю!”

Недалеко хреста стояла теж Ісусова Мати — Пречиста Діва Марія, а біля неї — самотній вірний ученик Іван. Побачивши Свою Матір і ученика, якого Ісус дуже любив, сказав до Матері: “Жінко, ось син твій!” А до учня промовив: “Ось Мати твоя!” — Від цієї хвилини Іван став опікуном Матері Ісуса.*

Вполудне темрява вкрила землю і тривала три години. Це зближалася хвилина Ісусової смерті.

Прибитий до Хреста Спаситель страждав жахливо. Та коли вже не сила стала терпіти, Він простогнав: “Боже мій, Боже мій, чому ти мене покинув?” А по хвилині промовив: “Спраглий я!” Тоді один з вояків настромив на тростину губку посякнулу в оцті і подав Ісусові. Скуштувавши, Христос відвернувся і вимовив: “Звершилось”. По тім же закликав сильним голосом: “Отче, у твої руки віддаю духа мого!” Та й схиливши голову, помер.

І струсилася земля, а в Єрусалимському храмі завіса, що відділяла церкву від “Святаї Святих”, роздерлася надвое, зверху аж до низу. Почали розпадатися скелі, повідкривалися гроби, і багато вмерлих устали та з’явилися в Єрусалимі.

Сотник же й вартові, що стерегли з ним Ісуса, побачивши землетрус і те, що сталося, вельми налякалися й казали: “Це справді був Син Божий!” А всі люди, що були збіглися на те видовище, поверталися додому, б’ючи себе в груди.

Справді, був це день найбільш чорної людської невдяки, але zarazом і днів найбільшої любови Божої: “Так бо полюбив Бог світ, що Сина свого однородного дав, щоб кожний, хто вірує в нього мав життя вічне!”

73. ПОХОРОН ІСУСА

Ісуса Христа розп’яли в п’ятницю, цебто день перед юдейською пасхою, що її святкували в суботу. Щоб тіла померлих на хресті не висіли в день суботній, юдеї попросили Пилата, щоб переламати розп’ятим ноги і познімати з хреста. Тому прийшли жовніри й переламали першому і другому голінки, а коли підступили до Ісуса, завважили, що Він уже вмер: отож не ламали Його ніг, лиш один

---

* Цими словами Ісус проголосив духовне материнство Марії, нової Єви, над усім християнством, що його представляв апостол Іван.

з вояків проколов Йому списом бік — і зараз потекла кров і вода.

Надвечір Йосиф з Ариматеї, що був потайним учнем Ісуса і належав до юдейської ради, вдався до Пилата з проханням, щоб забрати тіло Спасителя, і Пилат дозволив. На поміч Йосифові прийшов Нікодим*, що й приніс дорогі пахощі. Вони обидва зняли з хреста тіло Ісуса, намастили пахучими олійками й обгорнули запашним полотном, як то ховають за юдейським звичаєм, і поклали в

гробниці, що її був собі висік Йосиф Ариматейський у поблизькому саду. Вхід же до гробу привалили вони великим каменем та й відійшли.

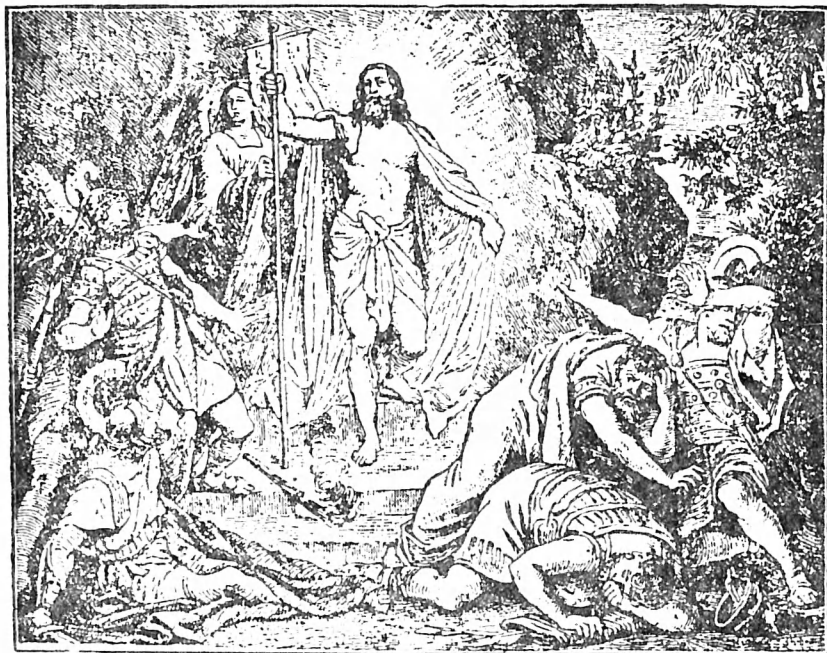
Другого дня, цебто в суботу, вранці зібралися первосвященики й фарисеї до Пилата та й кажуть: “Ми пригадали собі, пане, що той обманник ще за життя був сказав: Я по трьох днях воскресну. Звели, отже, щоб гробниця була добре забезпечена аж по третій день, щоб часом не прийшли його учні та не вкрали його й не сказали людям: Він воскрес із мертвих! І буде ця остання омана гірша за першу“. Відповів тоді їм Пилат: “Маєте сторожу, ідіть і забезпечте, як знаєте“. Первосвященики з фарисеями пішли й забезпечили гроб, запечатавши камінь та поставивши сторожу.

---

* Нікодим: той самий, що давніше приходив до Ісуса вночі на науку (Ів. 3, 1).

74. ВОСКРЕСІННЯ ІСУСА

Третього дня по смерті Ісуса, тобто в неділю, ранесенько, коли щойно зайнялося на світанні, зчинився великий землетрус. З неба зійшов ангел, відвалив камінь від гробу — і воскрес Ісус, встав із гробу в усій повноті Своєї слави. Ангел сів на камені. Його зір був мов блискавка, а одежа біла, як сніг. Вояки, що стерегли гробу, з переляку попадали мов мертві на землю. Опам'ятавшись, вста-

ли й побігли до міста сповістити первосвящеників — що сталося.

А тим часом гурток жінок*, що визнавали Спасителя й гірко оплакували Його смерть, узявши з собою пахучі олійки, йшли до гробу, щоб намастити тіло Ісуса. По дорозі вони дуже журились, кажучи: “Хто нам відкотить камінь від входу до гробу?”

Але, прийшовши до гробниці, побачили — на превелике своє здивування, — що камінь був відвалений, а гріб — порожній. Жінки вельми налякалися та й не знали що мають робити. Аж тут, несподівано, побачили двох ясних ангелів, і ще більше налякалися. Але

* “Гурток жінок”: цебто, Марія Магдалина, Марія Саломія — мати апостолів Якова й Івана, Марія — мати апостола Якова Молодшого, та Іванна — жінка Хузи, Іродового прокуратора.

ангел сказав до них: “Не жахайтесь! Ви шукаєте Ісуса Назарянина розп’ятого. Він воскрес: нема Його тут! Ось місце, де Його були поклали. Біжіть скоренько і скажіть Його учням та Петрові, що Він воскрес із мертвих. І оце він вас випередить у Галилеї, — там ви Його побачите”.

Жінки дуже врадувані, побігли до міста, щоб учням Ісуса сповістити радісну новину.

Апостоли, однак, не вірили, що говорили жінки — їхні слова їм видавалися пустим верзінням. Лиш Петро та Іван встали й побігли до гробниці. Нахилились вони до гробу, але нічого не побачили, тільки сьмі простирала, в якій було завинене тіло Ісуса.

75. ПІДКУП СТОРОЖІ

Прибігши до міста, вояки, що стерегли Ісусового гробу, оповіли первосвященикам про все що сталося. Первосвященики ж, зібравшись із старшими та скликавши раду, дали воякам досить грошей, кажучи: “Скажіть, що його учні прийшли вночі та викрали його, коли ми спали. А як почує це правитель, ми умовимо його й він не буде вас турбувати”. Взявши гроші, сторожа зробила так, як її повчили первосвященики, себто — що Ісус не воскрес, а з гробу викрали Його учні. — Це переконання існує між юдеями посьогодні.

“Як ви чували, чому дозволили вкрати?” — питає юдеїв св. Августин. — “А як спали, звідки знаєте, що вкрати?” — Справді, якщо жовніри спали, то не могли бачити; а як не бачили, то й не могли свідчити, що апостоли Ісуса викрали з гробу!

76. ІСУС З’ЯВЛЯЄТЬСЯ МАРІЇ МАГДАЛИНІ

Повідомивши учнів про воскресіння Христа, жінки залишилися у місті, тільки Марія Магдалина повернулася знову до гробу: молилася вона там і плакала. Йй також з’явилися два ангели й сказали: “Жінко, чого плачеш?” Вона відповіла: “Взяли мого Господа й не знаю, де Його положили!” Але обернувшись, побачила якогось чоловіка й думала, що це огорожник. Звернулася, отже, до нього з словами: “Пане, коли ти забрав його, то скажи мені, де ти його поклав, — а я заберу його!” Він же озвався до неї ласкаво: “Маріє!” І негайно Марія Магдалина впізнала Ісуса, впала Йому до ніг і скликнула: “Учителю!” Ісус же їй каже: “Не стримуй мене, не зійшов бо я ще до Отця мого, але йди до моїх братів і розповіж їм: Іду я до Отця мого й Отця вашого; до Бога мого й Бога вашого”. — І зараз Ісус зник.

77. ІСУС З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ДВОМ УЧНЯМ В ДОРОЗІ ДО ЕМАУСУ

Того самого дня, в неділю, з'явився Ісус також двом Своїм учням, що йшли до містечка Емаус*. Ідучи дорогою, вони розмовляли про все, що сталося з їхнім Учителем Ісусом. Аж оце несподівано прилучився до них Спаситель у виді незнайомого подорожнього. Він наблизився до них і спитав: "Що це за розмова, що ви, йдучи, ведете між собою?"

Один з них, на ім'я Клеопа, відповів: "Ти ж бо один, що мешкаєш в Єрусалимі, а не знаєш, що цими днями в ньому сталося?" І оповіли обидва учні подорожньому про все. Вони з жалем згадували про свої надії на те, що Ісус відкупить юдеїв, а тим часом Його засудили й розп'яли на хресті. Та й відповів їм подорожній: "О, безумні й повільні серцем у вірі супроти всього, про що сповіщали пророки! Хіба не треба було Христові так страждати й увійти у свою славу?" І, почавши від Мойсея та скінчивши останніми пророками, переповів їм усе, що було про Месю написано.

Коли прийшли до Емаусу, Ісус удав, що йде далше. Та вони не пускали Його, кажучи: "Зостанься з нами, бо вже вечоріє, похилився вже день". Ісус та й залишився.

Ввійшовши до їхнього дому, Спаситель засів з ними до столу. А взявши хліб, поблагословив його, розломав та подав обидвом учням — в цій же хвилі відкрились у них очі, і вони пізнали, що це Ісус Христос. Але Він зник їм з очей. — Учні ж говорили один до одного: "Чи не палало наше серце, коли він промовляв до нас у дорозі та вияснював нам Писання?"

Не гаючись, обидва учні вернулись в Єрусалим, і там знайшли зібраних одинадцятьох апостолів і тих, що з ними були. Зібрані оповідали, що справді Христос воскрес і з'явився також Симонові**. Учні ж, що вернулись з Емаусу, теж оповіли свою пригоду й зустріч з Воскреслим, як вони Його пізнали при ламанні хліба.

78. ІСУС З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ВСІМ АПОСТОЛАМ

Якже вони про це говорили, несподівано з'явився між ними Христос і привітав їх: "Мир вам!" Апостоли налякалися, думали бо, що бачать привид якийсь. Та Спаситель заспокоїв їх словами: "Чого ви стривожилися? Чого ті сумніви постають у серцях ваших? Гляньте на мої руки й ноги: це ж я сам! Доторкніться до мене й переко-

---

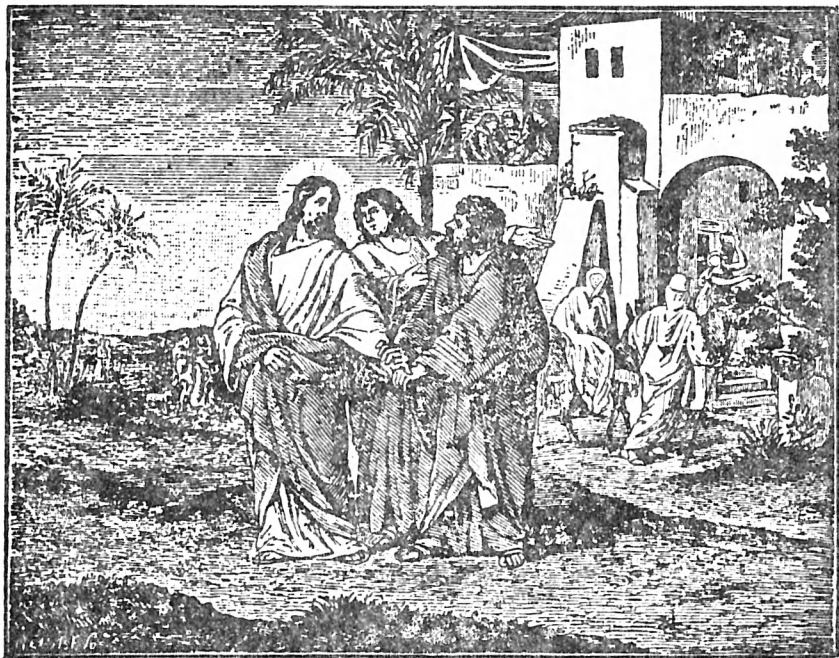
* Містечко Емаус було віддалений від Єрусалиму яких 12 кілометрів.

** Також св. ап. Павло в першому посланні до Коринтян (гл. 15. 5) засвідчає, що воскреслий Спаситель особно з'явився Петрові.

найтеся, бо дух тіла й костей не має, — а я, як бачите, маю“. Сказавши це, Ісус показав їм руки й ноги.

А як апостоли з надміру радості не йняли Йому ще віри, Ісус спитав: “Чи маєте ви тут що їсти?“ І подали Йому кусник печеної риби і крижку меду. Христос прийняв і спожив при них. Потім

промовив: “Мир вам! Як мене послав Отець, так я посилаю вас“. Це промовивши, дихнув на них і каже їм: “Прийміть Духа Святого! Кому відпустите гріхи — відпустяться їм, кому ж затримаєте — затримаються!“

Удільючи апостолам св. Духа, Христос дав їм та їхнім наслідникам владу відпускати гріхи. — Так того пропам'ятного дня установив Ісус св. Тайну Покаяння (сповідь) — цю неоцінену для нас пам'ятку милосердя Свого Пресв. Серця. Але апостоли та їх наслідники одержали владу не тільки відпускати, але й задержувати провини (коли каятник не розположений належно або не хоче достойно задосить учинити за свої провини). Саме тому в словах установлення св. сповіді конечно влючена виява провин священникові, що в сповіді заступає місце Бога. Треба визнати всі тяжкі гріхи та їх число!

Тома, один з апостолів, званий близнюк, не був з ними, коли прийшов Ісус. Сказали йому інші: “Ми бачили Господа!” Він же їм відповів: “Коли не побачу на його руках знаків від цвяхів і не вкладу свого пальця у місце, де були цвяхи, а й руки моєї не вкладу в його бік, — не повірю!”

По вісьмох днях знову зібралися учні й зачинили за собою двері; був же з ними тепер і Тома. Не спостереглися вони, коли з'явився посеред них Ісус, і промовив: “Мир вам!” Потім звернувся до апостола Томи: “Подай сюди свій палець, — каже, — і глянь на мої руки. Простягни руку свою і вклади її в мій бік. Та й не будь невірний, а вірний!”

Тома відповів з глибокою вірою: “Господь мій і Бог мій!” Каже йому Ісус: “Побачив мене, то й віруеш. Щасливі ті, які, не бачивши, увірили!”

79. ІСУС ДАЄ ПЕТРОВІ НАЙВИЩИЙ ПАСТИРСЬКИЙ УРЯД У ЦЕРКВІ

Перегода вибралися апостоли ловити рибу. Сіли в човен та відплили трохи на глибину Тиверійського моря*. Але не вловили тієї ночі нічого. Як же настав ранок, побачили апостоли на березі по-

* Тиверійське море: те саме, що Генезаретське озеро.

стать, але не впізнали, що це Ісус. Спитав Він тоді їх: “Дітоньки, чи маєте ви що з’їсти? Відповіли апостоли: “Ні”. Промовив до них Ісус: “Закиньте лишень сіті праворуч від човна, то знайдете”. Апостоли послушали — закинули, і вже не могли витягнути — така сила була риб. Петро з вдячності й радості кинувся в море, щоб прийти до Ісуса, — інші ж поплили човном, тягнучи сіті з рибою, якої того разу зловили аж сто п’ятдесят три. На розжареному вогні апостоли спекли риби та й разом з Ісусом поснідали.

Опісля озвався Спаситель до Симона Петра: “Симоне Йонин! Чи любиш ти мене більш, ніж оці (інші апостоли)?” — “Так, Господи, — відповідає Петро, — ти знаєш, що люблю тебе!” Каже тоді йому Ісус: “Паси мої ягнята!” І знову, вдруге питає Ісус Петра: “Симоне Йонин! Чи любиш мене?” — І відповідає Петро: “Так, Господи, — ти знаєш, що люблю тебе!” І мовить йому Ісус: “Паси мої вівці!” І втретє каже Петрові Ісус: “Симоне Йонин! Чи любиш ти мене?” Засмутився Петро, що аж утретє його Спаситель питає: “Чи любиш мене”, то й каже йому: “Господи, ти все знаєш, ти знаєш, що тебе люблю!” Знову каже Спаситель: “Паси мої вівці! Поправді поправді кажу тобі, коли ти був молодший, то підперізувався сам і ходив, куди сам бажав. А як постарієшся, то руки свої простягнеш і підпереже тебе інший та й поведе, куди ти не схочеш”. Цим Ісус вказав якою смертю Петро прославити Бога, значить що він умре мученичою смертю на хресті.

Три рази Ісус ставить Петрові запит про любов до Нього й так дає нагоду апостолові направити триразове його відречення. — Словами: “Паси ягнята мої, паси вівці мої” — Христос в особі Петра й його наслідників Вселенських Архієреїв Папів Римських установив т. зв. примат, тобто найвищий пастирський уряд у Своїй Церкві, вручаючи під цю найвищу владу всіх членів Церкви без виїмку й різниці: і “ягнята” — цебто всіх вірних, і “вівці” — тобто єпископів та всіх, що становлять учительську Церкву. — Хто не приймає Петра за свого пастиря, тим самим виключає себе з отари Христової (— навчає Вселенський Ватиканський Собор).

80. ВСЕСВІТНЄ ПІСЛАННИЦТВО АПОСТОЛІВ

Після воскресіння Ісус часто з’являвся Своїм учням та повчав їх про Свое Царство — про Свою Церкву: як мають правити нею, як успішно провадити людей до спасіння.

Коли ж одного дня одинадцять апостолів знаходилися на Галилейській горі, куди їм звелів вдатися сам Ісус, з’явився Він та промовив до них: “Дана мені всяка влада на небі й на землі. Ідїть, от-

же, зробіть учнями всі народи: християчи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. І ось я з вами по всі дні аж до кінця віку!""*

Ось це те велике всесвітнє післанництво, що його Спаситель — силою повноти Своєї влади на небі й на землі — дав св. Церкві, цебто: йти до всіх народів землі й по всі віки проповідувати Євангелію та через св. Тайну хрищення відродити їх на дітей Божих, зробити їх християнами, послідовниками й визнавцями Христа, носіями Його ідей. — Церква Христова завжди сповняла, сповняє і сповнятиме це велике і святе післанництво.

81. ВОЗНЕСІННЯ ІСУСА НА НЕБО

Сорокового дня після Свого воскресіння Спаситель з'явився апостолам останній раз. Тоді Він відкрив їм розум, щоб вони розуміли Писання, і до них мовив: "Так написано, що треба було, щоб Христос страждав і третього дня воскрес із мертвих, і щоб у Його ім'я проповідувалось покаяння на відпущення гріхів усім народам, почавши від Єрусалиму.* Ви — свідки того всього. Я вам пошлю те, що мій Отець обіцяв був. Сидіть у місті, аж поки не одягнетеся силою з висоти!" Опісля вивів їх Ісус на Оливну Гору, підніс Свої руки, поблагословив їх і вознісся на небо, де засів праворуч Бога Отця. Апостоли довго дивилися за Спасителем, аж поки хмара не закрила Його.

І як ще дивилися вони на небо, два ангели стали коло них у білій одежі і сказали: "Мужі галилейські! Чого стоїте, дивлячись на небо? Оце Ісус, що вознісся, так само прийде, як Його ви бачили, коли йшов на небо!"

Апостоли повернулись в Єрусалим та вчинили, як було їм наказано.

---

* "Я з вами по всі дні аж до кінця віку": Видима присутність Ісуса Христа між людьми скінчилася з Його славним вознесінням на небо. Та Він далі пробуває у Своїй Церкві невидимо: Своєю істотою, силою та діянням. У Пресвятій Євхаристії знаходиться Його Тіло й Кров таїнственно під видами хліба й вина. У св. Церкві, яка є Його Містичним Тілом, Христос далі сповняє Свій потрійний уряд: учительський, священничий і царський.

* Місто Єрусалим, що було осередком царства Божого в Старім Завіті, мало бути теж і місцем зродження Божого Царства в Новому Завіті, цебто Церкви; тому наказує Христос почати проповідувати Євангелію в Єрусалимі.

Є ще багато іншого, що зробив Ісус перед Своїми учнями, але не записано в Євангелії. Св. євангелист Іван каже, що, коли б усе списати, то й цілий світ не помістив би тих книг. А що записане — воно на те, щоб ми вірили в Ісуса — Сина Божого, бо в тій вірі є дорога до вічного життя.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

ДІЯННЯ АПОСТОЛІВ

82. ВИБІР МАТІЯ НА АПОСТОЛА

Після Ісусового вознесення, апостоли з Пречистою Дівою Марією та іншими побожними людьми — в числі яких 120 — зійшлися у своїм домі в Єрусалимі й десять днів перебували на молитві та духовних роздумуваннях, приготувавшись до приходу Святого Духа. Саме в тім часі апостол Петро встав і зарядив, що на місце зрадника Юди треба вибрати когось іншого. І поставили до вибору двох: Йосифа Варсаву та Матія. Візвавши Божої помочі, промовили: “Ти, Господи, всіх серцезнавче, вкажи, кого з цих двох. ти вибрав, щоб узяти місце тієї служби й апостольства, що від нього Юда відпав“. І кинули жереб. Він впав на Матія, одного з найбільш побожних і ревних учнів Христа. Його й причислено до дванадцяти апостолів.

83. ЗІСЛАННЯ СВЯТОГО ДУХА

Десятого дня по вознесенні Спасителя, припадали єврейські Зелені Свята — П'ятдесятниця*. І сталося, що коли апостоли й учні з Пречистою Дівою знаходилися зібрані, несподівано роздався з неба шум, наче від сильного вітру, і наповнив увесь дім. І з'явилися над їх головами поділені язики, мов вогонь, і осів по одному на кожному з них. Всі наповнилися Святим Духом і почали говорити різними мовами, як Дух Святий давав їм промовляти.**

Було ж тоді в Єрусалимі багато юдеїв, що прибули на свято, та й велике число людей з усіх народів. Коли почувли той незвичайний шум, збіглися до дому, де були зібрані апостоли. Їхне здивування було ще більше, коли почувли, що апостоли говорять різними мовами, так що кожний чув, як вони говорили його мовою. І казали збентежені один до одного: “Хіба не галилеяни всі ці, що говорять? Як же воно, що кожний з нас чує нашу рідну мову? Ми чуємо, як вони нашими мовами проголошують величні діла Божі!“ Одні ди-

---

* П'ятдесятого дня після виходу вибраного народу з Єгипту проголосив Господь Бог Десять Заповідей — на цю пам'ятку встановлено свято “П'ятдесятницю“, 50 днів після першої єврейської Пасхи. — Також у християн святкується П'ятдесятницю — 50 днів після Пасхи, бо в тім дні Бог Дух Святий зійшов з неба та в серцях вірних виписав заповідь любови.

** Дар язиків, цебто мови, що ним Дух Святий наділив апостолів, даний був їм на те, щоб проповідували Євангелію всім людям — якої не були б вони народности й мови.

увалися, інші ж з насмішкою казали: “Вони молодим вином повпивалися!”

Тоді апостол Петро виступив з одинадцятьма та промовив до народу: “Мужі юдейські та всі ви, мешканці Єрусалиму! Не п'яні вони, як ви гадаєте, бо тільки третя година дня”.* Та й вияснив Петро, що оце сповнилося пророцтво про зіслання Святого Духа.

І продовжав первоапостол: “Мужі юдейські! Послухайте ці слова: Ісуса Назарянина, якого Бог засвідчив серед вас силою, чудами і знаками, що їх Бог зробив між вами через нього, як ви самі знаєте, — отого (Ісуса), згідно з визначеною постановою і передбаченням Божим, ви видали і вбили руками беззаконних, прибивши до хреста. Цього Ісуса Бог воскресив, — ми всі цьому свідки. Він, отже, вознесений Божою правцею, одержав від Отця обіцяного Святого Духа і зіслав його: ось воно те, що ви бачите й чуєте. Нехай, отже, знає весь народ Ізраїльський — що Бог зробив Спасителем і Паном усього світу того Ісуса, якого ви розіп'яли!”

Багато з людей, почувши такі слова, почали каютись і, приступивши до Петра й інших апостолів, питали: “Браття, що нам робити?” Петро відповів їм: “Покайтесь і нехай кожний з вас охреститься в ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів ваших, і ви приймете дар Святого Духа”.

Послухавши апостолів, охрестилося того дня около три тисячі людей. Від тієї хвили вони постійно перебували в апостольській науці та спільності, як теж на ламанні хліба й молитвах.**

84.УЗДОРОВЛЕННЯ КРИВОГО

Проповідуючи Христа й Його науку, одного дня святі Апостоли Петро та Іван стрінулися з чоловіком калікою від народження. Його то приносили щодня і клали біля дверей храму просити милостині від тих, що йшли на молитву. Як тільки побачив він Петра й Івана, що саме входили у храм, простягнув до них руку. Петро сказав до нього: “Срібла й золота нема в мене; що ж маю, те тобі даю: в ім'я Ісуса Христа Назарянина, встань і ходи!” І, взявши за руку, підвів його. Каліка почав ходити й увійшов з ними у храм, ходячи, підскакуючи і хвалячи Бога. Народ, почувши це, налякався і зібрався біля апостолів. Та св. Петро озвався до зібраних: “Мужі ізраїльські! Чому дивуетесь з цього? Чому ви дивитесь на нас, немов би ми вчинили власною силою і нашим благочестям те, що оцей ходить? Бог наших батьків прославив Ісуса, Свого Сина, якого ви

---

* Третя година: цебто, як уже було вище сказано, коло дев'ятої години ранку.

** Ламання хліба: означає Пресвяту Євхаристію.

вбили. Віра в ім'я його повернула кульгавому здоров'я перед вашими очима, щоб ім'я Ісуса закріпилось“. І додав: “Покайтеся й наверніться, щоб ваші гріхи були стерті!”

Тоді ще більше повірило в Христа, а тих, що охристилися, вже було п'ять тисяч.

85. ПЕТРО ТА ІВАН ПЕРЕД СИНЕДРІОНОМ

Апостоли ще говорили до народу, коли надійшли священники, наставник храму й садукей*. Незадоволені тим, що апостоли народ навчають та звіщають в Ісусі воскресіння з мертвих, наклали на них руки та й кинули у в'язницю, а наступного дня поставили їх перед судом та питали: “Якою силою або яким ім'ям ви це зробили?” Апостол Петро відповів: “Начальники народу й старші! Коли вже нас допитують сьогодні про добре діло зроблене недужому, і як він став здоровим, то нехай буде відоме всім, що ім'ям Ісуса Христа Назарянина, якого ви розіп'яли, а якого Бог воскресив із мертвих, — ним цей стоїть здоровий перед вами. Він (Ісус) — отой камінь, яким ви, будівничі, знехтували і який став головним на розі. І нема ні в кому іншому спасіння, бо й імени нема іншого під небом, яким ми маємо спастися“. Судді, побачивши надзвичайну сміливість Петра й Івана та uzдоровленого каліку приказали апостолам вийти, а самі радилися між собою, кажучи: “Що нам із цими людьми робити? Бо ж вони зробили явне чудо; воно стало відомим всім мешканцям Єрусалиму, і заперечити його ми не можемо. Але, щоб ця вістка більше не поширювалася поміж народом, заборонимо їм під карою — нікому більше про Ісуса нічого не говорити!” Так і зробили: покликали апостолів та наказали, щоб вони ні слова не говорили, ані не навчали іменем Ісуса. Але Петро й Іван відповіли їм відважно: “Чи воно справедливо перед Богом вас більше слухати, ніж Бога, — розсудіть! Не можемо не говорити про те, що ми самі бачили й чули!”

Погрозивши, судді відпустили апостолів: боялися народу — всі бо прославляли Бога за те, що сталося. Чоловік, якого апостоли уздоровили, мав понад сорок років.

86. АНАНІЯ І САФІРА

Випущені апостоли прийшли і сповістили громаду своїх вірних про все що сталося. Вислухавши, вірні піднесли свій голос до Бога і молилися, щоб Господь дав Своїм слугам безпечно проповідувати Боже слово. Вислухав Бог їхню молитву: місце, на якому стояли,

* Садукей: секта, що не вірила в воскресіння.

страхся і всі сповнилися Святим Духом та сміливо звіщали слово Боже.

Громада вірних зростала щораз більше й більше та й було в них усіх одне серце й одна душа; майно ж їхнє було спільне. Хто мав посілості, продавав, а вторговані гроші віддавав апостолам. Зо спільної скарбниці уділялося кожному, залежно від потреби. І тому не було убогих між вірними.

Але один чоловік, на ім'я Ананія, зо своєю жінкою Сафірою продали поле, і затаїли частину грошей для себе, а другу частину Ананія поклав у стіп апостолів.

На це сказав ап. Петро: “Ананіє, чому то сатана наповнив твое серце, щоб обманути Святого Духа і ховати частину ціни поля? Хіба те, що ти мав, не твое було, і коли його продав, гроші не були в твоїй владі? Чому ж ото ти зважився у своєму серці на той учинок? Ти обманув не людей, а Бога“. — Почувши ці слова, Ананія впав та й умер.

Всіх, що це чули й бачили, обняв великий страх. Тоді молодші встали, взяли мерця та винесли його й поховали.

Через яких може три години, не знаючи що сталося, прийшла Сафіра. Петро промовив до неї: “Скажи мені, чи ви за стільки то були продали поле?“* Вона відповіла: “Так, за стільки“. Тоді Петро до неї: “Як то, що ви змовилися, щоб спокушувати Господнього Духа? Он ті входять у двері, що чоловіка твого поховали, — і тебе вони винесуть!“ І вмить Сафіра впала йому в ноги та й умерла.

Юнаки, що ввійшли в дім, забрали її тіло, винесли та поховали біля чоловіка.**

87. УВ'ЯЗНЕННЯ АПОСТОЛІВ

Апостөли робили багато знаків і чудес між народом. Люди виносили своїх хворих навіть на вулиці Єрусалиму, апостоли ж уздоровляли їх. Сила св. Петра була така велика, що навіть його тїнь, як падала на хворих, приводила їх до здоров'я. Народ повен вдячності за все, хвалив апостолів вельми. — Віруючих же з кожним днем збільшалося більше й більше.

Це все викликувало велику тривогу й заздрість серед старшин жидівських. Первосвященик же і ті, що були з ним, наклали на апостолів руки та вкинули їх до громадської в'язниці. Але вночі ангел

---

* “Чи за стільки продали поле?": відноситься до грошей принесених Ананією.

** Гріх Ананії — не в тому, що не віддав усіх грошей, а в тому, що брехав, мовляв, все віддає для спільноти; вдавав жертвенно-го, скутим бувши.

Господень відчинив двері в'язниці, вивів апостолів та промовив: "Ідіть і, ставши в храмі, проповідуйте народові". Вони й пішли удосвіта в храм і почали навчати.

Коли юдейська рада довідалася, що апостоли чудом звільнилися, і навчають у храмі, приказали негайно привести їх знову до суду. Первосвященик промовив до них грізно: "Чи ж ми не були вам заборонили строго цим ім'ям (Ісусовим) не навчати? І ось вашою наукою ви сповнили Єрусалим і хочете навести на нас кров цього Чоловіка (Ісуса)!" На це відповів апостол Петро в імені всіх апостолів: "Слід більше слухатися Бога, ніж людей!"

Почувши таку відповідь, вороги розлютились й задумали апостолів убити. Але один фарисей, на ім'я Гамалиїл, законовчитель, поважаний всім народом, устав серед синедріону, повелів вивести на хвилину апостолів, а до ради сказав: "Зважайте добре на те, що маєте робити цим людям... Зоставте їх, лишіть, бо коли від людей цей задум чи ця справа, вона собою розпадеться, Коли ж від Бога, ви не здолієте звести їх зо світу, — щоб ви часом не стали противниками Бога**.

Рада вислухала його, однак наказала апостолів вибити та, заборонивши говорити в ім'я Ісуса, відпустили їх. — Апостоли ж, виходячи з синедріону, раділи що удостоїлися перетерпіти зневагу за ім'я Ісуса. І щодня в храмі й по домах не переставали навчати й звіщати Христа Ісуса..'

88. ВИБІР ДИЯКОНІВ

Коли учнів ставало дедалі більше, поставали труднощі в щоденнім роздаванні милостині. Деякі бідні вдовиці терпіли на тім. Тоді дванадцять апостолів скликали громаду учнів і сказали: "Не годиться нам лишити слово Боже і при столах служити. Виберіть собі, брати, з-поміж вас, сімох мужів доброї слави, повних духа та мудрости, а ми їх поставимо для цієї служби; самі ж ми будемо пильно перебувати в молитві та служінні слова".

Сподобалося це усій громаді, і вибрали: Степана, Пилипа, Прохора, Ніканора, Тимона, Пармена та Миколу. Найвизначнішим із них був Степан — муж повний віри і Святого Духа. Цих сімох поставлено перед апостолами, а вони, помолившись, висвятили їх та назвали дияконами, цебто служителями.

---

* За християнським Переданням, Гамалиїл пізніше став християнином.

89. СТЕПАН — ПЕРВОМУЧЕНИК

Окрім дияконських послуг, Степан, що був сповнений Божою ласкою і силою, творив великі чуда й знаки в народі. Проти нього повстали юдейські вчені. Вони намагалися довести, що його наука сповна на хибних основах. Але не могли вони встоятися супроти мудрости й духа св. Степана. Тоді підшукали фальшивих свідків, які заявили, що чули, як Степан говорив образливі слова проти Мойсея і проти Бога.

Підбурений народ, старші та книжники такими брехливими свідченнями, наскочили на Степана, схопили і привели в синадріон. Там вони поставили свідків, які говорили: "Цей чоловік не перестає говорити проти цього святого місця та Закону. Ми чули, як він говорив, що Ісус, отой Назарянин, зруйнує це місце й переінакшить звичаї, які Мойсей був передав нам".

Всі, що сиділи в синадріоні, з обуренням гляділи на Степана, але рівночасно бачили, як його обличчя ясніло, немов обличчя ангела. І коли рада дозволила Степанові заговорити, то він виступив перед цілим збором і вичитав усім про те, як милосердний Господь провадив Ізраїльський народ з єгипетської неволі через пустиню; як опікувався ним, допомагав, а в відплату ізраїльтяни завжди зраджу-

вали Його задля поганських бовванів і постійно супротивлялися Божим намірам.

Степан промовляв довго, а прикінці додав: "Ви, твердого карку, серця і ушей! Ви завжди противитесь Святому Духові! Які батьки ваші, такі й ви. Кого з пророків не гонили батьки ваші? Вони вбили тих, що наперед звіщали прихід Праведного, якого ви тепер стали зрадниками й убивцями!"

Слухаючи цих обвинувачень, що краями серце, судді розгорілися ще більшим гнівом на Степана і скреготали зубами на нього. Степан же, повний Святого Духа, дивився пильно в небо та казав: "Ось бачу відкрите небо і Сина Чоловічого, який стоїть по правиці Бога". На це судді закричали голосом великим і, затуливши свої вуха, кинулися на нього та вивели за місто, щоб там його укаменувати.

І посипався град каміння на Божого слугу, а він молився: "Господи Ісусе, прийми дух мій!" Упавши ж навколішки, закликав сильним голосом: "Господи, не постав їм цього за гріх!" І, промовивши це, віддав Богу свою праведну душу.*

90. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ І РОЗРІСТ ХРИСТОВОЇ ЦЕРКВИ

Побожні люди поховали тіло св. Степана. І зчинився по ньому великий плач в Єрусалимі. На це вбивники св. Диякона відповіли великим переслідуванням Христових визнавців. Найзавзятіше переслідував християн Савло. Він вдирався до хат, виволікав чоловіків та жінок і передавав їх у в'язницю.

Усі, крім апостолів, залишили Єрусалим і розсипались по селах Юдеї та Самарії, проповідуючи всюди Христа. Народ однодушно слухав Божого слова та христились чоловіки й жінки.

Головним знаряддям ширення Божого Царства в Самарії був диякон Пилип. Проповідував він там науку Христа, виганяв нечистих духів та уздоровляв хворих. Сила паралітиків та кривих видужувала. І радість була велика.

В тім же місті, Самарії, був один чоловік, на ім'я Симон, що займався чаклунством та дурив самарійський народ, видаючи себе за щось велике. За ним ішли всі, від найменшого до найбільшого, кажучи: "Цей чоловік — сила Божа!" Але, як самаряни повірили Пилипові та навернулись на Христову віру, навернувся і Симон, а охристившись, перебував з Пилипом.

Довідавшись, що Самарія прийняла слово Боже, апостоли, які були в Єрусалимі, послали до них Петра й Івана, щоб молитвою

---

* Св. Степан — це перший мученик за Христа. Його пам'ять святкуємо 27-го грудня, цебто третього дня Різдвяних свят — В часі каменування св. Степана один молодець на ім'я Савло, — пізніше великий і славний Христовий апостол св. Павло, — стеріг одержі тих, що каменували.

і покладенням рук уділяли новоохрищеним Святого Духа — це була тайна Миропомазання.

Як же побачив Симон, що через покладання апостольських рук дається Дух Святий, приніс апостолам гроші та каже: “Дайте й мені таку владу, щоб той, на кого я покладу руки прийняв Святого Духа”. Апостол Петро з огірченням відповів: “Срібло твое нехай з тобою буде на погибель, бо ти за гроші думав придбати дар Божий!” Симон задрижав на ці слова Христового апостола, і щоб уникнути Божого гніву, попросив Петра й Івана, кажучи: “Моліться до Господа за мене, щоб на мене ніщо не нашло з того, що ви сказали”.*

91. НАВЕРНЕННЯ САВЛА

(36 року по Христі)

Савло лютував далі — він палав бажанням половити всіх учнів Христових і всіх, що в Нього вірували. Отож пішов до первосвященника та попросив у нього листів у Дамаск до синагог, щоб коли знайде якихнебудь чоловіків та жінок, що тримаються християнського визнання, привести їх зв'язаними в Єрусалим.

Савло вибрався в дорогу верхи. Але, коли вже був недалеко Дамаску, зненацька засяло навкруг нього світло з неба. Савло осліп від тієї ясности і, мов поражений громом, упав з коня на землю. Та й почув він голос, що говорив до нього: “Савле, Савле! Чого мене переслідуєш?”** Переляканий Савло спитав: “Хто ти, Господи?” А той відповів: “Я — Ісус, що його ти переслідуєш. Ще більше переляканий Савло спитав знову: “Що, Господи, хочеш, щоб я чинив?” І сказав йому Ісус Христос: “Уставай та йди до міста, а там тобі скажуть що маєш робити”.

Мужі, що були з Савлом оніміли з дива: вони чули голос, але не бачили нікого. Встав Савло з землі, і хоч очі його були відкриті, нічого не бачив. Тож узяли його за руку і ввели в Дамаск, до дому одного чоловіка, на ім'я Юда. Був він там три дні невидючим, не їв і не пив нічого.

В Дамаску проживав один учень Христовий, на ім'я Ананія. Тому з'явився Господь і сказав: “Ананіе! Встань та йди на вулицю, що зветься Простою, і в домі Юди шукай Савла на ім'я, Тарсянина”***

* Від Симона походить “симонія”, цебто торгівля святими речами.

** “Мене переслідуєш”: переслідування християн — це переслідування самого Ісуса Христа: Церква — Містичне Тіло є продовженням Христа в часі й просторі.

*** Савло був євреєм по крові, але народився в Тарсі — столиці Кілікії в Малій Азії, в перших роках християнської доби. Був він римським громадянином — і від Римлян, як було за звичаєм, прийняв друге ім'я — Павло. Походив він з покоління Витіяминового, а освітне і релігійне виховання одержав — спершу в місцевій синагозі, а опісля в Єрусалимі, під проводом Гамаліїла.

Ананія ж відповів: “Господи, чув я від багатьох про того чоловіка, скільки він зла заподіяв твоїм святим в Єрусалимі. Та й тут він має владу від архиереїв в'язати всіх, що прикликають твое ім'я. Але Господь відповів: “Іди, бо він для мене — вибране знаряддя, щоб занести мое ім'я серед поган, царів і синів Ізраїля. Я бо йому покажу скільки він має витерпіти за мое ім'я”.

Ананія, ввійшовши в дім Юди, зустрів Савла, як він молився. І поклав на нього руки, мовивши: “Савле, брате! Господь послав мене, — Ісус, що з'явився тобі в дорозі, — щоб ти прозрів знову і сповнився Святим Духом”. І вмить, немов луска впала Савлові з очей, він прозрів та зараз і охристівся.

Перебув Павло — новонавернений Савло — кілька днів з Христовими учнями, що були в Дамаску, а зараз потім почав проповідувати по синагогах Ісуса, що Він — Син Божий. Всі, що його слухали, дивувалися та казали: “Чи це не той, що в Єрусалимі лютував проти тих, які це ім'я призивають, та й що сюди прибув на те, щоб зв'язаними їх вести до архиереїв?” Але Павло, не зважаючи ні на що, ревно проповідував та всім доводив, що Ісус — це Христос, Божий Син, який прийшов спасти людей.

Довідавшись, що Савло навернувся та ревно проповідує Христа,

юдеї вельми тим обурились, а навіть змовились, щоб його убити. І чатували на нього день і ніч. Християни ж стерегли Павла, перешовуючи його. Згодом прибув він потайки в Єрусалим та пробував пристати до Христових учнів, але всі його боялися: не вірили, що він теж уже учень Христовий. Тоді Варнава привів його до апостолів і розповів їм, як в дорозі бачив він Господа і що говорив до нього, та як він проповідував відважно в Дамаску ім'я Ісуса. І прийняли його апостоли до свого гуртка.

Але коли вороги далі намагалися Павла вбити, християни відвели його в Кесарію і вислали в Тарс.*

92. ПОДВИГИ АПОСТОЛА ПЕТРА

Потім якийсь час Христова Церква в Юдеї, Галилеї та Самарії мала спокій.

Апостол Петро відвідував християнські громади, навчаючи й утверджуючи їх у вірі. І так зайшов він у Лідду — місто між Єрусалимом і Яффою**, де були вже християни. В Лідді Петро знайшов одного чоловіка, на ім'я Еней, що лежав на ліжку вісім років і був паралітик. Отож промовив до нього Христовий апостол: “Енею, Ісус Христос тебе уздоровляє. Встань і сам постели собі ліжко!“ І вмить паралітик підвівся. Бачивши це чудо, багато навернулося до Господа.

Знову ж в Яффі — померла одна християнка, на ім'я Тавита, що в перекладі означає Дорка. Була вона дуже милосердна для вбогих, і через те всі її любили. Довідавшись, що апостол Петро знаходиться в Лідді, послали двох чоловіків із просьбою, щоб прийшов в Яффу. Петро, прийшовши, вдався до горниці, де лежало тіло померлої; приказав усім вийти, а сам став на коліна й почав молитись. Згодом звернувся до тіла Тавити й промовив: “Тавито, встань!“ Вона ж умить розплющила свої очі. Петро подав їй руку та й підвів.

Вістка про це чудо розійшлася по всій Яффі та багато ввірило в Христа. Апостол Петро тоді ще залишився тут якийсь час, щоб ширити слово Боже.

93. ПРОПОВІДУВАННЯ БОЖОГО ЦАРСТВА ПОГАНАМ

В місті Кесарії, над Середземним морем, жив сотник, на ім'я Корнилій.*** Побожний і богобоязливий, з цілим своїм домом, давав ми-

* “Вислали в Тарс“: цебто в його місто родиме.

** Лідда знаходиться положена 44 кілометри від Єрусалиму, а 20 кіл. від Яффи.

*** Корнилій походив з визначної римської родини.

люстині багатьом людям та завжди молився Богу. І врешті, одного дня під час молитви, побачив ангела, що ввійшов до його дому і сказав: "Корниліє, твої молитви й милостині дійшли до Бога, і він згадав про тебе". І приказав ангел, щоб Корнидій послав по апостола Петра, що знаходиться в Яффі, а він прийшовши, скаже йому, що має робити.

Коли ангел зник, сотник зараз же вислав трьох побожних чоловіків до Яффи. На другий день св. Петро вийшов на терасу, щоб там спокійно помолитися. І під час молитви побачив, як відкрилося небо, і звітам спустилося наче велике простирало, в якому були плазуни, звірі й птиці, що їх Єврейський закон uznavaв нечистими. І почув Петро голос, який казав: "Устань, Петре, заколи й їж!" Петро ж відповів: "Жадним способом, Господи! Бо я ніколи не їв нічого поганого й нечистого". Але голос відізвася знову, кажучи: "Що Бог очистив, того не називай нечистим". Так повторилося три рази, після чого видіння зникло.

Коли Апостол Петро роздумував над тим, що бачив, Господь озвався до нього: "Он три чоловіки шукають тебе. Устань же, зійди вниз і піди з ними, бо я їх послав до тебе". Петро вийшов і зустрів посланців Корнилія. А на другий день пішов з ними і ще з деякими учнями до Кесарії, до дому Корнилія. Корнилій оповів йому своє видіння і переказав слова ангела.

Тепер щойно Петрові стало ясне і його видіння: він зрозумів волю Божу, що відтепер також і погани, яких уважали за нечистих, можуть належати до Христової Церкви. Отож Петро з великим запалом почав проповідувати в домі Корнилія Христову науку. А під час його проповіді зійшов Святий Дух на всіх присутніх поган. І дивувалися вельми християни, які прибули з Петром, коли почули як недавні погани різними мовами почали прославляти Господа. Сказав тоді Петро з радістю: "Чи може хтось боронити води хрищення для тих, що поийняли Святого Духа так, як і ми?" І наказав їх усіх охристити в ім'я Ісуса Христа.

Від цього часу апостоли вже без застереження проповідували Христову науку також і поганам, особливо в місті Антіохії в Сирії*. Там засівали Господню ниву св. Апостоли Павло і Варнава. Число ж вірних зростало з дня на день.

---

* Антіохія Сирійська — великого значення для початку Христової Церкви. Був це другий головний осідок перших визнавців Христа. Тут саме — в Антіохії — послідувачі Христа почали називати себе офіційно "християнами".

94. ЧУДЕСНЕ ВИЗВОЛЕННЯ АП. ПЕТРА З В'ЯЗНИЦІ

Ірод Агрипа, внук того Ірода, що наказав за Різдва Христового вигубити дітей у Вифлеємі, підбив під своє панування цілий жидівський край. А, бажючи приподобатися юдеям, переслідував учнів Христових. Найперше приказав убити мечем ап. Якова (Заведеевого), опісля ж ув'язнити св. Петра. Отож, схопивши його, посадив до в'язниці і поставив сильну сторожу при вході. А по святі Пасхи мав видати його на смерть у руки черні.

Але вірні безнастанно молилися за свого пастиря. Останньої ночі перед виданням на смерть, св. Петро, закутий двома ланцюгами, спав у темниці. Біля нього стояли два вартові та пильно сторожили, інші ж стояли при дверях.

Але несподівано, вдаривши Петра по боці, збудив його ангел і сказав: "Вставай чимскорше!" Петро встав, а ґоки на його руках і ногах поспадали самі собою. І знову озвався ангел: "Підпережися, взуй сандалі, накинь на себе плащ і йди за мною".

Петро зробив як йому наказав ангел, але сам не знав чи це видіння чи дійсність. Ангел провів його попри першу й другу сторожу, а опісля крізь залізну браму, що сама відчинилася перед ними. Коли вже увійшли в місто, ангел зник. Тоді щойно Петро опам'ятався і сказав сам до себе: "Тепер я справді знаю, що Господь послав ангела свого і вирвав мене з рук Ірода".

І попростував у дім Марії — матері Івана, що звався Марком* де було зібрано багато християн на молитві. Коли постукав у двері, вийшла дівчина, на ім'я Рода. Пізнавши голос Петра, вона з радості забула навіть двері відчинити, але скоро побігла сповістити, що Петро вернувся. Зібрані спочатку не повірили, кажучи: "Чи ти збожеволіла?" Вона ж запевняла, що це дійсно Петро. Тоді зібрані поміркували: "Може це його ангел?" Петро ж не переставав стукати, і врешті йому відчинили та дуже здивувалися, коли побачили, що це справді він. Ще більше дивувалися, слухаючи його оповідання про чудесний рятунок із в'язниці.

Коли ж настав день, поміж вояками зчинилась чимала тривога: що воно могло з Петром статися? — Ірод послав, щоб його розшукати; не знайшовши, віддав вартових під суд і повелів їх покарати смертю.

---

* Марко: той самий, що опісля був євангелистом, товаришем і секретарем ап. Петра. Друге Євангеліє — це ніщо інше, як коротко описані проповіді св. ап. Петра. Після смерті верховного Апостола в Римі, Марко проповідував в Єгипті, де заснував Олександрійську Церкву, і опісля тут помер мученичою смертю. — Його мати — Марія мала в Єрусалимі просторий дім, що їй служив для сходін вірних християн. — Марко цей був небіжем Варнави. Вони обидва супроводили св. Павла в першій його апостольській подорожі.

Але недовго переслідував Ірод Христову Церкву. Прибувши в Кесарію, одного дня виголошував промову до народу: люди його хвалили, кажучи: "Це голос Бога, а не людини!" Ірод слухав це з великим уподобанням. В ту ж саму ніч ангел Господній вдарив його жахливою недугою — черви почали точити його тіло, і він незабаром помер.

95 АПОСТОЛЬСЬКІ ПОДВИГИ СВ. ПАВЛА

(Перша подорож)

Святий Дух промовив до пророків і вчителів Христової Церкви в Антіохії: "Відлучіть мені Варнаву й Савла на діло, до якого я їх покликав."

Пророки й священники довго постили та молилися, а тоді покляли на Савла (Павла) й Варнаву руки і, висвятивши їх*, відпустили, щоб ішли проповідувати Євангелію.

Так розпочав колишній гонитель Христа велике діло навертання поган. Спочатку Павло й Варнава вдалися до Кіпру** — батьківщини Варнави. Почувши про нових проповідників, запросив їх до себе староста міста Сергій Павло, який бажав послухати Божого слова. Апостоли вдалися до нього. Але в домі старости стрінули вони єврея на ім'я Елімас — ворожбита і фальшивого пророка. Елімас виступив проти науки апостолів і старався намовити старосту, щоб їх також не слухав. Тоді апостол Павло, розгорівшись Духом Святим, глянув на нього пильно і мовив: "О повний всякого підступу і всякого лукавства, сину диявола, ворогу всякої правди! Чи ж не перестанеш перекручувати прості дороги Господні? Оце тепер у тебе рука Господня: ти станеш сліпим і до часу не бачитимеш сонця!" І зараз погасло сонце для Елімаса і тьма заступила йому зір та й закрутився він безпорадно, шукаючи, хто б подав йому руку. А староста, побачивши чудо, увірив в Христа.

В Антіохії Писидійській***

З Кіпру апостоли переїхали морем на полудневий берег Малої Азії. Сушею помандрували на північ й опинилися в місті Антіохії Писидійській. Там, у суботу, Павло увійшов до юдейської синагоги

* Висвятивши їх: цебто на єпископів.

** Кіпр: острів положений на Середземному морі, на захід від Антіохії.

*** Місто Антіохія Писидійська було на території теперішньої Туреччини. Друге місто Антіохія, як уже згадано вище, знаходилося в Сирії.

і став оповідати про розп'ятого Ісуса, якого Господь воскресив із мертвих і через якого можна досягнути прощення гріхів. Ця проповідь дуже припала до вподоби слухачам, і вони просили апостола Павла, щоб ще й на другу суботу прийшов навчати. Наступної суботи зібралось майже все населення міста, і погани змішалися разом із євреями. Євреї почали нарікати на апостола Павла, що дозволяє поганам слухати Божого Слова. Але Павло й Варнава сказали незадоволеним: "Для вас наперед треба було промовляти слово Боже; та коли ви його відкидаєте від себе й вважаєте себе негідними вічного життя, ось ми звернемося до поган".

Погани, почувши таку відповідь, вельми втішились і славили слово Боже, що розсівалося по цій країні. Але юдеям таки вдалося схилити частину населення на свій бік і підбурити проти апостолів. Учинився заколот, наслідком якого Павла й Варнаву мешканці прогнали з своєї землі.

В Іконії, Лістрі та Дебрі

Тоді апостоли пішли в сусідні міста — Іконію, Лістру й Дебру. Павло, де тільки знаходив місце, зараз починав навчати.

І сталося, що одного дня в Лістрі між слухачами знайшовся чоловік, який був кульгавий від народження. Він з захопленням слухав апостолів, а Павло, бачачи в ньому сильну віру, підійшов до нього і голосно наказав: "Устань на твої ноги просто!" Кульгавий зараз так встав і почав рівно ходити.

Побачивши чуда, що їх творили апостоли, погани говорили, що це — боги, які спустилися на землю. Назвали, отже, Варнаву — Зевсом, задля його високого росту; а Павла назвали — Гермесом — задля його красномовности та проводу в слові.* І вирішили принести їм жертви. Прийшов жрець Зевса, а за ним привели офірного вола та овець; разом же з тим усім сунув великий натовп.

Почувши, що їм збираються приносити в жертву вола й овець, Павло та Варнава від жалю й обурення роздерли на собі одягу, кинулись між народ, кричачи: "Люди добрі, що це ви робите? Та ж ми такі самі смертні, як і ви! Для того ми вас і навчаємо, щоб ви покинули забобонні вірування і навернулися до живого Бога, який створив небо, землю, море і все, що є в них; який у минулі віки дозволяв усім народам ходити своїми шляхами, хоч і не лишив Себе без усякого свідoctва, посылаючи з неба добродійства, даючи дощі та врожайні пори, наповняючи кормом і радістю ваші серця".

Так промовляючи, Павло й Варнава насилу вгамували народ і

---

* Зевс: — у грецькій мітології найвищий бог — бог світла, правди й державности: те саме що в римлян — Юпітер. Гермес: мітол. бог — бог наук та мистецтв: у римлян Меркурій.

не допустили до принесення жертв. Але з'явилися юдеї з Антіохії та Іконії, і почали й тут підбурювати людей проти апостолів. І це їм вдалося. Чернь, яка легко піддається всяким лихим впливам, збунтувалася, кинулася на Павла і почала його каменувати. Апостола побили так, що він утратив притомність, а люди, думаючи, що він уже мертвий, витягнули його за місто. Учні вже гірко оплакували свого вчителя, як він, на їхню превелику радість, прийшов до пам'яті і знову повернувся до міста.

Так мандрували апостоли Павло й Варнава з міста до міста, проповідуючи Божу правду; оповідали світові про діла Господні й про Ісуса Христа, який і для поган відчинив двері правдивої віри; висвячували по християнських громадах священників; призначували єпископів та власним прикладом скріпляли віру в серцях своїх учнів.

96. СОБОР АПОСТОЛІВ В ЄРУСАЛИМІ

(51 року по Христі)

Деякі учні юдейського походження почали вимагати в антіохійських християн обрізання, кажучи: "Коли ви не обріжетеся за звичаєм Мойсея — не зможете спастися". Християни почали протестувати проти цього, і зчинилося велике замішання та невдоволення проти апостолів. Щоб його втихомирити, Павло, Варнава та деякі інші апостоли звернулися до старших в Єрусалимі, щоб вирішити цю справу.

І скликано апостольський Собор в Єрусалимі. Предсідником Собору був, очевидно, св. Петро, як верховний голова Христової Церкви. По довгій суперечці встав Петро і промовив: "Мужі брати! Ви знаєте, що вже віддавна Бог вибрав був мене між вами, щоб погани з уст моїх чули слово Євангелії й увірували. І серцевідець Бог засвідчив їм, давши Святого Духа їм, як і нам, і не вчинив ніякої різниці між нами та між ними, очистивши вірою їхні серця. Чого ж ото тепер спокушаєте Бога, бажаючи накинути учням ярмо, якого ні батьки наші, ані ми не здоліли нести? А втім, ми благодаттю Господа Ісуса віруємо, що спасемося так само, як ті".

Те саме сказав також єпископ Єрусалиму — апостол Яків. У висліді апостольський Собор постановив, що закон Мойсея християн не зобов'язує. І про це повідомили всіх учнів.*

Вирок Собору проголосив св. Петро такими словами: "Подобалося Святому Духові і нам ніякого більше не складати на вас тягару, крім цього необхідного".*

---

* З цього бачимо, що вже від самого початку в Христовій Церкві потрібно було одного найвищого авторитету, який би остаточно вирішував спірні питання. Ним був ап. Петро, а не всі апостоли.

97. ДАЛЬША АПОСТОЛЬСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СВ. ПАВЛА

(Друга подорож)

По якомусь часі св. Павло знову пустився в дорогу проповідувати поганам Євангелію. Так пройшов він Сирію і всі країни Малої Азії, а накінець прибув до Троади. І роздумував, куди йому йти далі.

Павло у Филиппах

Аж оце в сні побачив він македонця, який стояв перед ним і на-полегливо просив: "Перейди в Македонію й допоможи нам!"

Не отягаючись, ап. Павло разом з товаришами — Силою, Лукою та Тимотеєм* — зараз вирушили в дорогу морем до Європи, і щасливо приплили вони до Филиппів — столиці Македонії.

Першої ж суботи Павло почав оповідати мешканцям Филиппів про Ісуса Христа, і приєднав багату купчиню, на ім'я Лідія, що торгувала багрянцями. Просвічена Божою ласкою, вона уважно вислухала апостола Павла, увірила в Ісуса Христа і негайно охристілася разом зо своєю родиною та челяддю.

Опісля апостоли стрінули на дорозі дівчину, опановану злим духом. Тому, що мала в собі злого духа, могла віщувати людям майбутне, і тим добре заробляла для своїх панів.

Побачивши апостолів, нещасна йшла за ними і кричала: "Ці люди — слуги Всевишнього Бога, які звіщають вам дорогу спасіння!" Змилосердившись над нею, св. Павло обернувся і сказав злому духові: "Волю тобі ім'ям Ісуса Христа вийти з неї!" І зараз вийшов злий дух з дівчини, а вона втратила здібність віщувати. Її ж пани розлютилися на апостолів, що позбавили їх таких легких прибутків, і вирішили на них помститися.

Упіймавши Павла та Силу, привели до суду під таким обвинуваченням: "Ці люди колотять наше місто; це юдеї. Вони навчають звичаїв, яких нам, римлянам, не дозволено ані приймати, ані виконувати!"

---

* Лука — народився в Сирійській Антіохії з грецьких батьків, був вченим і з фаху лікарем. Навернувшись до християнства, товаришив ап. Павлові від його другої подорожі, будучи вірним товаришем аж до смерті Апостола в Римі. Опісля проповідував Євангелію в різних країнах і помер мучеником в Ахаї. Лука є автором Третього Євангелія і Діян Апостольських; був він теж малюрем і перший намалював ікону Богородиці. — Тимотей: народився в Лістрі з матері єврейки; навернувся за першого проповідування Павла в Лістрі; товаришив Апостолові в другій подорожі; став висвящений св. Павлом на першого єпископа Ефесу, і помер мученичою смертю за імператора Доміціана. — Про Силу нема ближчих відомостей, одначе певним є, що товаришив Павлові в його 2-й подорожі. Правдоподібно Сила це той Сильван (мав 2 імена), що зредагував перше послання ап. Петра до Церков Малої Азії.

Ніхто не знав, що Павло й Сила також римські громадяни. А римська імперія, що мала під своєю владою величезні простори, в тому й Македонію, ревно стерегла прав' своїх громадян. Отже, міська влада, думаючи, що апостоли не підлягають римським законам, наказала вибити їх різками, закувати в кайдани і посадити у в'язницю.

Та Павло й Сила, сидючи в темниці, не впали духом, але молилися і славили Бога. І ось опівночі вдарив такий дивний землетрус, що всі двері в'язниці повідчинялися, а у святих апостолів поспадали кайдани. В'язничний сторож вельми перелякався, побачивши, що всі двері стоять отвором. Він думав, що всі в'язні повтікали, і зо страху вирішив пробити себе мечем.

Але ап. Павло зупинив його, кажучи: "Не роби собі нічого злого, всі бо ми тут!" Почувши ці слова, сторож наказав засвітити світло, а, коли побачив справді апостолів, припав до їхніх ніг, благаючи: "Скажіть, що маю робити, щоб спастися?" Апостоли відповіли: "Віруй у Господа Ісуса, і спасешся ти й твій дім". Сторож забраз апостолів до свого дому, обмив їхні рани і охрестився з усіма своїми.

Ранком влада послала до сторожа темниці людей з наказом — випустити в'язнів. — Та святий Павло сказав: "Нас, римлян, без судової розправи прилюдно вибили різками і кинули в тюрму, а тепер потай нас виганяють? Ні бо! Нехай самі прийдуть і виведуть нас!"

Старшина міста, почувши, що вони римляни, злякалася. І прийшовши до в'язниці, перепросили апостолів і попрохали, щоб опустили місто.

В Солуні та Верії

Звільнені, апостоли помандрували до інших міст Греції, поки не опинилися в Солуні, де була юдейська синагога. В ній проповідували вони Христа, і багато юдеїв та поган увірили в Сина Божого. Але, як і скрізь, частина юдеїв відкинула Євангелію і підбурила простолюди проти апостолів. З трудом проповідники увільнилися з клопоту, і пішли до міста Верії. Та чорна рука юдейської злоби й задрости посягла апостолів і тут. Тоді учні вислали ап. Павла до Аген — найславнішого міста Греції, а Сила й Тимотей позісталися тимчасово в Верії.

Проповідь в Ареопагу

В Атенах люди кохалися в науках і витрачали час, щоб або щось говорити, або слухати новин. І тому до св. Павла зійшлося ба-

---

* Ареопаг — горбок в Атенах. Пізніше слово ареопаг набрало значення "Верховної ради" в Атенах: засідання відбувалися на тім же горбку. Серед тієї ради ап. Павло виголосив свою знаменну промову.

гато слухачів. А врешті деякі мудреці, бажаючи кращого вияснення його науки, взяли його з собою і повели в Ареопаг. Там апостол мусів дати повніші вияснення, з чого він радо скористав, і почав свою промову так: “Мужі-атеняни! Зо всього бачу, що ви вельми побожні. Переходячи через ваше місто і приглядаючись до ваших святощів, я знайшов жертovníк, на якому було написано: Невідомому богові. Тому, кому ви поклоняєтеся, не знаючи його, того я проповідую вам. Бог, що створив світ і все, що в ньому, він — будучи Паном неба й землі — не живе у рукотворених храмах, ані не приймає служби з рук людських, немов би він потребував чогось, бо сам дає всім і життя, і дихання, і все. Він створив з одного чоловіка весь рід людський, щоб він жив по всій земній поверхні, і призначив встановлені часи і границі їхнього оселення, щоб вони шукали Бога, чи, може, навпомацьки не знайдуть його, — хоч він від кожного з нас недалеко. У ньому бо живемо, рухаємося й існуем, як деякі з ваших поетів сказали: Бо й ми з його роду. Бувши, отже, з Божого роду, ми не повинні думати, що божество подібне до золота чи срібла, чи каміння, твору мистецтва і людської вигадки. Та не зважаючи на ті часи незнання, Бог тепер усюди звіщає людям, щоб усі каюлись, бо Він настановив день, коли буде судити світ по справедливості, через чоловіка, якого Він призначив і всім дав доказ, воскресивши його з мертвих”.

Коли атеняни почули про воскресіння з мертвих, одні насміхалися з Павла, а другі казали: “Про це послухаємо тебе іншим разом”.

Павло вийшов з Ареопагу, приєднавши деяких для Христа — між іншими увірив тоді Діонісій Ареопагіт.

Павло в Коринті

З Атен Павло удався до Коринту, де зустріли його Сила й Тимотей. Але юдеї безнастанно переслідували Христового апостола і скрізь бунтували проти нього людей, під закидом, що Павло вносить неспокій та розрухи. Нарешті, переконавшись, що даремна праця поміж юдеями, апостол їм сказав: “Кров ваша нехай впаде на вашу голову! Я — чистий; віднині піду між поган!” І справді, з великими успіхами навчав поган у Коринті. Багато прийняло його науку й охристилося. В Коринті пробув ап. Павло півтора року. Потім знову перейшов до Малої Азії і вернувся через Ефес до Антіохії.

98. ТРЕТІЙ ЕТАП АПОСТОЛЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СВ. ПАВЛА

(Третя подорож)

Пробувши якийсь час в Антіохії, апостол Павло вирушив у третю подорож. Обійшов знову більшу частину Малої Азії та прийшов

до її столиці — Ефесу, де перебув два роки. Завдяки його навчанню більшість мешканців тих сторін прийняла Христову віру. Через Павла Господь творив і чуда. І так, наприклад, досить було прикласти до недужих хустку або пояс, які були диткнені до його тіла, а недуга зараз їх покидала, і злі духи теж виходили. Надприродна сила й влада, що їх посідав апостол, наповняли людей святим страхом. Багато віруючих приходили і зо скрухою серця визнавали свої гріхи. Також багато ворожбитів та чарівників приносили свої книги й палили їх перед апостолом.

Але небавом зчинився немалий розрух проти св. Павла в Ефесі. Один золотар, на ім'я Димитрій, робив срібні храмики славної богині Артеміди*, і тим давав ремісникам добрий заробіток. Ті ж, що приймали християнство, занехували ідоли, а через це Димитрій та інші менші золотарі тратили великі колишні заробітки. Отож почали вони зо злости нарікати, мовляв, ап. Павло відвертає нарід від давання почеси богині Артеміді.

І так по цілім місті повстало проти Павла велике заворушення. Два Павлові учні — Гай та Аристарх, македоняни — попали в руки натовпу. Попав би був і Павло, але інші учні його не випустили, коли він хотів йти гамувати людей. Аж коли сам посадник міста втрутився в цю справу, натовп заспокоївся.

Павло воскрешає юнака в Троаді

З Ефесу Павло знов пішов у Македонію і Грецію, а потім вертаючись до Азії, зайшов до Троади, де пробув кілька днів. Першого дня тижня**, коли вірні зібралися на ламання хліба — тобто на Службу Богу — Павло, що наступного дня мав вибратися з дороги, затягнув проповідь до півночі. Під час проповіді один юнак, на ім'я Євтих, заснув, сидячи на вікні. Впав він з висоти третього поверху й убився. Вірні налякалися й жалували хлопця. Тоді Павло зійшов додолу і привернув йому життя. Опісля продовжав ламання хліба і вів бесіду аж до світанку, коли пустився в дорогу.

Поворот Павла до Єрусалиму

З Троади Христовий апостол поплив Егейським морем до Мілету. Вирішив він плисти попри Ефес, щоб не баритися в Азії; поспішав бо, щоб, по змозі, на день П'ятдесятниці бути в Єрусалимі.

Будучи в Мілеті, св. Павло прикликав з Ефесу присвітерів Цер-

* Артеміда: у грецькій міфології богиня плодючності, дівчості й ловів. Вважали її покровителькою Малої Азії й міста Ефесу зокрема.

** Першого дня тижня: — тобто в неділю, яку вже тоді святкувано замість суботи.

кви, щоб з ними попроситися. Він до них промовив: “Ось тепер, побуджений Святим Духом, іду до Єрусалиму, не знаючи, що там мене спіткає, тільки Дух Святий мені свідчить у кожному місці, кажучи, що мене кайдани й муки чекають. Та я життя мое ні за що вважаю, щоб лише закінчити шлях свій і службу, що й прийняв від Господа Ісуса: звіщати Євангелю Божої благодаті”.

До єпископів же промовив: “Пильнуйте самих себе та свого стада, над яким Дух Святий поставив вас єпископами, щоб пасли Церкву Божу, що її він придбав кров'ю власною. Я знаю, що по моїм відході ввійдуть поміж вас вовки хижі, які не щадитимуть стада. Та з-поміж вас самих повстануть люди, що говоритимуть погубні речі, щоб потягнути за собою учнів. Тому чувайте. Я ж поручаю вас Богу і його ласці”.

Опісля св. Павло впав на коліна та з усіма ними почав молитися. Всі ревно плакали, прощаючи свого духовного батька.

На поворотній дорозі до Єрусалиму Павло з учнями зупинявся в різних містах, де знаходилися християнські громади. Відпочивали вони серед них, навчали й подорожували далі.

В місті Кесарії зустрів св. Павла пророк Агав, що прибув з Юдеї. Узавши пояс Павла, він зв'язався ним і промовив: “Святий Дух каже це: “Отак юдеї зв'яжуть в Єрусалимі того чоловіка, що його цей пояс, і видадуть у руки поган”.

І всі благали Павла, щоб не йшов в Єрусалим. Але він відповів: “Що ви робите, плачучи і надриваючи мое серце? Таж я готовий не тільки бути зв'язаний, але й життя своє покласти в Єрусалимі за ім'я Господа Ісуса”. І зрозуміли учні, що не вдіють нічого, то й сказали: “Нехай буде воля Господня!” І пішли разом з св. Павлом до Єрусалиму.

99. СХОПЛЕННЯ ПАВЛА Й УВ'ЯЗНЕННЯ

В Єрусалимі християнські громади зустріли Божих мандрівників з великою втіхою, тим більше, що назріло багато справ, які для розв'язання очікували на св. Павла.

Оповівши про висліди своєї місійної подорожі, Павло вислухав звітів про справи в Єрусалимі, а наступного дня вже взявся до проповідання Божого слова. — Та в храмі, де він проповідав, пізнали його юдеї, що прибули з Малої Азії, і почали кричати: “Мужі ізраїльські: На поміч! Ось той чоловік, що всіх навчає всюди проти нашого народу, проти закону і проти цього міста. Він навіть увів у храм греків і опоганив це святе місце!”

І збунтувалося все місто, збігся люд, апостола Павла схопили, витягнули з храму надвір та й почали бити. Були б і вбили на смерть, коли б не вмішався тисяцький з вояками і не вирвав апостола з

рук роз'юшеної юрби. Ледве живого від побоїв, апостола закували в подвійні кайдани й почали допитувати. Люди, як було вже з Христом, криками домагалися смерти для Павла, але допит не виявив за ним ніякої вини. І попросив апостол у тисяцького дозволу — говорити до жидів, на що цей і погодився. Павло став на сходах, дав знак до народу і, як настала велика тиша, заговорив:

“Мужі брати й батьки! Послухайте тепер мою оборону перед вами“. Почувши, що він до них говорить єврейською мовою, вони ще більше притихли. І він промовив: “Я — юдей, родом з Тарсу в Кілікії, але вихований у цім місті при ногах Гамаліїла, навчений докладно батьківського закону та ревнитель Бога, як і ви сьогодні“.

А далі оповів апостол поправді, як він спочатку переслідував християн і як потім навернувся сам. Коли ж згадав про своє апостольство серед поган, жиди перестали його слухати і закричали, знову домагаючись смерти для нього.

Тисяцький ніяк не міг розуміти, в чому провина Павла, і тому вирішив віддати його бичуванню, щоб таким способом довідатися правди.

Але, дізнавшись, що Павло походить з багатой родини і є римським горожанином, сам злякався, і обмежився до того, що поставив апостола на суд юдейської старшини. Нічого злого Павлові не доказавши, старшина вирішила вбити Павла підступом, але сестрінок апостола довідався про змову і попередив тисяцького. Тоді тисяцький відправив Павла під сильною охороною в місто Кесарію до старости Фелікса. Але вслід за апостолом до Кесарії приїхав юдейський первосвященик Ананій з обвинуваченнями проти Павла.

Справа росла й розтягалася: від старости до намісника, від намісника до короля — але й тоді Павлові нічого не доказано.

Подорож Павла до Риму

Павла були б звільнили, коли б він сам не забажав стати на суд перед цісарем у Римі. Отож посадили його на корабель і відправили до Риму. Та по дорозі корабель розбився, а подорожні врятувалися чудом, висадившись на острів Мальту. Поки дочекалися іншого корабля, св. Павло вже успів уздоровити батька власника острова, а за тим і багатьох інших недужих серед поганського населення.

Врешті апостол прибув до Риму. Найняв собі хату і з приставленим від влади вартовим прожив там два роки, поки не скінчилася його справа перед цісарським судом. Не признано його винним і в Римі.

Хоч був в'язнем, ап. Павлові дозволено у Римі приймати людей, які приходили його відвідувати. Отож використовував він нагоду, щоб проповідувати римським юдеям Христа. Опісля ж, випущений на волю, вибрався на нові подорожі, щоб по різних краях звіщати народам Боже Царство. Згодом знову повертається в Рим.

100. ОСТАННІ РОКИ АПОСТОЛІВ

Щодо поосібних праць Апостолів, місця та способу їхньої смерті, небагато відомостей маємо. Одначе, з християнського передання певно знаємо, що всі апостоли проповідували науку Христа поміж усякими народами; всюди закладали церкви, висвячували священників та назначували єпископів, щоб провадили вірними в дорозі до спасіння.

Спочатку апостоли проповідували Євангелію в Юдеї, опісля ж розійшлися по всіх країнах, так що з кінцем першого століття не відомо народу, де не було б голошене слово Боже. Тільки апостол Яків Алфеїв залишився в Єрусалимі, як єпископ тамошніх вірних.

Св. Петро після апостольського собору в Єрусалимі, прибув до Риму — тодішньої столиці світу, щоб звідси кермувати Вселенською Церквою. Тут і помер він мученичою смертю 29 червня 67 року, тобто в час жорстокого переслідування християн римським імператором Нероном. Того самого року в Римі віддав за Христа своє життя і апостол Павло. Петра розп'яли — за власним його бажанням — головою униз, бо уважав себе негідним умирати так, як умирав на хресті його Учитель Ісус Христос. А Павлові стято голову.

Вже перед тим був віддав за Христа своє життя св. ап. Яків Заведеїв, що згинув від меча на приказ Ірода. Другого ж ап. Якова — єрусалимського єпископа, юдейські книжники й фарисеї скинули з крила з святині, а опісля добили камінням. Апостоли: Андрій, Пилип, Симон Кананіт та Матій померли розп'яті. Вартоломей, що проповідував в Арменії та Індії, був обдертий зо шкіри, а врешті стято йому голову. Ап. Тому вбито списом, Матея мечем*, а Юду Тадея замучили в Фінікії. — Одинокий ап. Іван, що був єпископом в Ефесі, помер природною смертю. Але й цього улюбленого ученика Спасителя жорстоко мучено за Христа: імператор Доміціян наказав вкинути його до кітла з кип'ячою оливою, а коли чудесним способом вийшов він живий і неушкоджений — його засуджено на вигнання на острів Патмос. Відбувши кару, він знову повернувся до Ефесу, де й помер у дуже глибокій старості, около 101 року по Христі**. Цей то ап. Іван

---

* Ап. Матеї спершу працював у Палестині, опісля пішов між поган, правдоподібно, до Етіопії, Персії та Македонії. Полишаючи Юдею, залишив учням своє Євангеліє в араміській мові.

** Ап. Іван написав своє Євангеліє в Ефесі, наприкінці першого століття, а Апокаліпсу на Патмосі. Названий він Богословом задля взнеслого вступу до свого Євангелія про Боже Слово — Ісуса Христа.

опікувався Божою Матір'ю аж до її смерті, що наступила в Єрусалимі, мабуть, яких 25 років після смерті її Сина Ісуса Христа. Непорочне тіло Пресвятої Богородиці апостоли похоронили в Гетсиманії, але третього дня Вона воскресла та з тілом і душею була взята Божими ангелами до неба. Догму вневзяття Пресв. Богородиці вродисто проголосив Вселенський Архієрей Папа Пій XII, 1-го листопада 1950 року. »

Зо смертю апостолів Христова Церква не занепала. Єпископи, яких понастановляли апостоли, з неменшою ревністю ширили Христове Царство на землі.

Наслідник Верховного Апостола св. Петра, яким є Святіший Отець Папа Римський, утримує єпископів разом із підлеглими їм священиками та Христовими вірними в нерозривній єдності, стереже їх від хибних доріг і хоронить від роздорів.

Свята Церква, збудована на Петрі — скалі, під охороною Ісуса Христа й опікою Святого Духа — існує ненарушена вже майже 2.000 років, і буде існувати аж до кінця світу. Щасливий той, хто належить до тієї Церкви і з нею вірує в Ісуса Христа — Сина Божого, покладає на Нього свою надію і служить Йому, роблячи добрі діла та сповняючи Його св. волю, що міститься в Божих і Церковних Заповідях. Такий є справжнім християнином та, за обітницями Христа, може надіятись на заплату вічну в небі.

Д О Д А Т О К

СВЯТЕ ПИСЬМО НОВОГО ЗАВІТУ

Спосіб, яким апостоли ширили св. Євангелію, було слово проповідуване. Лише деякі апостоли, теж два їх учні (Лука й Марко), надхненні Святим Духом, еписали коротко історію життя й науки Сина Божого. І так: Матей, Марко, Лука й Іван написали чотири книги, що їх називаємо “Євангелією”. Лука написав також Діяння Апостолів. Павло, Яків Алфеїв, Петро, Іван і Юда Тадей написали листи, так звані Послання, до вірних християн. В тих листах наминали вони вірних, щоб непохитно тривали в Христовій науці та святістю свого життя, щоб приготовлялися до другого приходу Спасителя. Св. ап. Іван євангелист ще написав книгу, яку називаємо “Апокаліпса” або “Відкриття” — цебто пророча книга про кінець світу. — Зчасом всі ті письма зібрано в одне і названо “Новий Завіт”.

Св. Письмо Нового Завіту має всіх 27 книг, які поділяються на книги:

Історичні: Євангелія Матея, Марка, Луки та Івана і Апостольські Діяння;

Повчальні: Послання Павла до Римлян, перше-друге Коринтян, Галатів, Ефесян, Филип’ян, Колосян, 1-2 Солунян, 1-2 Тимотея, Тита, Филимона та Євреїв, послання Якова, 1-2 Петра, Юди та 1-3 Івана;

Пророча книга: Апокаліпса.

Хоч деякі з цих книг первісно укладено араміїською мовою, то загал книг Нового Завіту написаний грецькою. — Ті книги в пізніших віках перекладено на різні мови світу. І так: ціле Св. Письмо — Старий і Новий Завіт — перекладено сьогодні вже приблизно на 190 мов; тільки Новий Завіт — на 250; самі ж Євангелія — перекладені при бл. на 600 різних мов.

Часткові переклади Св. Письма українською мовою появляються вже в шістнадцятім столітті, одначе переклад цілого Св. Письма по-

явився щойно 1903 р. — був це переклад Пантелеймона Куліша за співпрацею інших. 1962 р. вийшов друком переклад всієї Біблії проф. Івана Огієнка; останньо ж — 1963 р. — повний переклад Св. Письма Старого та Нового Завіту — здійснений за оригінальними текстами: єврейським, араміїським та грецьким — появився в Римі в Видавництві Отців Василян.

І все це св. Писання — Старого та Нового Завіту — “надхнене воно Богом, — як каже св. Павло, — і корисне, щоб навчати, докоряти, направляти, виховувати у справедливості, щоб Божий чоловік був досконалим та й до всякого доброго діла готовий”. (II Тимотея, 3. 16-17).

ТЛУМАЧЕННЯ СВ. ПИСЬМА

Усі книги св. Письма — названі Ватиканським Собором “священними” — а це тому, бо написані вони за надхнінням Святого Духа, і сам Бог — їхнім автором. З цього саме й випливає непомильність св. Письма: Бог не може помилитись, чи когось у блуд ввести.

Щоправда, при писанні тих книг Господь Бог послужився людьми, як знаряддям. Тому й стрічаємо нерозуміння у св. Писанні неточні або незрозумілі місця — вони походять від недосконалости людської природи гагіографа (тобто людини, яка списувала Боже об’явлення) у висловленні об’явленої правди, або від особливостей його стилю. Хоч тема, провідна думка, суть речі походять від Бога, то всетаки від священнописателя походить хід думок, добір слів, спосіб виразу, характер жанру, стиль, включно з граматичними та літературно-стилістичними особливостями. Бог дає людині надхніння, але при тому не змінює її природи, характеру та здібностей.

Крім цього, причиною незрозумілости деяких місць св. Письма є такі людська нетямучість — ослабкий людський розум, і тому про такі неясні місця св. Письма каже св. Августин: “тут або закралася помилка переписувача — перекладач не перетлумачив точно первотвору, або я сам його не розумію”.

Отож, пояснювати Біблію — справа нелегка. До того потрібно мати бодай трохи біблістичного та богословського знання. Вже св. Єронім — вчений бібліст і доктор св. Письма — писав тому півтора тисячі років: “Рільники, мулярі, столярі, різьбарі... всі вони не можуть стати майстрами без якогось учителя. А тільки розуміння

св. Письма всі собі приписують. Старенька бабця язиката, здитинілий старушок, балакуни — всі беруться зухвало до св. Письма: роздирають його, пояснюють його, навчають інших про нього, хоч самі нічого не вчились“.

Ось чому потрібно мати когось, хто б нам допоміг і вияснив трудні місця св. Письма. А таким помічником є тільки св. Церква. Їй застережено автентично пояснювати св. Писання: “вона єдина має владу судити щодо правильного значення і пояснювання св. Письма“, — ствердив врочисто Тридентський Собор.

Цю книжку Історії Біблійної — на основі василіявського видання Святого Письма Старого та Нового Завіту, по-користовуючись при тім іншими українськими виданнями Святого Письма й Історії Біблійної, зокрема Філадельфійської з 1921 р., — уклав

о. Володимир Бурко ЧСВВ.

СПРАВЛЕННЯ ВАЖЛИВШИХ ПОМИЛОК У ЦІЙ КНИЖЦІ

Ст. 7, ч. 5, п'ятий рядок згори, є: Адам міг користуватися **досходу** — має бути: **досхочу**

Ст. 19, ч. 19, сьомий рядок згори, є: Хочеш **погубили** праведного з прішцим? — має бути: **погубити**

Ст. 27, ч. 25, восьмий рядок згори, є: Яків **послухай** ради — має бути: **послухав**

Ст. 29, четвертий рядок згори, є: Але **Яків** не прийняв — має бути: **Ісав**

Ст. 29, ч. 27, другий рядок згори, є: бо він був з **усіх** наймолодший — має бути: **один** з наймолодших (наймолодший був **Веніамин** — син також від Рахилі)

Ст. 56, ч. 49, є: **рухова** святиня — має бути: **рухома** святиня

Ст. 59, 25-ий рядок згори, є: що їх висилав **Мойсея** — має бути: **Мойсей**

Ст. 76, ч. 69, другий рядок згори, є: Отож сказав до **Давида** Господь — має бути: до **Самуїла**

Ст. 78, чотирнадцятий рядок згори, є: побачив так **озброєного** — має бути: **озброєного**

Ст. 96, ч. 85, 9-10 рядок згори, є: **окиружив** столицю — має бути: **столицю**

Ст. 146, ч. 20, третій рядок здолнини, є: на **Генезаретське** озера — має бути: **озеро**

Ст. 167, дев'ятий рядок згори, є: **сімдесят сім разів** по сім — має бути: **сімдесят разів** по сім

Ст. 185, другий рядок згори, є: Син Чоловічий іде, як **написаного** — має бути: **написано**

Ст. 206, ч. 84, третій рядок тексту здолнини, є: Чому ви **дивитись** — має бути: **дивитесь**

Ст. 209, 20-21-ий рядок згори, є: **вихотячи** з синадріону — має бути: **виходячи**

З М І С Т

БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ СТАРОГО ЗАВІТУ

ПЕРІОД ПЕРШИЙ

	ст.
Сотворення світу	5
Сотворення чоловіка	6
Сотворення жінки	6
Сотворення й упадок ангелів	6
Земний рай	7
Перший гріх (первородний)	7
Кара за первородний гріх і обітниця Спасителя	8
Каїн та Авель	10
Потоп світу	11
Подячна жертва Ноя	13
Ноеві сини	14
Вавилонська вежа	15
Ідолопоклонство	15

ПЕРІОД ДРУГИЙ

Бог вибирає Аврама на Патріярха Ізраїльського народу	16
Згідливість Аврама	17
Мелхіседєкова жертва	18
Союз Бога з Аврамом	18
Авраам гостить Бога в своїм домі	18
Велика Авраамова любов до ближніх	19
Знищення Содому й Гомори	20
Бог випробовує віру Авраама	21
Ісаак бере Ревеку за жінку	22
Ісав та Яків	24
Яків підступом бере благословення	26
Яків утікає й перебуває в Лавана	27
Поворот Якова	28
Йосиф та його брати	29
Йосиф в єгипетській темниці	31
Вивіщення Йосифа	32
Подорож Йосифових братів до Єгипту	33
Подорож Веніямина до Єгипту	34
Йосифова чаша	35
Йосиф дає себе пізнати	36
Подорож Якова до Єгипту	37
Останні слова Якова та Йосифа	38
Многострадальний Йов	39

ПЕРІОД ТРЕТІЙ

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Народження Мойсея	42
Втеча Мойсея	43
Бог покликує Мойсея на провідника Свого народу	44
Великі Божі кари в Єгипті	45
Господь заповідає останню кару і святкування Пасхи	47
Смерть первенців	48
Вихід з Єгипту	48
Перехід через Червоне море	49
Чуда Божі в пустині	50
Війна з Амалекитянами	52
Бог дає Десять Заповідей на Горі Синай	53
Кам'яні таблиці та золотий телець	54
Рухома святиня і кивот завіту	56
Установлення Богослужень	57
Висвячення Арона	58
Розвідувачі в Обіцяній Землі	58
Бунт 250 левітів і Божа кара	59
Сумнів Мойсея і вода зо скелі	60
Смерть Арона	61
Мідяний змій	61
Останні слова і смерть Мойсея	61

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Вхід до Обіцяної Землі	62
Ізраїльтяни здобувають Єрихон	63
Війна проти царів аморійських	64
Останні слова і смерть Ісуса Навина	65
Встановлення Суддів	66
Гедеон і боротьба з мідіянітами	66
Самсон	67
Рут	71
Великий пророк і останній суддя — Самуїл	72
Філістимляни захоплюють Кивот Завіту	73

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Встановлення царства в Ізраїлі — Саул	75
Давид — помазання і боротьба з Голіатом	76
Ненависть Саула і шляхетність Давида	78
Благородна Давидова любов	80
Побожність царя Давида	81

Бунт Авесалома і кара	82
Останні слова Давида і його смерть	83
Соломон	84
Будова і посвячення святині	86
Соломонове багатство та його смерть	88

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Поділ царства ізраїльського	89
Господь посилає Своєму народові Іллю	90
Жертва Іллі	91
Гріх Ахава та Єзавелі й кара	92
Для взятий на небо — Елисей його наслідник	93
Пророк Йона	95
Цілковитий упадок Ізраїльського Царства та Асирійська неволя ...	96
Праведний Товит	97
Ангел товаришить Товії у подорожі	98
Поворот Товії	99
Поступовий упадок Юдейського царства	101
Пророк Ісая	101
Побожний цар Єзекія	103
Юдита	104
Юдея в вавилонській неволі	106
Вірність юдейських молодців	107
Три юнаки в огненній печі	107
Цар Валтасар	108
Даниїл і жерці Ваала	109
Даниїл у левиній ямі	110
Поворот з вавилонської неволі	112
Неемія	113
Естера	114
Геройська смерть Елеазара	116
Мученицька смерть Макавейських братів	117
Жертви та лицарські діла Юди Макавея	118
Останні часи перед Ісусом Христом	120
Переклад Святого Письма на грецьку мову	122
Книга Мудрости Ісуса Сина Сираха	123

БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ НОВОГО ЗАВІТУ

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Звіщення різдва Предтечі Христового	131
Благовіщення	132
Марія відвідує Єлисавету	133
Народження св. Івана Хрестителя	133
Різдво Ісуса Христа	134

Поклін Пастирів	135
Жертвування Дитятка Богу	135
Мудреці зо Сходу відвідують Дитя-Ісуса	136
Убивство вифлеємських дітей	137
Дванадцятирічний Ісус у храмі	138

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Іван Христитель — Предтеча Спасителя	140
Після хрищення в Йордані Ісус у пустині	140
Перші Христові учні	141
Ісус робить чудо в Кані Галилейській	142
Ісус виганяє торгівців з храму	143
Розмова Ісуса з Никодимом	144
Ісус Христос при Якововій криниці	144
Ісус навчає в Назареті	145
Чуда Ісуса в Капернаумі	146
Чудесна ловля риб	146
Ісус утишує бурю на морі	147
Уздоровлення розслабленого	148
Ісус уздоровляє хвору жінку і воскрешає дочку Яіра	148
Уздоровлення недужого від 38 років	150
Вибір і перше розіслання апостолів	151
Проповідь на горі	152
Уздоровлення прокаженого й слуги сотника	156
Воскресіння юнака з Наїну	157
Посольство св. Івана Христителя до Ісуса	157
Розкаяна грішниця	157
Гріхи проти Святого Духа	158
Ісус навчає народ притчами	159
Смерть св. Івана Христителя	160
Чудесне нагодування п'яти тисяч народу	161
Христос обіцяє Пресвяту Євхаристію	163
Віра жінки ханаанянки	163
Христос передає Петрові найвищу владу в Церкві	164
Преображення Ісуса Христа	164
Данина на Церкву	165
Ісус поміж дітьми	166
Братня догана і прощення провини	166
Немилосердний боржник	167
Христос посилає сімдесятьох учнів проповідувати	168
Притча про Доброго Самарянина	168
Ісус у домі Марти й Марії	169
Ісус Добрий Пастир	169
Притча про Блудного Сина	170

Притча про багача й Лазаря	171
Ісус повертає зір сліпому від народження	172
Притча про багатого безумного	173
Притча про неплідну смоковницю	174
Десять прокажених	174
Притча про митаря і фарисея	175
Багатий юнак	175
Притча про робітників у винограднику	176
Воскресіння Лазаря	177
Ісус передсказує свої муки й смерть	179
Ісус на гостині в Закхея	179
Марія помазує ноги Ісуса	180
Врочистий в'їзд Ісуса Христа до Єрусалиму	180
Ісус передсказує упадок Єрусалиму й кінець світу	181
Страшний Суд	182

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

Тайна Вечеря	183
Ісус установає Пресв. Тайну Євхаристію	184
Ісус прощається з апостолами	185
Ісус у Гетсиманському саду	186
Ув'язнення Ісуса	187
Ісус в Анни та Каяфи ..	188
Петро тричі відрікається Спасителя	189
Ісус на суді в Пилата й Ірода	190
Юдеї вирікаються свого правдивого Царя	190
Найсумніший день в Історії Людства смерть Божого Сина	193
Останні слова Ісуса з хреста	194
Похорон Ісуса	195
Воскресіння Ісуса	197
Підкуп сторожі	198
Ісус з'являється Марії Магдалині	198
Ісус з'являється двом учням в дорозі до Емаусу	199
Ісус з'являється всім апостолам	199
Ісус дає Петрові найвищий пастирський уряд у Церкві	201
Всесвітнє післанництво апостолів	202
Вознесіння Ісуса на небо	203

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Вибір Матія на апостола	205
Зіслання Св. Духа	205
Уздоровлення кривого	206
Петро та Іван перед синедріоном	207

Ананія і Сафіра	207
Ув'язнення апостолів	208
Вибір дияконів	209
Степан — первомученик	210
Переслідування і розріст Христової Церкви	211
Навернення Савла	212
Подвиги апостола Петра	214
Проповідування Божого Царства поганам	214
Чудесне визволення ап. Петра з в'язниці	216
Апостольські подвиги св. Павла	217
Собор апостолів в Єрусалимі	219
Дальша апостольська діяльність св. Павла	220
Третій етап апостольської діяльності св. Павла	222
Схоплення Павла й ув'язнення	224
Останні роки апостолів	226
Святе Письмо Нового Завіту	228
Тлумачення св. Письма	229
Справлення важливіших помилок	231
Зміст	233

ЗАО "ОРДА"
Reg.N. 845 Тираж 50000 Зак.N.1716
Цена благотворительная
ГПТС, ул.Даряус ир Гирено, 39

